

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS MINISTERIJA

Kuriame
Lietuvos ateitį
2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Kultūros paveldo apsaugą ir paslaugų teikimą reglamentuojančių teisės aktų ir kultūros paveldo apsaugos srityje dalyvaujančių institucijų funkcijų tyrimas, siekiant patobulinti teisinį reglamentavimą ir institucinę sandarą, kad gyventojams būtų teikiamos kokybiškos paslaugos efektyviausiu būdu

Galutinė tyrimo ataskaita

Užsakovas: Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

Paslaugų teikėjas: Smart Continent LT, UAB

Vilnius, 2019 m.

Kultūros paveldo apsaugą ir paslaugų teikimą reglamentuojančių teisės aktų ir kultūros paveldo apsaugos srityje dalyvaujančių institucijų funkcijų tyrimą, siekiant patobulinti teisinį reglamentavimą ir institucinę sandarą, kad gyventojams būtų teikiamos kokybiškos paslaugos efektyviausiu būdu, rengę ekspertai:

Andrius Jaržemskis _____

Vilius Nikitinas _____

Ieva Girdvainienė _____

Augis Gučas _____

Turinys

Santrauka	6
Santrumpos	14
Lentelių sąrašas	15
Paveikslų sąrašas	16
Įvadas	18
Tyrimo metodologija	20
1 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo, galiojusio nuo 1990 m. kovo 11 d. iki 2005 m. balandžio 20 d., nuostatų ir jo taikymo praktikoje analizė	22
2 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo, galiojančio nuo 2005 m. balandžio 20 d., nuostatų ir jo taikymo praktikoje analizė	36
3 Kilnojamojo kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo, galiojusio nuo 1990 m. kovo 11 d. iki 1996 m. sausio 23 d. nuostatų ir jo taikymo praktikoje analizė	56
4 Kilnojamojo kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo, galiojusio nuo 1996 m. sausio 23 d. iki 2009 m. liepos 1 d. nuostatų ir jo taikymo praktikoje analizė	57
5 Kilnojamojo kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo, galiojančio nuo 2009 m. liepos 1 d., nuostatų ir jo taikymo praktikoje analizė	67
6 Teisės aktų tarpusavio suderinamumo sisteminiu teisiniu požiūriu analizė	74
6.1 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo bei jų poįstatyminių teisės aktų suderinamumas	75
6.2 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Saugomų teritorijų bei jų poįstatyminių teisės aktų suderinamumas	76
6.3 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Statybos įstatymo bei jų poįstatyminių teisės aktų suderinamumas	78
6.4 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Teritorijų planavimo įstatymo bei jų poįstatyminių teisės aktų suderinamumas	81
6.5 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo bei jų poįstatyminių teisės aktų suderinamumas	83
6.6 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Vietos savivaldos įstatymo bei jų poįstatyminių teisės aktų suderinamumas	83
6.7 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo bei jų poįstatyminių teisės aktų suderinamumas	84
6.8 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Žemės įstatymo bei jų poįstatyminių teisės aktų suderinamumas	84
6.9 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Žemės reformos įstatymo bei jų poįstatyminių teisės aktų suderinamumas	85
7 Kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimo daugiašaliams tarptautiniams dokumentams analizė	87

7.1	Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija	87
7.2	1985 metų Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija.....	93
7.3	Europos kraštovaizdžio konvencija	94
7.4	Pataisyta Europos archeologijos paveldo apsaugos konvencija.....	95
7.5	Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencija.....	96
7.6	UNIDROIT konvencija dėl pavogtų ar neteisėtai išvežtų kultūros objektų	98
7.7	Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimančioms sprendimams ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais.....	98
8	Kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančių teisės aktų atitikimo Europos Tarybos Faro konvencijos nuostatomis analizė	102
9	Užsienio šalyse galiojančio kultūros paveldo teisinio reglamentavimo palyginamoji analizė	112
9.1	Suomijoje galiojantis kultūros paveldo teisinis reglamentavimas.....	112
9.2	Čekijos Respublikoje galiojantis kultūros paveldo teisinis reglamentavimas	118
9.3	Prancūzijoje galiojantis kultūros paveldo teisinis reglamentavimas	123
9.4	Latvijos kultūros paveldo apsauga	129
10	Kultūros paveldo apsaugos srityje dalyvaujančių institucijų funkcijų analizė.....	132
10.1	Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos funkcijų analizė, įvertinant kitų kultūros paveldo administravime dalyvaujančių institucijų funkcijas, įskaitant dubliavimąsi, funkcijų persidengimą.....	132
10.1.1	Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos funkcijų analizė kultūros paveldo apsaugos srityje.....	133
10.1.2	Savivaldybių funkcijų analizė kultūros paveldo apsaugos srityje	136
10.1.3	Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos ir saugomų teritorijų direkcijų funkcijų analizė kultūros paveldo apsaugos srityje	137
10.1.4	Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos funkcijų analizė kultūros paveldo apsaugos srityje	138
10.1.5	Kultūros ministerijos funkcijų analizė kultūros paveldo apsaugos srityje	139
10.1.6	Valstybinės kultūros paveldo komisijos funkcijų analizė kultūros paveldo apsaugos srityje.....	140
10.1.7	Vyriausybės atstovų tarnybų apskrityse funkcijų analizė kultūros paveldo apsaugos srityje	141
10.2	Asmenims teikiamų kultūros paveldo apsaugos ir administravimo paslaugų teikimo proceso ir efektyvumo analizė	142
10.2.1	Kultūros paveldo objektų valdytojų ir tvarkybos darbų projektų rengėjų nuomonės apie kultūros paveldo apsaugos paslaugų kokybės pokyčius tyrimo apžvalga	142
10.2.2	Asmenims teikiamų kultūros paveldo apsaugos ir administravimo paslaugų teikimo proceso ir efektyvumo analizė	145
10.2.3	Tobulintinos kultūros paveldo apsaugos sritys, remiantis diskusijomis su paslaugų gavėjais	150
11	Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelio alternatyvos.....	156

12	Rekomendacijos.....	165
12.1	Rekomendacijos dėl teisės aktų tarpusavio suderinamumo	165
12.2	Rekomendacijos Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modeliui	169
12.3	Rekomendacijos naujai Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo redakcijai ir kitų įstatymų pakeitimams	171
12.4	Rekomendacijos kultūros paveldo apsaugos ir administravimo paslaugų teikimo tobulinimui ir efektyvumo didinimui.....	173
	Naudotos literatūros sąrašas.....	186
	1 priedas.....	212
	2 priedas.....	215
	3 priedas.....	217
	4 priedas.....	220
	5 priedas.....	223
	6 priedas.....	227
	7 priedas.....	228
	8 priedas.....	229
	9 priedas.....	230
	10 priedas.....	231
	11 priedas.....	235
	12 priedas.....	236

Santrauka

Lietuvoje kultūros paveldas apibrėžiamas kaip karta iš kartos paveldimos, perimamos, sukurtos ir perduodamos kultūros vertybės, svarbios etniniu, istoriniu, estetiniu ar moksliniu požiūriais¹. Strateginiuose dokumentuose įvardijamas Lietuvos Respublikos įsipareigojimas rūpintis lietuvių ir kitų tradicinių Lietuvos Respublikos etninių grupių etninio tapatumo, materialiojo ir nematerialiojo kultūros paveldo išsaugojimu².

Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje³ kaip stiprybės įvardijami kultūrinės tolerancijos puoselėjimas, vertingas ir reikšmingas istorijos ir kultūros paveldas, savita skirtingų kultūrinių tradicijų sąveika ir laisva raiška. Taip pat pažymimas kultūros paveldo vertės suvokimas, jo įvairovė, privačių lėšų naudojimas kultūros paveldo saugojimui ir tvarkymui, visuomenės aktyvumas ir dėmesys paveldosaugai. Kaip silpnybės išskiriamas gerai neiširtas ir neatskleistas, nesusistemintas ir neapsaugotas kultūros paveldas. Kitos silpnybės – įstatymų, lemiančių kultūros paveldo apsaugos politiką, tarpusavio nesuderinamumas, per mažas ir gana neefektyvus valstybinis ir savivaldybių kultūros paveldo apsaugos ir tvarkymo finansavimas. Atkreiptinas dėmesys, kad daugiau nei prieš dešimtmetį įvardytos silpnybės tapo grėsmėmis kultūros paveldo išsaugojimui.

2019 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintoje Lietuvos kultūros politikos strategijoje⁴ pažymima, kad neišsprendus kultūros paveldo apsaugos administravimo problemų, pritrūksta valstybės dėmesio efektyviai paveldo valdysenai, nematerialaus kultūros paveldo, etninės kultūros reiškinų išsaugojimo priemonėms, dialogui su bendruomenėmis ir investuotojais, visų visuomenės grupių įtraukimui į paveldo aktualizavimo sprendimus, gyventojų kultūrinio švietimo plėtrai. Lietuvos kultūros politikos strategijoje nurodoma, kad kultūros paveldo srities investicinis patrauklumas vis dar mažas, šalyje neveikia kultūros paveldo apsaugos finansinių ir nefinansinių paskatų sistema, kuri skatintų paveldo objektų savininkus / valdytojus taip tvarkyti objektus, kad jie būtų aktyviai naudojami, nesprendžiama kultūros paveldo srityje egzistuojanti kompetencijų stygiaus problema. Šioje strategijoje akcentuojama, kad valstybės politika kultūros paveldo srityje turėtų remtis integralumo, kompleksiško ir tausojančio naudojimo principais.

XVII Vyriausybės programos⁵ nuostatose konstatuojama, kad kultūra atlieka labai svarbų vaidmenį vienijant visuomenę ir formuojant viešąją politiką, tačiau kultūros politikos viešajame gyvenime vyrauja marginalizacija, kurios pašalinimui programoje numatytas ne vienas sprendinys⁶. Vienas iš sprendinių –

¹ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, suvestinė redakcija 2019-08-01 – 2019-12-31, 2 str. 13 p., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/asr>

² Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. IX-907 patvirtinta Nacionalinio saugumo strategija, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017-01-26, 18.14.6 p., prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2627131DA3D2/asr>

³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 patvirtinta Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2011-04-08, Kultūros savitumo išsaugojimas, prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EAC62D7F8C15/TAIS_396083

⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. 665 patvirtinta Lietuvos kultūros politikos strategija, 18.7 p., prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6aa23a109d4d11e9878fc525390407ce>

⁵ Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82 patvirtinta Septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/886c7282c12811e682539852a4b72dd4?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=1363e857-8fa3-478c-b09d-8b4f23b7af2d>

⁶ Parengti ir priimti Lietuvos kultūros politikos pagrindų įstatymą; 2017–2030 m. Lietuvos kultūros strategiją bei jos įgyvendinamąjį teosės aktą – Nacionalinę kultūros programą; tobulinti visuomenės reprezentavimo priimančią sprendimus kultūros politikoje praktikoje; performuoti kultūros valdymą; spartinti kultūros politikos demokratizavimą; stiprinti kultūros politikos savireguliacijos mechanizmus; sukurti Kultūros tarybos regioninės plėtros modelį; užtikrinti efektyvią ir sistemiską kultūros procesų stebėseną, kultūros ir meno informacijos sklaidą; sukurti šiuolaikinės visuomenės poreikius atitinkančią kultūros darbuotojų kompetencijų tobulinimo sistemą; siekti tinkamų valstybės jubiliejų ir Lietuvos svarbiausių istorinių įvykių datų paminėjimų; didinti Lietuvos kultūros sklaidą užsienyje; Lietuvos kultūros taryboje sukurti kultūros raidos analizės ir

Lietuvos Vyriausybės programos įgyvendinimo plane⁷ numatyta parengti ir įgyvendinti Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelį.

Lietuvos Respublikos kultūros ministerija atsižvelgdama į tai, kad XVII Vyriausybės programos įgyvendinimo plane buvo numatyta 2018 m. parengti Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelį ir pradėti jo įgyvendinimo darbus, siekdama konsensuso tarp visų suinteresuotų šalių 2018 m. balandžio 18 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai pateikė Kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenų projektą⁸, kurio pagrindu vyko konsultaciniai susitikimai su kultūros paveldo specialistais, visuomene ir verslo asocijuotomis organizacijomis dėl tolimesnių kultūros paveldo apsaugos politikos pokyčių.

Kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenų projekte bei penkių konsultacinių susitikimų metu, vykusių nuo 2018 m. gegužės mėn. 25 d. iki birželio mėn. 22 d., buvo akcentuota, kad projekte pateikiamos nuostatos nėra galutinės, jos konsultacijų metu gali kisti, o Kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenų projekte siūlomos tezės suvokiamos ne kaip galutiniai sprendimai, bet kaip konsultacijų temos, kurios turi būti nuodugniai išdiskutuotos. Konsultaciniuose susitikimuose užsiregistravo 164 asmenys, kurie iš viso atstovavo 45 institucijas, organizacijas ar kitus juridinius asmenis. Konsultaciniuose susitikimuose dalyvavo ne tik centrinės valdžios institucijų atstovai, bet ir savivaldybių, vietos bendruomenių, akademinė organizacijų, verslo subjektų (tiek investuojančių į kultūros paveldą, tiek jame vykdančių paveldotvarkos darbus) atstovai. Taigi, konsultaciniai susitikimai apėmė labai platų subjektų ratą ir juose visi turėjo teisę laisvai išsakyti savo pastabas ar pasiūlymus Kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenims⁹. Pažymėtina, kad 2018 m. parengti Kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenys nebuvo patvirtinti ar įteisinti.

Vienas pagrindinių vykusių konsultacinių susitikimų rezultatas – sudaryta darbo grupė Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modeliui parengti¹⁰. 2018 m. spalio mėn. 22 d. – 2018 m. gruodžio mėn. 20 d. laikotarpiu įvyko penki Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modeliui parengti sudarytos darbo grupės posėdžiai, kurių metu buvo priimtos šios pagrindinės nuostatos¹¹:

- laikomasi tęstinumo, kad už kultūros paveldo apsaugą turi būti atsakingas Kultūros ministras;
- už kultūros paveldo apskaitą ir registrą turi būti atsakinga viena institucija;
- reikalinga atskirti kontrolės funkciją.

---

tendencijų centrą; įsteigti Lietuvos kultūros ir meno informacijos nacionalinį centrą; skatinti efektyvų viešųjų lėšų panaudojimą kultūros ir meno politikai formuoti bei įgyvendinti; koordinuoti visuomenės informacinio raštingumo ir kritinio mąstymo stiprinimą.

⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo planas, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2019-09-28, 2.4.2. darbas, prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2389544007bf11e79ba1ee3112ade9bc/asr>

⁸ Kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenys. Kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenų projekto tekstinis išdėstymas, teiktas Vyriausybės kanceliarijai 2018-04-18 el. paštu kaip tarnybinio susirašinėjimo dokumentas, prieiga per internetą: <https://lrkm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/kulturos-paveldo-apsauga/kulturos-paveldo-apsaugos-institucines-pertvarkos-metmenys>

⁹ Kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenys, prieiga per internetą: <https://lrkm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/kulturos-paveldo-apsauga/kulturos-paveldo-apsaugos-institucines-pertvarkos-metmenys>

¹⁰ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2018 m. spalio 11 d. įsakymas Nr. JV-736 dėl Darbo grupės sudarymo, prieiga per internetą: <https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/%C4%AEsakymas%20d%C4%97l%20darbo%20grup%C4%97s%20sudarymo.pdf>

¹¹ Darbo grupės Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modeliui parengti posėdžių protokolai, prieiga per internetą: <https://lrkm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/kulturos-paveldo-apsauga/darbo-grupe-integralios-kulturos-paveldo-apsaugos-politikos-modeliui-parengti>. Atkreiptinas dėmesys, kad taip pat buvo priimta nuostata, kad darbo grupės narių pasisakymai protokoluojami tik darbo grupės nariui paprašius, kai nuomonė neatitinka priimtų darbo grupės sprendimų, todėl ne visais atvejais yra žinoma, priimtų nuostatų argumentacija bei kaip nuostatos turėtų būti įgyvendinamos.

2019 m. kovo mėn. 8 d. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija ir Smart Continent LT, UAB pasirašė Kultūros paveldo apsaugą ir paslaugų teikimą reglamentuojančių teisės aktų ir kultūros paveldo apsaugos srityje dalyvaujančių institucijų funkcijų tyrimo parengimo paslaugų viešojo pirkimo – pardavimo sutartį Nr. VP–29 (toliau – Sutartis), siekiant patobulinti teisinį reglamentavimą ir institucinę sandarą, kad gyventojams būtų teikiamos kokybiškos paslaugos efektyviausiu būdu (toliau – Tyrimas).

Rengiant Tyrimą nustatyta, kad 1994 m. gruodžio 22 d. priimtas Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas iš esmės pakeitė iki tol nuo 1990 m. galiojusį reglamentavimą, kuomet pagrindinės paveldosaugos valdymo sistemos funkcijos buvo sutelktos dvejose institucijoje – Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijoje ir Paminklotvarkos departamente. Šių institucijų veikla dubliavosi atliekant teisėkūrą, derinant tyrimo, tvarkymo, remonto, restauracijos, rekonstravimo, statybos, griovimo, kelių ir gatvių tiesimo, melioracijos, žemės ir kitų darbų, numatomų atlikti istorijos ir kultūros paminkluose, jų teritorijose, apsaugos, reguliuojamo užstatymo ir saugomo kraštovaizdžio zonose projektus, išduodant leidimus atlikti statybos ir tvarkybos darbus šiose teritorijose bei kontroliuojant jų atlikimą, sudarant (derinant) kultūros paminklų sąrašus. Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymu buvo siekiama atskirti funkcijas, tačiau Valstybinės paminklosaugos inspekcijos ir Kultūros vertybių apsaugos departamento, įsteigto reorganizuojant Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekciją kartu su Paminklotvarkos departamentu, funkcijos iš dalies dubliavosi. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad pagal naująjį įstatymą Kultūros vertybių apsaugos departamentas atliko ir planavimo, ir vykdymo, ir kontrolės funkcijas, todėl kilo pagrįstų abejonių dėl veiklos skaidrumo ir efektyvumo. 1997 m. kovo 27 d. įstatymo pakeitimas numatė Lietuvos Respublikos kultūros ministro atsakomybę už kultūros vertybių apsaugą perduoti Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriui, taip pat atsisakyta apskaitos, ekspertizės ir kontrolės tarnybų. Įstatyme buvo numatytas ir savivaldybių įsipareigojimas steigti atitinkamas tarnybas arba pareigybes įstatyme numatytoms funkcijoms atlikti, tačiau kultūros vertybių apsaugos administravimas savivaldybėse nebuvo detaliau reglamentuotas.

2001 m. kovo 13 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimu Nr. 288 pritarė kultūros paveldosaugos sistemos pertvarkymo koncepcijai, kurioje buvo numatyti 4 kultūros paveldosaugos sistemos pertvarkymo etapai, vienas iš jų – parengti naują Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo redakciją.

2004 m. rugsėjo 28 d. priimta nauja Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo redakcija – Lietuvos Respublikos nekilnojamąjo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, įsigaliojęs 2005 m. balandžio 20 d. Rengiant naująjį Lietuvos Respublikos nekilnojamąjo kultūros paveldo apsaugos įstatymą buvo siekiama „sukurti paveldosaugos valdymo ir reguliavimo sistemą, kuri leistų artimiausią dešimtmetį išvengti papildomų pertvarkymų, būtų suderinti urbanistinės plėtros ir paveldosaugos, visuomenės ir paveldo savininkų interesai“. Taip pat buvo siekiama racionaliai paskirstyti funkcijas tarp Kultūros ministerijos, Aplinkos ministerijos, regionų ir savivaldybių.

2004 m. rugsėjo 28 d. Nekilnojamąjo kultūros paveldo apsaugos įstatymu sukurtas teisinis reguliavimas buvo pakankamas – atskirtos valstybės ir savivaldos funkcijos paveldo apsaugos administravime, reglamentuotos pagrindinės paveldosaugos sritys. Vėlesnės įstatymo redakcijos vertinamos dviprasmiškai – iš dalies buvo detalizuotos teisės normos, tačiau taip pat įnešta sumaištis. Įstatymo pakeitimai bei pildymai sukūrė sąlygas Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos ir savivaldybės paveldosaugos padalinių funkcijų dubliavimuisi, kai kurios teisės normos prieštarauja kitoms, pvz., nors įstatyme numatyta, kad savivaldybės paveldosaugos padaliniai atsakingi už savivaldybės saugomus objektus, tačiau jiems deleguotos ir funkcijos valstybės saugomų objektų atžvilgiu. Atkreiptinas dėmesys, kad Nekilnojamąjo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyta inventorizacija – viena iš sudedamųjų apskaitos dalių – iki šiol nėra įgyvendinama, kas sukelia neigiamus padarinius. Taip pat pažymėtina, kad nors įstatyme numatyta, kad siekiant nustatyti vertingąsias savybes turi būti atliekami tyrimai, tačiau pastebima, kad dažnu atveju

tyrimai nėra atliekami ir remiamasi fotofiksacija. Taigi, nors Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas numato tinkamus veiksmus siekiant išsaugoti ir ateities kartoms perduoti nekilnojamą kultūros paveldą, tačiau įstatyme numatytų nuostatų nevykdymas arba netinkamas vykdymas neužtikrina tinkamos kultūros paveldo apsaugos.

Iki 1996 m. sausio 23 d. Lietuvoje kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos teisinis reguliavimas, kaip ir nekilnojamojo kultūros paveldo, buvo reglamentuotas 1990 m. liepos 30 d. priimtu Kultūros paveldo inspekcijos laikinuoju įstatymu bei tą pačią dieną priimtu Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymo pakeitimu, numatančiu, kad „Istorijos ir kultūros paminklai yra kilnojami ir nekilnojami kultūros paveldo objektai, statiniai, atminimo vietos ir daiktai, susiję su istoriniais įvykiais liaudies gyvenime, visuomenės ir valstybės vystymusi, materialinės ir dvasinės kūrybos kūriniai, turintys istorinę, mokslinę, meninę arba kitokią kultūrinę vertę“.

1996 m. sausio 23 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, įsigaliojęs nuo 1996 m. vasario 14 d., kurio paskirtis – nustatyti kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos valstybinį reguliavimą, kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą, apsaugą, apsaugos finansavimą ir atsakomybę už šio įstatymo pažeidimus. 1996 m. sausio 23 d. – 2009 m. liepos 1 d. laikotarpiu galiojusio Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos teisinio reguliavimo pagrindiniai pokyčiai susiję su Lietuvos įstojimu į Europos Sąjungą bei siekiu suderinti ES leidžiamų teisės aktų nuostatas su Lietuvoje galiojusiu teisiniu reglamentavimu. Taip pat išskirtinas Valstybinės paminklo apsaugos komisijos (nuo 2004 lapkričio 4 d. – Valstybinė kultūros paveldo komisijos) įtakos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos administravime sumažinimas. Toks pokytis užtikrino funkcijų dubliavimosi tarp komisijos ir Kultūros vertybių apsaugos departamento panaikinimą atliekant apsaugos reglamentuose numatytų reikalavimų laikymosi patikrą. Teigiamai vertinama tai, kad buvo pakoreguotas kilnojamųjų kultūros vertybių apibrėžimas, nebeįskaitantis 50 metų cenzo – toks amžiaus cenzo reikalavimas neturėjo prasmės, kadangi kilnojamomis kultūros vertybėmis buvo galima laikyti tiek senesnius, tiek naujesnius nei 50 metų amžiaus objektus, o išlygos, kada naujesnius nei 50 metų objektus galima laikyti vertybėmis, nebuvo nurodytos, tad buvo neaiški amžiaus kriterijaus taikymo reikšmė ir prasmė.

2008 m. liepos 3 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas, kuriame numatyta nauja Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo redakcija, įsigaliojusi 2009 m. liepos 1 d. Nuo 2009 m. liepos 1 d. galiojant Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos teisiniam reguliavimui pagrindinė kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos politiką įgyvendinanti institucija yra Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, Valstybinė kultūros paveldo komisija atlieka tik patariamąjį vaidmenį – iki 2009 m. liepos 1 d. Valstybinei kultūros paveldo komisijai buvo deleguota politikos įgyvendinimo kontrolė. Taigi, 2009 m. įsigaliojus Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymui neliko institucijos, kuri būtų atsakinga už apsaugos politikos įgyvendinimo priežiūrą ir stebėtų, kaip vyksta bendradarbiavimas tarp skirtingų apsaugą užtikrinančių institucijų, ar jos veikia pagal numatytas strategijas ir gaires bei teiktų konstruktyvius siūlymus geresnei institucijų veiklai suderinti bei matytų bendrąjį paveldosaugos sistemos poveiklį.

Kilnojamųjų kultūros vertybių restauratorių atestavimo komisiją suburia ir darbą organizuoja Kultūros ministerija, tad tiek nekilnojamųjų, tiek kilnojamųjų kultūros vertybių restauravimo specialistų atestavimas yra Kultūros ministerijos atsakomybė, šios funkcijos koncentracija vienoje institucijoje vertintina teigiamai.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2009 m. Vyriausybė gali atlyginti nuostolius valstybės ar savivaldybės biudžetinei įstaigai, jeigu parodų metu laikinai iš užsienio atvežtos kilnojamios kultūros vertybės buvo pažeistos – iki tol nuostolių atlyginimas buvo galimas tik valstybinėms institucijoms. Tokį pakeitimą galima interpretuoti kaip skatinamąją priemonę valstybės institucijoms ir savivaldybėms rengti

parodas, priimant eksponatus iš užsienio ir nesibaiminant galimų finansinių padarinių dėl eksponatų pažeidimo.

Analizuojant bei su interviu respondentais aptariant Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo, Kilnojamyjū kultūros vertybių apsaugos įstatymo, Saugomų teritorijų įstatymo, Statybos įstatymo, Teritorijų planavimo įstatymo, Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo, Vietos savivaldos įstatymo, Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo, Žemės įstatymo, Žemės reformos įstatymo ir kitų įstatymų bei jų poįstatyminių teisės aktų tarpusavio suderinamumą sisteminiu požiūriu, pagrindiniai suderinamumo trūkumai nustatyti tarp Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Saugomų teritorijų, Statybos, Teritorijų planavimo, Žemės įstatymų.

Pastebimas Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatų perkėlimo į kitus įstatymus trūkumas, pvz., šiame įstatyme savivaldybių paveldosaugos padaliniai bei jiems priskirtos funkcijos nurodomos, tačiau kituose įstatymuose (atitinkamose vietose) pasigendama suderinamumo, kas sukuria terpę interpretacijoms.

Nors dėl įstatymų nesuderinamumo ir reikalingų teisinio reguliavimo pokyčių viešojoje erdvėje galima rasti ne vieną straipsnį / tyrimą / pasisakymą, tačiau pokyčiai nevyksta arba vyksta labai lėtai. Interviu metu respondentai taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad teisinis reguliavimas yra sukurtas, jam reikalingas suderinimas, tačiau pagrindinė problema – šių įstatymų nuostatų nesilaikymas.

Apžvelgus Lietuvos Respublikos kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimą daugiašalių tarptautinių dokumentų, reglamentuojančių kultūros paveldo apsaugą, nuostatomis nustatyta, kad Lietuvos kultūros paveldo apsaugos teisinė bazė iš dalies atliepia tarptautinius dokumentus, paveldo apsaugos valdymo sistema kuriama atsižvelgiant į šių dokumentų nuostatas.

Visgi pastebima, kad dalis tarptautinių dokumentų nuostatų Lietuvos Respublikos kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančiuose dokumentuose neatspindi arba yra įgyvendinamos neefektyviai, pvz., nėra įgyvendinama Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos įgyvendinimo gairių nuostata, numatanti, kad kiekvienas į Pasaulio paveldo sąrašą įtrauktas objektas turi turėti patvirtintą valdymo planą arba valdymo sistemą. Lietuvos teisės aktuose taip pat pasigendama konvencijose vartojamų sąvokų įtraukimo, pvz., „mišrus paveldas“, „gamtos paveldas“, „jūrinis kultūros paveldas“.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad Valstybinė kultūros paveldo komisija sistemingai analizuoja, kaip Lietuvos Respublika vykdo konvencijų, prie kurių yra prisijungusi (ratifikavusi), nuostatas. Komisijos pateikiamuose sprendimuose dėl konvencijų nuostatų įgyvendinimo dažniausiai nurodoma, kad ne visos nuostatos yra perkeltos į Lietuvos Respublikos kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančius teisinius dokumentus, o nuostatų įgyvendinimas praktikoje yra komplikuoatas. Valstybinės kultūros paveldo komisijos sprendimai bei nutarimai pateikiami Teisės aktų registre.

Dalis šalių, kurios yra ratifikavusios Faro konvenciją, praeityje patyrė represiją, okupaciją, šios konvencijos ratifikavimas pagrindžia dokumento svarbą šių šalių tapatumui. Faro konvencijoje paveldas laikomas kaip kultūrinis ir ekonominis išteklius, procesas, konvencija įtvirtina žmogaus prigimtine teisę į kultūros paveldą, išryškina kultūrinio kapitalo sampratą, akcentuoja bendruomenių svarbą. Faro konvencijos ratifikavimas Lietuvoje neturėtų būti visą kultūros paveldo suvokimą kardinaliai keičiantis žingsnis, kadangi konvencijos tezės yra artimos Lietuvos dokumentuose įvardintiems principams. Faro konvencijos tezių įtvirtinimas galėtų tapti Lietuvos paveldo teisiniu pagrindu ir paveldo vertinimo gairėmis bei perspektyva, ypatingai atsižvelgiant į tai, kad situacija Lietuvoje tam labai palanki: gausus, savitas ir įvairus kultūros paveldas (plačiąja prasme), skatinami ir gana aktyvūs bendruomenių judėjimai, brandus kultūrinis kapitalo potencialas.

Tikslinga teisiškai reglamentuoti visuomenės vaidmenį kultūros paveldo apsaugos srityje – nors visuomenėje egzistuoja keletas skirtingų asociacijų, suinteresuotų kultūros paveldo apsauga, tačiau jų vaidmuo bendroje kultūros paveldo apsaugoje įstatymuose nėra įtvirtintas. Pavyzdžiui, nors visuomenės atstovai gali kreiptis į atsakingas institucijas dėl kultūros vertybių įregistravimo Kultūros vertybių registre, tačiau toks kreipimasis nėra reglamentuojamas įstatymuose. Visuomenės įtrauktis į sprendimų priėmimo procesą kultūros paveldo apsaugos srityje nėra aiškiai reglamentuota, nėra nustatyta, kaip visuomenė gali pareikšti savo nuomonę, ar į ją privaloma atsižvelgti, kaip visuomenė gali ginti savo interesus ir skatinti kultūros paveldo objektų apsaugą.

Būtina didinti kultūros paveldo aspektų panaudojimą švietimo procesuose – Faro konvencijoje kultūros paveldo aspektų panaudojimas visuose švietimo lygmenyse vertinamas kaip itin svarbus procesas, siekiant aktyviau vykdyti veiklas, susijusias su kultūros paveldo tyrimais. Ikimokyklinio ugdymo įstaigos, pradinio ir pagrindinio ugdymo įstaigos nepakankamai supažindintos arba negauna informacijos apie kultūros paveldą ir tik kai kurios aukštosios mokyklos rengia pirmos ir antros pakopos studijas, tačiau bendrųjų universitetinių dalykų sąrašuose vis dar stokojama paveldosaugos modulių. Švietimo sektorius kultūros įstaigų kuriamų kultūrinių verčių kol kas aktyviai nenaudoja švietimo procesuose.

Tyrime analizuotas kultūros paveldo teisinis reglamentavimas Suomijoje, Čekijos Respublikoje ir Prancūzijoje, taip pat apžvelgtas Rygos istorinio centro apsaugos teisinis reglamentavimas bei Rygos praktika įgyvendinant Faro konvenciją. Užsienio šalių analizė atlikta siekiant identifikuoti gerąją patirtį, kuri galėtų būti pritaikoma Lietuvoje:

- Suomijoje kultūros paveldo objektų aprašymai aiškiai struktūrizuoti – pateikiamas objekto aprašymas, istorija, objekto vertingosios savybės, struktūra, priedai bei sąsajos su kitais Nacionalinės antikvarinių ir istorinių paminklų valdybos dokumentais. Pritaikomumas Lietuvoje: šiuo metu Lietuvoje naudojami vertinimo aktai nėra pakankamai išsamūs, yra sudėtingai skaitomi ir suprantami, trūksta tyrimais grįstų argumentų;
- Suomijoje pastato savininkui, kuris neprižiūri saugomo pastato, gali būti skiriama bauda arba valstybės institucijos gali atlikti reikalingus darbus, kurių išlaidos padengiamos iš valstybės biudžeto ir apmokestinamos valstybėje įstatymo nustatyta tvarka, o vėliau išieškamos iš pastato savininko. Pritaikomumas Lietuvoje: šiuo metu Lietuvoje galioja tik nuostata, kad „netinkamai laikoma nekilnojamoji kultūros vertybė teismo sprendimu gali būti paimama valstybės nuosavybėn įstatymų nustatyta tvarka“ ir numatyta, jog tvarkybos darbai vykdomi valdytojo lėšomis. Šiuo atveju nėra aiškiai nurodyta, kas yra netinkamos laikymo sąlygos, o taip pat nenumatyta, jog kultūros paveldo objektas bet kokių atveju būtų sutvarkytas, jei to reikalauja jo būklė, kaip tai vykdoma Suomijoje;
- Čekijos Respublikoje pagrindinis finansavimo ir paskatų šaltinis – savivaldybės. Tokia praktika galėtų būti pritaikoma Lietuvoje, kai parama ir paskatos skiriamos iš savivaldybių lėšų, tačiau baudos už reikalavimų nesilaikymą mokamos taip pat savivaldybėms, taip sukuriant biudžetą paskatų mokėjimui. Pritaikomumas Lietuvoje: šiuo metu Lietuvoje finansavimą kultūros paveldo objektų tvarkybai gali skirti ir valstybė, ir savivaldybės, tačiau baudos yra mokamos tiesiai į valstybės biudžetą, taip nesudarant kaupiamojo biudžeto paskatų sistemai;
- Prancūzijoje kas 5 m. kilnojamųjų kultūros vertybių savininkai privalo pristatyti šiuos objektus institucijoms paprašius, taip vykdoma objektų būklės apžiūra ir patikra. Pritaikomumas Lietuvoje: šiuo metu įteisintas patikros laikotarpis – kas 5 m., tačiau retai jo yra laikomasi, o kai kurie objektai išvis yra netikrinami;

- Rygoje, norint skirti apsaugą Rygos senamiesčiui, vyko intensyvus gyventojų ir verslo įsitraukimas į Rygos senamiesčio paskelbimą UNESCO paveldu. Piliečių įtraukimas į kultūros paveldo procesus aiškiai atspindimas ir Faro konvencijoje, kuri ratifikuota Latvijoje. Pritaikomumas Lietuvoje: piliečių įtraukimo pavyzdys galėtų būti labai sėkmingai pritaikytas ir Lietuvoje, kur šiuo metu įstatymuose nėra aiškiai reglamentuojama, kokią galią, teises ir pareigas turi piliečiai, suinteresuoti kultūros paveldo objektų išsaugojimu.

Atlikus kultūros paveldo apsaugos srityje dalyvaujančių institucijų funkcijų analizę, galima teigti, kad kultūros paveldo politiką formuoja ir įgyvendina kelios institucijos, funkcijų dubliavimasis ir persidengimas sukelia chaosą, siekiant užtikrinti efektyvią kultūros paveldo apsaugą. Funkcijų dubliavimasis pastebimas tarp Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos, savivaldybių ir saugomų teritorijų direktijų.

Visos analizuotos institucijos atlieka funkcijas, kurios savo esme turėtų užtikrinti kultūros paveldo apsaugą, tačiau neturint jokios ilgalaikės strategijos, kurioje būtų numatytos paveldo apsaugos kryptys ir siekiami rezultatai, toks funkcijų atlikimas yra neefektyvus.

Tyrimo metu buvo atlikta asmenims teikiamų kultūros paveldo apsaugos ir administravimo paslaugų teikimo proceso ir efektyvumo analizė bei, atsižvelgiant į tai, nustatytos tobulintinos kultūros paveldo apsaugos sritys. Atkreiptinas dėmesys, kad identifikuoti trūkumai taip pat buvo vardijami ir paveldo apsaugos srityje dalyvaujančių institucijų, pvz., dėl inventorizavimo nevykdymo ir dėl to kylančias problemas vardijo ir interviu respondentai, tai nurodoma ir skirtingų institucijų rengtuose vertinimuose (Specialiųjų tyrimų tarnybos, Valstybės kontrolės), savivaldybių bei Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos funkcijų dubliavimasis taip pat buvo aptarinėjamas ir Kultūros ministerijos organizuojuose susitikimuose dėl Kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenų, nekiliojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų veikla bei šių tarybų narių priimamų sprendimų skaidrumas taip pat buvo analizuojami bei vertinami įvairiuose tyrimuose. Šiuose tyrimuose taip pat buvo teikiami įvairūs siūlymai, kaip kultūros paveldo apsaugos sritį padaryti aiškesnę, skaidresnę bei efektyvesnę, kokie teisės aktų pakeitimai turėtų būti atliekami, tačiau dauguma siūlymų iki šiol nėra įgyvendinti.

Atsižvelgiant į Tyrime atliktas kultūros paveldo apsaugą ir paslaugų teikimą reglamentuojančių Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų poįstatyminių teisės aktų bei kultūros paveldo apsaugos administravime dalyvaujančių institucijų funkcijų analizes, parengtos trys galimos Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelio alternatyvos. Nors Tyrime pateikiamos Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelio alternatyvos yra apribotos tam tikrų veiksnių¹² ir Tyrimas apima tik materialų kultūros paveldą, tačiau siekiant darnos bei tarptautinių bei nacionalinių dokumentų nuostatų įgyvendinimo, rekomenduojama ateityje pasirinktą Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelį papildyti nematerialiu kultūros paveldu. Įgyvendinant pasirinktą Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelio alternatyvą siekiama:

- atskirti savivaldybės paveldosaugos padalinio ir Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos funkcijas, savivaldybės paveldosaugos padaliniam priskiriant vietinio reikšmingumo lygmens objektų apsaugos funkcijų įgyvendinimą, Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos – regioninio ir nacionalinio reikšmingumo lygmenų objektų apsaugos funkcijų įgyvendinimą;

¹² Alternatyvų rengimo apribojimai: (1) paveldo apsaugos administravimą organizuoja ir už jį atsako LR kultūros ministras; (2) siūlomų alternatyvų apimtyje nurodytos tik šios institucijos: Kultūros ministerija; Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos; Kultūros ministerijos įsteigtos saugomų vietovių direktijos; savivaldybių administracijos; Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos ir saugomų teritorijų direktijos; Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos; Valstybinė kultūros paveldo komisija; Vyriausybės atstovų tarnybos apskrityse.

- kad kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos administravimą ir toliau vykdytų Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos;
- suskirstyti nekilnojamojo kultūros paveldo objektus į didelės apsaugos, vidutinės apsaugos ir mažos apsaugos lygmenis. Objektams, kuriems taikoma didelė apsauga, keliami didžiausi saugojimo reikalavimai, galimi tik jų konservavimo, restauravimo ir pritaikymo darbai nekeičiant jų vertingųjų savybių ir saugant visus jų autentiškumo komponentus. Vidutinės apsaugos objektai gali būti konservuojami, restauruojami ir pritaikomi minimaliai keičiant jų vertingąsias savybes ir autentiškumą, didinant jų naudojimo intensyvumą (pvz., gali būti atlikti pokyčiai vidaus planavimo ir pan.). Mažos apsaugos objektai gali būti ne tik konservuojami, restauruojami, bet ir rekonstruojami iš esmės saugant tik jų autentišką tūrį, autentiškas konstrukcijas ir detales.

Remiantis atliktomis analizėmis bei pasirinkta Integralios kultūros paveldo apsaugos modelio alternatyva, paskutinėje Tyrimo dalyje pateikiamos rekomendacijos, kurios suskirstytos į keturias pagrindines grupes:

1. rekomendacijos dėl teisės aktų tarpusavio suderinamumo;
2. rekomendacijos Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modeliui;
3. rekomendacijos naujai Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo redakcijai ir kitų įstatymų pakeitimams;
4. rekomendacijos kultūros paveldo apsaugos ir administravimo paslaugų teikimo tobulinimui ir efektyvumo didinimui.

Santrumpos

Archeologijos konvencija	Pataisyta Europos archeologijos paveldo apsaugos konvencija
Architektūros konvencija	Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija
ES	Europos Sąjunga
Faro konvencija	Europos Tarybos Kultūros paveldo vertės pagrindų visuomenei konvencija
KPD	Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos
Kraštovaizdžio konvencija	Europos kraštovaizdžio konvencija
LR	Lietuvos Respublika
LRBP	Lietuvos Respublikos bendrasis planas
LTSR	Lietuvos Tarybų Socialistinė Respublika
NKPAĮ	Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas
Pasaulio paveldo konvencija	Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija
Paslaugų teikėjas	Smart Continent LT
PTR	Paveldo tvarkybos reglamentai
STR	Statybos techniniai reglamentai
STT	Specialiųjų tyrimų tarnyba
Tyrimas	Kultūros paveldo apsaugą ir paslaugų teikimą reglamentuojančių teisės aktų ir kultūros paveldo apsaugos srityje dalyvaujančių institucijų funkcijų tyrimas, siekiant patobulinti teisinį reglamentavimą ir institucinę sandarą, kad gyventojams būtų teikiamos kokybiškos paslaugos efektyviausiu būdu
TSRS	Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjunga
UNESCO	Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija (angl. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
UNIDROIT	Tarptautinis privatinės teisės unifikavimo institutas (angl. International Institute for the Unification of Private Law)
Užsakovas	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
VKPK	Valstybinė kultūros paveldo komisija
VSTT	Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba
VTPSI	Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymo straipsnių pakeitimai / papildymai 1990 m. liepos 30 d.....	22
2 lentelė. Svarbiausieji Paminklotvarkos departamento uždaviniai bei uždavinių vykdymui numatytos funkcijos	25
3 lentelė. Nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimo darbai, finansuojami iš valstybės biudžeto / savivaldybių biudžeto	34
4 lentelė. 2012 m. lapkričio 8 d. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme pakeistos sąvokos...38	
5 lentelė. 2012 m. lapkričio 8 d. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme pakeistos KPD funkcijos	42
6 lentelė. 1996 m. sausio 23 d. priimto Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pagrindinės sąvokos.....	57
7 lentelė. 2004 m. balandžio 22 d. Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pagrindinių sąvokų pakeitimas / papildymas.....	58
8 lentelė. Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme numatytų sąvokų pasikeitimas (iki 2009 m. birželio 30 d. ir nuo 2009 m. liepos 1 d.)	67
9 lentelė. Sąvokos „konservavimas“ apibrėžimai, pateikiami Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme	75
10 lentelė. Sąvokos „restauravimas“ apibrėžimai, pateikiami Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme	76
11 lentelė. Dėl tvarkomųjų statybos darbų ir tvarkomųjų paveldosaugos darbų takoskyros	79
12 lentelė. Siūlomi Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitimai	97
13 lentelė. Tvarkybos darbų projektų rengėjų ir paveldo objektų valdytojų apibendrinti paslaugų vertinimai	144
14 lentelė. Lietuvos teisinio reglamentavimo atitikimo daugiašalių tarptautinių dokumentų nuostatomis vertinimas.....	215
15 lentelė. Lietuvos teisės aktų atitikimo Faro konvencijos nuostatomis vertinimas	217
16 lentelė. Informacija apie Kultūros paveldo departamentą prie Kultūros ministerijos	231
17 lentelė. Informacija apie savivaldybių administracijas.....	231
18 lentelė. Informacija apie Valstybinę saugomų teritorijų tarnybą prie Aplinkos ministerijos	231
19 lentelė. Informacija apie Valstybinę teritorijų planavimo ir statybos inspekciją prie Aplinkos ministerijos	232
20 lentelė. Informacija apie Lietuvos Respublikos kultūros ministeriją	233
21 lentelė. Informacija apie Valstybinę kultūros paveldo komisiją	233
22 lentelė. Informacija apie Vyriausybės atstovų įstaigą	234

Paveikslų sąrašas

1 pav. Tyrimo tikslai ir rezultatai.....	21
2 pav. Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos funkcijos.....	24
3 pav. Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos ir Paminklotvarkos departamento reorganizavimas	27
4 pav. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros vertybių apsaugos įstatymo 4 str. pakeitimas 1997 m. kovo 27 d.....	29
5 pav. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros vertybių apsaugos įstatymo 5 str. 6 ir 7 dalių pakeitimai 1997 m. kovo 27 d.....	29
6 pav. Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrų pokyčiai.....	31
7 pav. Nekilnojamųjų kultūros vertybių reikšmingumo lygmenys	32
8 pav. Nekilnojamųjų kultūros vertybių priežiūra, tvarkymas ir naudojimas.....	33
9 pav. Nekilnojamųjų kultūros vertybių priešavarinių, remonto, pritaikymo, tyrimo, konservavimo, restauravimo ir atkūrimo darbų tikslai	33
10 pav. Nekilnojamojo kultūros paveldo skirstymas pagal sandarą ir pagal reikšmingumą lemiantį vertingųjų savybių pobūdį	39
11 pav. Valstybinės kultūros paveldo komisijos (buv. Valstybinė paminklosaugos komisija) vaidmens paveldosaugos srityje pokyčiai	40
12 pav. Saugomų objektų ir jų teritorijų saugojimo režimai	46
13 pav. Detalusis planas prie Vilniaus Šv. apaštalų Jokūbo ir Pilypo bažnyčios. Kairėje – patvirtintas 2008 m., dešinėje – 2017 m. korektūra.....	82
14 pav. Pasaulio paveldas Lietuvoje	90
15 pav. Institucijos, atsakingos už Pasaulio paveldo objektų valdymą ir apsaugą	92
16 pav. Suomijos kultūros paveldo objektų aprašymo pavyzdys.....	115
17 pav. Čekijos kultūros paveldo objektų aprašymo pavyzdys	120
18 pav. Prancūzijos kultūros paveldo objektų aprašymo pavyzdys	125
19 pav. Tyrimo apimtyje analizuojamos institucijos, dalyvaujančios kultūros paveldo apsaugos politikos formavime ir įgyvendinime.....	132
20 pav. Savivaldybių ir KPD vertinimo tarybų parengtų aktų skaičius, vnt., 2008–2016 m.....	137
21 pav. Pranešimų apie pažeidimus /neteisėtus veiksmus nagrinėjimo proceso schema	145
22 pav. Pranešimų apie pažeidimus ir / ar neteisėtus veiksmus pateikimas per Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos tinklalapį	146
23 pav. Informacija, nurodoma teikiant pranešimą per „Karštąją liniją“	146
24 pav. Siūlomi „Karštosios linijos“ pakeitimai	147
25 pav. Leidimo atlikti tvarkomuosius paveldosaugos darbus išdavimo proceso schema.....	148
26 pav. Objekto įtraukimo į Kultūros vertybių registrą proceso schema	149
27 pav. Pirmosios nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos posėdžio klausimai	153

28 pav. Pirmosios nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos posėdžio nutarimai	154
29 pav. Institucijų sąranga.....	157
30 pav. I siūloma alternatyva.....	157
31 pav. II siūloma alternatyva.....	159
32 pav. III siūloma alternatyva.....	161
33 pav. Patobulinta III siūloma alternatyva	163
34 pav. KPD struktūra.....	220
35 pav. Kilnojamosios kultūros vertybės paso išdavimo procesas.....	221
36 pav. Kilnojamosios kultūros vertybės apsaugos reglamento ir jo dublikato išdavimo procesas	221
37 pav. Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos struktūra.....	227
38 pav. Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos struktūra	228
39 pav. Kultūros ministerijos struktūra.....	229
40 pav. Valstybinės kultūros paveldo komisijos administracinė struktūra	230
41 pav. Viešinimo metu gauta Integralios kultūros paveldo apsaugos modelio alternatyva	235

Įvadas

Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, vadovaudamasi XVII Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatomis, kuriomis konstatuojama, jog kultūra, kaip kertinis nematerialus visuomenę vienijantis elementas, atlieka labai svarbų vaidmenį vienijant visuomenę ir formuojant viešąją politiką, bet būtina išspręsti paveldo problemas, taip pat įgyvendindama Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano 2.4.2 darbą „Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelio parengimas ir įgyvendinimas“ 1 veiksmą „Sisteminio integruoto, darnios plėtros principais grįsto kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos koncepcijos parengimas ir adaptavimas“, numato parengti Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelį ir šio modelio įgyvendinimui skirtą naują Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo redakciją.

2019 m. kovo mėn. 8 d. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija kartu su Smart Continent LT, UAB sudarė sutartį Nr. VP–29, kurią įgyvendinant atlikta kultūros paveldo apsaugą ir paslaugų teikimą reglamentuojančių Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų poįstatyminių teisės aktų bei kultūros paveldo apsaugos administravime dalyvaujančių institucijų funkcijų analizė ir šių analizių pagrindu parengti pasiūlymai Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modeliui sukurti. Remiantis sudaryta sutartimi, Smart Continent LT, UAB įsipareigojo suteikti Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai Kultūros paveldo apsaugos ir paslaugų teikimą reglamentuojančių teisės aktų ir kultūros paveldo apsaugos srityje dalyvaujančių institucijų funkcijų tyrimo, siekiant patobulinti teisinį reglamentavimą ir institucinę sandarą, kad gyventojams būtų teikiamos kokybiškos paslaugos efektyviausiu būdu, parengimo paslaugas. Sudaryta sutartis skirta projekto „Kultūros paveldo apsaugos procesų optimizavimas bei kultūros vertybių registro funkcionalumų gerinimas, siekiant teikti efektyvesnes paslaugas gyventojams“ bendrai finansuojamo Europos socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 10 prioriteto „Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas“ priemonę Nr. 10.1.3-ESFA-V-918 „Viešojo administravimo subjektų iniciatyvos, skirtos paslaugų ir asmenų aptarnavimo kokybės gerinimui“ veiklų įgyvendinimui.

Remiantis sudaryta sutartimi įgyvendinti 3 tikslai:

1. atlikta Kultūros paveldo apsaugą ir paslaugų teikimą reglamentuojančių Lietuvos Respublikos įstatymų ir jų poįstatyminių teisės aktų bei tarptautinių dokumentų, susijusių su kultūros paveldo apsauga analizė ir šių teisės aktų suderinamumo su kitais Lietuvos Respublikos įstatymais ir jų poįstatyminiais teisės aktais analizė bei užsienio šalyse galiojančio kultūros paveldo teisinio reglamentavimo palyginamoji analizė.

Įgyvendinant pirmąjį tikslą atlikta nekilnojamojo ir kilnojamojo kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo, galiojusio nuo 1990 m. kovo 11 d. ir šiuo metu galiojančio, nuostatų ir taikymo praktikoje analizė; įstatymų bei jų poįstatyminių teisės aktų tarpusavio suderinamumo sisteminiu teisiniu požiūriu analizė; kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimo daugiašaliams tarptautiniams dokumentams analizė; užsienio šalyse galiojančio kultūros paveldo teisinio reglamentavimo palyginamoji analizė.

Šis tikslas pateikiamas 1–9 skyriuose.

2. atlikta Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos funkcijų analizė, įvertinant kitų kultūros paveldo administravimo procese dalyvaujančių institucijų funkcijas, įskaitant dubliavimąsi, funkcijų persidengimą ir pasiūlant alternatyvas, kaip tobulinti institucinę sąrangą bei administravimo procesus, siekiant paslaugas gyventojams teikti efektyviausiu būdu.

Įgyvendinant antrąjį tikslą atlikta Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos, savivaldybių, Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos, Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos, Kultūros ministerijos, Valstybinės kultūros paveldo komisijos ir Vyriausybės atstovų tarnybų apskrityse funkcijų analizė kultūros paveldo apsaugos srityje. Taip pat atlikta asmenims teikiamų kultūros paveldo apsaugos ir administravimo paslaugų teikimo proceso ir efektyvumo analizė.

Šis tikslas pateikiamas 10 ir 11 skyriuose.

3. remiantis atliktomis analizėmis pateiktos rekomendacijos.

Įgyvendinant trečiąjį tikslą pateiktos rekomendacijos įstatymų ir jų poįstatyminių teisės aktų tarpusavio suderinamumui; Integralios kultūros paveldo apsaugos modeliui; įstatymų ir jų poįstatyminių teisės aktų pakeitimams, kuriais būtų įgyvendintas Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelis; konkrečios priemonės ir būdai kultūros paveldo apsaugos ir administravimo paslaugų teikimo tobulinimui ir efektyvumo didinimui.

Šis tikslas pateikiamas 12 skyriuje.

Įgyvendinus sutartį atliktas nuo 1990 m. kovo 11 d. kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančių teisės aktų ir jų efektyvumo, užtikrinant kultūros paveldo apsaugą ir teikiant paslaugas visuomenei, vertinimas ir pateiktos išvados apie kultūros paveldo apsaugos ir paslaugų teikimo efektyvumą. Atliktas įstatymų bei jų poįstatyminių teisės aktų nuostatų tarpusavio suderinamumo vertinimas ir pateikti pasiūlymai dėl teisės aktų tarpusavio suderinamumo, siekiant tobulinti institucinę sąrangą bei administravimo procesus, kuriais paslaugos gyventojams būtų teikiamos efektyviausiu būdu, t. y. išvengiant funkcijų ir administravimo procesų dubliavimosi ir persidengimo. Atlikta užsienio šalyse galiojančio kultūros paveldo teisinio reglamentavimo palyginamoji analizė, atrinkti gerosios praktikos pavyzdžiai, kurie galėtų būti pritaikyti Lietuvoje, įvertintas kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimas daugiašaliams tarptautiniams dokumentams ir Faro konvencijos nuostatomis. Atlikta Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos funkcijų kultūros paveldo apsaugos srityje ir jų efektyvumo analizė, įvertinant kitų kultūros paveldo administravimo procese dalyvaujančių institucijų funkcijas, pateikti siūlymai su stiprybių, silpnųjų, galimybių ir grėsmių analize trims Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelio alternatyvoms, atlikta asmenims teikiamų kultūros paveldo apsaugos ir administravimo paslaugų teikimo analizė bei pateiktos konkrečios priemonės ir būdai šių paslaugų teikimo efektyvumo didinimui ir proceso tobulinimui.

Paslaugos suteiktos per 9 mėnesius.

Tyrimo metodologija

Atliekant kultūros paveldo apsaugą ir paslaugų teikimą reglamentuojančių teisės aktų ir kultūros paveldo apsaugos srityje dalyvaujančių institucijų funkcijų tyrimą, siekiant patobulinti teisinį reglamentavimą ir institucinę sandarą, kad gyventojams būtų teikiamos kokybiškos paslaugos efektyviausiu būdu, siekiama šių rezultatų:

1. atliktas kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančių teisės aktų nuo 1990 m. kovo 11 d. ir jų efektyvumo užtikrinant kultūros paveldo apsaugą ir teikiant paslaugas visuomenei vertinimas ir pateiktos išvados apie kultūros paveldo apsaugos ir paslaugų teikimo efektyvumą (toliau – Rezultatas Nr. 1, R1);
2. atliktas Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo, Saugomų teritorijų įstatymo, Statybos įstatymo, Teritorijų planavimo įstatymo, Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo, Vietos savivaldos įstatymo, Žemės įstatymo nuostatų, Žemės reformos ir kitų įstatymų bei jų poįstatyminių teisės aktų nuostatų tarpusavio suderinamumo sisteminiu požiūriu vertinimas ir pateikti pasiūlymai dėl šių teisės aktų tarpusavio suderinamumo, siekiant tobulinti institucinę sąrangą bei administravimo procesus, kuriais paslaugos gyventojams būtų teikiamos efektyviausiu būdu, t. y. išvengiant funkcijų ir administravimo procesų dubliavimosi ir persidengimo (toliau – Rezultatas Nr. 2, R2);
3. atlikta užsienio šalyse galiojančio kultūros paveldo teisinio reglamentavimo palyginamoji analizė, atrinkti gerosios praktikos pavyzdžiai, kurie galėtų būti pritaikyti Lietuvoje (toliau – Rezultatas Nr. 3, R3);
4. atliktas kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimo daugiašalių tarptautinių dokumentų, reglamentuojančių kultūros paveldo apsaugą, prie kurių yra prisijungusi (ratifikavusi) Lietuvos Respublika, vertinimas (toliau – Rezultatas Nr. 4, R4);
5. atliktas kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančių teisės aktų atitikimo Faro konvencijos nuostatomis vertinimas (toliau – Rezultatas Nr. 5, R5);
6. atlikta KPD funkcijų kultūros paveldo apsaugos srityje ir jų efektyvumo analizė, įvertinant kitų kultūros paveldo administravimo procese dalyvaujančių institucijų funkcijas, identifikuojant kultūros paveldo apsaugos administravimo sritis, kuriose šios funkcijos dubliuojasi ar persidengia (toliau – Rezultatas Nr. 6, R6);
7. pateikti pasiūlymai (*bent trys alternatyvos*) su *stiprybių silpnybių, galimybių, grėsmių (SSGG) analize ir išreikšti grafinėmis schemomis* Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modeliui parengti. Priežiūros grupei kartu su *Darbo grupe* apsvarsčius šias alternatyvas ir pritarus vienai iš jų, parengti pasiūlymai naujai Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo redakcijai ir Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo, Saugomų teritorijų įstatymo, Statybos įstatymo, Teritorijų planavimo įstatymo, Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo, Vietos savivaldos įstatymo, Žemės įstatymo nuostatų, Žemės reformos įstatymo ir kitų įstatymų ar jų poįstatyminių aktų pakeitimams, kuriais būtų įgyvendintas Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelis (toliau – Rezultatas Nr. 7, R7);
8. atlikta asmenims teikiamų kultūros paveldo apsaugos ir administravimo paslaugų teikimo analizė ir pateiktos galimos konkrečios priemonės bei būdai šių *paslaugų teikimo efektyvumo didinimui ir proceso tobulinimui (aprašyti tekstu ir išreikšti grafinėmis schemomis)* (toliau – Rezultatas Nr. 8, R8).

Šie aštuoni rezultatai pasiekti įgyvendinus tris tikslus, nurodytus įvade. Toliau esančiame paveiksle pateikiama rezultatų ir tikslų sąsaja.

1 pav. Tyrimo tikslai ir rezultatai
Šaltinis: Sudaryta Paslaugų teikėjo

Kiekvienam Tyrimo rezultatui pasiekti dažniausiai taikoma daugiau nei vienas metodas. Rezultatams Nr. 1, Nr. 2, Nr. 4, Nr. 5 pasiekti taikomi antrinių šaltinių analizės, teisinių, strateginių dokumentų analizės, interviu metodai. Rezultatui Nr. 3 taikomi antrinių šaltinių analizės, teisinių, strateginių dokumentų analizės, gerosios praktikos analizės metodai. Rezultatui Nr. 6 pasiekti taikomi antrinių šaltinių analizės, interviu, fokusuotos grupinės diskusijos metodai. Rezultatui Nr. 7 ir Nr. 8 pasiekti taikomi interviu ir fokusuotos grupinės diskusijos metodai.

Detalesnis metodų aprašymas pateikiamas 1 priede.

1 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo, galiojusio nuo 1990 m. kovo 11 d. iki 2005 m. balandžio 20 d., nuostatų ir jo taikymo praktikoje analizė

1990 m. kovo 11 d. Lietuvai atkūrus savo nepriklausomybę, 1990 m. liepos 30 d. buvo priimtas Kultūros paveldo inspekcijos laikinasis įstatymas¹³ – iki tol veikė Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos 1977 m. gruodžio 22 d. priimtas Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymas¹⁴. Tačiau pabrėžtina, kad dėl Kultūros paveldo inspekcijos laikinojo įstatymo, 1990 m. liepos 30 d. buvo priimtas Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymo pakeitimas, kuriame buvo numatyti kai kurių straipsnių pakeitimai ir papildymai (žr. 1 lentelę). Atkreiptinas dėmesys, kad 1977 m. įstatymas įtvirtino centralizuotą kultūros paveldosaugos valdymo sistemą, t. y., tos pačios institucijos (Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymu rajonų, miestų, miestų rajonų, gyvenviečių ir apylinkių Liaudies deputatų tarybų vykdomieji komitetai ir Lietuvos TSR kultūros ministerija ir Vyriausioji archyvų valdyba prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos) vykdė apskaitą, derino projektus, išdavė leidimus, vykdė kontrolės funkcijas. Įstatyme vartotos deklaratyvios, neapibrėžtos bei nepamatuojamos sąvokos, sudarančios terpę interpretacijoms.

1 lentelė. Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymo straipsnių pakeitimai / papildymai 1990 m. liepos 30 d.

Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos 1977 m. gruodžio 22 d. priimtas Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymas	Lietuvos Respublikos 1990 m. liepos 30 d. įstatymas dėl Lietuvos Respublikos istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymo kai kurių straipsnių pakeitimo ir papildymo
Istorijos ir kultūros paminklai yra statiniai, atminimo vietos ir daiktai, susiję su istoriniais įvykiais liaudies gyvenime, visuomenės ir valstybės vystymusi, materialinės ir dvasinės kūrybos kūriniai, turintys istorinę, mokslinę, meninę arba kitokią kultūrinę vertę (1 str. 1 d.).	Istorijos ir kultūros paminklai yra <i>kilnojami ir nekilnojami kultūros paveldo objektai</i> , statiniai, atminimo vietos ir daiktai, susiję su istoriniais įvykiais liaudies gyvenime, visuomenės ir valstybės vystymusi, materialinės ir dvasinės kūrybos kūriniai, turintys istorinę, mokslinę, meninę arba kitokią kultūrinę vertę (1 str. 1 d. pakeitimas).
-	<i>Visos neveikiančios kapinės ir laidojimo vietos, taip pat visų karių, partizaninio ir rezistencinio judėjimo dalyvių kapai ir laidojimo vietos yra istorijos ir kultūros paminklai</i> (1 str. 3 d. papildymas).
Naujai išaiškinami objektai, turintys istorinę, mokslinę, meninę arba kitokią kultūrinę vertę, kol bus išspręstas klausimas dėl jų kaip istorijos ir kultūros paminklų paėmimo valstybinėn apskaiton, turi būti saugomi sutinkamai su „TSRS istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymo“ ir šio įstatymo reikalavimais (32 str.).	Naujai išaiškinami objektai, turintys istorinę, mokslinę, meninę arba kitokią kultūrinę vertę, kol bus išspręstas klausimas dėl jų kaip istorijos ir kultūros paminklų paėmimo valstybinėn apskaiton (<i>iki trejų metų</i>), turi būti saugomi sutinkamai su „TSRS istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymo“ ir šio įstatymo reikalavimais (32 str.).

¹³ Lietuvos Respublikos Kultūros paveldo inspekcijos laikinasis įstatymas, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.430?jfwid=-I5uh8x9o2>

¹⁴ Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos 1977 m. gruodžio 22 d. priimtas Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymas, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c50a49405a7411e5a9129f08109b20ec?jfwid=q8i88m7j7>

Šiame įstatyme iš dalies atsispindi sovietinė ideologija – nurodoma „TSRS tautų istorijos ir kultūros paminklai sudaro neatskiriama pasaulinio kultūrinio palikimo dalį, liudija apie didžiulį mūsų šalies tautų indėlį į pasaulinės civilizacijos raidą“. Šis įstatymas galiojo laikotarpiu, kuomet Lietuvai buvo prievarta primestos ir jėga palaikomos politinės vertybės, ideologiniai principai ir teisės normos. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad Sovietų Sąjungos teritorijoje buvo vientisa politinė sistema, totalitarinis režimas, unifikauta šalies valdymo ir administravimo sistema, nebuvo atsižvelgiama į šalies istoriją, raidą bei kitus paveldosaugai svarbius aspektus.

Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos 1977 m. gruodžio 22 d. priimtas Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymas	Lietuvos Respublikos 1990 m. liepos 30 d. įstatymas dėl Lietuvos Respublikos istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymo kai kurių straipsnių pakeitimo ir papildymo
	pakeitimas).
Įmonė, organizacija, įstaiga, gavusios tokį leidimą, nugriaudamos, perkeldamos arba pakeisdamos paminklą, privalo užtikrinti TSR Sąjungos ir Lietuvos TSR įstatymais numatytų sąlygų laikymąsi, o atitinkamas valstybinis paminklų apsaugos organas privalo atlikti paminklų mokslinio ištyrimo ir užfiksavimo darbus (34 str. 2 d.). Išlaidas, susijusias su nurodytais darbais, padengia ta įmonė, organizacija, įstaiga, kuri gauna leidimą nugriauti, perkelti arba pakeisti paminklą (34 str. 3 d.).	Įmonė, organizacija, įstaiga <i>ar privatus asmuo</i> gavusios tokį leidimą, nugriaudamos, perkeldamos arba pakeisdamos paminklą, privalo užtikrinti TSR Sąjungos ir Lietuvos TSR įstatymais numatytų sąlygų laikymąsi, o atitinkamas valstybinis paminklų apsaugos organas privalo atlikti paminklų mokslinio ištyrimo ir užfiksavimo darbus (34 str. 2 d. pakeitimas). Išlaidas, susijusias su nurodytais darbais, padengia ta įmonė, organizacija, įstaiga <i>ar privatus asmuo</i> , kuri gauna leidimą nugriauti, perkelti arba pakeisti paminklą (34 str. 3 d. pakeitimas).
Įmonės, organizacijos, įstaigos ir piliečiai, padarę žalą istorijos ir kultūros paminklui arba jo apsaugos zonai, privalo atkurti paminklą arba jo apsaugos zoną tokius, kokie jie buvo, o jei tai negalima – atlyginti padarytus nuostolius sutinkamai su TSR Sąjungos ir Lietuvos TSR įstatymais. Paminklas arba jo apsaugos zona atkuriamas, laikantis nustatytos istorijos ir kultūros paminklų restauravimo tvarkos (46 str. 1d.).	Įmonės, organizacijos, įstaigos ir piliečiai, padarę žalą istorijos ir kultūros paminklui arba jo apsaugos zonai, privalo atkurti paminklą arba jo apsaugos zoną tokius, kokie jie buvo, o jei tai negalima – atlyginti padarytus nuostolius <i>pagal objekto paminklinę vertę</i> sutinkamai su TSR Sąjungos ir Lietuvos TSR įstatymais. Paminklas arba jo apsaugos zona atkuriamas, laikantis nustatytos istorijos ir kultūros paminklų restauravimo tvarkos (46 str. 1d. pakeitimas).
-	<i>Žalos atlyginimas nėra kliūtis traukti administracinę ir baudžiamąją atsakomybę fizinis asmenis, padariusius pažeidimus, nustatytus šio įstatymo (46 str. 3 d. papildymas).</i>
Jeigu TSRS tarptautine sutartimi nustatytos kitokios taisyklės, negu tos, kurias numato tarybiniai istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymai, tai taikomos tarptautinės sutarties taisyklės. Ta pati tvarka taikoma Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymų atžvilgiu, jeigu Lietuvos TSR tarptautinėje sutartyje nustatytos kitokios taisyklės, negu numatytos Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymuose (47 str.).	Jeigu TSRS <i>tarptautine</i> sutartimi nustatytos kitokios taisyklės, negu tos, kurias numato tarybiniai istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymai, tai taikomos <i>tarptautinės</i> sutarties taisyklės. Ta pati tvarka taikoma Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymų atžvilgiu, jeigu Lietuvos TSR <i>tarptautinėje</i> sutartyje nustatytos kitokios taisyklės, negu numatytos Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymuose (47 str. pakeitimas)

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo

Įstatymo pakeitimai / papildymai patikslino kai kuriuos straipsnius, pvz., numatė, kad per trejus metus turi būti priimtas sprendimas dėl naujai išaiškintų objektų įtraukimo į valstybinę apskaitą – iki tol terminas sprendimų priėmimui nebuvo numatytas. Taip pat buvo numatyta, kad ne tik įmonės, organizacijos ar įstaigos gali gauti leidimą nugriauti, perkelti ar pakeisti paminklą – tokia teisė suteikta ir privatiems asmenims, kaip ir prievolė padengti išlaidas, susijusias su tokiais darbais. 1977 m. įstatyme¹⁵ buvo numatyta prievolė atlyginti paminklui padarytą žalą, 1990 m. įstatymo papildyme¹⁶ nurodyta, kad žalos atlyginimas nėra kliūtis patraukti baudžiamąją atsakomybę, t. y., net ir atlyginus žalą, pažeidimus padarę asmenys galėjo būti baudžiami administracine ir baudžiamąja tvarka. Įstatymo pakeitimas taip pat patikslino istorijos ir kultūros paminklų sąvoką, nurodant, kad tai yra kilnojami ir nekilnojami kultūros paveldo objektai.

¹⁵ Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos 1977 m. gruodžio 22 d. priimtas Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymas, 46 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c50a49405a7411e5a9129f08109b20ec?jfwid=q8i88m7j7>

¹⁶ Lietuvos Respublikos 1990 m. liepos 30 d. įstatymas Nr. I-433 dėl Lietuvos Respublikos istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymo kai kurių straipsnių pakeitimo ir papildymo, 4 p., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.431?jfwid=q8i88m7j7>

Kaip minėta anksčiau, 1990 m. pavasarį atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, tais pačiais metais liepos 30 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba – Atkuriamasis Seimas priėmė Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos laikinąjį įstatymą¹⁷ ir įsteigė Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekciją, kuri kultūros paveldo apsaugos, jo naudojimo ir valstybinės kalbos vartojimo kontrolės klausimais buvo atskaitinga Lietuvos Respublikos Aukščiausiajai Tarybai.

Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijai buvo numatytos aktų leidybos teisės¹⁸, pagal kompetenciją priimti sprendimai buvo privalomi visoms ministerijoms, savivaldybėms, susivienijimams, įmonėms, įstaigoms, kariniams daliniams, organizacijoms nepriklausomai nuo jų pavaldumo, kitiems juridiniams ir fiziniams asmenims¹⁹.

Kiekvienais metais Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcija Lietuvos Respublikos Aukščiausiajai Tarybai turėjo pateikti atskaitą apie istorijos ir kultūros paminklų būklę, jų apsaugos ir naudojimo, valstybinės kalbos vartojimo problemas²⁰.

Toliau esančiame paveiksle pateikiamos Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos funkcijos (žr. toliau esantį paveikslą).

Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos funkcijos
<p>Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcija:</p> <ol style="list-style-type: none">
1) kontroliuoja istorijos ir kultūros paminklų būklę, naudojimą ir apsaugą, įsipareigojimų saugoti istorijos ir kultūros paminklus vykdymą, tikrina, ar istorijos ir kultūros paminklų savininkai arba naudotojai laikosi nuomos ir apsaugos sutarties;
2) Lietuvos Respublikos Aukščiausiajai Tarybai pavedus ir savo iniciatyva rengia įstatymų projektus, pagal savo kompetenciją priima norminius aktus;
3) reikalauja, kad istorijos ir kultūros paminklų savininkai ir naudotojai atliktų istorijos ir kultūros paminklų inventorizaciją ir pasirašytų istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įsipareigojimus, apsaugos ir nuomos sutartis;
4) reikalauja, kad vietos savivaldybės pažymėtų istorijos paminklus ir pastatytų kelio rodyklės į juos;
5) tikrina antikvarinių, bukinistinių, komiso parduotuvių, dailės salonų, kultūros vertybių aukcionų veiklą;
6) kontroliuoja valstybinių muziejų, bibliotekų ir archyvų fondų būklę, apsaugą, ekspozavimo režimą;
7) kontroliuoja archeologinių tyrimų metu aptiktų pastatų, statinių, įrenginių ar jų liekanų apsaugą, radinių būklę, apsaugą ir apskaitą;
8) duoda leidimus išvežti į užsienį kultūrinės vertybes;
9) bendradarbiauja su užsienio valstybėmis kultūros paveldo apsaugos ir naudojimo srityje, kartu su kitomis paminklų tvarkymo ir tyrimo institucijomis atstovauja Lietuvos Respublikai tarptautinėse istorijos ir kultūros paminklų apsaugos organizacijose;
10) kontroliuoja tarptautinių susitarimų dėl istorijos ir kultūros paminklų vykdymą;
11) duoda tyrimo, tvarkymo, remonto, restauracijos, rekonstravimo, statybos, griovimo, kelių ir gatvių tiesimo, melioracijos, žemės ir kitų darbų, numatomų atlikti istorijos ir kultūros paminkluose, jų teritorijose, įtakos, apsaugos, reguliuojamo užstatymo ir saugomo kraštovaizdžio zonos, leidimus ir kontroliuoja šių darbų vykdymą;
12) duoda leidimus perkelti palaikus istorijos ir kultūros paminklų teritorijose ir už jų ribų;
13) derina:<ul style="list-style-type: none">
• ministerijų, tarnybų ir vietos savivaldybių sprendimus dėl istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo;
14) taip pat derina:<ul style="list-style-type: none">
• žemės sklypų skyrimo, pastatų ir patalpų perdavimo, pardavimo ar kitokio perleidimo, naudojimo ar jų pakeitimo istorijos ir kultūros paminkluose, jų teritorijose, įtakos, apsaugos, reguliuojamo užstatymo, saugumo kraštovaizdžio zonosje juridinius dokumentus;
• darbų, minimų šio įstatymo 7 straipsnio II-oje pastraipoje, projektavimo užduotis, projektus ir programas;
• miestų, miestelių, gyvenviečių, kuriose yra istorijos ir kultūros paminklų, generalinius ir perspektyvinius urbanistinio vystymo planus, urbanistinių paminklų, draustinių, senamiesčių regeneravimo projektus;
• istorijos ir kultūros paminklų sąrašus.

2 pav. Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos funkcijos

Šaltinis: Sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos laikinuoju įstatymu

Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos laikinajame įstatyme buvo numatytos inspekcijos kompetencijos²¹, kuriose nurodoma, kad Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcija gali nekludomai lankyti, apžiūrėti, tirti paveldo objektus, įtraukti juos į laikiną istorijos ir kultūros paminklų apskaitą bei

¹⁷ Lietuvos Respublikos Kultūros paveldo inspekcijos laikinasis įstatymas, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.430?jfwid=-I5uh8x9o2>

¹⁸ Lietuvos Respublikos Kultūros paveldo inspekcijos laikinasis įstatymas, 6 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.430?jfwid=-I5uh8x9o2>

¹⁹ Lietuvos Respublikos Kultūros paveldo inspekcijos laikinasis įstatymas, 2 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.430?jfwid=-I5uh8x9o2>

²⁰ Lietuvos Respublikos Kultūros paveldo inspekcijos laikinasis įstatymas, 3 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.430?jfwid=-I5uh8x9o2>

²¹ Lietuvos Respublikos Kultūros paveldo inspekcijos laikinasis įstatymas, 8 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.430?jfwid=-I5uh8x9o2>

nustatyti apsaugos režimą, rašyti protokolus dėl įstatymo pažeidimo, iškelti ir nagrinėti administracines bylas bei skirti nuobaudas pažeidėjams.

Kaip matyti iš aukščiau esančiame paveiksle pateiktų Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos funkcijų bei priskirtų kompetencijų, paveldosaugos valdymo sritis išliko centralizuota – inspekcija iš esmės atliko projektų derinimo, leidimų išdavimo, kontrolės, teisės aktų leidybos funkcijas, galėjo skirti nuobaudas bei nagrinėti bylas dėl administracinės atsakomybės.

Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. gegužės 24 d. nutarimu Nr. 176 „Dėl Paminklotvarkos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės steigimo“²² buvo įsteigtas Paminklotvarkos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, kuris savo veikloje iš esmės ir toliau vadovavosi 1977 m. priimtu Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymu, veikusiu iki 1995 m.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. rugpjūčio 14 d. nutarimu Nr. 328 „Dėl Paminklotvarkos departamento laikinųjų nuostatų patvirtinimo“²³ buvo patvirtinti Paminklotvarkos departamento laikinieji nuostatai. Nuostatuose numatyti svarbiausieji Paminklotvarkos departamento uždaviniai ir uždavinių vykdymui numatytos funkcijos pateikiamos toliau esančioje lentelėje.

2 lentelė. Svarbiausieji Paminklotvarkos departamento uždaviniai bei uždavinių vykdymui numatytos funkcijos

Nr.	Uždaviniai
1.	Pagal savo kompetenciją vykdyti Lietuvos Respublikos Vyriausybės politiką kultūros paveldo objektų apsaugos, mokslo tiriamųjų darbų, kultūros paminklų restauravimo ir pritaikymo srityje.
2.	Reguliuoti teisinėmis ir ekonominėmis priemonėmis visų nuosavybės subjektų veiklą kultūros paveldo objektuose pagal Lietuvos Respublikos kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymą, pripažįstant šių subjektų teisę į ūkinės veiklos laisvę, taip pat nuosavybės formų lygiateisiškumą.
3.	Užtikrinti kartu su kultūros paveldo objektų savininkais bei naudotojais, rajonų (apskričių), respublikos miestų savivaldybėmis, kitomis organizacijomis įstatymų nustatyta tvarka šių objektų apskaitą, tyrimą, priežiūrą, remontą, konservavimą, restauravimą, atkūrimą ir jų aplinkos tvarkymą.
Nr.	Uždavinių vykdymui numatytos funkcijos
1.	Atlieka valstybės turto savininko funkcijas jam priskirtoje reguliavimo sferoje.
2.	Rengia (prireikus – kartu su kitomis valstybinėmis ir visuomeninėmis institucijomis) Lietuvos Respublikos įstatymų ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų jo kompetencijai priskirtais klausimais projektus, teikia Lietuvos Respublikos Vyriausybei tvirtinti respublikinės reikšmės kultūros paminklų sąrašus, nustatytą tvarka tvirtina vietinės reikšmės kultūros paminklų sąrašus.
3.	Kaupia ir sistemina paminklotvarkos srities ekonominę, technologinę, komercinę, mokslinę, metodologinę ir kitą informaciją ir užtikrina, kad ji būtų prieinama specialistams bei visuomenei.
4.	Nustato prioritetines paminklotvarkos kryptis, rengia valstybines paminklotvarkos programas, užtikrina jų įgyvendinimą.
5.	Organizuoja ir skatina paminklotvarkos įstaigų bendradarbiavimą su Baltijos baseino, kitų užsienio valstybių atitinkamomis organizacijomis, rūpinasi, kad vertingiausiems Lietuvos kultūros ir kraštovaizdžio paminklams būtų suteiktas tarptautinis statusas.
6.	Organizuoja paminklotvarkos darbų specialistų rengimą ir kvalifikacijos kėlimą.
7.	Disponuoja Lietuvos valstybės biudžeto, taip pat Lietuvos paminklotvarkos fondo lėšomis, skiriamomis kultūros paminklų mokslo tiriamiesiems darbams, apskaitai, restauravimui, konservavimui ir tvarkymui, nustatytą tvarka teikia finansinę paramą kultūros paveldo objektų savininkams bei naudotojams
8.	Tvirtina Lietuvos kultūros paminklų ir jų teritorijų bei apsauginių zonų nustatymo, apskaitos, naudojimo, perdavimo, tyrimo, projektavimo, konservavimo, restauravimo, kapitalinio remonto, rekonstravimo ir žemės kasimo darbų tvarką, derina šių darbų programas, projektavimo užduotis ir projektus, išduoda leidimus atlikti šiuos darbus.
9.	Tvirtina kultūros paminklų įkainojimo pagal jų paminklinę vertę metodiką.
10.	Vadovauja savivaldybių veiklai paminklotvarkos srityje.
11.	Kartu su Statybos ir urbanistikos ministerija bei Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos departamentu nustato ir

²² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. gegužės 24 d. nutarimas Nr. 176 dėl Paminklotvarkos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės steigimo, prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3F3C4ECA649C>

²³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. rugpjūčio 14 d. nutarimas Nr. 328 dėl Paminklotvarkos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės laikinųjų nuostatų patvirtinimo, 5 str., prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.AE75F1740C8A>

Nr.	Uždaviniai
	koordinuoja saugomų teritorijų tvarkymą bei naudojimą.
12.	Nustato specialistų ir organizacijų, dirbančių paminklotvarkos srityje, atestavimo ir atitinkamų licencijų išdavimo tvarką.
13.	Organizuoja mokslo ir mokslo populiariosios literatūros leidybą apie Lietuvos kultūros paminklus, kitus kultūros paveldo objektus, jų tvarkymo metodiką, sukauptą patirtį ir perspektyvas.
14.	Nustatyta tvarka rūpinasi departamento reguliavimo sferai priskirtų arba jam pavaldžių įstaigų darbuotojų darbo ir poilsio sąlygomis.
15.	Nagrinėja ir apibendrina piliečių bei organizacijų skundus, pasiūlymus ir pareiškimus paminklotvarkos klausimais.

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo

Tokiu būdu susidarė tokia situacija, kai kultūros paveldo apsaugos srityje veikė dvi institucijos: Kultūros paveldo inspekcija, kuri buvo pavaldi Lietuvos Respublikos Seimui ir Paminklotvarkos departamentas, kuris buvo pavaldus Lietuvos Respublikos Vyriausybei. Nors Paminklotvarkos departamentas iš esmės turėjo vykdyti apskaitą ir tvarkybą, o Kultūros paveldo inspekcija – kontrolę, šių institucijų veikla dubliavosi atliekant teisėkūrą, derinant tyrimo, tvarkymo, remonto, restauracijos, rekonstravimo, statybos, griovimo, kelių ir gatvių tiesimo, melioracijos, žemės ir kitų darbų, numatomų atlikti istorijos ir kultūros paminkluose, jų teritorijose, apsaugos, reguliuojamo užstatymo ir saugomo kraštovaizdžio zonose, projektus, išduodant leidimus atlikti statybos ir tvarkybos darbus šiose teritorijoje bei kontroliuojant jų atlikimą, sudarant (derinant) kultūros paminklų sąrašus. Dubliuojantis šioms funkcijoms kilo minėtų institucijų priešprieša, kas sukėlė papildomą administracinę naštą kultūros paveldo objektų ir kito nekilnojamojo turto, esančio kultūros paveldo teritorijoje, valdytojams, neracionaliai buvo naudojamos lėšos, skirtos paveldosaugai.

1992 m. spalio 25 d. piliečių priimtoje Lietuvos Respublikos Konstitucijoje²⁴ kultūros paveldo svarba bei poreikis jį išsaugoti numatomas trijuose straipsniuose (42 str., 47 str. ir 54 str.). Konstitucijos 42 straipsnyje rašoma, kad „<...> Valstybė remia kultūrą ir mokslą, rūpinasi Lietuvos istorijos, meno ir kitų kultūros paminklų bei vertybių apsauga“. 47 straipsnyje nurodomi objektai, kurie priklauso Lietuvai bei objektai, kuriuos gali įsigyti užsienio subjektai. Konstitucijoje, kuri šalies piliečių buvo priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume, buvo numatyta, kad „<...> Žemė, vidaus vandenys, miškai, parkai nuosavybės teise gali priklausyti tik Lietuvos Respublikos piliečiams ir valstybei“. Ši nuostata buvo pakeista naujoje 2003 m. sausio 23 d. redakcijoje, kurioje ši nuostata išdėstyta taip „<...> Žemė, vidaus vandenys ir miškus įsigyti nuosavybėn Lietuvos Respublikoje užsienio subjektai gali pagal konstitucinį įstatymą“. 54 straipsnyje rašoma apie Valstybės įsipareigojimą prižiūrėti ir saugoti įvairius objektus bei vertingas vietas ir apie draudimą niokoti bei daryti neigiamą poveikį aplinkai. Nuo pat Konstitucijos priėmimo iki Tyrimo atlikimo kultūros paveldo apsaugą grindžiantys 42 ir 54 straipsniai nekito, tuo tarpu 47 straipsnis, numatantis nuosavybės teises, pakito ir straipsnyje nebeišskiriamos Lietuvos piliečių ar Lietuvos valstybės, priešingai nei užsienio subjektų, teisės į žemę, vidaus vandenys ir miškus.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 5 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta valdžių pasidalijimo samprata, numatanti, kad „Valstybės valdžią Lietuvoje vykdo Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, Teismas“. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas valdžių padalijimo principas grindžiamas trijų tarpusavyje atskirtų funkcijų vykdymu:

- įstatymų leidimo;
- įstatymų vykdymo;
- ginčų sprendimo.

Atsižvelgiant į konstitucinį valdžių padalijimo principą, kuris buvo įtvirtintas 1992 m. priėmus Lietuvos Respublikos Konstituciją, situacija, kuomet kelios institucijos (Lietuvos Respublikos kultūros paveldo

²⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija, prieiga per internetą: <https://www3.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>

inspekcija, atskaitinga Seimui ir Paminklotvarkos departamentas, atskaitingas Vyriausybei) iš esmės vykdė labai panašias funkcijas (teisę inicijuoti įstatymų leidybą, priimti norminius teisės aktus (derinti projektus išduoti leidimus, juos vykdyti ir spręsti ginčus) ir kurių sprendimai dažnai prieštaravo vieni kitiems demokratinėje valstybėje, tapo negalima.

1995 m. vasario 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas²⁵ ir Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos laikinasis įstatymas neteko galios. Valstybinė kalbos inspekcija, kaip specializuotas Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos padalinys, reorganizuota į Valstybinės lietuvių kalbos komisijos prie Lietuvos Respublikos Seimo Kalbos inspekciją²⁶, o Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcija kartu su Paminklotvarkos departamentu²⁷ reorganizuoti į Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Kultūros vertybių apsaugos departamentą²⁸ (žr. toliau esantį paveikslą).

3 pav. Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijos ir Paminklotvarkos departamento reorganizavimas
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

Naujojo įstatymo tikslas – garantuoti Lietuvos kultūros vertybių apsaugą, gausėjimą ir perdavimą ateities kartoms, nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos tikslas – išsaugoti šias vertybes, kaip autentiškas Lietuvos ir jos regionų istorijos liudytojas ar meno kūrinius²⁹. Atkreiptinas dėmesys, kad įstatyme nebuvo apibrėžta „autentiškumo“ sąvoka. Įstatyme nurodyta, kad nekilnojamosios kultūros vertybės – statiniai, jų priklausiniai bei kompleksai, ansambliai ir vietovės, turintys kultūrinę vertę ir visuomeninę reikšmę bei yra registruoti šio įstatymo nustatyta tvarka³⁰. Taigi, kad objektas būtų pripažįstamas nekilnojama kultūros vertybe jis turi atitikti tris kriterijus – turėti kultūrinę vertę, visuomeninę reikšmę ir būti įtrauktas į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą³¹.

²⁵ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

²⁶ Lietuvos Respublikos 1995 m. sausio 17 d. įstatymas Nr. I-761 dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo įgyvendinimo, 2 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15193>

²⁷ Paminklotvarkos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės buvo Lietuvos Respublikos vykdomosios valdžios organas. Paminklotvarkos departamentas pagal savo kompetenciją vykdė Lietuvos Respublikos Vyriausybės politiką kultūros paveldo objektų apsaugos, mokslo tiriamųjų darbų, kultūros paminklų restauravimo ir pritaikymo srityje; reguliavo teisinėmis ir ekonominėmis priemonėmis visų nuosavybės subjektų veiklą kultūros paveldo objektuose pagal Lietuvos Respublikos kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymą; nustatė prioritėtines paminklotvarkos kryptis, rengė valstybines paminklotvarkos programas, užtikrino jų įgyvendinimą, vadovavo savivaldybių veiklai paminklotvarkos srityje ir kt. funkcijas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.4167?jfwid=-td2hf0136>

²⁸ Lietuvos Respublikos 1995 m. sausio 17 d. įstatymas Nr. I-761 dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo įgyvendinimo, 3 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15193>

²⁹ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 2 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

³⁰ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

³¹ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 9 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registre nekilnojamosios kultūros vertybėmis registruojami piliakalniai, senoviniai pylimai, kiti senovės gynybiniai įtvirtinimai, senovės gyvenamosios ir dirbtuvių vietos, senovės statinių griuvėsiai ir liekanos, alkos, alkalakniai ir kitos senovės religinio kulto vietos, aukurai, akmenys su dubenimis, pėdomis, įrašais ir kitais ženklais, žemgrindos, kūlgrindos ir kiti senovės keliai, pilkapiai, kapinynai ir kitos senovės laidojimo vietos, neveikiančios kapinės ir karių kapinės turi kultūrinę vertę bei visuomeninę reikšmę ir registruojami kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, kiti objektai gali būti registruojami, jeigu pagrindžiama jų kultūrinė vertė ir visuomeninė reikšmė.

Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme nurodytos paveldosaugos sistemoje dalyvavusios institucijos bei jų funkcijos:

- Valstybinė paminklosaugos komisija – kuri buvo kaip kultūros vertybių apsaugos valstybinę politiką formuojanti ir šios politikos įgyvendinimą kontroliuojanti institucija, atskaitinga Lietuvos Respublikos Seimui. Komisija buvo Lietuvos Respublikos Seimo, Respublikos Prezidento ir Vyriausybės ekspertas kultūros vertybių apsaugos valstybinės politikos klausimais. Valstybinė paminklosaugos komisija formavo kultūros vertybių apsaugos valstybinę politiką ir strategiją, vertino suformuotą politiką ir strategiją, programas, vertino kultūros vertybių apsaugai skirtų lėšų panaudojimą, aprobuodavo siūlymus kultūros vertybes paskelbti kultūros paminklais, vertino kultūros vertybių apsaugos valstybės valdymo institucijų veiklą bei kontroliuodavo, kaip šios institucijos vykdo kultūros vertybių apsaugos valstybinę politiką. Valstybinės paminklosaugos komisijos kontrolės tarnyba turėjo teisę tikrinti, ar kultūros vertybių savininkai ir valdytojai nepažeidžia kultūros vertybių apsaugos įstatymų, nustačius pažeidimus – įspėdavo dėl pažeidimų šalinimo ir apie pažeidimus informuodavo atitinkamą valstybės valdymo instituciją. Kontrolės tarnyba taip pat turėjo teisę surašyti administracinius teisės pažeidimų protokolus³².
- Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Kultūros vertybių apsaugos departamentas (toliau Kultūros vertybių apsaugos departamentas, KVAD) – buvo kultūros vertybių apsaugos valstybės valdymo institucija. Įstatyme buvo numatyti tokie KVAD uždaviniai – vykdyti nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos valstybinę politiką bei rengti nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos valstybinės politikos ir strategijos metmenis. Įstatyme KVAD buvo pavesta atlikti nekilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą, sudaryti apsaugos reglamentus, prižiūrėti nekilnojamųjų kultūros vertybių valdymą, naudojimą ir disponavimą, atestuoti tyrimo, konservavimo ir restauravimo specialistus, išduoti licencijas tyrimo, konservavimo, restauravimo darbams, organizuoti mokslinius tyrimus, rengti apskaitos, mokslinių tyrimų, propagavimo ir kitas saugojimo programas, nustatyti sužalotų objektų atstatymo būdą ir nuostolių dydį. KVAD turėjo teisę apžiūrėti, tirti ir fiksuoti objektus, kurie gali būti nekilnojamosiomis kultūros vertybėmis, susipažinti su juridinių ir fizinių asmenų turima inventorizacijos, ikonografijos ir kitokiais dokumentais apie nekilnojamasias kultūros vertybes ar objektus, galinčiais jomis būti, reikalauti pašalinti įstatymo pažeidimus, surašyti administracinius teisės pažeidimų protokolus, atstovauti valstybės interesams teismuose³³.
- Kultūros ministras – buvo atsakingas už kultūros vertybių apsaugą³⁴.
- Savivaldybės – įstatymo nustatytais funkcijoms vykdyti steigė atitinkamas tarnybas arba pareigybes³⁵, atsakė už jų valdomų, taip pat jų teritorijoje esančių, bet konkrečių savininkų ar valdytojų neturinčių nekilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimą, rūpinosi, kad kitų nekilnojamųjų kultūros vertybių savininkai ir valdytojai galėtų tinkamai saugoti šias vertybes³⁶. Atkreiptinas dėmesys, kad pagal tuo metu nustatytą teisinį reguliavimą, pagal savivaldybių nustatytą tvarką

³² Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 4 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

³³ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 6 str., 7 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

³⁴ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 5 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

³⁵ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 5 str. 10 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

³⁶ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 13 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

turėjo būti saugomi į vietinius nekilnojamųjų kultūros vertybių registrus, įrašytos nekilnojamosios kultūros vertybės.

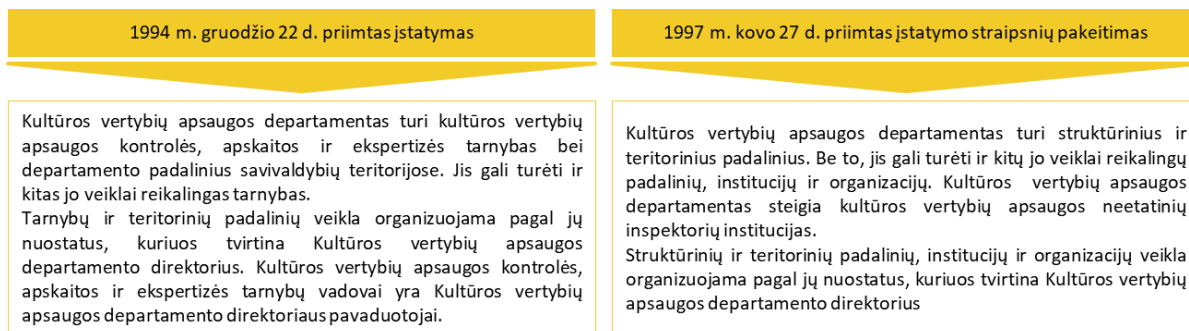
1997 m. kovo 27 d. įstatymo pakeitimu³⁷ panaikinta 1994 m. gruodžio 22 d. priimtame įstatyme galiojusi nuostata, kad „Į Valstybinę paminklosaugos komisiją neskiriami kultūros vertybių apsaugos valstybės valdymo institucijų vadovai ir jų pavaduotojai“³⁸, taip pat praplečiamas sąrašas institucijų, turinčių teisę dalyvauti ir pasisakyti Valstybinės paminklosaugos komisijos posėdžiuose (žr. toliau esantį paveikslą).

4 pav. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros vertybių apsaugos įstatymo 4 str. pakeitimas 1997 m. kovo 27 d.

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

Tame pačiame 1997 m. kovo 27 d. įstatymo pakeitime³⁹ numatyta, kad Lietuvos Respublikoje už kultūros vertybių apsaugą yra atsakingas Kultūros vertybių apsaugos departamento direktorius. Tiek 1994 m. įstatyme, tiek jo pakeitime 1997 m. už kultūros paveldo politikos formavimą ir kultūros paveldo politikos įgyvendinimo kontrolę buvo atsakinga Valstybinė paminklosaugos komisija, nors buvo atskaitinga Seimui, kaip įstatymų leidžiamajai institucijai, tačiau įstatymu priskirtos funkcijos atitiko vykdomajai valdžiai priskirtinas funkcijas (pvz., Valstybinė paminklosaugos komisija turėjo Kontrolės tarnybą (4 str. 8 d.)). Pabrėžtina, kad minėtame įstatyme Kultūros ministerijos kompetencija neapibrėžta. Kiti pakeitimai pateikiami toliau esančiame paveiksle.

5 pav. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros vertybių apsaugos įstatymo 5 str. 6 ir 7 dalių pakeitimai 1997 m. kovo 27 d.

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

1997 m. rugsėjo 25 d. pakeitimas⁴⁰ šiek tiek sumažino KVAD funkcijas – panaikinta tyrimo, konservavimo, restauravimo darbams, taip pat šių darbų sąlygoms, programoms ir projektams rengti įstatymų nustatyta tvarka licencijų išdavimo funkcija. Panaikinus KVAD šią funkciją, atitinkamai pakeista 23 str. 5 dalis, numatanti, kad nekilnojamųjų kultūros vertybių remonto, tyrimo, konservavimo, restauravimo ir atkūrimo darbus atlikti, taip pat rengti šių darbų sąlygas, programas ir projektus gali tik Lietuvos Respublikos

³⁷ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.37505?jfwid=rivwzvpng>

³⁸ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 4 str. 6 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpng>

³⁹ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.37505?jfwid=rivwzvpng>

⁴⁰ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 6, 23 straipsnių pakeitimo įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.44933?jfwid=rivwzvpng>

Vyriausybės nustatyta tvarka atestuotos įmonės – iki tol tai galėjo atlikti tik šiems darbams licencijas turintys subjektai.

Taigi, nors Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymu buvo siekiama atskirti funkcijas paveldosaugos srityje, tačiau neišvengta funkcijų dubliavimosi. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kultūros vertybių apsaugos valstybinės politikos ir strategijos formavimas buvo Valstybinės paminklosaugos komisijos funkcijos, tačiau vienas iš KVAD uždavinių buvo valstybinės politikos ir strategijos metmenų formavimas. Tokiu atveju sukuriama situacija, kuomet vykdančioji institucija iš dalies tampa ir valstybinę politiką bei strategiją formuojančia institucija. Taip pat, tiek Valstybinė paminklosaugos komisija, tiek Kultūros vertybių apsaugos departamentas galėjo surašyti administracinius teisės pažeidimų protokolus, kas priskirtina vykdomosios valdžios funkcijoms.

Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme buvo numatyta, kad apskaitą sudaro vertybių paieška, nustatymas, įvertinimas, inventorizavimas ir registravimas. Paieška apėmė informacijos apie objektą, galintį turėti kultūrinę vertę ir visuomeninę reikšmę, surinkimą. Nustatymo ir įvertinimo metu turėjo būti nustatoma objektų sudėtis ir apimtis, pagrindiniai kultūrinės vertės požymiai, visuomeninė reikšmė. Nustačius ir įvertinus nekilnojamasias kultūros vertybes jos registruojamos Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registre. Atkreiptinas dėmesys, kad įstatyme nurodoma, kad „nekilnojamosios kultūros vertybės – kultūrinės vertės ir visuomeninės reikšmės statiniai, jų priklausiniai bei kompleksai, ansambliai ir vietovės, įregistruoti šio įstatymo nustatyta tvarka“, taip pat nurodoma, kad „kultūrinė vertė – archeologinė, antropologinė, etnologinė, mitologinė, memorialinė, religinė, architektūrinė, techninė ir technologinė, urbanistinė ar kitokia istorinė, meninė arba mokslinė vertė ir reikšmė“. Įstatymo 8 straipsnyje detalizuojant nekilnojamųjų kultūros vertybių apskaitos sudėtines dalis įvedama nauja sąvoka „kultūrinės vertės požymiai“, kuri nėra paaiškinama.

Įstatyme numatyta, kad „Piliakalniai, senoviniai pylimai, kiti senovės gynybiniai įtvirtinimai, senovės gyvenamosios ir dirbtuvių vietos, senovės statinių griuvėsiai ir liekanos, alkos, alkakalniai ir kitos senovės religinio kulto vietos, aukurai, akmenys su dubenimis, pėdomis, įrašais ir kitais ženklais, žemgrindos, kūlgrindos ir kiti senovės keliai, pilkapiai, kapinynai ir kitos senovės laidojimo vietos, neveikiančios kapinės ir karių kapinės turi kultūrinę vertę bei visuomeninę reikšmę ir registruojami kaip nekilnojamosios kultūros vertybės“⁴¹, kiti objektai į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą įrašomi tik pagrindus jų kultūrinę vertę ir visuomeninę reikšmę⁴². Iki 1994 m. ir kilnojantieji, ir nekilnojantieji objektai buvo įtraukiami į bendrą sąrašą, 1994 m. gruodžio 22 d. įstatyme numatyta, kad nekilnojamosios kultūros vertybės įrašomos į atskirą nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą (žr. toliau esantį paveikslą). Atkreiptinas dėmesys, kad 1994 m. gruodžio 22 d. įstatymo 8 str., 9 str., 13 str. numatyta, kad savivaldybės gali turėti vietinius nekilnojamųjų kultūros vertybių registrus, į kuriuos įrašyti objektai saugomi savivaldybių nustatyta tvarka^{43,44}.

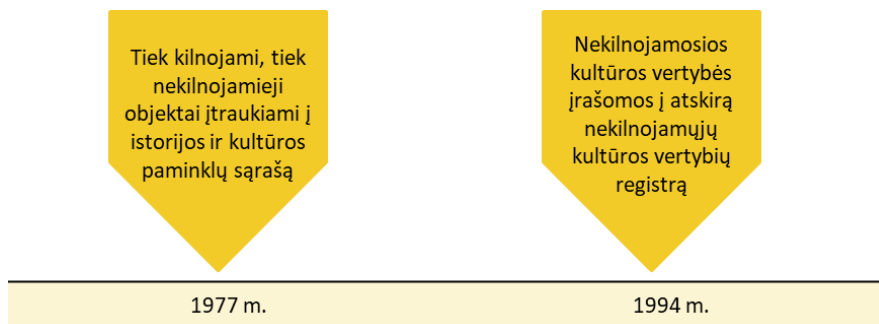
⁴¹ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 3 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpgv>

⁴² Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 9 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpgv>

⁴³ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 13 str. 3 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpgv>

⁴⁴ Pažymėtina, kad Kauno miesto savivaldybės taryba 2004 m. liepos 16 d. sprendimu Nr. T-436 patvirtino Kauno miesto savivaldybės nekilnojamųjų kultūros vertybių registro nuostatus, kuris reglamentavo Kauno miesto savivaldybės nekilnojamųjų kultūros vertybių registro objektų apskaitą, jų inventorizavimą, registravimą bei registro tvarkymą. 2005 m. įsigaliojus Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymui šis sprendimas nebebuvo aktualus, kadangi visi nekilnojamojo kultūros paveldo objektai buvo registruojami Kultūros vertybių registre.

6 pav. Nekilnojamųjų kultūros vertybių registrų pokyčiai
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

KVAD numatyta funkcija įrašyti objektus į registrą. KVAD turėjo teisę reikšmingiausias nekilnojamasias kultūros vertybes pasiūlyti skelbti kultūros paminklais, jeigu šiam siūlymui pritaria Valstybinė paminklosaugos komisija – Lietuvos Respublikos Vyriausybė Kultūros ministro teikimu vertybę skelbdavo kultūros paminklu⁴⁵. Kultūros paminklai buvo įrašomi į Valstybinės reikšmės istorijos, archeologijos ir kultūros objektų sąrašą, kurį tvirtino Lietuvos Respublikos Seimas⁴⁶. Lietuvos Respublikos Vyriausybė galėjo iš sąrašo išbraukti kultūros paminklus, jeigu KVAD pateikė tokį siūlymą, o Valstybinė paminklosaugos komisija tam pritarė, visas kitas nekilnojamasias kultūros vertybes galėjo išbraukti KVAD⁴⁷. Kultūros vertybes išbraukti galima, jeigu:

- yra nustatytas jų sunykimo ar sunaikinimo faktas;
- vertybės yra praradusios požymius, apibrėžiančius jų vertę;
- išnyko visuomeninė reikšmė⁴⁸.

1977 m. gruodžio 22 d. Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatyme nekilnojami paminklai buvo skirstomi į bendrasajunginės, respublikinės ir vietinės reikšmės paminklus⁴⁹, 1994 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme lygmenys nėra išskiriami, tačiau atsižvelgiant į tai, kad įstatyme numatyta, kad „Nustatytos ir įvertintos nekilnojamosios kultūros vertybės registruojamos įrašant jas į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą“⁵⁰ bei „Savivaldybės gali turėti vietinius nekilnojamųjų kultūros vertybių registrus, apie kuriuos pranešama Kultūros vertybių apsaugos departamentui“, galima daryti prielaidą, kad nekilnojamosios vertybės pagal reikšmingumą buvo skirstomos į respublikinės ir vietinės reikšmės vertybes (žr. toliau esantį paveikslą).

⁴⁵ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 10 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

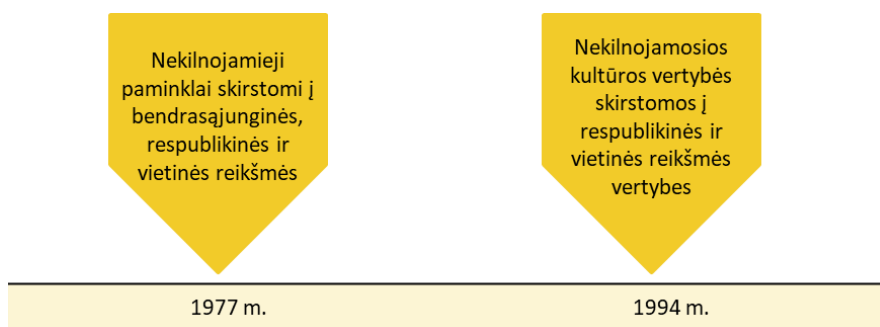
⁴⁶ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 10 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

⁴⁷ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 11 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

⁴⁸ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 11 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

⁴⁹ Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos 1977 m. gruodžio 22 d. priimtas Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymas, 16 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c50a49405a7411e5a9129f08109b20ec?jfwid=q8i88m7j7>

⁵⁰ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 8 str. 4 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

7 pav. Nekilnojamųjų kultūros vertybių reikšmingumo lygmenys
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme nurodyta, kad už nekilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimą atsako jų savininkai ir valdytojai⁵¹, o saugojimas turi atitikti jų kultūrinę vertę bei autentiškumą⁵². Atkreiptinas dėmesys, kad nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimo reikalavimai apima autentiškumo išsaugojimą, kuris, kaip minėta anksčiau, įstatyme nebuvo apibrėžtas. Tačiau saugojimo reikalavimai neatsižvelgė į objekto visuomeninę reikšmę, kuri įvardijama kaip vienas iš objekto aspektų, siekiant jį įtraukti į Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą. Taip pat pabrėžtina, kad straipsnyje nurodoma, kad „Nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimas turi atitikti jų kultūrinę vertę <...>“, nors vykdant objekto nustatymą ir įvertinimą turi būti nustatomi „pagrindiniai kultūrinės vertės požymiai“.

Nekilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimo atsakomybė patikėta jų savininkams bei valdytojams, jeigu nėra konkrečių savininkų ir valdytojų – už išsaugojimą atsakė savivaldybė, kurios teritorijoje buvo nekilnojamoji kultūros vertybė⁵³. Įstatyme numatyta, kad „Nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimas turi atitikti jų kultūrinę vertę bei autentiškumą ir sudaryti sąlygas šias vertybe tinkamai eksponuoti“⁵⁴. Kaip minėta anksčiau, autentiškumo sąvoka įstatyme nėra apibrėžta, taip pat atkreiptinas dėmesys, kad numatant nekilnojamųjų kultūros vertybių reikalavimus nebėra akcentuojama visuomeninė reikšmė. Įstatyme nurodyta, kad nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimą apėmė priežiūra, tvarkymas ir naudojimas⁵⁵ (žr. toliau esantį paveikslą).

⁵¹ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 13 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

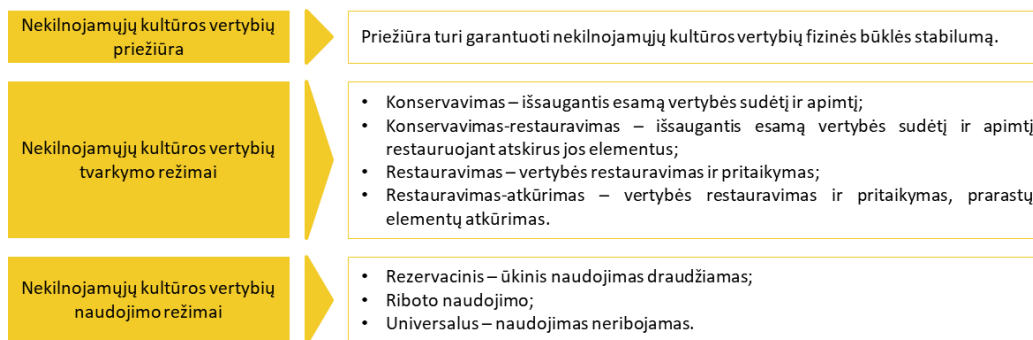
⁵² Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 14 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

⁵³ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 13 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

⁵⁴ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 14 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

⁵⁵ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 14 str. 2-5 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

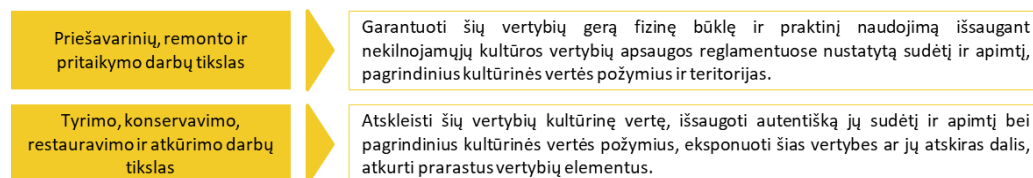

8 pav. Nekilnojamųjų kultūros vertybių priežiūra, tvarkymas ir naudojimas
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

Konkretūs nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimo reikalavimai nustatomi jų apsaugos reglamentuose⁵⁶, kurie buvo pagrindiniai vertybių priežiūros, tvarkymo ir naudojimo sąlygų nustatymo dokumentai⁵⁷. Apsaugos reglamente buvo nurodomi pagrindiniai vertybės apskaitos duomenys – jos sudėtis ir apimtis, pagrindiniai kultūrinės vertės požymiai, visuomeninė reikšmė ir teritorija.

Įstatymo 17 str. numatyta „Kad statiniai bei jų kompleksai, ansambliai ir vietovės, įrašyti į Registrą, būtų apsaugoti nuo išorinio poveikio bei išsaugota jų aplinka, Kultūros vertybių apsaugos departamentas nustato individualias apsaugos zonas“, atkreiptinas dėmesys, kad straipsnyje nėra minimi „priklausiniai“, nors 1 str. nurodyta, kad „Nekilnojamosios kultūros vertybės – kultūrinės vertės ir visuomeninės reikšmės statiniai, jų priklausiniai bei kompleksai, ansambliai ir vietovės, įregistruoti šio įstatymo nustatyta tvarka“, „statinių priklausiniai – kompoziciškai, funkciškai ar istoriškai su statiniais susieti kilnojamoji kūriniai“.

Nekilnojamųjų kultūros vertybių tvarkymo darbai 1994 m. įstatyme buvo skirstomi į priešavarinius, remonto, pritaikymo, tyrimo, konservavimo, restauravimo ir atkūrimo⁵⁸ (žr. toliau esantį paveikslą).

9 pav. Nekilnojamųjų kultūros vertybių priešavarinių, remonto, pritaikymo, tyrimo, konservavimo, restauravimo ir atkūrimo darbų tikslai
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

Norint atlikti aukščiau nurodytus darbus turėjo būti gautas KVAD leidimas, galiojantis vienerius metus⁵⁹. Priešavarinius, remonto ar pritaikymo darbus turėjo prižiūrėti atestuoti specialistai⁶⁰, tyrimo, konservavimo, restauravimo ir atkūrimo darbus atlikti galėjo tik šiems darbams licencijas turintys subjektai⁶¹.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 14 str. 6 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

⁵⁷ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 15 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

⁵⁸ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 21 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

⁵⁹ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 22 str. 3 d., 23 str. 3 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

⁶⁰ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 22 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

⁶¹ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 23 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

Nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimo darbai buvo atliekami savininkų ar valdytojų lėšomis⁶², KVAD iš valstybės biudžeto jam skirtų lėšų galėjo finansuoti nekilnojamųjų kultūros vertybių avarinės būklės likvidavimo, apsaugos techninių priemonių įrengimo ir kitus išsaugojimo darbus. Toliau esančioje lentelėje pateikiama informacija, kuomet nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimo darbai buvo finansuojami iš valstybės arba savivaldybių biudžetų.

3 lentelė. Nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimo darbai, finansuojami iš valstybės biudžeto / savivaldybių biudžeto

Finansavimo šaltiniai	Finansuojami darbai
Valstybės biudžetas	<ol style="list-style-type: none"> 1. valstybei priklausančių kultūros paminklų priežiūros, priešavariniai, remonto, tyrimo, konservavimo, restauravimo ir kiti darbai; 2. ūkiškai nenaudojamų kultūros paminklų priežiūros, priešavariniai, remonto, tyrimo, konservavimo, restauravimo ir kiti darbai; 3. visų, ne valstybei priklausančių, bet visuomenės lankymui atvirų, kultūros paminklų būtinų tyrimo ir konservavimo darbų 50 procentų išlaidų. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu gali būti kompensuota ir didesnė šių darbų vykdymo išlaidų dalis.
Savivaldybių biudžetas	<ol style="list-style-type: none"> 1. savivaldybėms priklausančių kultūros vertybių apsaugos, priešavariniai, remonto, tyrimo, konservavimo, restauravimo ir kiti darbai; 2. ūkiškai nenaudojamų, kultūros paminklams nepaskelbtų nekilnojamųjų kultūros vertybių priežiūros, priešavariniai, remonto, tyrimo, konservavimo, restauravimo ir kiti darbai.

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo

Įstatyme numatyta, kad „Lėšos, gaunamos už nekilnojamųjų kultūros vertybių naudojimą, ir baudos už šių vertybių žalą nustatyta tvarka įskaitomos į kultūros vertybių apsaugos sąskaitas ir naudojamos šioms vertybėms remontuoti, konservuoti ir restauruoti“⁶³. Atkreiptinas dėmesys, kad lėšos, gautos už nekilnojamosioms kultūros vertybėms padarytą žalą, galėjo būti naudojamos iš valstybės biudžeto lėšų finansuojamiems nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimo darbams finansuoti⁶⁴.

2000 m. gegužės 4 d. pakeitimas⁶⁵ glaudžiai susijęs su 1997 m. rugsėjo 25 d. pakeitimu – KVAD priskirta funkcija atestuoti nekilnojamųjų kultūros vertybių tyrimus atliekančias, taip pat konservavimo, restauravimo, atkūrimo bei projektavimo darbų sąlygas ir programas rengiančias įmones. Atitinkamai papildyta 23 str. 5 dalis numatant, kad išvardintus darbus gali atlikti tik Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyta tvarka Kultūros vertybių apsaugos departamento atestuotos įmonės.

2002 m. birželio 25 d. pakeitimas⁶⁶ susijęs su nekilnojamųjų kultūros vertybių tvarkymo darbų detalizavimu. Pakeisti straipsniai⁶⁷ buvo detalizuoti: numatyta, kad atliekant tvarkymo darbus turi būti taikomos paveldo apsaugos technologijos, nurodyta, kad tvarkymo darbai taip pat yra ir nekilnojamųjų kultūros vertybių tvarkymo statybos darbai, detalizuoti tvarkymo darbai. Pakeitimuose numatyta, kad leidimus tvarkymo statybos darbams išduoda atitinkamos savivaldybės meras, prieš tai gavus Kultūros vertybių apsaugos departamento pareigūno ar jo įgalioto asmens patvirtinimą.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad 1994 m. gruodžio 22 d. priimtas Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas iš esmės pakeitė iki tol nuo 1990 m. galiojusį reglamentavimą, kuomet

⁶² Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 27 str. 1d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

⁶³ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 28 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

⁶⁴ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 33 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

⁶⁵ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 6, 23 straipsnių pakeitimo įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.100829?jfwid=rivwzvpvg>

⁶⁶ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 21, 22 ir 23 straipsnių pakeitimo įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.170285?jfwid=rivwzvpvg>

⁶⁷ 21 str. Nekilnojamųjų kultūros vertybių tvarkymo darbai, 22 str. Nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimas atliekant priešavarinius, remonto ar pritaikymo darbus, 23 str. Nekilnojamųjų kultūros vertybių tyrimas, konservavimas, restauravimas ir atkūrimas

pagrindinės paveldosaugos valdymo sistemos funkcijos buvo sutelktos dvejose institucijoje – Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekcijoje ir Paminklotvarkos departamente. Šių institucijų veikla dubliavosi atliekant teisėkūrą, derinant tyrimo, tvarkymo, remonto, restauracijos, rekonstravimo, statybos, griovimo, kelių ir gatvių tiesimo, melioracijos, žemės ir kitų darbų, numatomų atlikti istorijos ir kultūros paminkluose, jų teritorijose, apsaugos, reguliuojamo užstatymo ir saugomo kraštovaizdžio zonose projektus, išduodant leidimus atlikti statybos ir tvarkybos darbus šiose teritorijose bei kontroliuojant jų atlikimą, sudarant (derinant) kultūros paminklų sąrašus.. Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymu buvo siekiama atskirti funkcijas, tačiau Valstybinės paminklosaugos inspekcijos ir Kultūros vertybių apsaugos departamento, įsteigto reorganizuojant Lietuvos Respublikos kultūros paveldo inspekciją kartu su Paminklotvarkos departamentu⁶⁸, funkcijos iš dalies dubliavosi. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad pagal naująjį įstatymą KVAD atliko ir planavimo, ir vykdymo, ir kontrolės funkcijas, todėl kilo pagrįstų abejonių dėl veiklos skaidrumo ir efektyvumo. 1997 m. kovo 27 d. įstatymo pakeitimas numatė Lietuvos Respublikos kultūros ministro atsakomybę už kultūros vertybių apsaugą perduoti KVAD direktoriui, taip pat atsisakyta apskaitos, ekspertizės ir kontrolės tarnybų KVAD. Įstatyme buvo numatytas ir savivaldybių įsipareigojimas steigti atitinkamas tarnybas arba pareigybes įstatyme numatytoms funkcijoms atlikti, tačiau kultūros vertybių apsaugos administravimas savivaldybėse nebuvo detaliau reglamentuotas.

---

⁶⁸ Paminklotvarkos departamentas – vykdomosios vadžios organas, vykdamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės politiką kultūros paveldo apsaugos, mokslo tiriamųjų darbų, kultūros paminklų restauravimo ir pritaikymo srityje.

2 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo, galiojančio nuo 2005 m. balandžio 20 d., nuostatų ir jo taikymo praktikoje analizė

2001 m. kovo 13 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimu Nr. 288 pritarė kultūros paveldosaugos sistemos pertvarkymo koncepcijai⁶⁹, kurioje nurodyta, kad:

- kultūros paveldosaugos sistema yra uždara, žinybinė, jos valstybinis valdymas nėra integruotas į aplinkos apsaugą, teritorijų planavimą, statybas, nekilnojamojo turto naudojimo procesą;
- pernelyg paini įstatymų bazė. Įstatymų lydimųjų teisės aktų stoka suteikia galimybę valdininkams įvairiai interpretuoti tuos pačius teisės aktus;
- vangiai vykdomos valdymo ir kontrolės funkcijos, neracionaliai paskirstytos kultūros vertybių apsaugos ir tvarkymo funkcijos tarp ministerijų, apskričių ir vietos savivaldos institucijų, nėra bendros kultūros paveldosaugos valdymo ir reguliavimo sistemos;
- menkai tvarkoma kultūros vertybių apskaita, tinkamai neįteisinti jų apsaugos reikalavimai, todėl savininkai dažniausiai nežino, ką konkrečiai reikia saugoti, kenčia nuo baudų ir draudimų, kurie gali būti ir subjektyvūs;
- sunku išreikalauti, kad įstatymų pažeidėjai atnaujintų suniokotas kultūros vertybes.

Koncepcijoje numatyti 4 kultūros paveldosaugos sistemos pertvarkymo etapai, vienas iš jų – parengti naują Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros vertybių apsaugos įstatymo redakciją.

2004 m. rugsėjo 28 d. priimta nauja Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros vertybių apsaugos įstatymo redakcija – Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas⁷⁰, įsigaliojęs 2005 m. balandžio 20 d. Rengiant naująjį Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą buvo siekiama „sukurti paveldosaugos valdymo ir reguliavimo sistemą, kuri leistų artimiausią dešimtmetį išvengti papildomų pertvarkymų, būtų suderinti urbanistinės plėtros ir paveldosaugos, visuomenės ir paveldo savininkų interesai“⁷¹. Taip pat buvo siekiama racionaliai paskirstyti funkcijas tarp Kultūros ministerijos, Aplinkos ministerijos, regionų ir savivaldybių.

Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo paskirtis – išsaugoti Lietuvos nekilnojamojo kultūros paveldą ir perduoti ateities kartoms, sudaryti sąlygas visuomenei jį pažinti ir juo naudotis. Atkreiptinas dėmesys, kad 1994 m. įstatymo tikslas buvo garantuoti Lietuvos kultūros vertybių apsaugą, gausėjimą ir perdavimą ateities kartoms, tuo tarpu naujuoju įstatymu nebesiekama gausinti kultūros vertybių, bet akcentuojama jų išsaugojimo bei perdavimo ateities kartoms būtinybė⁷².

---

⁶⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. kovo 13 d. nutarimas Nr. 288 dėl kultūros paveldosaugos sistemos pertvarkymo koncepcijos, prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6E678AD7EC6C>

⁷⁰ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?jfwid=rivwzvpvg>

⁷¹ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.203933?jfwid=rivwzvpvg>

⁷² Nors 2005 m. balandžio 20 d. įsigaliojęs įstatymas nebenumatė siekio gausinti kultūros vertybių, tačiau priėmus įstatymą vertybių registre ženkliai padaugėjo – 2019 m. registruotų kultūros paveldo objektų skaičius nuo apytksl. Nepriklausomybės atgavimo, išaugo nuo 10 613 vnt. iki 24 752 vnt.

Įstatymas įgyvendina Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Tarptautinių sutarčių bei Nacionalinio saugumo pagrindų įstatymų nuostatas nekilnojamo kultūros paveldo apsaugos srityje⁷³. Nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme numatyta, kad kultūros paveldas yra vienas iš pagrindinių nacionalinio saugumo objektų ir kad „Valstybės pareiga išsaugoti ir puoselėti nacionalinės kultūros tapatumą, užtikrinant lietuvių kalbos apsaugą ir tęstinumą, globojant etninę kultūrą ir vietos tradicijas, saugant kultūros paveldą“⁷⁴.

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 1 str. numatyta, kad „Lietuvai reikšmingas nekilnojamojo kultūros paveldas, esantis kitose valstybėse, saugomas pagal tarptautines sutartis ir užsienio valstybių įstatymus“⁷⁵. 2008 m. gegužės 8 d. šis straipsnis buvo papildytas nauja dalimi nurodant, kad „Užsienio valstybėms reikšmingas nekilnojamojo kultūros paveldas, esantis Lietuvos Respublikoje, pripažintas, prižiūrimas ir tvarkomas pagal Lietuvos Respublikos tarptautines sutartis, Lietuvos Respublikos įstatymus ir kitus teisės aktus. Užsienio valstybių fiziniai ir juridiniai asmenys šį paveldą tvarko Lietuvos Respublikos įstatymų, kitų teisės aktų ir kultūros ministro nustatyta tvarka, gavę Užsienio reikalų ministerijos sutikimą“⁷⁶.

Įstatyme nurodyta, kad „Kultūros paveldas – karta iš kartos paveldimos, perimamos, sukurtos ir perduodamos kultūros vertybės, svarbios etniniu, istoriniu, estetiniu ar moksliniu požiūriu“. Pažymėtina, kad 1994 m. Nekilnojamojo kultūros vertybių apsaugos įstatyme buvo nurodyta, kad „nekilnojamojo kultūros vertybių apsauga – šių vertybių valstybinė apskaita ir visi saugojimo darbai“⁷⁷, 2005 m. įsigaliojusiam Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme detalizuota, kas sudaro nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugą: 1) apskaita; 2) skelbimas saugomu; 3) saugojimas – tvarkymas ir naudojimas; 4) pažinimas, jo sklaida; 5) atgaivinimas (reabilitacija)⁷⁸.

2008 m. gegužės 8 d. priimtame Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatyme buvo patikslinta „apsaugos reglamentas“ sąvoka, numatanti, kad „Apsaugos reglamentas – konkrečiam objektui ar objektų tipui parengtas dokumentas ar dokumento dalis, nustatantys paveldosaugos reikalavimus kultūros paveldo objektui“⁷⁹. Atkreiptinas dėmesys, kad pirminėje Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo redakcijoje buvo nurodyta, kad parengtas apsaugos reglamentas nustato paveldosaugos reikalavimus kiekvienam skelbiamam ar paskelbtam saugomu kultūros paveldo objektui⁸⁰. Taigi 2008 m. gegužės 8 d. priimta Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo redakcija praplėtė apsaugos reglamentų rengimo atvejus, numatant, kad toks dokumentas rengiamas visuomet, nepriklausomai nuo to, ar kultūros paveldo objektas yra skelbiamas, ar paskelbtas saugomu. 2012 m. lapkričio 8 d. įstatymo pakeitime ši sąvoka vėl buvo pakeista, nurodant, kad „Apsaugos reglamentas – dokumentas, kuriuo nustatomi konkretaus nekilnojamojo kultūros paveldo objekto, jo

⁷³ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 1 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpvg>

⁷⁴ Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas, 2 sk., 4 sk., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.34169/xwtBHggYCs>

⁷⁵ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 1 str. 3 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpvg>

⁷⁶ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 1, 2, 5, 14, 22 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.320410?ifwid=td2heuc7e>

⁷⁷ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?ifwid=rivwzvpvg>

⁷⁸ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 4 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpvg>

⁷⁹ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 1, 2, 5, 14, 22 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, 2 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.320410?ifwid=td2heuc7e>

⁸⁰ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 2 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpvg>

teritorijos, apsaugos zonos ar tokių objektų tipo paveldosaugos reikalavimai⁸¹. Aukščiau nurodytu 2012 m. lapkričio 8 d. įstatymo pakeitimu buvo patikslinta ir daugiau sąvokų, kurios pateikiamos toliau esančioje lentelėje.

4 lentelė. 2012 m. lapkričio 8 d. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme pakeistos sąvokos

Sąvokos iki Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitimo 2012 m. lapkričio 8 d. ⁸²	Sąvokos nuo Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitimo 2012 m. lapkričio 8 d. ⁸³
Apsaugos reglamentas – konkrečiam objektui ar objektų tipui parengtas dokumentas ar dokumento dalis, nustatantys paveldosaugos reikalavimus kultūros paveldo objektui.	Apsaugos reglamentas – dokumentas, kuriuo nustatomi konkretaus nekilnojamojo kultūros paveldo objekto, jo teritorijos, apsaugos zonos ar tokių objektų tipo paveldosaugos reikalavimai.
Kultūros paveldo objektai – pavieniai ar į kompleksą įeinantys objektai, registruoti kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, t. y. žemės sklypuose, sklypų dalyse, vandens, miško plotuose ar jų dalyse esantys statiniai ar kiti nekilnojamieji daiktai, kurie turi vertingųjų savybių ir kartu su jiems priskirta teritorija yra atskiri daiktinės teisės objektai ar gali jais būti.	Kultūros paveldo objektai – pavieniai, kompleksiniai ar į kompleksą įeinantys objektai, registruoti kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, t. y. žemės sklypuose, sklypų dalyse, vandens, miško plotuose ar jų dalyse esantys statiniai ar kiti nekilnojamieji daiktai, kurie turi vertingųjų savybių ir kartu su jiems priskirta teritorija yra atskiri daiktinės teisės objektai ar gali jais būti.
Laikinieji apsaugos reglamentai – dokumentai, kuriais nustatomos pagal Statybos įstatymą saugomų kultūros paveldo statinių privalomos projektavimo sąlygos ir pagal Teritorijų planavimo įstatymą privalomos teritorijų planavimo sąlygos.	Laikinis apsaugos reglamentas (specialieji paveldosaugos reikalavimai) – dokumentas, kuriuo pagal Statybos įstatymą nustatomi konkrečios nekilnojamosios kultūros vertybės, jos teritorijos, konkretaus kultūros paveldo statinio arba nekilnojamosios kultūros vertybės teritorijoje ar apsaugos zonoje esančio statinio specialieji paveldosaugos reikalavimai.
Saugoma vietovė – kultūros paveldo vietovė, kuriai apsaugoti Saugomų teritorijų įstatymo nustatyta tvarka įsteigiamas kultūrinis rezervatas ar kultūrinis draustinis, istorinis nacionalinis ar istorinis regioninis parkas.	Saugoma vietovė – kultūros paveldo vietovė, kuri teisės aktu nustatyta tvarka paskelbta saugoma ir kuriai taikomi paveldosaugos reikalavimai arba kurios apsaugai Saugomų teritorijų įstatymo nustatyta tvarka įsteigtas istorinis nacionalinis parkas, istorinis regioninis parkas, kultūrinis rezervatas ar kultūrinis draustinis.
Saugomas objektas (statinys) – kultūros paveldo objektas (statinys), šio įstatymo nustatyta tvarka paskelbtas saugomu ar kultūros paminklu.	Saugomas objektas – kultūros paveldo objektas, šio įstatymo nustatyta tvarka paskelbtas saugomu objektu ar kultūros paminklu.
Tvarkyba – kultūros paveldui išsaugoti atliekami darbai: tyrimas (taikomasis), remontas, avarijos grėsmės pašalinimas, konservavimas, pritaikymas, restauravimas, atkūrimas, šių darbų planavimas ir projektavimas.	Tvarkyba – nekilnojamojamam kultūros paveldui išsaugoti atliekami darbai: taikomasis tyrimas, remontas, avarijos grėsmės pašalinimas, konservavimas, restauravimas, šių darbų planavimas ir projektavimas.
Tvarkomieji statybos darbai – statybos ar griovimo darbai, kaip apibrėžta Statybos įstatyme, atliekami kultūros paveldo statinyje ar jo teritorijoje.	Tvarkomieji statybos darbai – statybos ar griovimo darbai, kaip apibrėžta Statybos įstatyme, atliekami kultūros paveldo objekte, jo teritorijoje ar apsaugos zonoje, kultūros paveldo vietovėje.

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo

2012 m. lapkričio 8 d. priimtas įstatymo pakeitimas numatė, kad apsaugos reglamentai gali būti rengiami ne tik konkrečiam objektui ar objektų tipui, bet ir objekto teritorijai ar jo apsaugos zonai. Priimtas įstatymo pakeitimas nebeįtraukė kultūros paveldo atkūrimo darbų kaip tvarkybos, nors iki pakeitimo kultūros paveldo atkūrimo darbai buvo priskiriami tvarkybai.

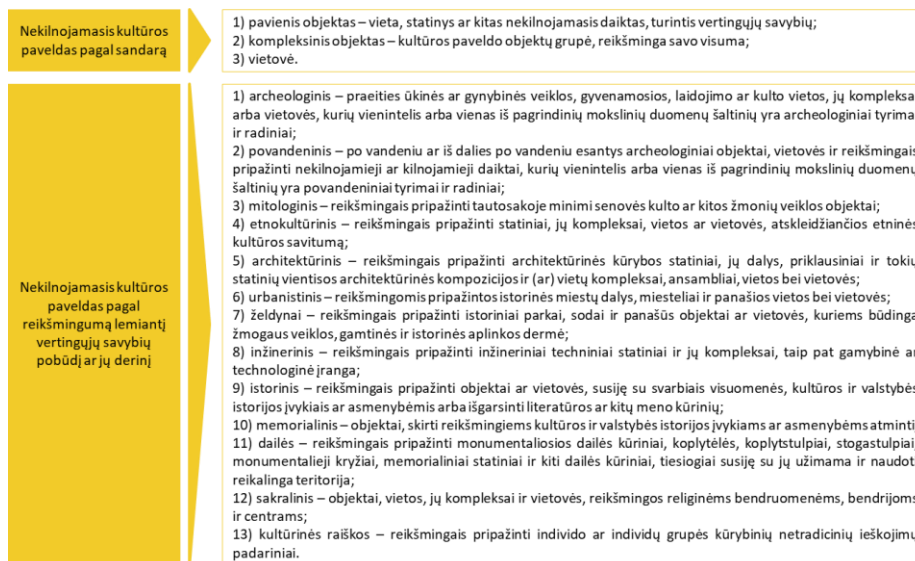
⁸¹Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 2, 5, 6, 8, 11, 14, 19, 21, 22, 23, 27, 29, 30, 31 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 31-1, 31-2, 31-3, 31-4, 31-5, 31-6, 31-7 straipsniais įstatymas, 1 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.437383?ifwid=-td2heuc7e>

⁸²Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 2 str. 1 d., 14 d., 19 d., 30 d., 31 d., 34 d., 37 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/hDJckKzlrq?ifwid=-td2heuc7e>

⁸³Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 2, 5, 6, 8, 11, 14, 19, 21, 22, 23, 27, 29, 30, 31 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 31-1, 31-2, 31-3, 31-4, 31-5, 31-6, 31-7 straipsniais įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.437383?ifwid=-td2heuc7e>

2005 m. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyta, kad nekilnojamas kultūros paveldas skirstomas pagal sandarą ir pagal reikšmingumą lemiantį vertingųjų savybių pobūdį⁸⁴ (žr. toliau esantį paveikslą).

10 pav. Nekilnojamojo kultūros paveldo skirstymas pagal sandarą ir pagal reikšmingumą lemiantį vertingųjų savybių pobūdį
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

Įstatyme nurodoma, kad „Vertingoji savybė – kultūros paveldo objekto, vietovės, jų dalies ar elemento bruožas, vertingas etniniu, istoriniu, estetiniu ar moksliniu požiūriu“⁸⁵, sąvoka neprieštaruoja kultūros paveldo apibrėžimui, nurodančiam, kad kultūros paveldas – vertybės, svarbios etniniu, istoriniu, estetiniu ar moksliniu požiūriu⁸⁶.

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugą sudaro apskaita, skelbimas saugomu, saugojimas – tvarkyba ir naudojimas, pažinimas, jo sklaida ir atgaivinimas (reabilitacija)⁸⁷. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos reglamentavimas nustatomas vadovaujantis trimis apsaugos tikslais – mokslinio pažinimo, viešojo pažinimo ir naudojimo bei viešosios pagarbos⁸⁸. Įstatymo 4 str. 3 d. numatyta, kad „Gali būti nustatomas vienas arba keli kultūros paveldo objekto ar vietovės apsaugos tikslai“⁸⁹.

⁸⁴ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 3 str. 1 d., 2 d., 3 d., prieiga per internetą:

<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpvg>

⁸⁵ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 2 str. 40 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpvg>

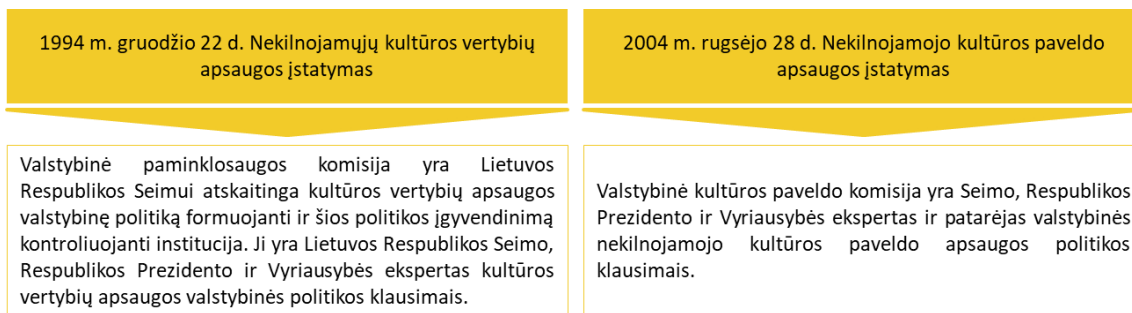
⁸⁶ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 2 str. 13 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpvg>

⁸⁷ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 4 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpvg>

⁸⁸ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 4 str. 2 d. nurodyta, kad Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos reglamentavimas nustatomas vadovaujantis šiais apsaugos tikslais: 1) mokslinio pažinimo – išsaugoti archeologinius ir kitus unikalius istorinių duomenų, kuriuos galima perimti atliekant saugomo objekto ar vietovės mokslinius tyrimus, šaltinius; 2) viešojo pažinimo ir naudojimo – sudaryti sąlygas dabarties ir ateities kartoms nekilnojamąjį kultūros paveldą pažinti, lankyti ir juo naudotis; 3) viešosios pagarbos – apsaugoti memorialinius ir sakralinius objektus, mirusiųjų ar žuvusiųjų palaidojimo ir atminimo vietas (karių, sukilėlių, pasipriešinimo okupantams dalyvių ir kitas neveikiančias kapines ar pavienius kapus). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpvg>

⁸⁹ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 4 str. 3 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpvg>

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyta, kad „Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos nacionalinę politiką formuoja Seimas, Vyriausybė, Kultūros ministerija, atsižvelgdami į Valstybinės kultūros paveldo komisijos teikiamus paveldosauginės patirties ir tendencijų vertinimus, analizes ir siūlymus“⁹⁰. Atkreiptinas dėmesys, kad 2004 m. rugsėjo 28 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos Valstybinės kultūros paveldo komisijos įstatymas, kuriame nurodyta, kad „Valstybinė kultūros paveldo komisija įsteigta Lietuvos Respublikos įstatymu „Dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo įgyvendinimo“ (Žin., 1995, Nr. 9-184) ir vadinosi Valstybine paminklosaugos komisija. Šiuo įstatymu Valstybinės paminklosaugos komisijos pavadinimas keičiamas į Valstybinės kultūros paveldo komisijos pavadinimą“⁹¹. Iki priimant Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą paveldosaugos srityje veikusiai Valstybinės paminklosaugos komisijai buvo suteiktos kultūros vertybių apsaugos valstybinės politikos formavimo ir šios politikos įgyvendinimą kontroliuojančios institucijos funkcijos. Priėmus Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą Valstybinei kultūros paveldo komisijai paliktos tik patariamiosios ir ekspertinės institucijos funkcijos. Darytina išvada, kad priėmus Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą nebeliko institucijos, kuri užtikrintų nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos nacionalinės politikos įgyvendinimo kontrolę (žr. toliau esantį paveikslą). Tačiau, atkreiptinas dėmesys, kad kultūros paveldo apsaugos valstybinis administravimo organizavimas ir atsakomybė už jį pavesta kultūros ministru, tai suponuoja, kad kultūros ministras atsako ir už politikos įgyvendinimo kontrolę.

11 pav. Valstybinės kultūros paveldo komisijos (buv. Valstybinė paminklosaugos komisija) vaidmens paveldosaugos srityje pokyčiai
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

2017 m. birželio 30 d. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitime numatyta, kad Valstybinė kultūros paveldo komisija yra Seimo, Respublikos Prezidento ir Vyriausybės ekspertė ir patarėja ne tik kultūros paveldo apsaugos politikos, bet ir jos įgyvendinimo, vertinimo ir tobulinimo klausimais⁹².

Kaip minėta anksčiau, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos valstybinio administravimo organizavimas ir atsakomybė už jį pavesta kultūros ministru⁹³ – toks pokytis vertintinas teigiamai, kadangi nuo 1997 m. kovo 27 d. Kultūros ministerija iš dalies buvo nusišalinusi nuo paveldosaugos sistemos, kadangi atsakomybė už kultūros vertybių apsaugą buvo pavesta Kultūros vertybių apsaugos departamento direktoriui⁹⁴.

⁹⁰ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 5 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?jfwid=rivwzvpvg>

⁹¹ Lietuvos Respublikos Valstybinės kultūros paveldo komisijos įstatymas, 2 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8EEC6870083A>

⁹² Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 7 ir 10 straipsnių pakeitimo įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a1aab6b2617f11e7a53b83ca0142260e?jfwid=-td2hettwg>

⁹³ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 5 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?jfwid=rivwzvpvg>

⁹⁴ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymas, 2 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.37505?jfwid=rivwzvpvg>

2016 m. birželio 30 d. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitime praplėstos kultūros ministro funkcijos, nurodant, kad kultūros ministras tvirtina Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų (tyrėjų, projektuotojų, paveldosaugos ekspertų) atestavimo komisijos nuostatus ir jos sudėtį⁹⁵ – iki pakeitimo atestavimą organizuodavo KPD⁹⁶. Toks funkcijų persikirstymas vertinamas teigiamai, kadangi iki pakeitimo KPD tiek organizuodavo atestavimą, tiek išduodavo tiems patiems atestuoties specialistams leidimus bei kontroliuodavo tų pačių atestuotų specialistų projektų įgyvendinimą. Pakeitime taip pat numatyta ir Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ekspertų komisija, kurios nuostatus ir sudėtį tvirtina kultūros ministras. 2018 m. gruodžio 11 d. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme nurodyta, kad Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ekspertų komisija atlieka joms jų nuostatose priskirtas funkcijas⁹⁷. 2019 m. spalio 11 d. Lietuvos Respublikos kultūros ministras įsakymu Nr. JV-653 patvirtino Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ekspertų komisijos sudėtį⁹⁸.

2019 m. gegužės 30 d. įstatymo pakeitimas, įsigaliosiantis nuo 2020 m. balandžio 1 d., praplečia kultūros ministro funkcijas – iki pakeitimo įsigaliojimo ministrui pavesta tvirtinti valstybės biudžeto lėšomis finansuojamas nekilnojamojo kultūros paveldo paveldosaugos (apskaitos, paveldotvarkos, kontrolės, saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo ir kitas) programas, įsigaliojus pakeitimui kultūros ministrui bus pavesta organizuoti paveldotvarkos programų įgyvendinimą⁹⁹.

2005 m. įstatyme numatyta, kad Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos (buvęs Kultūros vertybių apsaugos departamentas, toliau – Kultūros paveldo departamentas, KPD) metodiškai vadovauja nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugai, rengia teisės aktų projektus, nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitos, paveldotvarkos ir kontrolės programas bei organizuoja jų vykdymą, organizuoja ir koordinuoja nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimą, išaiškinimą ir stebėseną, inicijuoja ir organizuoja kultūros paveldo objektų skelbimą saugomais, tvarko Kultūros vertybių registrą, administruoja kultūros paveldo objektų tvarkybą, kontroliuoja kultūros paveldo objektų tvarkybą ir priežiūrą, organizuoja fizinių ir juridinių asmenų atestavimą, nagrinėja administracinių teisės pažeidimų bylas¹⁰⁰.

2007 m. liepos 4 d. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas buvo pakeistas, numatant, kad KPD rengia nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitos paveldotvarkos ir kontrolės programas, organizuoja jų vykdymą, taip pat gali šių programų ar jų dalių įgyvendinimą pavesti pavaldžioms įstaigoms, įmonėms ir organizacijoms¹⁰¹ – iki pakeitimo buvo numatytas pilnos apimties programos įgyvendinimo pavedimas KPD pavaldžioms biudžetinėms įstaigoms ir kitiems subjektams.

---

⁹⁵ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 2, 5, 8, 18, 22, 23 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 23-1 straipsniu įstatymas, 2 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/47a84f92450311e68f45bcf65e0a17ee?jfwid=-td2hettwg>

⁹⁶ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 5 str. 10 d. 21 p., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/NZMXKpZlIM?jfwid=-td2hettwg>

⁹⁷ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 5 ir 8 straipsnių pakeitimo įstatymas, 1 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/dbab6b52ff6e11e89b04a534c5aaf5ce?jfwid=-td2hettwg>

⁹⁸ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2019 m. spalio 11 d. įsakymas Nr. JV-653 dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ekspertų komisijos sudėties patvirtinimo, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/4ca716d2eeb911e99ab7ff5a9ea34fcc?jfwid=ooou0hrug2>

⁹⁹ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 5 straipsnio pakeitimo įstatymas, 1 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ddf6590285f211e98a8298567570d639?jfwid=-td2hettwg>

¹⁰⁰ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 5 str. 10 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?jfwid=rivwzvvpvg>

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymas, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.302007?jfwid=-td2heuc7e>

2008 m. gegužės 8 d. įstatymo pakeitimu buvo patikslinta KPD funkcija numatant, kad KPD „sudaro ir išduoda kultūros paveldo objektų, išskyrus kultūros paveldo objektus, savivaldybės tarybos paskelbtus saugomais, apsaugos reglamentus“¹⁰², pirminėje 2004 m. rugsėjo 28 d. priimtoje Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo redakcijoje buvo nurodyta, kad KPD „sudaro ir išduoda valstybės saugomų kultūros paveldo objektų apsaugos reglamentus“¹⁰³.

2012 m. lapkričio 8 d. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme pakeista dalis KPD funkcijų, kurios pateikiamos toliau esančioje lentelėje.

5 lentelė. 2012 m. lapkričio 8 d. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme pakeistos KPD funkcijos

KPD funkcijos iki Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitimo 2012 m. lapkričio 8 d. ¹⁰⁴	KPD funkcijos nuo Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitimo 2012 m. lapkričio 8 d. ¹⁰⁵
organizuoja ir koordinuoja nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimą, išaiškinimą ir stebėseną	organizuoja ir koordinuoja nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimą, atskleidimą ir stebėseną
sudaro su valdytojais valstybės saugomų kultūros paveldo objektų apsaugos sutartis	sudaro su valdytojais kultūros paveldo objektų apsaugos sutartis
sudaro ir išduoda kultūros paveldo objektų, išskyrus kultūros paveldo objektus, savivaldybės tarybos paskelbtus saugomais, apsaugos reglamentus	parengia ir išduoda nacionalinio ir regioninio reikšmingumo lygmens kultūros paveldo objektų apsaugos reglamentus
kontroliuoja kultūros paveldo objektų tvarkybą ir priežiūrą	kontroliuoja kultūros paveldo tvarkybą ir priežiūrą, stabdo fizinių ir juridinių asmenų atliekamus veiksmus nekilnojamosiose kultūros vertybėse, jų teritorijose ir apsaugos zonose, jeigu nustatomi paveldosaugos reikalavimų pažeidimai
nustato sužalotų nekilnojamųjų kultūros paveldo vertybių atkūrimo būdą ir nuostolių dydį	nustato sužalotų nekilnojamųjų kultūros vertybių atkūrimo ¹⁰⁶ būdą ir nuostolių dydį
nagrinėja jo įgaliojimų sričiai priskirtas administracinių teisės pažeidimų bylas	įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka surašo administracinės teisės pažeidimo protokolus, nagrinėja jo įgaliojimų sričiai priskirtas administracinių teisės pažeidimų bylas

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo

2012 m. lapkričio 8 d. įstatymo pakeitime numatyta, kad KPD sudaro su valdytojais kultūros paveldo objektų apsaugos sutartis, nors iki pakeitimo KPD galėjo sudaryti valstybės saugomų kultūros paveldo objektų apsaugos sutartis. Šios nuostatos pakeitimas suponuoja KPD ir savivaldybės paveldosaugos padalinio funkcijų dubliavimąsi, nors iki įstatymo pakeitimo ši funkcija buvo atskirta: KPD sudarydavo su valdytojais valstybės saugomų kultūros paveldo objektų apsaugos sutartis, savivaldybės paveldosaugos padalinys sudarydavo su valdytojais savivaldybės tarybos paskelbtų saugomų objektų apsaugos sutartis. Įstatymo pakeitimu taip pat praplėstos KPD funkcijos – iki Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 2012 m. lapkričio 8 d. redakcijos KPD galėjo nagrinėti administracinių teisės pažeidimų bylas, įsigaliojus naujai redakcijai KPD suteikta teisė surašyti administracinės teisės pažeidimo protokolus. Atkreiptinas dėmesys, kad vėl pastebimas KPD ir savivaldybės paveldosaugos padalinių funkcijų dubliavimasis, kadangi priėmus

¹⁰² Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 1, 2, 5, 14, 22 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, 3 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.320410?ifwid=-td2heuc7e>

¹⁰³ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 5 str. 10 d. 9 p., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpgv>

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 5 str. 10 d. 5 p., 7 p., 9 p., 19 p., 20 p., 24 p., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/hDjckKzlrq?ifwid=-td2heuc7e>

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 2, 5, 6, 8, 11, 14, 19, 21, 22, 23, 27, 29, 30, 31 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 31-1, 31-2, 31-3, 31-4, 31-5, 31-6, 31-7 straipsniais įstatymas, 2 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.437383?ifwid=-td2heuc7e>

¹⁰⁶ Atkreiptinas dėmesys, kad 2012 m. lapkričio 8 d. redakcijoje nurodoma, kad „Tvarkyba – nekilnojamojam kultūros paveldui išsaugoti atliekami darbai: taikomasis tyrimas, remontas, avarijos grėsmės pašalinimas, konservavimas, restauravimas, šių darbų planavimas ir projektavimas“, nors iki tol galiojusiame įstatyme tvarkyba apėmė ir atkūrimo darbus. Atsižvelgiant į tai, neaišku, kokių pagrindu „atkūrimo“ sąvoka Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme toliau naudojama, jei tokios tvarkybos darbų rūšies nebėra.

pakeitimus abi institucijos turi teisę surašyti administracinės teisės pažeidimo protokolus. Taip pat pažymėtina, kad 2019 m. liepos 1 d. įstatymo redakcijoje numatyta, kad už įstatymo pažeidimus KPD surašo Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse nustatyto turinio protokolą¹⁰⁷ – taigi ši nuostata susiaurina teisės normas, kadangi bendrosios normos numato, kad ir savivaldybės paveldosaugos padalinys gali surašyti protokolus. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse tik KPD įvardintas kaip institucija, galinti surašyti administracinių nusižengimų protokolus. Reglamentavimu, kuomet Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 2004 m. rugsėjo 28 d. redakcijoje buvo numatyta, kad KPD nagrinėja jo įgaliojimų sričiai priskirtas administracinių teisės pažeidimų bylas, o savivaldybių paveldosaugos padaliniai įstatymų nustatytais atvejais surašo administracinių teisės pažeidimų protokolus – buvo užtikrinta „stabdžių ir atsvarų sistema“, kuomet viena institucija užtikrina, kad kita institucija neišplėstų savo galių. Toks funkcijų padalijimas prisidėjo prie korupcijos mažinimo, didesnio skaidrumo.

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitimo 2016 m. birželio 30 d. įstatymu KPD buvo suteikta teisė kreiptis į teismą, siekiant apginti viešąjį interesą nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos srityje¹⁰⁸.

2016 m. birželio 30 d. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitimu panaikinta KPD funkcija organizuoti fizinių ir juridinių asmenų atestavimą¹⁰⁹ – kaip minėta anksčiau, atestavimo organizavimas pavestas kultūros ministru.

2019 m. gegužės 30 d. įstatymo pakeitime, atsižvelgiant į anksčiau minėtą kultūros ministro funkcijų papildymą, numatant atsakomybę organizuoti paveldotvarkos programų įgyvendinimą, patikslintos KPD funkcijos, numatančios, kad KPD naudoja valstybės biudžeto lėšas veiklai, susijusiai su nekilnojamojo kultūros paveldo apsauga (neįskaitant paveldotvarkos programų). Pakeitime taip pat numatyta, kad KPD rengia nekilnojamojo kultūros paveldosaugos programas, organizuoja jų įgyvendinimą (neįskaitant paveldotvarkos programų)¹¹⁰.

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyta, kad savivaldybėse nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos funkcijas atlieka savivaldybės paveldosaugos padalinys¹¹¹. Įstatymo 6 str. 3 d. numatyta, kad savivaldybių paveldosaugos padaliniai atlikdami savivaldybei priskirtas valstybės saugomų objektų apsaugos funkcijas tarpininkauja tarp valdytojų ir KPD, tikrina objektų būklę, įstatymų nustatytais atvejais surašo administracinių teisės pažeidimų protokolus. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad objektų skelbimą valstybės saugomais inicijuoja KPD, tačiau dalį šių objektų apsaugos funkcijų vykdo savivaldybių paveldosaugos padaliniai¹¹². Savivaldybių paveldosaugos padaliniai savivaldybės tarybos paskelbtų saugomų objektų atžvilgiu rengia teisės aktų projektus, sudaro ir išduoda apsaugos reglamentus, administruoja

---

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 31¹ str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/asr>

¹⁰⁸ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 2, 5, 8, 18, 22, 23 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 23-1 straipsniu įstatymas, 2 str., 3 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/47a84f92450311e68f45bcf65e0a17ee?jfwid=rivwzvpvg>

¹⁰⁹ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 2, 5, 8, 18, 22, 23 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 23-1 straipsniu įstatymas, 2 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/47a84f92450311e68f45bcf65e0a17ee?jfwid=-td2hettwg>

¹¹⁰ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 5 straipsnio pakeitimo įstatymas, 1 str. 4 d., 5 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ddf6590285f211e98a8298567570d639?jfwid=-td2hettwg>

¹¹¹ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 6 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?jfwid=rivwzvpvg>

¹¹² Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 6 str. 3 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?jfwid=rivwzvpvg>

paveldo objektų tvarkybą, kontroliuoja objektų tvarkybą ir priežiūrą¹¹³. 2012 m. lapkričio 8 d. priimtame Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyta, kad savivaldybės paveldosaugos padaliniai parengia ir išduoda vietinio reikšmingumo kultūros paveldo objektų apsaugos reglamentus¹¹⁴.

Kaip minėta anksčiau, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugą sudaro:

- apskaita;
- skelbimas saugomu;
- saugojimas – tvarkyba ir naudojimas;
- pažinimas, jo sklaida;
- atgaivinimas (reabilitacija)¹¹⁵.

Apskaitą sudaro inventorizavimas, konkrečių nekilnojamųjų kultūros vertybių išaiškinimas (nuo 2012 m. lapkričio 8 d. – atskleidimas¹¹⁶) ir registravimas¹¹⁷. Inventorizavimas atliekamas surašant visus nekilnojamajam kultūros paveldui galimus priskirti kūrinius ir daiktus, šie duomenys nuolat tikslinami, kaupiami ir sisteminami¹¹⁸ pagal kultūros ministro patvirtintą tvarką¹¹⁹. Nekilnojamųjų kultūros vertybių išaiškinimas (atskleidimas) atliekamas remiantis istoriniais ir fiziniais tyrimais – remiantis šiais tyrimais nustatomas kultūros paveldo objektų ar jų vertingųjų savybių reikšmingumas¹²⁰. 2013 m. spalio 10 d. įstatymo pakeitime numatyta, kad nekilnojamoms kultūros vertybėms atskleisti atliekami tyrimai¹²¹, nors iki pakeitimo buvo konkrečiai įvardijama, kad turi būti atliekami istoriniai ir fiziniai tyrimai¹²².

2004 m. rugsėjo 28 d. priimtame Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyta, kad nekilnojamųjų kultūros vertybių reikšmingumą, kultūros paveldo objektų ar vietovių vertingąsias savybes nustato KPD ir savivaldybių, tradicinių religinių bendruomenių, bendrijų ir centrų, mokslo ir studijų bei kitų valstybinių tyrimų institucijų sudarytos nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos¹²³. 2012 m. lapkričio 8 d. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyta, kad „Savivaldybės ar kelių savivaldybių sudarytos vertinimo tarybos sprendžia dėl savivaldybės teritorijoje esančio nekilnojamojo kultūros paveldo vertingųjų savybių nustatymo, teritorijos ribų apibrėžimo ir apsaugos reikalingumo, apsaugos vietinio reikšmingumo lygmens nekilnojamoms kultūros vertybėms netaikymo ar tokių vertybių

¹¹³Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 6 str. 4 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpvg>

¹¹⁴Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 2, 5, 6, 8, 11, 14, 19, 21, 22, 23, 27, 29, 30, 31 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 31-1, 31-2, 31-3, 31-4, 31-5, 31-6, 31-7 straipsniais įstatymas, 3 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.437383?ifwid=td2heuc7e>

¹¹⁵Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 4 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpvg>

¹¹⁶Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 8 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/GcefYUAmzF?ifwid=td2heuc7e>

¹¹⁷Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 8 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpvg>

¹¹⁸Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 8 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpvg>

¹¹⁹Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. JV-310 dėl nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo taisyklių patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.259742>

¹²⁰Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 5, 8 str. 3 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpvg>

¹²¹Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 5, 8, 19, 22 straipsnių pakeitimo įstatymas, 2 str. 3 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.457913?ifwid=td2heuc7e>

¹²²Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 8 str. 3 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/YFmLDqVtUa?ifwid=td2heuc7e>

¹²³Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 8 str. 5 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpvg>

apskaitos duomenų tikslinimo. Departamento vertinimo tarybos sprendžia dėl Lietuvos Respublikos teritorijoje esančio nekilnojamojo kultūros paveldo vertingųjų savybių nustatymo, teritorijos ribų apibrėžimo ir nacionalinio, regioninio ar vietinio reikšmingumo lygmens nekilnojamosioms kultūros vertybėms nustatymo, apsaugos reikalingumo, apsaugos nekilnojamosioms kultūros vertybėms netaikymo ar tokių vertybių apskaitos duomenų tikslinimo¹²⁴. Šis įstatymo pakeitimas iš dalies sudarė sąlygas KPD ir savivaldybių funkcijų dubliavimuisi – savivaldybių vertinimo tarybos gali priimti sprendimus dėl vietinio reikšmingumo lygmens nekilnojamųjų kultūros vertybių, KPD vertinimo tarybos – dėl nacionalinio, regioninio ar vietinio reikšmingumo lygmenų nekilnojamųjų kultūros vertybių¹²⁵.

Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryboms nusprendus, kad vertybei reikalinga apsauga – ji registruojama Kultūros vertybių registre¹²⁶. Kultūros vertybių registre nurodomas nekilnojamosios kultūros vertybės pavadinimas, jos unikalus kodas, adresas bei nekilnojamojo kultūros paveldo tarybos aktu nustatytos vertingosios savybės ir kartu su vertybe saugotinos teritorijos ribos¹²⁷. Iki 2012 m. lapkričio 8 d. įstatymo pakeitimo, nekilnojamosios kultūros vertybės buvo registruojamos kaip kultūros paveldo pavieniai ar kompleksiniai objektai ar vietovės¹²⁸. Įstatymo pakeitime numatyta, kad „nekilnojamosios kultūros vertybės registruojamos kaip didelę mokslinę, istorinę ar kultūrinę reikšmę turintys pavieniai, kompleksiniai ar į kompleksus įeinantys kultūros paveldo objektai ar vietovės“¹²⁹. Atkreiptinas dėmesys, kad šis pakeitimas įstatymą papildė nauju, iki tol nevartotu terminu „didelę reikšmę turintys kultūros paveldo objektai ar vietovės“ – pakeitime nėra apibrėžta, kaip turėtų būti pamatuojama „didelė“ reikšmė bei kaip ji nustatoma. Taip pat pakeitime nurodoma, kad paveldo objektai ar vietovės registruojamos, kaip mokslinę, istorinę ar kultūrinę reikšmę turintys objektai, tačiau neminimos etninė ar estetinė reikšmės, nors įstatyme įvardinta, kad „Kultūros paveldas – karta iš kartos paveldimos, perimamos, sukurtos ir perduodamos kultūros vertybės, svarbios etniniu, istoriniu, estetiniu ar moksliniu požiūriu“¹³⁰.

Kalbant apie nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą, sprendimą inicijuoti kultūros paveldo objektą skelbti valstybės saugomu priima KPD, o savivaldybės saugomu – savivaldybės paveldosaugos padalinys¹³¹. Savivaldybės taryba savivaldybės paveldosaugos padalinio teikimu kultūros paveldo objektus skelbia

¹²⁴Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 2, 5, 6, 8, 11, 14, 19, 21, 22, 23, 27, 29, 30, 31 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 31-1, 31-2, 31-3, 31-4, 31-5, 31-6, 31-7 straipsniais įstatymas, 4 str. 5 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.437383?ifwid=td2heuc7e>

¹²⁵ Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo metu vyrauja praktika, kuomet vertingųjų savybių nustatymas praktiškai nesiremia tyrimais – pagrindė vertingosios savybės nustatomos fotofiksacijos metu, nors toks nustatymo būdas neužtikrina tikslumo bei prieštarauja įstatyme numatytiems nuostatom, nurodančioms, kad vertingųjų savybių nustatymas turi būti paremtas tyrimais. Taip pat, pažymėtina, kad nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos neretai savo aktuose nurodo objektus, turinčius „vertingųjų savybių požymių“ (pvz., <https://kvr.kpd.lt/#/static-heritage-search>), kas prieštarauja Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo normoms. Priešingai, įstatyme kaip tik įtvirtinta nuostata (9 str.), numatanti, kad kultūros paveldo objekto pradinė apsauga prasideda, tik tada, kai kultūros paveldo objektas įrašomas į Kultūros vertybių registrą. Todėl darytina išvada, kad vertingųjų savybių požymių turintys objektai turi būti registruojami inventoriniame sąrašė, taip įgyvendinant NKPAJ 8 str. 1 dalį. Atkreiptinas dėmesys, kad iki šiol nėra įgyvendinta minėta įstatyminė nuostata – nėra įsteigtas inventorizavimo registras, kas sudarytų sąlygas planuoti ir valdyti kultūros paveldo apskaitos apimtis.

¹²⁶Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 8 str. 8 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpvg>

¹²⁷Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 8 str. 9 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpvg>

¹²⁸Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 8 str. 8 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/hDJckKzlrq?ifwid=td2heuc7e>

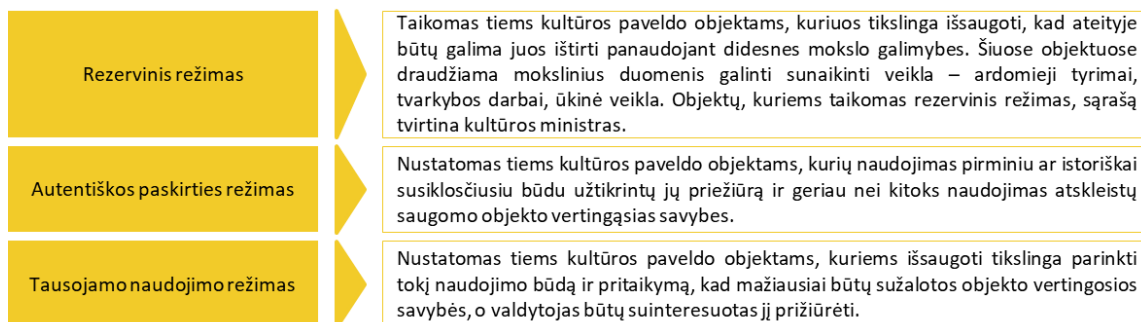
¹²⁹Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 2, 5, 6, 8, 11, 14, 19, 21, 22, 23, 27, 29, 30, 31 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 31-1, 31-2, 31-3, 31-4, 31-5, 31-6, 31-7 straipsniais įstatymas, 4 str. 8 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.437383?ifwid=td2heuc7e>

¹³⁰Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 2 str. 13 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/hDJckKzlrq?ifwid=td2heuc7e>

¹³¹Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 9 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpvg>

saugomais savivaldybės, kultūros ministras kultūros paveldo objektus skelbia saugomais valstybės¹³². Vyriausybė kultūros ministro teikimu, pritarus Valstybinei paveldo komisijai, nacionalinės reikšmės kultūros paveldo objektus skelbia kultūros paminklais¹³³.

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyta, kad saugomiems objektams ir jų teritorijoms gali būti nustatyti tokie saugojimo režimai: rezervinis, autentiškos paskirties ir tausojamo naudojimo¹³⁴ (žr. toliau esantį paveikslą).

12 pav. Saugomų objektų ir jų teritorijų saugojimo režimai
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

Kaip matyti iš aukščiau pateikto paveikslėlio, kultūros ministras tvirtina rezervinio režimo objektų sąrašus¹³⁵, autentiškos paskirties ar tausojamo naudojimo režimus nustato institucija, paskelbusi objektą saugomu¹³⁶. Atkreiptinas dėmesys, kad Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme, kaip ir Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme, vartojama autentiškumo sąvoka, tačiau, priešingai nei Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ši sąvoka apibrėžta – „Autentiškumas – kultūros paveldo objekto ar vietovės išlikusios savybės, apimančios pirminę ar istoriškai susiklosčiusią objekto paskirtį, išraišką ir savitą fizinį pavidalą–formą, panaudotas medžiagas, konstrukcijas, suplanavimą, atlikimo technologiją, aplinką“¹³⁷.

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyta, kad tyrimai yra nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitos, tvarkybos, pažinimo ir jo sklaidos pagrindas¹³⁸. Įstatyme numatyta, kad fundamentinius mokslinius tyrimus, atliekamus valstybės biudžeto lėšomis, pagal valstybines programas vykdo mokslo ir kitos valstybinės tyrimų institucijos, taikomuosius mokslinius ardomuosius tyrimus vykdo atitinkamos srities institucijos, mokslininkai ir kultūros ministro patvirtinta tvarka atestuoti tyrėjai¹³⁹. Atkreiptinas dėmesys, kad įstatyme nurodyta, kas sudaro fundamentinius mokslinius tyrimus, taikomuosius mokslinius tyrimus bei

¹³²Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 10 str. 3 d., 4 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpgv>

¹³³Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 10 str. 5 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpgv>

¹³⁴Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 13 str. 1-4 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpgv>

¹³⁵Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 13 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpgv>

¹³⁶Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 13 str. 5 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpgv>

¹³⁷Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 2 str. 7 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpgv>

¹³⁸Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 18 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpgv>

¹³⁹Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 18 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=rivwzvpgv>

ardomuosius mokslinius tyrimus¹⁴⁰, tačiau nėra nurodyta, kas sudaro „taikomuosius mokslinius ardomuosius tyrimus“, kurie minimi įstatymo 18 str. 2 d. Toks reglamentavimas gali įnešti painiavos, kadangi kitose 18 str. dalyse nurodoma, kad taikomuosius mokslinius tyrimus, kai objektas yra saugomas valstybės, organizuoja KPD, kai objektas saugomas savivaldybės – savivaldybės paveldosaugos padalinys¹⁴¹, ardomiesiems tyrimams leidimus išduoda KPD ir apie tai informuoja savivaldybės paveldosaugos padalinys¹⁴². Tokiu atveju kyla neaiškumų, kas organizuoja ir išduoda leidimus taikomiesiems moksliniams ardomiesiems tyrimams.

2016 m. birželio 30 d. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitimu buvo patikslintas nekilnojamojo kultūros paveldo tyrimų reglamentavimas – numatyta, kad fundamentinius mokslinius tyrimus gali atlikti ir nevalstybinės mokslo tyrimų institucijos, mokslo tyrėjai¹⁴³, nors iki tol fundamentinius mokslinius tyrimus galėjo atlikti mokslo ir studijų bei kitos valstybinės tyrimų institucijos¹⁴⁴, taigi pakeitimu buvo praplėstos tyrėjų gretos. Taip pat šiuo pakeitimu panaikinta iki tol įstatymo 18 str. 2 d. nurodyta ir neapibrėžta sąvoka „taikomieji moksliniai ardomieji tyrimai“, pakeičiant ją į „taikomuosius mokslinius ir ardomuosius tyrimus <...>“¹⁴⁵. 2016 m. birželio 30 d. įstatymo pakeitime taip pat numatyta, kad ne tik ardomieji tyrimai, bet ir taikomieji moksliniai tyrimai atliekami ir jų ataskaitos rengiamos šiuos tyrimus reglamentuojančių paveldo tvarkybos reglamentų nustatyta tvarka¹⁴⁶.

2016 m. birželio 30 d. įstatymo pakeitimas detalizavo nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugą ir teritorijų planavimą, numatant, kad „Vadovauti nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentų rengimui turi teisę fizinis asmuo, įgijęs aukštąjį universitetinį meno studijų srities architektūros krypties arba jam lygiavertį išsilavinimą ir gavęs atestavimą atliekančios organizacijos – Lietuvos Respublikos architektų rūmų – išduodamą nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo vadovo kvalifikacijos atestatą, suteikiantį teisę vadovauti nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentų rengimui“¹⁴⁷. Taip pat pakeitime numatyta, kad asmenys, siekiantys įgyti teisę vadovauti nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumento rengimui, privalo būti įgijęs aukštąjį universitetinį meno studijų srities architektūros krypties arba jam lygiavertį išsilavinimą, turėti ne mažesnę kaip 3 metų dalyvavimo rengiant nekilnojamojo

---

¹⁴⁰Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 2 str. 8 d. Fundamentiniai moksliniai tyrimai – eksperimentiniai ir (ar) teoriniai darbai, atliekami pirmiausia reiškiniių esmei ir stebimai tikrovei pažinti, be tikslo konkrečiai panaudoti gautus rezultatus; 2 str. 33 d. Taikomieji moksliniai tyrimai – eksperimentiniai ir (arba) teoriniai pažinimo darbai, pirmiausia skiriami specifiniams praktiniams tikslams pasiekti arba uždaviniams spręsti; 2 str. 4 str. Ardomieji tyrimai – fiziniai tyrimai, kuriais negrąžinamai paveikiami objektas, jo dalis ar elementas, esantys ar galintys būti autentiškais medžiaginiai mokslinio pažinimo šaltiniai, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm>

¹⁴¹Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 18 str. 4 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?jfwid=rivwzvpg>

¹⁴²Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 18 str. 6 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?jfwid=rivwzvpg>

¹⁴³Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 2, 5, 8, 18, 22, 23 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 23-1 straipsniu įstatymas, 4 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/47a84f92450311e68f45bcf65e0a17ee?jfwid=-td2hettwg>

¹⁴⁴Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 18 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/NZMXXKpZlIM?jfwid=-td2hettwg>

¹⁴⁵Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 2, 5, 8, 18, 22, 23 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 23-1 straipsniu įstatymas, 4 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/47a84f92450311e68f45bcf65e0a17ee?jfwid=-td2hettwg>

¹⁴⁶Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 2, 5, 8, 18, 22, 23 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 23-1 straipsniu įstatymas, 4 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/47a84f92450311e68f45bcf65e0a17ee?jfwid=-td2hettwg>

¹⁴⁷Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 2, 5, 8, 18, 22, 23 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 23-1 straipsniu įstatymas, 5 str. 3 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/47a84f92450311e68f45bcf65e0a17ee?jfwid=-td2hettwg>

kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentus profesinę patirtį arba profesinę patirtį rengiant kitus teritorijų planavimo dokumentus, kuriais buvo sprendžiami atitinkami nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos uždaviniai bei Lietuvos Respublikos architektų rūmuose jų nustatyta tvarka išlaikyti profesinių ir teisinių žinių egzaminą pagal kultūros ministro ir aplinkos ministro patvirtintą programą¹⁴⁸.

Analizuojant tvarkybą, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyta, kad kultūros paveldo objekto tvarkyba atliekama:

- pagal tokiam objektui nustatytus paveldosaugos reikalavimus;
- pagal kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentus (statybos techninius reglamentus), patvirtintus aplinkos ir kultūros ministrų;
- pagal kultūros ministro patvirtintus paveldo tvarkybos reglamentus, nustatančius reikalavimus konkreitiems tvarkybos darbams¹⁴⁹.

Kaip minėta anksčiau – tyrimai yra nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos pagrindas, todėl rengiant tvarkybos projektus turi būti remiamasi būtinų atlikti tyrimų išvadomis¹⁵⁰. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyta, kad „Parengti tvarkomųjų paveldosaugos darbų projektus, atlikti tvarkomuosius paveldosaugos darbus, paveldosaugos (specialiąją) ekspertizę, vadovauti tokiems darbams turi teisę kultūros ministro patvirtinta tvarka atestuotas specialistas“¹⁵¹, o „Vadovauti kultūros paveldo statinių tvarkomųjų statybos darbų projektams, tokiems darbams, projekto vykdymo priežiūrai, tokio statinio projekto ekspertizei, statinio statybos techninei priežiūrai turi teisę aplinkos ir kultūros ministrų patvirtinta tvarka atestuotas darbų vadovas, jei jis turi verslo liudijimą arba dirba įmonėje, kuri yra atestuota aplinkos ir kultūros ministrų patvirtinta tvarka“¹⁵². Taigi įstatyme numatyta, kad tvarkomiesiems paveldosaugos darbams specialistai turi būti atestuoti kultūros ministro patvirtinta tvarka, tvarkomiesiems statybos darbams – atestuoti aplinkos ir kultūros ministrų nustatyta tvarka. 2016 m. birželio 30 d. šios nuostatos neteko galios¹⁵³.

2005 m. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyta, kad privačios nuosavybės kultūros paveldo objektų – prieinamų visuomenei lankyti valstybės saugomų kultūros paveldo objektų – tvarkomieji paveldosaugos darbai finansuojami iš valstybės biudžeto lėšų¹⁵⁴, savivaldybės gali kompensuoti iš savo biudžeto lėšų ne savivaldybei nuosavybės teise priklausančio, bet jos teritorijoje esančio paskelbto saugomu kultūros paveldo objekto tvarkybos darbus¹⁵⁵. Atkreiptinas dėmesys, kad Nekilnojamojo kultūros

¹⁴⁸Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 2, 5, 8, 18, 22, 23 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 23-1 straipsniu įstatymas, 5 str. 4 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/47a84f92450311e68f45bcf65e0a17ee?jfwid=-td2hettwg>

¹⁴⁹Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 23 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?jfwid=rivwzvpvg>

¹⁵⁰Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 23 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?jfwid=rivwzvpvg>

¹⁵¹Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 23 str. 6 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?jfwid=rivwzvpvg>

¹⁵²Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 23 str. 7 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?jfwid=rivwzvpvg>

¹⁵³Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 2, 5, 8, 18, 22, 23 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 23-1 straipsniu įstatymas, 6 str., 1-2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/47a84f92450311e68f45bcf65e0a17ee?jfwid=-td2hettwg>

¹⁵⁴Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 28 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?jfwid=rivwzvpvg>

¹⁵⁵Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 28 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?jfwid=rivwzvpvg>

paveldo apsaugos įstatyme numatyta kompensacijos galimybė kultūros paveldo objekto valdytojui¹⁵⁶, ko nebuvo Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme.

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyta, kad juridiniai ir fiziniai asmenys, padarę žalą nekilnojamajai kultūros vertybei, privalo kiek įmanoma atkurti iki sužalojimo buvusių būklę ir atlyginti tiesioginius ir netiesioginius nuostolius¹⁵⁷. Nors įstatyme numatytas žalos atlyginimas, tačiau nenurodyta gautų lėšų paskirtis, nors Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme buvo nurodyta, kad lėšos, gautos atlyginus padarytus nuostolius, naudojamos nekilnojamųjų kultūros vertybių saugojimo darbams finansuoti¹⁵⁸.

Viena pagrindinių problemų įgyvendinant Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą buvo ta, kad pagal įstatymo (Žin., 1995, Nr. 3-37; 2004, Nr. 153-5571) 22 straipsnį saugomų kultūros paveldo objektų ir vietovių teritorijų, jų apsaugos zonų ribos turėjo būti nustatomos ir šios teritorijos tvarkomos bei veikla jose plėtojama pagal nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentus (toliau – specialieji planai). Šių specialiųjų planų parengimui iš valstybės biudžeto buvo reikalinga apie 145 mln. Eur, nes jie turi būti rengiami ne tik naujai skelbiamiems, bet ir kultūros ministro 2005 m. balandžio 29 d. įsakymu Nr. JV-190 pripažintiems valstybės saugomais kultūros paveldo objektams ir vietovėms, kurių yra daugiau kaip 6000. Dar vienas neigiamas veiksnys – specialiojo teritorijų planavimo dokumentų rengimo, derinimo, svarstymo ir tvirtinimo sudėtingos ir ilgos procedūros. Todėl buvo nuspręsta, kad būtina keisti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatas, susijusias su specialiųjų planų parengimu, nustatant, kad skelbiamų ir jau paskelbtų saugomais kultūros paveldo objektų ir vietovių teritorijų ir jų apsaugos zonų ribos patvirtinamos vadovaujantis ne naujai parengtais specialiaisiais planais, o Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų aktuose, parengtuose remiantis kultūros paveldo objekto ar vietovės tyrimų ir apskaitos duomenimis, apibrėžtomis teritorijų ir apsaugos zonų ribomis. Taip pat tikslinga nustatyti, kad tik kultūros paveldo vietovių teritorijos ir apsaugos zonos tvarkomos ir veikla jose plėtojama pagal specialiojo teritorijų planavimo dokumentus – tvarkymo planus, o pavienių bei kompleksinių kultūros paveldo objektų teritorijos ir apsaugos zonos turėtų būti tvarkomos ir veikla jose plėtojama pagal kultūros paveldo apsaugos reglamentais nustatomus saugojimo režimus ir paveldosaugos reikalavimus. Atsižvelgiant į tai buvo parengtas ir 2012 m. lapkričio 8 d. Nr. XI-2389 patvirtintas Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 2, 5, 6, 8, 11, 14, 19, 21, 22, 23, 27, 29, 30, 31 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 31-1, 31-2, 31-3, 31-4, 31-5, 31-6, 31-7 straipsniais įstatymas, įsigaliojęs 2013 liepos 1 d., kurio buvo nustatyta, kad Kultūros paveldo objektai, jų teritorijos, kultūros paveldo vietovės ir jų apsaugos zonos tvarkomi ir veikla juose plėtojama:

1. kultūros paveldo objektai, jų teritorijos ir apsaugos zonos – pagal paveldosaugos reikalavimus, nustatomus kultūros paveldo tipiniuose ir individualiuose apsaugos reglamentuose, parengtuose ir patvirtintuose Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka;
2. kultūros paveldo vietovės ir jų apsaugos zonos – pagal nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentus – tvarkymo planus. Tvarkymo planai kultūros ministro nustatyta tvarka gali būti rengiami ir kompleksiniams kultūros paveldo objektams.

2012 m. lapkričio 8 d. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme buvo detalizuota fizinių ir juridinių asmenų atsakomybė pažeidus įstatymą: bauda už įstatymo pažeidimą galėjo siekti nuo 868 Eur iki 11 584

¹⁵⁶Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 28 str. 4 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?jfwid=rivwzvpvg>

¹⁵⁷Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 29 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?jfwid=rivwzvpvg>

¹⁵⁸ Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 33 str. 3 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>

Eur, baudos turėjo būti skiriamos ne vėliau kaip per mėnesį nuo pažeidimo nustatymo dienos, tačiau ne vėliau kaip per 3 metus, numatyta, kokie subjektai dalyvauja nagrinėjant bylas, nurodyta, kad bauda turi būti sumokama į valstybės biudžetą, tačiau kaip ir ankstesnėse Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo redakcijose, taip ir 2012 m. lapkričio 8 d. pakeitime nebuvo numatyta, gautų lėšų panaudojimo paskirtis.

Vertinant Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pirminę idėją – „sukurti paveldosaugos valdymo ir reguliavimo sistemą, kuri leistų artimiausią dešimtmetį išvengti papildomų pertvarkymų, būtų suderinti urbanistinės plėtros ir paveldosaugos, visuomenės ir paveldo savininkų interesai“, galima teigti, kad ši idėja nebuvo įgyvendinta. Nuo Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo priėmimo 2004 m. rugsėjo 28 d. vien per dešimtmetį (iki 2014 m. rugsėjo 23 d.) jis buvo keistas ir pildytas 7 kartus, o iš viso parengta 16 įstatymo pakeitimo ir pildymo redakcijų. Toks dažnas Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo keitimas ir pildymas suponuoja sudėtingą šio įstatymo įgyvendinimą.

Atkreiptinas dėmesys, kad žemiau išvardintose patvirtintose gairėse, programose bei strategijose pažymima, kad būtina plėtoti kultūros paveldo apsaugos sistemą, jos teisinę bazę, siekiant užtikrinti tausų paveldo naudojimą išsaugant jį ateities kartoms:

- Valstybės ilgalaikės raidos strategijoje patvirtintas Lietuvos kultūros ilgalaikės strategijos tikslas „aktualinti paveldėtas bei bendrąsias Europos kultūros vertybes jungiantį Lietuvos kultūros tapatumą ir užtikrinti jo tęsą, atvirą sklaidą ir konkurencingumą šiuolaikiniame Lietuvos, ES ir pasaulio kultūrų kontekste“¹⁵⁹.
- Nacionalinėje darnaus vystymosi strategijoje numatyta, kad „Valstybė turi rūpintis istoriniu kultūros paveldu, šiuo tikslu tobulinti kultūros vertybių apsaugos ir tvarkymo teisinę bazę, institucinę sistemą, sudaryti palankias sąlygas investuoti į kultūros paveldo apsaugą ir naudojimą“¹⁶⁰.
- Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių tikslas – „atnaujinti Lietuvos kultūros politikos modelį, kuris padėtų atskleisti, išsaugoti ir plėtoti visuomenės kultūrinį tapatumą ir kūrybinį potencialą“¹⁶¹. Šiam tikslui numatytos Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės:
  - įtvirtinti kultūrą kaip strateginę valstybės raidos kryptį, teikiant prioritetą kultūros politikai;
  - reformuoti ir demokratizuoti kultūros valdymą, plėtojant kultūros savireguliaciją;
  - gerinti esamą kultūros sistemos finansavimą, užtikrinant kultūros sektoriaus uždirbtų pinigų grąžą kultūrai;
  - užtikrinti autorių teisių ir gretutinių teisių aukšto lygio apsaugą, didinti Lietuvos kūrėjų intelektualinį kapitalą ir juo pagrįstą kūrybinių industrijų konkurencingumą;
  - ugdyti kultūrinės žmogaus kompetencijas ir kūrybingumą visą jo gyvenimą;
  - formuoti bendrą integralios paveldo apsaugos politiką;
  - užtikrinti Lietuvos darnų vystymąsi, derinant paveldosaugos ir aplinkosaugos tikslus su urbanistine plėtra ir erdvinio planavimu;

¹⁵⁹ Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d., nutarimas Nr. IX-1187 dėl Valstybės ilgalaikės raidos strategijos, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.193888>

¹⁶⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimas Nr. 1160 dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.217644/oCOMukQsXQ>

¹⁶¹ Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. birželio 30 d. nutarimas Nr. XI-977 dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių patvirtinimo, prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9BE55C402B71>

- didinti kultūros prieinamumą visoje Lietuvoje;
  - plėsti Lietuvos kultūrinę erdvę, vienijant Lietuvos atstovus pasaulyje;
  - konceptualiai, kryptingai siekiant ilgalaikių tikslų, skleisti Lietuvos kultūrą užsienyje.
- Valstybės pažangos strategijoje „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030““, numatyta „Ugdyti Lietuvos kultūrinę ir politinę savivoką, formuojant autentišką istorijos politiką, skatinant tautinės tapatybės svarstymą viešojoje erdvėje, išryškinant pozityvias istorines patirtis. Stiprinti piliečių istorinę savimonę ir savigarbą, skatinant įvairių rūšių kultūrinę ir meninę raišką, atnaujinant nacionalines kultūros, švietimo programas ir viešų valstybinių renginių repertuarą bei simboliką ir užtikrinant kultūros paveldo, tautinio paveldo objektų išsaugojimą, kartu jį sumaniai pritaikant visuomenės reikmėms“¹⁶².
  - 2014–2020 metų nacionalinėje pažangos programoje vienas iš tikslui „Stiprinti tapatybę, pilietiškumą, atsakomybę ir bendradarbiavimą“ numatytų uždavinių – „išsaugoti ir aktualizuoti kultūros paveldą ir ugdyti sąmoningumą“¹⁶³.
  - Nacionalinės kultūros paveldo apsaugos politikos gairės – politinis dokumentas, nustatantis sisteminius valstybinės kultūros paveldo apsaugos planavimo ir įgyvendinimo prioritetus ir kryptis¹⁶⁴.
  - Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos 2016–2020 metų programos strateginis tikslas – „išsaugoti nekilnojamąjį kultūros paveldą, racionaliai išnaudojant valstybės išteklius ir įtraukiant dalyvauti visuomenę“¹⁶⁵.
  - Lietuvos kultūros politikos strategijoje numatytas vienas su paveldu susijęs uždavinys „Plėtoti nacionalinį sąmoningumą, materialaus ir nematerialaus paveldo pažinimą šiuolaikinėje visuomenėje“¹⁶⁶.

Taigi, nors kultūros paveldo apsauga reglamentuojama daugybės teisės aktų bei tarptautinių sutarčių, paveldo objektų išsaugojimo svarba minima ne viename nacionalinio lygmens dokumente, tačiau Kultūros ministerija nėra sukūrus ilgalaikės valstybinės kultūros paveldo strategijos, numatančios kultūros paveldo saugojimo prioritetus bei kryptis. Atsižvelgiant į tai, kad valstybės įsipareigojimas išsaugoti kultūros paveldą akcentuojamas ne viename dokumente, ilgalaikės kultūros paveldo apsaugos strategijos parengimas turėtų būti vienas iš prioritetinių Kultūros ministerijos tikslų, siekiant išsaugoti kultūros paveldą.

Kaip nurodyta aukščiau, nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos nacionalinę politiką formuoja Seimas, Vyriausybė bei Kultūros ministerija, atsižvelgdami į Valstybinės kultūros paveldo komisijos teikiamus paveldosauginės patirties ir tendencijų vertinimus, analizes bei siūlymus. Konkrečias nekilnojamojo kultūros

---

¹⁶² Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. XI-2015 dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030““ patvirtinimo, prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5EE74F9648A5>

¹⁶³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimas Nr. 1482 dėl 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo, prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.31A566B1512D/asr>

¹⁶⁴ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2012 m. lapkričio 16 d. įsakymu Nr. JV-811 patvirtintos nacionalinės kultūros paveldo apsaugos politikos gairės, prieiga per internetą: [http://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Nac_%20kult%C5%ABros%20paveldo%20apsaugos%20politikos%20gair%C4%97s\(1\).pdf](http://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Nac_%20kult%C5%ABros%20paveldo%20apsaugos%20politikos%20gair%C4%97s(1).pdf)

¹⁶⁵ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2015 m. lapkričio 3 d. įsakymas Nr. JV-750 dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos 2016–2020 metų programos patvirtinimo, prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/58c2eec0886611e5b7eba10a9b5a9c5f/OnltCjVlaj>

¹⁶⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. birželio 26 d. nutarimas Nr. 655 dėl Lietuvos kultūros politikos strategijos patvirtinimo, prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6aa23a109d4d11e9878fc525390407ce>

paveldo apsaugos valstybinio administravimo funkcijas atlieka ir už jų vykdymą atsako KPD. Savivaldybių paveldosaugos padaliniai atlieka kultūros paveldo apsaugos administravimą savivaldybės teritorijoje. Atkreiptinas dėmesys, kad 2012 m. lapkričio 8 d. priėmus Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo redakciją, įsigaliojusią nuo 2013 m. liepos 1 d., KPD ir savivaldybės paveldosaugos padaliniais deleguotos funkcijos dubliavosi. Pažymėtina, kad savivaldybėms deleguotos paveldosaugos funkcijos dažnu atveju nėra suderintos su kitais susijusiais teisės aktais, kas lemia problematišką šių funkcijų įgyvendinimą.

Kaip minėta anksčiau, nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitą sudaro inventorizavimas, konkrečių nekilnojamųjų kultūros vertybių atskleidimas ir registravimas. Atkreiptinas dėmesys, kad nors Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme išskiriama inventorizavimo svarba ir dar 2005 m. birželio 29 d. Kultūros ministro įsakymu Nr. ĮV-310 buvo patvirtintos nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo taisyklės, tačiau iki šiol inventorizavimas nėra vykdomas. Tai nulėmė tokią situaciją, kad tiksliai nėra žinoma, kiek ir kokių paveldo objektų yra Lietuvoje, surinkta informacija tik apie tuos paveldo objektus, kurie yra vietovėse, t. y. įvertinant kultūros paveldo vietovę ji ištiriama ir nustatomi vietovėje esantys kiti objektai¹⁶⁷. Inventoriaus nebuvimas sukelia problemas ir objektų valdytojams, norintiems atlikti pakeitimus ar kitas veiklas, susijusias su objektu ir / ar jo teritorija¹⁶⁸.

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme buvo įtraukta nauja sąvoką „vertingoji savybė“, kuri apėmė ne tik paveldo objektų dalis ir elementus, bet ir objekto savybes, kurios vertingos istoriniu, etniniu, estetiniu ar moksliniu požiūriais¹⁶⁹. Atkreiptinas dėmesys, kad nors ir įvesta „vertingųjų savybių“ sąvoka, tačiau nėra pakankamai apibrėžti vertinimo kriterijai, suteikiantys plačią erdvę interpretacijoms ir asmeninėms nuomonėms^{170, 171}. Kultūros paveldo vertingąsias savybes nustatyti ir teritorijų ribas apibrėžti perduota Kultūros paveldo departamento ir savivaldybių sudarytoms nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryboms. Šių funkcijų pasidalinimas su savivaldybėmis vertinamas kaip nevienareikšmiškas, nes ne kiekviena savivaldybė turi vertinimo tarybas, dažnai nepakanka specialistų arba savivaldybės ne visada suinteresuotos identifikuoti ir rūpintis kultūros paveldu. STT ataskaitoje pažymima, kad nėra aišku, kurios

¹⁶⁷ Interviu su Kultūros paveldo centro direktoriumi Virgilijumi Kačinsku, 2019 m. birželio 20 d.

¹⁶⁸ Grupinės diskusijos su Lietuvos nekilnojamojo turto plėtros asociacijos ir asociacijos „Istorinis miestas“ nariais.

¹⁶⁹ Prof. dr. architektas Jonas Glemža 2019 m. lapkričio 21 d. pateiktame atsiliepime apie Tyrimą nurodo: „KPD ir KPC ėmėsi pertvarkyti kultūros paveldo registrą, paminkliniuose objektuose esamas kultūros vertybes, net ir vargonus, perrašydami ne kaip kultūros paveldo objektus, o kaip „vertingąją savybę“ (tai Lietuvos „išradimas“, tokio Europoje man nežinoma. Tarptautiniuose dokumentuose man neteko sutikti tokios sąvokos, kaip „vertingoji savybė“). Tai sukelia bereikalingą sumaištį. Galbūt tai KPD rasta išeitis sumažinti kultūros paveldo objektų skaičių registre, atsiliepiant į Valstybės kontrolės kritiką dėl didinamo registre paveldo objektų skaičiaus, negaunant iš valstybės biudžeto pakankamų finansinių išteklių“. UAB „Urbanistika“ projektų vadovas architektas Augis Gučas nurodo, kad „Sąvoka „savybė“ nėra tinkama apibūdinti materialiam nekilnojamojo kultūros paveldo vertybę sudarančiam daiktui, daiktiniam elementui. Savybė – tai, pvz., *gražus, senas, aukštas, ilgas, platus*, bet ne *durys, mediniai langų rėmai, profiliuoti langų apvadai, sandriakai, piliastrai, dekoruoti karnizai, trikampiai frontonai* ir t. t. Tai nekilnojamojo kultūros paveldo objekto vertę sudarantys jo būdingi daiktiniai elementai, detalės, kartais net kilnojantieji daiktai (kilnojamosios kultūros vertybės), bet ne savybės. Tas pats pasakytina ir apie urbanistinių paveldo vietovių vertinimą – kai paveldosaugos požiūriu vertingas namas ar kelių namų fasadų visuma (išsklotinė) laikoma „savybe“. Tai esminis dabartinio teisinio reguliavimo trūkumas, kai tenka konkrečiai nusakyti, ką saugoti – „savybę“ ar konkrečiai: plytų mūrą, tinką, portalą, vartus?“. Lietuvos Respublikos restauratorių sąjungos 2019 m. lapkričio 25 d. pateiktose pastabose atkreipiamas dėmesys, kad „dėl vertingųjų savybių sąvokos imta masiškai pralaimėti bylas prieš nuosavybės savininkus. Pagal teisinę logiką negalima saugoti fiziškai neegzistuojančių dalykų. Tarptautiniuose dokumentuose neteko rasti tokių sąvokų, kaip „vertingoji savybė“. Pastaruoju metu įsigalėjo praktika vaizduojamosios ir taikomios dailės kūrinius, muzikos instrumentus, ypač vargonus, meninių ar religinių objektų dalis ir kitas kilnojamasias kultūros vertybes pakeisti, suteikiant joms nekilnojamojo kultūros paveldo objekto vertingosios savybės statusą. Tai yra iš esmės klaidinga, nes kilnojamosios kultūros vertybės yra konkretūs medžiaginiai objektai, turintys savarankišką kultūrinę vertę. Jie negali būti traukiami į registrą kaip kito objekto vertingosios savybės jau vien dėl to, kad savybė yra nematerialus dalykas. Būtina iš esmės peržiūrėti „vertingųjų savybių“ sąvoką ir jos taikymą“.

¹⁷⁰ Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba. Išvada dėl korupcijos rizikos analizės kultūros paveldo departamento veiklos srityse. Prieiga per internetą: https://www.stt.lt/documents/kra_2018/KRA_Paveldo_dep.docx p. 8

¹⁷¹ Grupinės diskusijos su Lietuvos nekilnojamojo turto plėtros asociacijos ir asociacijos „Istorinis miestas“ nariais.

institucijos (KPD ar savivaldybių) tarybos priima sprendimus dėl vietinės reikšmės objektų vertingųjų savybių nustatymo, skelbimo saugomais, nes abi šios institucijos įstatymiškai tai gali atlikti ir nustatyti skirtingas apsaugos zonas, savybes ir pan¹⁷². Taip pat pažymėtina, kad tiek KPD, tiek savivaldybių nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybose esantiems ekspertams numatomi tokie patys reikalavimai, nors vertinamų objektų reikšmingumo lygmenys skiriasi. Taip pat, atkreiptinas dėmesys, kad KPD nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos gali pakeisti savivaldybių nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų priimtus sprendimus.

2005 m. balandžio 15 d. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymu Nr. JV-150 buvo patvirtintas nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo ir atrankos kriterijų aprašas¹⁷³, įtvirtinantis kultūros paveldo vertybių skirstymą į vietinio, regioninio ir nacionalinio reikšmingumo lygmenis (lygmenys buvo nustatyti įstatymu) – iki tol nekilnojamosios kultūros vertybės buvo skirstomos į respublikinės ir vietinės reikšmės objektus. Regioninio lygmens įtraukimas buvo atliktas siekiant geriau rūpintis etnokultūriniu paveldu, už kurį turėjo būti atsakingos dar tuo metu veikusios apskričių administracijos, kurių vėliau neliko, o savivaldybių tarybos nepasinaudojo galimybe įsteigti regionines vertinimo tarybas.

2004 m. rugsėjo 28 d. priėmus Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą, į vieną Kultūros vertybių registrą buvo apjungti kilnojamųjų ir nekilnojamųjų vertybių registrai – toks pokytis sudarė prielaidas sumažinti registrų valdymo kaštus, sukurta vieninga sistema, paveldo objektų valdytojams suteikia daugiau aiškumo, kai objektai neskiriami į skirtingus registrus ir informaciją galima rasti vienoje vietoje.

Kalbant apie nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugą, iki 2005 m. nekilnojamųjų vertybių registre įregistruotoms kultūros paveldo vertybėms iškart būdavo suteikiama visa apsauga: nustatoma saugoma teritorija, apsaugos zonos, parengiami apsaugos reglamentai ir su apskaitos dokumentais įteikiami savininkui. 2005 m. įvesta dviejų lygmenų sistema: pirmas lygmuo taikomas visoms registre registruotoms kultūros vertybėms. Nerengiami jokie apsaugos reglamentai, tačiau objekto savininkas ar valdytojas, ketindamas atlikti darbus, galinčius pažeisti kultūros paveldą, turi pranešti apie planuojamus darbus savivaldybei, kuri praneša tai Kultūros paveldo departamentui. Tada pereinama į antrąją pakopą: parengiamas specialusis planas, kuriame numatomos apsaugos zonos, ir numatomi apsaugos tikslai¹⁷⁴. Naujoje dviejų lygmenų sistemoje savivaldybėms suteiktas tarpininko vaidmuo, pavyzdžiui, 2005 m. įstatymo redakcijoje nurodyta, kad norintys atlikti darbus, galinčius pakenkti objektui, turinčiam kultūros vertybių savybių, tačiau dar nesaugomam, turi kreiptis į savivaldybės paveldosaugos padalinį, kuris kreipiasi į Kultūros paveldo departamentą¹⁷⁵.

Vertinant nekilnojamojo kultūros paveldo objektų kontrolę ir priežiūrą, 2005 m. įstatyme įtrauktos nuostatos, kad savivaldybėms priklausančio nekilnojamojo kultūros paveldo patikrą atlieka savivaldybės¹⁷⁶. Rezervatuose, draustiniuose ir valstybiniuose parkuose apsaugos užtikrinimo ir tvarkybos bei kitų darbų kontrolę atlieka Kultūros paveldo departamentas. Savivaldybės paveldosaugos padalinys prižiūri, kaip

¹⁷² Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba. Išvada dėl korupcijos rizikos analizės kultūros paveldo departamento veiklos srityse. Prieiga per internetą: https://www.stt.lt/documents/kra_2018/KRA_Paveldo_dep.docx p. 12

¹⁷³ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. balandžio 15 d. įsakymas Nr. JV-150 dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo ir atrankos kriterijų aprašo patvirtinimo, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?ifwid=rivwzvpg&documentId=TAIS.254663&category=TAD>

¹⁷⁴ Vilniaus dailiųjų amatų asociacija, Viešojo įstaiga „Kultūros paveldo akademija, Integruota architektūros paveldo apsauga: teisinis reglamentavimas, kompetencijos ir sprendiniai, 2011. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2011_Paveldo_apsauga.pdf p. 11

¹⁷⁵ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 9 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=-td2hes85w>

¹⁷⁶ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 6 str. 3 d. 3 p., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?ifwid=-td2hes85w>

savivaldybės įkurtuose draustiniuose naudojama žemė, kaip teritorijoje laikomasi numatytų apribojimų¹⁷⁷. Specialųjį kultūros apsaugos planavimą organizuoja Kultūros paveldo departamentas (valstybės saugomų ir skelbiamų valstybės saugomais kultūros paveldo objektų ir vietovių) ir savivaldybės administracijos direktorius (valstybės saugomų ir skelbiamų valstybės saugomais kultūros paveldo objektų ir vietovių). 2005 m. įstatyme numatyta, jog nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiųjų planų tipai yra kultūros paveldo tinklų schemos, kultūros paveldo teritorijų ir apsaugos zonų ribų planai, saugomų vietovių ir apsaugos zonų tvarkymo planai, saugomų objektų ir vietovių žemėvaldų planai ir saugomų objektų paveldotvarkos projektai. Pagal nuo 2013 m. galiojančią Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo redakciją šiuo metu gali būti rengiami tik kultūros paveldo vietovių ir jų apsaugos zonų tvarkymo planai¹⁷⁸.

Atkreiptinas dėmesys, kad Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 2004 m. rugsėjo 28 d. redakcijoje numatyta, kad KPD nagrinėja jo įgaliojimų sričiai priskirtas administracinių teisės pažeidimų bylas, o savivaldybių paveldosaugos padaliniai įstatymų nustatytais atvejais surašo administracinių teisės pažeidimų protokolus – taip buvo užtikrinta „stabdžių ir atsvarų sistema“, kuomet viena institucija užtikrina, kad kita institucija neišplėstų savo galių. Toks funkcijų padalijimas prisidėjo prie korupcijos mažinimo, didesnio skaidrumo. Nuo 2012 m. lapkričio 8 d. įsigaliojus naujamai įstatymo redakcijai KPD suteikta teisė surašyti administracinės teisės pažeidimo protokolus. Atkreiptinas dėmesys, kad pastebimas KPD ir savivaldybės paveldosaugos padalinių funkcijų dubliavimasis, kadangi priėmus pakeitimus abi institucijos turi teisę surašyti administracinės teisės pažeidimo protokolus. Taip pat, pažymėtina, kad 2019 m. liepos 1 d. įstatymo redakcijoje numatyta, kad už įstatymo pažeidimus KPD surašo Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse nustatyto turinio protokolą¹⁷⁹ – taigi ši nuostata susiaurina teisės normas, kadangi bendrosios normos numato, kad ir savivaldybės paveldosaugos padalinys gali surašyti protokolus. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse tik KPD įvardinta kaip institucija, galinti surašyti administracinių nusižengimų protokolus¹⁸⁰.

Kalbant apie nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų atestavimą, iki Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo įsigaliojimo buvo numatyta, kad tyrimo, konservavimo, restauravimo ir atkūrimo darbus atlikti ir jiems rengti sąlygas, programas arba projektus gali tik licencijas turintys subjektai, vėliau šiuos darbus galėjo atlikti tik atestuotos įmonės. Nuo 2005 m. įtraukta galimybė atlikti minėtus darbus neatestuotiems pagalbininkams, prižiūrimiems atestuoto specialisto. Nuo 2017 m. nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų atestavimas perduotas kultūros ministerijai. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialistų atestavimo komisija atestuoja ir kultūros ministras išduoda atestatus, tvirtina atestavimo tvarką ir t. t. Specialistų atestavimo perdavimą Kultūros ministerijai galima vertinti kaip teigiamą žingsnį, siekiant KPD funkcijų decentralizavimo ir atskyrimo, kai ta pati institucija ir atestuoja specialistus, ir tvirtina jų parengtus projektus ar prižiūri jų darbą ir pan.

2005 m. nurodyta, kad nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo planavimo dokumentų rengimui vadovauja atestuoti specialistai ir juridiniai asmenys, kai tiems darbams vadovauja atestuoti specialistai ir jeigu juridinių asmenų įstatuose numatyta teritorijų planavimo veikla, o jų atestavimo tvarką nustato aplinkos ir kultūros ministrai. Tuo tarpu 2016 m. priimta nuostata, jog asmenys turi būti ne tik atestuoti, tačiau ir turėti ne mažesnę nei 3 metų profesinę patirtį, o taip pat Lietuvos Respublikos architektų rūmuose jų nustatyta tvarka išlaikyti profesinių ir teisinių žinių egzaminą. Darbų vadovams įvesti papildomi

¹⁷⁷Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 21 str. 6 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?jfwid=-td2hes85w>

¹⁷⁸Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 2013 m. redakcija, 22 straipsnis, 2 dalis

¹⁷⁹ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 31¹ str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/asr>

¹⁸⁰ Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas, 589 str. 35 d., prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4ebe66c0262311e5bf92d6af3f6a2e8b/asr>

kvalifikacijos reikalavimai priartėjo prie tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuje taikomų sąlygų, kad vadovaujantys asmenys privalo turėti bent kelerius metus patirties, norint įgyti vadovo poziciją, tad pokyčiai vertintini teigiamai.

Iki 2005 m. galiojusiame įstatyme buvo numatyta, kad nekilnojamųjų vertybių savininkams taikomos įstatymų numatytos lengvatos, tačiau plačiau nedetalizuojama. Nuo 2005 m. įvardijama, kad tam tikrais atvejais objektų savininkai ar valdytojai gali gauti kompensacijas, pavyzdžiui, savininkui patyrus nuostolių dėl sugriežtintų veiklos apribojimų ar uždraudus anksčiau vykdytą veiklą. Didinamas lengvatų ir kompensacijų skaičius yra pozityvus pokytis, siekiant paskatinti objektų savininkus rūpintis savo nuosavybe, ją apsaugoti ir nepažeisti bei naudoti pagal tinkamą paskirtį.

Apibendrinant nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos teisinį reguliavimą, galima teigti, kad 2004 m. rugsėjo 28 d. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymu sukurtas teisinis reguliavimas buvo pakankamas – atskirtos valstybės ir savivaldos funkcijos paveldo apsaugos administravime, reglamentuotos pagrindinės paveldosaugos sritys. Vėlesnės įstatymo redakcijos vertinamos dviprasmiškai – iš dalies buvo detalizuotos teisės normos, tačiau taip pat įnešta sumaištis. Įstatymo pakeitimai bei pildymai sukūrė sąlygas KPD ir savivaldybės paveldosaugos padalinių funkcijų dubliavimui, kai kurios teisės normos prieštarauja kitoms, pvz., nors įstatyme numatyta, kad savivaldybės paveldosaugos padaliniai atsakingi už savivaldybės saugomus objektus, tačiau jiems deleguotos ir funkcijos valstybės saugomų objektų atžvilgiu. Atkreiptinas dėmesys, kad Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyta inventorizacija – viena iš sudedamųjų apskaitos dalių – iki šiol nėra įgyvendinama, kas sukelia neigiamus padarinius. Taip pat, pažymėtina, kad nors įstatyme numatyta, kad siekiant nustatyti vertingąsias savybes turi būti atliekami tyrimai, tačiau pastebima, kad dažnu atveju tyrimai nėra atliekami ir remiamasi fotofiksacija. Taigi, nors Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas numato tinkamus veiksmus, siekiant išsaugoti ir ateities kartoms perduoti nekilnojamąjį kultūros paveldą, tačiau įstatyme numatytų nuostatų nevykdymas arba netinkamas vykdymas neužtikrina tinkamos kultūros paveldo apsaugos.

3 Kilnojamojo kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo, galiojusio nuo 1990 m. kovo 11 d. iki 1996 m. sausio 23 d. nuostatų ir jo taikymo praktikoje analizė

Iki 1996 m. sausio 23 d. Lietuvoje kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos teisinis reguliavimas, kaip ir nekilnojamojo kultūros paveldo, buvo reglamentuotas 1990 m. liepos 30 d. priimtu Kultūros paveldo inspekcijos laikinuoju įstatymu bei tą pačią dieną priimtu Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymo pakeitimu, numatančiu, kad „Istorijos ir kultūros paminklai yra kilnojami ir nekilnojami kultūros paveldo objektai, statiniai, atminimo vietos ir daiktai, susiję su istoriniais įvykiais liaudies gyvenime, visuomenės ir valstybės vystymusi, materialinės ir dvasinės kūrybos kūriniai, turintys istorinę, mokslinę, meninę arba kitokią kultūrinę vertę“¹⁸¹.

1995 m. sausio 17 d. priimtame įstatyme dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros vertybių apsaugos įstatymo įgyvendinimo buvo numatyta, kad kol nėra priimtas Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, Kultūros vertybių apsaugos departamentas:

- tikrina antikvarinėmis, bukinistinėmis kilnojamosiomis kultūros vertybėmis prekiaujančias komiso parduotuves, dailės salonus, kilnojamųjų kultūros vertybių aukcionų veiklą;
- išduoda leidimus išvežti kilnojamasias kultūros vertybes į užsienį;
- registruoja kultūrinę vertę ir visuomeninę reikšmę turinčias kilnojamasias kultūros vertybes;
- saugo registruotas kilnojamasias kultūros vertybes pagal Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo reikalavimus¹⁸².

Aukščiau nurodytų įstatymų, reglamentavusių tiek nekilnojamojo, tiek kilnojamojo kultūros paveldo apsaugos teisinį reguliavimą, nuostatų analizė pateikiama Tyrimo 1 skyriuje.

Atkreiptinas dėmesys, kad 1995 m. birželio 8 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas Nr. I-930, kuris reglamentavo kilnojamųjų kultūros vertybių, esančių muziejuose apsaugą. Šis įstatymas apibūdino Lietuvos Respublikos muziejų fondą, nustatė Lietuvos muziejų sistemą, muziejų steigimo ir likvidavimo tvarką, muziejinių vertybių apskaitą ir apsaugą, finansavimą ir valdymą.

---

¹⁸¹ Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1990 m. liepos 30 d. įstatymas Nr. I-433 dėl Lietuvos Respublikos istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymo kai kurių straipsnių pakeitimo ir papildymo, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.431?jfwid=q8i88m7j7>

¹⁸² Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. sausio 17 d. įstatymas dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo įgyvendinimo, 8 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15193?jfwid=q8i88m7j7>

4 Kilnojamojo kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo, galiojusio nuo 1996 m. sausio 23 d. iki 2009 m. liepos 1 d. nuostatų ir jo taikymo praktikoje analizė

1996 m. sausio 23 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, įsigaliojęs nuo 1996 m. vasario 14 d.¹⁸³, kurio paskirtis – nustatyti kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos valstybinį reguliavimą, kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą, apsaugą, apsaugos finansavimą ir atsakomybę už šio įstatymo pažeidimus¹⁸⁴. 2002 m. gruodžio 10 d. priimtoje įstatymo pakeitimo redakcijoje papildyta įstatymo paskirtis, nurodant, kad įstatymo nuostatos suderintos su 1993 m. kovo 15 d. Tarybos direktyva Nr. 93/7/EEB dėl neteisėtai iš valstybės narės teritorijos išvežtų kultūros objektų grąžinimo¹⁸⁵.

Toliau esančioje lentelėje pateikiamos įstatymo pagrindinės sąvokos¹⁸⁶.

6 lentelė. 1996 m. sausio 23 d. priimto Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pagrindinės sąvokos

Sąvoka	Apibrėžimas
Kilnojamosios kultūros vertybės	Prieš 50 metų ir anksčiau sukurti pagal paskirtį ir prigimtį kilnojamieji visuomenės ir žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti daiktai, turintys didelę kultūrinę vertę, tai yra reikšmingi etniniu, archeologiniu, istoriniu, meniniu, moksliniu, techniniu, religiniu ir kitokiais požiūriais, taip pat tuo, kad apibūdina tipiškus bei specifinius nacionalinio gyvenimo reiškinius; kilnojamoji kultūros vertybe gali būti ir vėliau nei prieš 50 metų sukurtas kūrinys, turintis didelę kultūrinę vertę
Antikvariniai daiktai	Visi prieš 50 metų ir anksčiau sukurti kilnojamieji visuomenės ir žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti daiktai ar jų dalys, nesvarbu, kokia jų išliekamoji kultūrinė vertė
Lietuvos kultūros paminklas	Kilnojamoji kultūros vertybė, šio įstatymo nustatyta tvarka paskelbta Lietuvos kultūros paminklu
Kilnojamųjų kultūros vertybių apsauga	Visuma priemonių, kuriomis siekiama išsaugoti dabartinei ir ateities kartoms kilnojamasias kultūros vertybes mokslo, švietimo, kultūros tęstinumo ir kitiems tikslams
Valstybinė kilnojamųjų kultūros vertybių apskaita	Nesančių valstybinėse saugyklose valstybės saugomų kilnojamųjų kultūros vertybių registras (toliau – Registras) ir kilnojamųjų kultūros vertybių valstybinėse saugyklose (toliau – valstybinės saugyklos) esančių kilnojamųjų kultūros vertybių sąrašai
Kilnojamosios kultūros vertybės apsaugos reglamentas	Tipinės arba individualios saugojimo, priežiūros ir naudojimo taisyklės, užtikrinančios kilnojamosios kultūros vertybės išsaugojimą
Kilnojamosios kultūros vertybės pasas	Dokumentas, kuriame surašomi pagrindiniai duomenys apie kilnojamoją kultūros vertybę, kultūros ministro įsakymo įrašyti vertybę į Registrą išrašas, fotonuotraukos ar ir kita vizuali medžiaga, informacija apie atliktus restauravimo ir konservavimo darbus, buvimo vietos ir savininkų pasikeitimus
Konservavimas	Tyrimais pagrįsti veiksmai, kurių tikslas – apsaugoti kilnojamoją kultūros vertybę nuo savaiminio gedimo
Restauravimas	Tyrimais pagrįsti veiksmai, kurių tikslas – atskleisti kultūrinę vertę pašalinant pažeidimus, gedimus, užkonservuojant autentiškas ir atkuriant trūkstamas dalis

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo

¹⁸³ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

¹⁸⁴ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

¹⁸⁵ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 1, 2, 9, 23, 24, 26 straipsnių pakeitimo ir papildymo, 25 straipsnio pripažinimo netekusiu galios bei įstatymo papildymo priedu įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.197712?jfwid=-td2hes5oh>

¹⁸⁶ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 2 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

Atkreiptinas dėmesys, kad apibrėžiant kilnojamąsias kultūros vertybes vartojamas apibūdinimas „daiktai, turintys didelę kultūrinę vertę“, tačiau nėra aišku, kas yra „didelė kultūrinė vertė“ bei kaip ji nustatoma ar pamatuojama.

2002 m. gruodžio 10 d. priimtoje įstatymo redakcijoje, numačius įstatymų nuostatų suderinamumą su 1993 m. kovo 15 d. Tarybos direktyva Nr. 93/7/EEB dėl neteisėtai iš valstybės narės teritorijos išvežtų kultūros objektų grąžinimo, buvo papildytas pagrindinių įstatymo sąvokų sąrašas¹⁸⁷, numatant dar dvi naujas sąvokas:

- neteisėtai iš Lietuvos Respublikos išvežtos kilnojamosios kultūros vertybės – kilnojamosios kultūros vertybės, kurios iš Lietuvos Respublikos teritorijos išvežtos pažeidžiant kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą reglamentuojančius teisės aktus arba pasibaigus kilnojamųjų kultūros vertybių teisėto laikino išvežimo laikotarpiui ir nebuvo grąžintos į Lietuvos Respubliką arba buvo išvežtos pažeidus kitas teisės aktais nustatytas laikino išvežimo sąlygas;
- Lietuvos Respublikos Vyriausybės įsipareigojimas dėl laikinai įvežamų į Lietuvos Respubliką užsienio valstybių kilnojamųjų kultūros vertybių – rašytinis Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos įsipareigojimas atlyginti Lietuvos nacionalinei ar respublikinei kultūros įstaigai nuostolius, atsiradusius dėl laikinai į Lietuvos Respubliką įvežtų kilnojamųjų kultūros vertybių sužalojimo, sunaikinimo ar dingimo. 2003 m. gruodžio 9 d. priimtoje įstatymo redakcijoje buvo konkrečiai įvardinta įstaiga, kuriai turėjo būti atlyginti nuostoliai dėl vertybių sužalojimo, sunaikinimo ar dingimo – Lietuvos archyvų departamentui prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir valstybiniais archyvams¹⁸⁸.

2004 m. balandžio 22 d. priimtoje įstatymo redakcijoje papildytas įgyvendinamų Europos Sąjungos teisės aktų sąrašas, įtraukiant 2001 m. birželio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2001/38/EB, iš dalies pakeičiančią Tarybos direktyvą 93/7/EEB dėl neteisėtai iš valstybės narės teritorijos išvežtų kultūros objektų grąžinimo¹⁸⁹. Atsižvelgiant į tai, vėl buvo pakeistas ir papildytas įstatymo pagrindinių sąvokų sąrašas (žr. toliau esančią lentelę).

7 lentelė. 2004 m. balandžio 22 d. Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pagrindinių sąvokų pakeitimas / papildymas

Sąvoka	Apibrėžimas
kilnojamosios kultūros vertybės	pagal paskirtį ir prigimtį kilnojamieji visuomenės ir žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti daiktai, turintys didelę kultūrinę vertę, tai yra reikšmingi etniniu, archeologiniu, istoriniu, meniniu, moksliniu, techniniu, religiniu ir kitokiais požiūriais, taip pat tuo, kad apibūdina tipiškus bei specifinius nacionalinio gyvenimo reiškinius, ir įtraukti į valstybinę kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą
valstybinė kilnojamųjų kultūros vertybių apskaita	kilnojamųjų kultūros vertybių, nesančių valstybinėse saugyklose, įrašymas į Kultūros vertybių registrą (toliau – Registras), kuriame taip pat registruojamos ir nekilnojamosios kultūros vertybės, ir valstybinėse saugyklose esančių kilnojamųjų kultūros vertybių sąrašų sudarymas
neteisėtai iš Lietuvos Respublikos išvežtos kilnojamosios kultūros vertybės	kilnojamosios kultūros vertybės, kurios išvežtos pažeidžiant kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą reglamentuojančius teisės aktus arba pasibaigus kilnojamųjų kultūros vertybių teisėto laikino išvežimo laikotarpiui nebuvo grąžintos į Lietuvos Respubliką, arba buvo išvežtos pažeidus kitas teisės aktais nustatytas laikino išvežimo sąlygas
vaizduojamosios dailės	paveikslai, piešiniai, skulptūros ir grafikos kūriniai, tapyba ir kiti kūriniai, sukurti bet kokia kūrimo

¹⁸⁷ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 1, 2, 9, 23, 24, 26 straipsnių pakeitimo ir papildymo, 25 straipsnio pripažinimo netekusiu galios bei įstatymo papildymo priedu įstatymas, 2 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.197712?jfwid=td2hes5oh>

¹⁸⁸ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 2 straipsnio pakeitimo įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.224227?jfwid=td2hes5oh>

¹⁸⁹ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 2, 3, 13, 14, 24 straipsnių, įstatymo priedo pakeitimo bei papildymo ir 14 straipsnio 9 dalies pripažinimo netekusia galios įstatymas, 7 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.232346?jfwid=td2hes5oh>

Sąvoka	Apibrėžimas
kūriniai	priemone ir ant (iš) bet kokios medžiagos
taikomosios dailės kūriniai	audiniai, baldai, drabužiai, ginklai, indai, papuošalai, šviestuvai, dekoratyvinio interjero puošmenos ir kiti kūriniai
neteisėtai išvežti iš Europos Sąjungos valstybės narės teritorijos kultūros objektai	objektai, apibrėžti 1993 m. kovo 15 d. Tarybos direktyvoje 93/7/EEB dėl neteisėtai iš valstybės narės teritorijos išvežtų kultūros objektų grąžinimo, kurie neteisėtai išvežti iš Europos Sąjungos valstybės narės teritorijos. Šiame įstatyme sąvoka „Europos Sąjungos valstybė narė“ apima ir Europos ekonominės erdvės valstybes

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo

Taigi, 2004 m. balandžio 22 d. priimtu įstatymo pakeitimu buvo panaikintas kilnojamosioms kultūros vertybėms taikomas 50 metų cenzas bei numatyta, kad kilnojamosios kultūros vertybės yra kūriniai ir kiti daiktai, turintys didelę kultūrinę vertę ir įtraukti į valstybinę kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą¹⁹⁰. Amžiaus cenzo panaikinimas, tikėtina, sumažino sumaištį, kadangi numatyta amžiaus riba neturėjo prasmės – pagal įstatymo nuostatas kilnojamosiomis kultūros vertybėmis buvo galima laikyti tiek senesnius, tiek naujesnius nei 50 metų amžiaus objektus, o išlygy, kada naujesni nei 50 metų objektai galimi laikyti vertybėmis, nebuvo nurodyta, tad neaiški amžiaus cenzo taikymo reikšmė ir prasmė. Taip pat pakeitime numatyta, kad kilnojamosios kultūros vertybės įrašomos į Kultūros vertybių registrą, kuriame registruojamos ir nekilnojamosios kultūros vertybės¹⁹¹. Toks pokytis vertinamas teigiamai, kadangi vietoje dviejų atskirų registrų – kilnojamųjų kultūros vertybių bei nekilnojamųjų kultūros vertybių – numatytas vienas Kultūros vertybių registras, taip sumažinant registrų administravimui reikalingas kaštus.

Įstatyme numatyta, kad kilnojamosios kultūros vertybės nuosavybės teise gali priklausyti Lietuvos valstybei, savivaldybėms, fiziniams ir juridiniams asmenims¹⁹². Jeigu rastų kilnojamųjų kultūros vertybių savininko nėra galimybės nustatyti arba jis netekęs teisės į jas, vertybės pereina į valstybės nuosavybę.

Vertinant kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos valstybinį reguliavimą, Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme numatyta, kad kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą užtikrina Valstybinė paminklosaugos komisija (nuo 2004 m. lapkričio 4 d. – Valstybinė kultūros paveldo komisija¹⁹³), Kultūros ministerija, Lietuvos archyvarų departamentas, apskričių valdytojai (apskričių viršininkai¹⁹⁴) bei savivaldybės¹⁹⁵:

- Valstybinė paminklosaugos komisija (nuo 2004 lapkričio 4 d. – Valstybinė kultūros paveldo komisija¹⁹⁶) – Lietuvos Respublikos Seimo, Respublikos Prezidento ir Vyriausybės ekspertė ir konsultantė, kuri kartu su Kultūros ministerija formuoja kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos

¹⁹⁰Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 2, 3, 13, 14, 24 straipsnių, įstatymo priedo pakeitimo bei papildymo ir 14 straipsnio 9 dalies pripažinimo netekusia galios įstatymas, 2 str., 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.232346?jfwid=-td2hes5oh>

¹⁹¹Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 2, 3, 13, 14, 24 straipsnių, įstatymo priedo pakeitimo bei papildymo ir 14 straipsnio 9 dalies pripažinimo netekusia galios įstatymas, 2 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.232346?jfwid=-td2hes5oh>

¹⁹²Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 4 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

¹⁹³Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 7, 9, 14, 15, 18, 23, 24 straipsnių pakeitimo ir 8 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.245853?jfwid=-td2hes5oh>

¹⁹⁴Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 7, 11, 14 straipsnių pakeitimo įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.41494?jfwid=-td2hes5oh>

¹⁹⁵Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 7 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

¹⁹⁶Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 7, 9, 14, 15, 18, 23, 24 straipsnių pakeitimo ir 8 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, 3 str., 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.245853?jfwid=-td2hes5oh>

valstybės politiką, kontroliuoja jos įgyvendinimą, vertina šios politikos įgyvendinimo programas, vertina biudžeto lėšų, skirtų kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugai, paskirstymą ir naudojimą, vertina kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą reguliuojančius teisės aktus ar jų projektus ir teikia siūlymus, vertina ir aprobuoja siūlymus kilnojamasias kultūros vertybes įrašyti į Registrą bei išbraukti iš Registro, paskelbti paminklais bei panaikinti sprendimą dėl paskelbimo paminklais, išklauso kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą užtikrinančių institucijų ataskaitas ir vertina šių institucijų veiklą, turi teisę tikrinti, kaip saugomos kilnojamosios kultūros vertybės, informuoja visuomenę apie kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos problemas¹⁹⁷. 2004 m. lapkričio 4 d., priėmus Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymą, straipsnis, kuriame buvo numatytos Valstybinės paminklosaugos komisijos funkcijos¹⁹⁸, panaikintas, kadangi buvo priimtas Valstybinės kultūros paveldo komisijos įstatymas, kuriame reglamentuotos visos pagrindinės komisijos funkcijos.

- Kultūros ministerija – kartu su Valstybine paminklosaugos komisija (nuo 2004 lapkričio 4 d. – Valstybinė kultūros paveldo komisija¹⁹⁹) nustato kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos strategiją, jos įgyvendinimo politiką, taip pat įgyvendina šią politiką ir už jos įgyvendinimą atsiskaito Vyriausybei ir Seimui, rengia įstatymų ir kitų teisės aktų projektus, nustato ir, aprobavus Valstybinei paminklosaugos komisijai (nuo 2004 lapkričio 4 d. – Valstybinė kultūros paveldo komisija²⁰⁰), tvirtina kilnojamųjų kultūros vertybių įrašymo į Registrą ir kilnojamųjų kultūros vertybių skelbimo Lietuvos kultūros paminklais kriterijus ir tvarką, skiria kilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo ekspertų komisiją, steigia, reorganizuoja, likviduoja, finansuoja ir kontroliuoja muziejus ir bibliotekas bei kitas institucijas, susijusias su kilnojamųjų kultūros vertybių apsauga, duoda licencijas restauruoti ir konservuoti kilnojamasias kultūros vertybes, tvirtina restauravimo tarybas, restauratorių atestacinę komisiją, kultūros vertybių išvežimo ekspertų tarybą; valstybinėms saugykloms suteikia eksperto teises, rengia ir finansuoja kilnojamųjų kultūros vertybių, esančių muziejuose ir bibliotekose, apsaugos ir restauravimo programas, nustato kilnojamųjų kultūros vertybių (išskyrus archyvinis dokumentus) apskaitos, saugojimo, konservavimo, restauravimo tvarką, teikia kilnojamųjų kultūros vertybių draudimo valstybės garantijas laikinai įvežamoms į Lietuvos Respubliką užsienio valstybių kilnojamųjų kultūros vertybių parodoms; rūpinasi dingusių kilnojamųjų kultūros vertybių paieška ir jų grąžinimu; kontroliuoja kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą ir apsaugą muziejuose ir bibliotekose²⁰¹. 1997 m. spalio 14 d. priimtoje Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo redakcijoje numatytas Kultūros ministerijos funkcijų keitimas: vietoje funkcijos „duoda licencijas restauruoti ir konservuoti kilnojamasias kultūros vertybes“ numatyta, kad „Kultūros ministerijos atestavimo komisijos teikimu restauratoriams suteikia

---

¹⁹⁷Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 8 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

¹⁹⁸Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 7, 9, 14, 15, 18, 23, 24 straipsnių pakeitimo ir 8 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, 2 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.245853?jfwid=-td2hes5oh>

¹⁹⁹Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 7, 9, 14, 15, 18, 23, 24 straipsnių pakeitimo ir 8 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, 3 str., 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.245853?jfwid=-td2hes5oh>

²⁰⁰Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 7, 9, 14, 15, 18, 23, 24 straipsnių pakeitimo ir 8 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, 3 str., 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.245853?jfwid=-td2hes5oh>

²⁰¹Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 9 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

kvalifikacines kategorijas”²⁰². 2002 m. gruodžio 10 d. priimta įstatymo pakeitimo redakcija nebenumatė Kultūros ministerijos funkcijų, numatančių kilnojamųjų kultūros vertybių draudimo valstybės garantijas laikinai įvežamoms į Lietuvos Respubliką užsienio valstybių kilnojamųjų kultūros vertybių parodoms teikimo bei dingusių kilnojamųjų kultūros vertybių paieškos ir jų grąžinimo vykdymo –dingusių vertybių paieškos bei grąžinimo funkcija patikėta KVAD. Tame pačiame pakeitime buvo numatyta nauja funkcija formuoti pavogtų ar neteisėtai iš Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių išvežtų kilnojamųjų kultūros vertybių paieškos politiką, nustatyti darbų kryptis bei prioritetus²⁰³. Funkcijų pakeitimai susiję su įstatymo nuostatų suderinimu su 1993 m. kovo 15 d. Tarybos direktyva Nr. 93/7/EEB dėl neteisėtai iš valstybės narės teritorijos išvežtų kultūros objektų grąžinimo.

- Kultūros vertybių apsaugos departamentas – įgyvendina valstybinę kultūros vertybių, nesančių valstybinėse saugyklose, apsaugos politiką, rengia įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių kilnojamųjų kultūros vertybių, nesančių kultūros vertybių saugyklose, apsaugą, projektus, apskaito kultūros kilnojamąsias vertybes (išskyrus archyvinčius dokumentus), nesančias valstybinėse saugyklose, rengia, tvarko ir saugo Registrą, išduoda į Registrą įrašytų kilnojamųjų kultūros vertybių pasus, parengia kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos reglamentus, tikrina, kaip laikomasi kultūros vertybių, įrašytų į Registrą, apsaugos reglamento, kreipiasi į teismą dėl kultūros vertybių, įrašytų į Registrą, priverstinio išpirkimo, lėšų, įdėtų į kultūros vertybių restauravimą ir konservavimą, išieškojimo, taip pat dėl žalos, padarytos dėl netinkamo kultūros vertybių restauravimo ir konservavimo bei netinkamo saugojimo ir naudojimo, atlyginimo, rengia ir finansuoja kultūros vertybių, įrašytų į Registrą, restauravimo, konservavimo ir tyrimo programas, duoda leidimus restauruoti ir konservuoti kultūros vertybes, įrašytas į Registrą, registruoja sandorius dėl kultūros vertybių, įrašytų į Registrą, duoda leidimus išvežti kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus į užsienį, duoda licencijas prekiauti antikvariniais daiktais, kontroliuoja, kaip laikomasi prekybos antikvariniais daiktais taisyklių. Už šių taisyklių pažeidimus surašo administracinių teisės pažeidimų protokolus, skiria administracines nuobaudas, kontroliuoja kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą ir apsaugą muziejuose ir bibliotekose, už kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitos ir apsaugos taisyklių pažeidimus surašo administracinių teisės pažeidimų protokolus, skiria administracines nuobaudas, kontroliuoja, kaip laikomasi kilnojamųjų kultūros vertybių restauravimo ir konservavimo tvarkos. Už šios tvarkos pažeidimus surašo administracinių teisės pažeidimų protokolus, skiria administracines nuobaudas, atlieka kitas Kultūros ministerijos pavestas funkcijas²⁰⁴. 1997 m. spalio 14 d. priimtoje Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo redakcijoje panaikinta KVAD funkcija duoti leidimus restauruoti ir konservuoti kultūros vertybes, įrašytas į Registrą, taip pat panaikinta funkcija duoti licencijas prekiauti antikvariniais daiktais²⁰⁵. 2002 m. gruodžio 10 d. KVAD vėl numatyta funkcija išduoti licencijas (leidimus) prekiauti antikvariniais daiktais bei, kaip minėta anksčiau, deleguota pavogtų ar

²⁰²Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 9, 21, 23 straipsnių pakeitimo įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.45117?jfwid=td2hes5oh>

²⁰³Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 1, 2, 9, 23, 24, 26 straipsnių pakeitimo ir papildymo, 25 straipsnio pripažinimo netekusiu galios bei įstatymo papildymo priedu įstatymas, 9 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.197712?jfwid=td2hes5oh>

²⁰⁴Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 9 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=td2hes5oh>

²⁰⁵Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 9, 21, 23 straipsnių pakeitimo įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.45117?jfwid=td2hes5oh>

neteisėtai iš Lietuvos Respublikos bei užsienio valstybių išvežtų kilnojamųjų kultūros vertybių paieškos ir grąžinimo vykdymo funkcija²⁰⁶.

- Lietuvos archyvų departamentas – kompetencijas archyvinų dokumentų apsaugos srityje nustato Archyvų įstatymas, kuriame numatyta, kad Lietuvos archyvų departamentas formuoja ir įgyvendina valstybės politiką raštvedybos ir archyvų srityje, valdo Lietuvos valstybinį archyvų fondą ir valstybinius archyvus bei kitas pavaldžias įstaigas, prižiūri ir kontroliuoja visą Lietuvos archyvų fondą, tvarko Lietuvos archyvų fondo sąvadą, registruoja privačius archyvus, rengia, tvirtina ir derina norminius dokumentus Lietuvos archyvų fondo saugojimo, tvarkymo, naudojimo ir kitais klausimais²⁰⁷.
- Apskritis valdytojai (apskričių viršininkai²⁰⁸) – kaupia informaciją apie į Registrą įrašytas kultūros vertybes, esančias apskrityje, turi teisę siūlyti Kultūros ministerijai įrašyti kultūros vertybes į Registrą, rengia kultūros vertybių apsaugos, konservavimo ir restauravimo apskrities reikšmės programas ir įstatymo nustatyta tvarka kooperuoja lėšas šioms programoms finansuoti, steigia, finansuoja, kontroliuoja, reorganizuoja ir likviduoja apskrities muziejų bei kitas apskrities reikšmės institucijas, susijusias su kilnojamųjų kultūros vertybių apsauga, skiria ir atleidžia apskrities muziejaus vadovą bei vyriausiąjį fondų saugotoją, gavęs Kultūros ministerijos raštišką sutikimą²⁰⁹.
- Savivaldybė – kaupia informaciją apie į Registrą įrašytas kultūros vertybes, esančias savivaldybių teritorijoje, atsako už savivaldybei priklausančių kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą, finansuoja savivaldybei priklausančių kilnojamųjų kultūros vertybių tyrimą, konservavimą, restauravimą ir apsaugos priemonių įrengimą, rengia, finansuoja ir įgyvendina savivaldybei priklausančių kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos programas, tikrina, kaip laikomasi prekybos antikvariniais daiktais taisyklių, steigia, finansuoja, kontroliuoja, reorganizuoja ir likviduoja vietinius muziejus ir savivaldybių bibliotekas bei kitas institucijas, susijusias su kilnojamųjų kultūros vertybių apsauga, skiria ir atleidžia vietinių muziejų ir savivaldybių bibliotekų vadovus bei vietinių muziejų vyriausiuosius fondų saugotojus, gavusi raštišką Kultūros ministerijos sutikimą²¹⁰.

Pažymėtina, kad Valstybinė paminklosaugos komisija (nuo 2004 lapkričio 4 d. – Valstybinė kultūros paveldo komisija²¹¹), remiantis Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo nuostatomis, turėjo atlikti Seimo, Prezidento ir Vyriausybės ekspertės ir konsultantės funkcijas, tačiau ji su Kultūros ministerija formuodavo kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos valstybinę politiką, ją kontroliuodavo – taigi politikos formavimas ir kontrolė buvo iš esmės sutelkta vienoje institucijoje, kuri taip pat turėjo teisę tikrinti, kaip saugojamos kilnojamosios kultūros vertybės.

---

²⁰⁶Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 1, 2, 9, 23, 24, 26 straipsnių pakeitimo ir papildymo, 25 straipsnio pripažinimo netekusiu galios bei įstatymo papildymo priedu įstatymas, 3 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.197712?jfwid=-td2hes5oh>

²⁰⁷Lietuvos Respublikos archyvų įstatymas, 6 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.23066?jfwid=-td2hes0l7>

²⁰⁸Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 7, 11, 14 straipsnių pakeitimo įstatymas, 2 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.41494?jfwid=-td2hes5oh>

²⁰⁹Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 11 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

²¹⁰Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 12 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

²¹¹Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 7, 9, 14, 15, 18, 23, 24 straipsnių pakeitimo ir 8 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, 3 str., 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.245853?jfwid=-td2hes5oh>

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad 2002 m. gruodžio 10 d. priėmus Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymą²¹² teisinį reglamentavimą įtrauktas Tarptautinis privatinės teisės unifikavimo institutas (UNIDROIT) – atskirta taikoma apsauga prie UNIDROIT statuto prisijungusioms valstybėms ir neprijungusioms, pavyzdžiui, numatyti skirtingi ieškinių teikimo laikotarpiai, palankesni UNIDROIT valstybėms narėms.

Nagrinėjant kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą, įstatyme numatyta, kad objektai, turintys išliekamąją vertę ir saugomi valstybės, yra valstybės įtraukiami į apskaitą²¹³, kuri yra sudėtinė kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos dalis²¹⁴. 2004 m. balandžio 22 d. įstatymo pakeitimo redakcijoje ši nuostata patikslinta, nurodant, kad „<...> objektai, turintys išliekamąją kultūrinę vertę, yra įtraukiami į valstybinę kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą. Objektai, įtraukti į valstybinę apskaitą, ir bažnytinių institucijų inventoriūs yra laikomi nacionaliniu turtu ir saugomi valstybės“²¹⁵. Taigi, ši nuostata praplėtė valstybės saugomų objektų gretas, numatant, kad ne tik valstybinėje apskaitoje esančios kilnojamosios kultūros vertybės yra valstybės saugomos, bet ir bažnytinių institucijų centrai.

Kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą sudaro: Lietuvos muziejuose ir bibliotekose saugomų kilnojamųjų kultūros vertybių inventoriniai sąrašai, Lietuvos archyvų fondo sąvadas, Registas²¹⁶.

Kilnojamąsias kultūros vertybes į Registrą įrašo ir iš jo išbraukia kultūros ministras, remdamasis kilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo ekspertų komisijos išvada ir suderinęs su Valstybine paminklosaugos komisija²¹⁷ (nuo 2004 lapkričio 4 d. – Valstybinė kultūros paveldo komisija²¹⁸). Reikšmingiausias kilnojamąsias kultūros vertybes, įtrauktas į valstybinę apskaitą, kultūros ministro siūlymu, pateiktu remiantis kilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo ekspertų komisijos išvadomis, pritarus Valstybinei paminklosaugos komisijai (nuo 2004 lapkričio 4 d. – Valstybinė kultūros paveldo komisija²¹⁹), Vyriausybė skelbia Lietuvos kultūros paminklais²²⁰.

Vertinant kilnojamųjų kultūros vertybių saugojimą, Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme numatyta, kad kilnojamųjų kultūros vertybių saugojimas valstybinėse saugyklose yra viena iš pagrindinių valstybinės kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos sudėtinių dalių²²¹, kilnojamosioms kultūros vertybėms,

---

²¹² Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 1, 2, 9, 23, 24, 26 straipsnių pakeitimo ir papildymo, 25 straipsnio pripažinimo netekusiu galios bei įstatymo papildymo priedu įstatymas, 24 str. prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349/PPdXVhbytc?jfwid=kbavp5bjp>

²¹³ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 13 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

²¹⁴ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 13 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

²¹⁵ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 2, 3, 13, 14, 24 straipsnių, įstatymo priedo pakeitimo bei papildymo ir 14 straipsnio 9 dalies pripažinimo netekusia galios įstatymas, 4 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.232346?jfwid=-td2hes5oh>

²¹⁶ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 13 str. 3 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

²¹⁷ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 14 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

²¹⁸ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 7, 9, 14, 15, 18, 23, 24 straipsnių pakeitimo ir 8 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, 4 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.245853?jfwid=-td2hes5oh>

²¹⁹ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 7, 9, 14, 15, 18, 23, 24 straipsnių pakeitimo ir 8 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, 5 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.245853?jfwid=-td2hes5oh>

²²⁰ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 15 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

²²¹ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 17 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

paskelbtoms Lietuvos kultūros paminklams, turi būti nustatomi papildomi apsaugos, saugojimo, konservavimo ir restauravimo reikalavimai²²².

Į Registrą įrašytoms kilnojamosioms kultūros vertybėms KVAD parengia apsaugos reglamentą, užpildo kilnojamosios kultūros vertybės pasą bei įteikia juos savininkui, valdytojui ar naudotojui²²³, kurie privalo laikytis apsaugos reglamentuose nurodytų reikalavimų²²⁴. Kaip minėta anksčiau, kaip laikomasi į Registrą įrašytų kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos reglamentų reikalavimų, kontroliuoja KVAD, tačiau ir Valstybinė paminkloaugos komisija turi teisę patikrinti, kaip laikomasi reglamento reikalavimų²²⁵, tad pastebimas šių institucijų funkcijų dubliavimasis, kuris 2004 m. lapkričio 4 d. priėmus įstatymo pakeitimo redakciją buvo panaikintas, kadangi apsaugos reglamentų reikalavimų laikymosi kontrolė patikėta tik KVAD²²⁶.

1996 m. sausio 23 d. priimtame Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme numatytos galimybės kilnojamųjų kultūros vertybių savininkams gauti Valstybės paramą vertybėms, įrašytoms į Registrą:

- finansuojama Lietuvos kultūros paminklams paskelbtų kilnojamųjų kultūros vertybių tyrimo, konservavimo, restauravimo ir apsaugos priemonių įrengimo darbai;
- finansuojama į Registrą įrašytų kilnojamųjų kultūros vertybių tyrimo darbai ir 50 proc. restauravimo ir konservavimo darbų;
- finansuojama į Registrą įrašytų kilnojamųjų kultūros vertybių, rodomų valstybės institucijų organizuotose parodose, transportavimas ir draudimas²²⁷.

Pažymėtina, kad įstatyme taip pat numatyta, kad jeigu dėl savininko kaltės kilnojamoji kultūros vertybė iš dalies ar visiškai sunaikinama ar kitaip prarandama jos vertė, iš savininko gali būti išieškotos valstybės lėšos, įdėtos į restauravimą, konservavimą, tyrimą ir apsaugos priemonių įrengimą²²⁸.

1996 m. sausio 23 d. priimtame Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme numatyta, kad konservuoti ir restauruoti kilnojamosias kultūros vertybes gali tik Kultūros ministerijos atestavimo komisijos atestuoti restauratoriai, kurių vadovaujami tam tikrus darbus gali atlikti ir neatestuoti restauratoriai²²⁹. Konservuoti ir restauruoti galima tik turint leidimą (licenciją)²³⁰. 1997 m. spalio 14 d. įstatymo pakeitimo redakcijoje buvo pakeistas kilnojamųjų kultūros vertybių konservavimo ir restauravimo reglamentavimas, numatant, kad tik atestuoti restauratoriai gali konservuoti ir restauruoti kilnojamosias kultūros vertybes –

---

²²²Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 17 str. 3 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

²²³Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 18 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

²²⁴Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 18 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

²²⁵Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 18 str. 4 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

²²⁶Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 7, 9, 14, 15, 18, 23, 24 straipsnių pakeitimo ir 8 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas, 6 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.245853?jfwid=-td2hes5oh>

²²⁷Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 20 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

²²⁸Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 20 str. 3 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

²²⁹Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 21 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

²³⁰Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 21 str. 3 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=-td2hes5oh>

to atlikti nebegalėjo neatestuoti restauratoriai²³¹. Taip pat panaikintas reikalavimas konservavimui ir restauravimui turėti leidimą (licenciją)²³².

Kilnojamųjų kultūros vertybių įstatyme taip pat numatyta, kad prie Kultūros ministerijos steigiamas kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos fondas²³³, kurio lėšas sudaro baudos už taisyklių pažeidimus, mokesčiai už leidimų išvežti kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus išdavimą, lėšos, gautos realizavus konfiskuotas kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus, valstybės, savivaldybių, fizinių ir juridinių asmenų parama, labdara, kitos teisėtai įgytos lėšos²³⁴. Fondas finansuoja norimų išvežti ar parduoti kilnojamųjų kultūros vertybių pirkimą valstybinėms saugykloms bei kompensuoja į Registrą įrašytų eksponuojamų ar kitaip prieinamų visuomenei kilnojamųjų kultūros vertybių savininkams konservavimo, restauravimo ir tyrimo darbų išlaidas²³⁵. 2001 m. birželio 19 d. priimtoje Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo redakcijoje vietoje fondo lėšų, gautų iš mokesčių už leidimų išvežti kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus išdavimą, numatyti valstybės biudžeto tiksliniai asignavimai, taip pat nebeįnumatyta galimybė gauti labdarą^{236,237}.

Apibendrinant 1996 m. sausio 23 d. – 2009 m. liepos 1 d. laikotarpiu galiojusį Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos teisinį reguliavimą, galima pastebėti, kad pagrindiniai pokyčiai susiję su Lietuvos įstojimu į Europos Sąjungą bei siekiu suderinti ES leidžiamų teisės aktų nuostatas su Lietuvoje galiojusiu teisiniu reglamentavimu.

Taip pat išskirtinas Valstybinės paminklosaugos komisijos (nuo 2004 lapkričio 4 d. – Valstybinė kultūros paveldo komisijos) įtakos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos administravime sumažinimas. Toks pokytis užtikrino, kad buvo panaikintas funkcijų dubliavimas tarp komisijos ir KVAD, atliekant apsaugos reglamentuose numatytų reikalavimų laikymosi patikrą.

²³¹Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 9, 21, 23 straipsnių pakeitimo įstatymas, 2 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.45117?fwid=td2hes5oh>

²³²Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 9, 21, 23 straipsnių pakeitimo įstatymas, 2 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.45117?fwid=td2hes5oh>

²³³Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 27 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?fwid=td2hes5oh>

²³⁴Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 27 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?fwid=td2hes5oh>

²³⁵Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 27 str. 3 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?fwid=td2hes5oh>

²³⁶Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.140225?fwid=td2hes5oh>

²³⁷ Rengiant 2001 m. birželio 19 d. priimto Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymo (prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.140225?fwid=td2hes5oh>) projektą, buvo numatyta įstatyme atsisakyti žyminio mokesčio už leidimų išvežti (išsiųsti) kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus išdavimą priskyrimo kilnojamųjų kultūros vertybių fondo lėšomis. Toks siūlymas buvo motyvuojamas tuo, kad pagal Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 3 straipsnio 3 dalį Lietuvos Respublikoje surenkami mokesčiai, privalomos įmokos, rinkliavos gali būti perskirstomi tik per nacionalinį biudžetą, Valstybinį socialinio draudimo fondą, Privalomojo sveikatos draudimo fondą, Privatizavimo fondą, Valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo fondą, taip pat tuo, kad žyminis mokeskis nepriskiriamas kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos fondo lėšoms (Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.124009?fwid=kbavp5bjp>). Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto 2001 m. balandžio 25 d. posėdžio dėl Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 27 straipsnio pakeitimo metu buvo nuspręsta vietoje atsisakyto žyminio mokesčio už leidimų išvežti (išsiųsti) kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus išdavimą numatyti tikslinius valstybės biudžeto asignavimus. Sprendimas motyvuotas tuo, kad be tikslinių asignavimų iš biudžeto negalės būti išperkamos muziejams norimos išvežti iš Lietuvos ypatingą vertę Lietuvai turinčios kultūros vertybės (Komiteto išvada Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.131042?fwid=kbavp5bjp>).

Teigiamai vertinama tai, kad buvo pakoreguotas kilnojamųjų kultūros vertybių apibrėžimas, nebenumatantis 50 metų cenzo – toks amžiaus cenzo reikalavimas neturėjo prasmės, kadangi kilnojamosiomis kultūros vertybėmis buvo galima laikyti tiek senesnius, tiek naujesnius nei 50 metų amžiaus objektus, o išlygų, kada naujesni nei 50 metų objektai galimi laikyti vertybėmis, nebuvo nurodyta, tad neaiški amžiaus kriterijaus taikymo reikšmė ir prasmė.

2009 m. liepos 1 d. įsigaliojo nauja Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo redakcija (žr. 5 skyrių).

5 Kilnojamojo kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo, galiojančio nuo 2009 m. liepos 1 d., nuostatų ir jo taikymo praktikoje analizė

2008 m. liepos 3 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas, kuriame numatyta nauja Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo redakcija, įsigaliojusi nuo 2009 m. liepos 1 d.²³⁸

2009 m. liepos 1 d. įsigaliojusiame Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme nurodyta, kad įstatymas „nustato kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos administravimą, kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą, saugojimą, kultūros objektų savininkų ir valdytojų pasikeitimą, kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimą iš Lietuvos Respublikos ir įvežimą į Lietuvos Respubliką, neteisėtai išvežtų iš užsienio kilnojamųjų kultūros vertybių ir kitų kultūros objektų grąžinimą“²³⁹.

2009 m. liepos 1 d. įstatyme pateikiamas naujas „kilnojamosios kultūros vertybės“ sąvokos apibrėžimas, nurodantis, kad tai „pagal paskirtį ir prigimtį kilnojamieji žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti kilnojamieji daiktai, turintys kultūrinę vertę ir įtraukti į valstybinę kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą“²⁴⁰. Toks sąvokos aiškinimas, palyginti su iki tol buvusiu²⁴¹, aiškesnis ir neįnešantis sumaišties, siekiant nustatyti ir pamatuoti „didelę kultūrinę reikšmę“. Toliau esančioje lentelėje pateikiamos iki 2009 m. birželio 30 d. galiojusios sąvokos bei sąvokos, numatytos naujame įstatyme.

8 lentelė. Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme numatytų sąvokų pasikeitimas (iki 2009 m. birželio 30 d. ir nuo 2009 m. liepos 1 d.)

Sąvokos iki 2009 m. liepos 1 d. įsigaliojusio Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo ²⁴²	Sąvokos nuo 2009 m. liepos 1 d. įsigaliojusio Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo ²⁴³
Kilnojamosios kultūros vertybės – pagal paskirtį ir prigimtį kilnojamieji visuomenės ir žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti daiktai, turintys didelę kultūrinę vertę, tai yra reikšmingi etniniu, archeologiniu, istoriniu, meniniu, moksliniu, techniniu, religiniu ir kitokiais požiūriais, taip pat tuo, kad apibūdina tipiškus bei specifinius nacionalinio gyvenimo reiškinius, ir įtraukti į valstybinę kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą	Kilnojamosios kultūros vertybės – pagal paskirtį ir prigimtį kilnojamieji žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti kilnojamieji daiktai, turintys kultūrinę vertę ir įtraukti į valstybinę kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą Kultūrinė vertė – kilnojamojo daikto ar jo dalies savybė, vertinga etniniu, archeologiniu, istoriniu, meniniu, moksliniu, techniniu, religiniu, estetiniu, memorialiniu ar kitu požiūriu.
Antikvariniai daiktai – visi prieš 50 metų ir anksčiau sukurti kilnojamieji visuomenės ir žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti daiktai ar jų dalys, nesvarbu, kokia jų išliekamoji kultūrinė vertė	Antikvariniai daiktai – visi prieš 50 metų ir anksčiau sukurti kilnojamieji žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti kilnojamieji daiktai ar jų dalys, nesvarbu, kokia jų kultūrinė vertė

²³⁸ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.324512?jfwid=-hok3it9iq>

²³⁹ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 1 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349/kwpSfcFGfG?jfwid=-hok3it9iq>

²⁴⁰ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 2 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349/kwpSfcFGfG?jfwid=-hok3it9iq>

²⁴¹ Kilnojamosios kultūros vertybės – pagal paskirtį ir prigimtį kilnojamieji visuomenės ir žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti daiktai, turintys didelę kultūrinę vertę, tai yra reikšmingi etniniu, archeologiniu, istoriniu, meniniu, moksliniu, techniniu, religiniu ir kitokiais požiūriais, taip pat tuo, kad apibūdina tipiškus bei specifinius nacionalinio gyvenimo reiškinius, ir įtraukti į valstybinę kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 2 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349/UFdYVATEGg?jfwid=-hok3it9iq>

²⁴² Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 2 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349/UFdYVATEGg?jfwid=-hok3it9iq>

²⁴³ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 2 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349/kwpSfcFGfG?jfwid=-hok3it9iq>

Sąvokos iki 2009 m. liepos 1 d. įsigaliojusio Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo ²⁴²	Sąvokos nuo 2009 m. liepos 1 d. įsigaliojusio Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo ²⁴³
Lietuvos kultūros paminklas – kilnojamoji kultūros vertybė, šio įstatymo nustatyta tvarka paskelbta Lietuvos kultūros paminklu	Kultūros paminklas – kilnojamoji kultūros vertybė, įrašyta į Kultūros vertybių registrą, turinti ypatingą kultūrinę vertę, šio įstatymo nustatyta tvarka paskelbta kultūros paminklu
Kilnojamųjų kultūros vertybių apsauga – visuma priemonių, kuriomis siekiama išsaugoti dabartinei ir ateities kartoms kilnojamąsias kultūros vertybes mokslo, švietimo, kultūros tęstinumo ir kitiems tikslams	Kilnojamųjų kultūros vertybių apsauga – visuma techninių ir organizacinių priemonių, kuriomis siekiama kilnojamąsias kultūros vertybes išsaugoti dabartinei ir ateities kartoms
Valstybinė kilnojamųjų kultūros vertybių apskaita – kilnojamųjų kultūros vertybių, nesančių valstybinėse saugyklose, įrašymas į Kultūros vertybių registrą (toliau – Registras), kuriame taip pat registruojamos ir nekilnojamosios kultūros vertybės, ir valstybinėse saugyklose esančių kilnojamųjų kultūros vertybių sąrašų sudarymas	Valstybinė kilnojamųjų kultūros vertybių apskaita – kilnojamojo daikto, turinčio kultūrinę vertę, įrašymas į Kultūros vertybių registrą, į muziejų, bibliotekų, kurių steigėjai yra valstybės ar savivaldybės institucijos ir kiti viešieji juridiniai asmenys (toliau – muziejai, bibliotekos), ir Nacionalinio dokumentų fondo apskaitos dokumentus, kultūros vertybių duomenų tvarkymas ir saugojimas
Kilnojamosios kultūros vertybės apsaugos reglamentas – tipinės arba individualios saugojimo, priežiūros ir naudojimo taisyklės, užtikrinančios kilnojamosios kultūros vertybės išsaugojimą	Kilnojamosios kultūros vertybės apsaugos reglamentas – dokumentas, nustatantis saugojimo, priežiūros ir naudojimo reikalavimus konkrečiai kilnojamajai kultūros vertybei
Kilnojamosios kultūros vertybės pasas – dokumentas, kuriame surašomi pagrindiniai duomenys apie kilnojamąją kultūros vertybę, kultūros ministro įsakymo įrašyti vertybę į Registrą išrašas, fotonuotraukos ar (ir) kita vizuali medžiaga, informacija apie atliktus restauravimo ir konservavimo darbus, buvimo vietos ir savininkų pasikeitimus	Kilnojamosios kultūros vertybės pasas – dokumentas, kuriame įrašomi pagrindiniai duomenys apie kilnojamąją kultūros vertybę, kultūros ministro įsakymo įrašyti vertybę į Kultūros vertybių registrą išrašas, fotonuotraukos ar (ir) kita vizualinė medžiaga, informacija apie atliktus restauravimo ir konservavimo darbus, buvimo vietos ir savininkų pasikeitimus
Konservavimas – tyrimais pagrįsti veiksmai, kurių tikslas – apsaugoti kilnojamąją kultūros vertybę nuo savaiminio gedimo	Konservavimas – tyrimais pagrįsti veiksmai, kurių tikslas – sustabdyti naikinantį ar žalingą poveikį kilnojamajai kultūros vertybei ir sutvirtinti autentiškumo požymius, apsaugoti kilnojamąją kultūros vertybę nuo savaiminio gedimo
Restauravimas – tyrimais pagrįsti veiksmai, kurių tikslas – atskleisti kultūrinę vertę pašalinant pažeidimus, gedimus, užkonservuojant autentiškas ir atkuriant trūkstamas dalis	Restauravimas – tyrimais pagrįsti veiksmai, kurių tikslas – atskleisti kultūrinę vertę pašalinant pažeidimus, gedimus, užkonservuojant ir atkuriant trūkstamas dalis
Neteisėtai iš Lietuvos Respublikos išvežtos kilnojamosios kultūros vertybės – kilnojamosios kultūros vertybės, kurios išvežtos pažeidžiant kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą reglamentuojančius teisės aktus arba pasibaigus kilnojamųjų kultūros vertybių teisėto laikino išvežimo laikotarpiui nebuvo grąžintos į Lietuvos Respubliką, arba buvo išvežtos pažeidus kitas teisės aktais nustatytas laikino išvežimo sąlygas	Neteisėtai iš Lietuvos Respublikos ar užsienio valstybės teritorijos išvežtos kilnojamosios kultūros vertybės ar kiti kultūros objektai – kilnojamosios kultūros vertybės ar kiti kultūros objektai, išvežti pažeidžiant Lietuvos Respublikos arba užsienio valstybės kilnojamųjų kultūros vertybių ar kitų kultūros objektų apsaugą reglamentuojančius teisės aktus arba pasibaigus kilnojamųjų kultūros vertybių ar kitų kultūros objektų teisėto laikino išvežimo laikotarpiui, negrąžinti į Lietuvos Respubliką arba užsienio valstybę arba išvežti pažeidus kitus teisės aktų nustatytus reikalavimus
Lietuvos Respublikos Vyriausybės įsipareigojimas dėl laikinai įvežamų į Lietuvos Respubliką užsienio valstybių kilnojamųjų kultūros vertybių – rašytinis Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos įsipareigojimas atlyginti Lietuvos nacionalinei ar respublikinei kultūros įstaigai, Lietuvos archyvų departamentui prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir valstybiniams archyvams nuostolius, atsiradusius dėl laikinai į Lietuvos Respubliką įvežtų kilnojamųjų kultūros vertybių sužalojimo, sunaikinimo ar dingimo	-
Vaizduojamosios dailės kūriniai – paveikslai, piešiniai, skulptūros ir grafikos kūriniai, tapyba ir kiti kūriniai, sukurti bet kokia kūrimo priemone ir ant (iš) bet kokios medžiagos	-
Taikomosios dailės kūriniai – audiniai, baldai, drabužiai, ginklai, indai, papuošalai, šviestuvai, dekoratyvinio interjero puošmenos ir kiti kūriniai	-
Neteisėtai išvežti iš Europos Sąjungos valstybės narės teritorijos kultūros objektai – objektai, apibrėžti 1993 m. kovo 15 d. Tarybos direktyvoje 93/7/EEB dėl neteisėtai iš	-

Sąvokos iki 2009 m. liepos 1 d. įsigaliojusio Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo ²⁴²	Sąvokos nuo 2009 m. liepos 1 d. įsigaliojusio Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo ²⁴³
valstybės narės teritorijos išvežtų kultūros objektų gražinimo, kurie neteisėtai išvežti iš Europos Sąjungos valstybės narės teritorijos. Šiame įstatyme sąvoka „Europos Sąjungos valstybė narė“ apima ir Europos ekonominės erdvės valstybes	
-	Kultūros objektas – antikvarinis daiktas, kilnojamoji kultūros vertybė ar kitas kilnojamas daiktas, turintis kultūrinę vertę

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo

Kaip matyti iš aukščiau pateiktos lentelės, 2009 m. liepos 1 d. įsigaliojusiame Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme kilnojamųjų kultūros vertybių apsauga apibrėžta kaip „visuma techninių ir organizacinių priemonių, kuriomis siekiama kilnojamasias kultūros vertybes išsaugoti dabartinei ir ateities kartoms“, iki tol galiojusioje redakcijoje nebuvo detalizuojama, kokių tai priemonių visuma, bet buvo numatyta, kad priemonėmis siekiama išsaugoti kilnojamasias kultūros vertybes mokslo, švietimo, kultūros tęstinumo ir kitiems tikslams. Taip pat pažymėtina, kad iki 2009 m. liepos 1 d. galiojusioje įstatymo redakcijoje buvo numatyta, kad antikvariniai daiktai „<...> visuomenės ir žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai <...>“, 2009 m. liepos 1 d. įsigaliojusiame įstatyme antikvariniai daiktai įvardinami tik kaip „žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai“. Naujame įstatyme taip pat praplėsta „konservavimo“ sąvoka, numatanti, kad tai ne tik veiksmai siekiant apsaugoti kilnojamąją kultūros vertybę nuo savaiminio gedimo, bet ir siekis sustabdyti naikinantį ar žalingą poveikį kilnojamajai kultūros vertybei ir sutvirtinti autentiškumo požymius.

2014 m. lapkričio 6 d. priimtoje įstatymo pakeitimo redakcijoje patikslintas valstybinės kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitos išaiškinimas, numatantis, kad tai „kilnojamojo daikto, turinčio kultūrinę vertę, įrašymas į Kultūros vertybių registrą, į muziejų ir bibliotekų, kurių savininkė yra valstybė ar savivaldybė, ir į muziejų ir bibliotekų, kurių dalininkai yra valstybė ar savivaldybė ir kiti viešieji juridiniai asmenys, (toliau – muziejai ir bibliotekos) ir Nacionalinio dokumentų fondo apskaitos dokumentus, kultūros vertybių duomenų tvarkymas ir saugojimas“²⁴⁴.

2016 m. lapkričio 3 d. priimtoje įstatymo pakeitimo redakcijoje Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas buvo papildytas naujomis sąvokomis: „Europos Sąjungos valstybė narė“, „Kultūros objekto gražinimas“, „Neteisėtai iš Lietuvos Respublikos, Europos Sąjungos valstybės narės ar trečiosios užsienio valstybės teritorijos išvežti kultūros objektai“, „Prašančioji valstybė narė“, „Trečioji užsienio valstybė“, „Visuomeninės kolekcijos“²⁴⁵. Naujų sąvokų įtraukimas susijęs su įstatymo nuostatų suderinimu su 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/60/ES dėl neteisėtai iš valstybės narės teritorijos išvežtų kultūros objektų gražinimo, kuria iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1024/2012 (OL 2014 L 159, p. 1).

Vertinant kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos administravimą, Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme numatyti subjektai, vykdančys kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą bei jų funkcijos:

- Valstybinė kultūros paveldo komisija – dalyvauja formuojant kultūros paveldo politiką ir strategiją, vertina kultūros paveldo apsaugos politiką ir strategiją įgyvendinančias programas ir biudžeto lėšų,

²⁴⁴Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo Nr. I-1179 2, 13 ir 16 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 13-1 straipsniu įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c38880b06b3111e48710f0162bf7b9c5?jfwid=-hok3it9iq>

²⁴⁵Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo Nr. I-1179 2, 11, 13, 14, 16, 17, 18 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f7e27970a74711e68987e8320e9a5185?jfwid=-hok3it9iq>

skirtų kultūros paveldo apsaugai, panaudojimą, svarsto ir aprobeuoja siūlymus kilnojamąsias kultūros vertybes įrašyti į Kultūros vertybių registrą ir išbraukti iš jo²⁴⁶.

- Kultūros ministerija – dalyvauja formuojant ir įgyvendinant kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos politiką, atsižvelgdama į Valstybinės kultūros paveldo komisijos teikiamus siūlymus, rengia įstatymų ir kitų teisės aktų projektus, nustato siūlomų įrašyti į Kultūros vertybių registrą kilnojamųjų daiktų vertinimo kriterijus, tvirtina kilnojamosios kultūros vertybės apsaugos reglamento ir kilnojamosios kultūros vertybės paso formą, taip pat šių dokumentų pildymo ir išdavimo taisykles, Kilnojamųjų kultūros vertybių restauratorių atestavimo komisijos teikimu restauratoriams suteikia kvalifikacines kategorijas, nustato kilnojamųjų kultūros vertybių (išskyrus Nacionalinio dokumentų fondo dokumentus) apskaitos, saugojimo, konservavimo, restauravimo tvarką, koordinuoja Lietuvai reikšmingų kultūros objektų užsienyje paiešką, grąžinimą ir pristatymą visuomenei²⁴⁷. 2010 m. balandžio 27 d. priimtoje įstatymo pakeitimo redakcijoje numatyta, kad Kultūros ministerija „nustato kilnojamųjų kultūros vertybių (išskyrus Nacionalinio dokumentų fondo dokumentus) tyrimo, konservavimo ir restauravimo tvarką“ – įsigaliojus šio įstatymo pakeitimui nuostatoje nebeliko žodžių „apskaita ir saugojimas“^{248, 249}.
- Kultūros paveldo departamentas – įgyvendina valstybinę kilnojamųjų kultūros vertybių, įrašytų į Kultūros vertybių registrą, apsaugos politiką, rengia teisės aktų projektus, vykdo Kultūros vertybių registro tvarkymo įstaigos funkcijas, rengia, tvirtina, pildo ir išduoda į Kultūros vertybių registrą įrašytų kilnojamųjų kultūros vertybių pasus, kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos reglamentus, tikrina, kaip laikomasi į Kultūros vertybių registrą įrašytų kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos reglamento, finansuoja kultūrinę vertę turinčių kilnojamųjų daiktų įrašymą į Kultūros vertybių registrą, į Kultūros vertybių registrą įrašytų kilnojamųjų kultūros vertybių, taip pat vertybės, kuri yra viena iš nekilnojamojo kultūros paveldo statinio vertingųjų savybių, tyrimus, konservavimą, restauravimą, apsaugos priemonių įrengimą ir pažinimo sklaidą iš Kultūros paveldo departamentui skiriamų valstybės biudžeto asignavimų, išduoda leidimus išvežti iš Lietuvos Respublikos kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus, išduoda licencijas prekiauti antikvariniais daiktais; kontroliuoja, kaip laikomasi prekybos antikvariniais daiktais taisyklių, kontroliuoja, kaip saugomos į Kultūros vertybių registrą įrašytos kilnojamosios kultūros vertybės, kontroliuoja, kaip laikomasi į Kultūros vertybių registrą įrašytų kilnojamųjų kultūros vertybių restauravimo ir konservavimo tvarkos, dalyvauja kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų pardavimo viešuose aukcionuose vertinimo komisijų darbe, Administracinių teisės pažeidimų kodekso

²⁴⁶Lietuvos Respublikos Valstybinės kultūros paveldo komisijos įstatymas, 4 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.243076?fwid=-hok3it6o2>

²⁴⁷Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 4 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349/kwpSfcFGfG?fwid=-hok3it9iq>

²⁴⁸Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 1, 4, 6, 11, 12, 13, 16, 18 straipsnių ir septintojo skirsnio pavadinimo pakeitimo įstatymas, 2 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.371165?fwid=-hok3it9iq>

²⁴⁹Įstatymo 4 str. 2 d. 6 p. nurodyto poįstatyminio teisės akto – kilnojamųjų kultūros vertybių (išskyrus Nacionalinio dokumentų fondo dokumentus) apskaitos ir saugojimo, konservavimo, restauravimo tvarkos pavadinimas tikslintinas atsižvelgiant į kitas šio įstatymo nuostatas, reglamentuojančias kilnojamųjų kultūros vertybių tyrimą, konservavimą ir restauravimą, taip pat atsikant žodžių „apskaitos ir saugojimo“, nes muziejuose saugomų kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą ir saugojimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos muziejų įstatymo (Žin., 1995, Nr. 53-1292; 2003, Nr. 59-2638) poįstatyminis teisės aktas – Muziejuose esančių rinkinių apsaugos, apskaitos ir saugojimo instrukcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. gruodžio 16 d. įsakymu Nr. ĮV-716 (Žin., 2006, Nr. 1-3), o į Kultūros vertybių registrą įrašytų kilnojamųjų kultūros vertybių apskaita ir saugojimas reglamentuojama pačiame įstatyme. Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 1, 4, 6, 11, 13, 16, 18 straipsnių, septintojo skirsnio pavadinimo pakeitimo ir priedo papildymo įstatymo projekto aiškinamasis raštas, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.359646?fwid=nz8qn7bo5>

nustatytais atvejais surašo administracinių teisės pažeidimų protokolus²⁵⁰. 2010 m. balandžio 27 d. įstatymo pakeitimo redakcijoje KPD panaikinta licencijų prekiauti antikvariniais daiktais išdavimo funkcija^{251, 252}, taip pat numatyta, kad KPD kontroliuoja ne tik kaip laikomasi į KVR įrašytų vertybių konservavimo ir restauravimo tvarkos, bet ir tyrimo tvarkos²⁵³.

- Lietuvos archyvų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (nuo 2012 m. balandžio 19 d. – Lietuvos vyriausiasis archyvaras²⁵⁴ – dalyvauja formuojant ir įgyvendina valstybės politiką bei strategiją dokumentų valdymo ir naudojimo srityje, taip pat administruoja valstybinę archyvų sistemą, rengia ir leidžia teisės norminius aktus, formuoja vienodą dokumentų valdymo praktiką valstybės ir savivaldybių institucijose, įstaigose ir įmonėse²⁵⁵.
- Apskritis viršininkas – atlieka kultūros vertybių ir paminklų apsaugą, tvarko jų apskaitą ir organizuoja paminklotvarkos priežiūrą²⁵⁶. 2010 m. balandžio 27 d. įstatymo pakeitimo redakcijoje apskritis viršininkas nebenumatytas, kaip subjektas, vykdomas kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą²⁵⁷.
- Savivaldybės – atsako už savivaldybei nuosavybės teise priklausančių kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą, rengia, finansuoja ir įgyvendina savivaldybei nuosavybės teise priklausančių kilnojamųjų kultūros vertybių tyrimo, konservavimo, restauravimo ir apsaugos priemonių įrengimo programas²⁵⁸.

Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme numatyta, kad valstybinę kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą sudaro muziejų ir bibliotekų kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitos dokumentai, Nacionalinio dokumentų fondo apskaitos dokumentai ir Kultūros vertybių registras²⁵⁹.

Kultūros ministras, remdamasis Kilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo komisijos išvada, pritarus Valstybinei kultūros paveldo komisijai, priima sprendimą įrašyti į Kultūros vertybių registrą arba iš jo išbraukti kilnojamuosius daiktus, atitinkančius Kultūros ministerijos nustatytus į Kultūros vertybių registrą

²⁵⁰ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 4 str. 3 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349/kwpSfcFgFg?fwid=-hok3it9iq>

²⁵¹ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 1, 4, 6, 11, 12, 13, 16, 18 straipsnių ir septintojo skirsnio pavadinimo pakeitimo įstatymas, 2 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.371165?fwid=-hok3it9iq>

²⁵² Siekiant įgyvendinti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje atsiskyta prekybos antikvariniais daiktais prekybos licencijavimo, kadangi pagal minėtos direktyvos 9 straipsnio nuostatas šios veiklos rūšies licencijavimas laikytinas neproporcinga priemone tikslui – kultūros paveldo išsaugojimui – pasiekti. Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 1, 4, 6, 11, 13, 16, 18 straipsnių, septintojo skirsnio pavadinimo pakeitimo ir priedo papildymo įstatymo projekto aiškinamasis raštas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.359646?fwid=nz8qn7bo5>

²⁵³ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 1, 4, 6, 11, 12, 13, 16, 18 straipsnių ir septintojo skirsnio pavadinimo pakeitimo įstatymas, 2 str. 3 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.371165?fwid=-hok3it9iq>

²⁵⁴ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 4, 6, 7, 11, 12, 13, 14, 16 ir 17 straipsnių pakeitimo įstatymas, 1 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.423040?fwid=-hok3it9iq>

²⁵⁵ Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymas, 6 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.23066/LRgWGCYpuG?fwid=-hok3it5zl>

²⁵⁶ Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymas, 9 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15139/ivSAPvElua?fwid=-hok3it6jz>

²⁵⁷ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 1, 4, 6, 11, 12, 13, 16, 18 straipsnių ir septintojo skirsnio pavadinimo pakeitimo įstatymas, 2 str. 6 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.371165?fwid=-hok3it9iq>

²⁵⁸ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 4 str. 6 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349/kwpSfcFgFg?fwid=-hok3it9iq>

²⁵⁹ Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 5 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349/kwpSfcFgFg?fwid=-hok3it9iq>

įrašomų kilnojamųjų daiktų vertinimo kriterijus²⁶⁰. Kilnojamas daiktas, nepriklausantis valstybei, gali būti įrašomas į Kultūros vertybių registrą tik savininkui sutikęs²⁶¹.

Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme numatyta, kad kilnojamasias kultūros vertybes, įrašytas į Kultūros vertybių registrą, saugo savininkai, valdytojai, kurie privalo laikytis apsaugos reglamentuose numatytų reikalavimų²⁶².

Kilnojamasias kultūros vertybes, įrašytas į Kultūros vertybių registrą ir turinčias ypatingą kultūrinę vertę, kultūros ministro siūlymu, pateiktu remiantis Kilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo komisijos išvadomis, pritarus Valstybinei kultūros paveldo komisijai, Vyriausybė nutarimu skelbia kultūros paminklais²⁶³. Atkreiptinas dėmesys, kad įstatyme nėra numatytas sąvokos „ypatinga kultūrinė vertė“ paaiškinimas.

Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme numatyta, kad „Į Kultūros vertybių registrą įrašytų kilnojamųjų kultūros vertybių savininkams kompensuojama šioms vertybėms išsaugoti reikalingų tyrimo, konservavimo, restauravimo ir apsaugos priemonių įrengimo darbų išlaidų dalis, jei šių kilnojamųjų kultūros vertybių savininkai arba valdytojai jas eksponuoja ar kitaip daro prieinamas visuomenei“²⁶⁴.

Įstatyme numatyta, kad tirti, konservuoti ir restauruoti kilnojamasias kultūros vertybes gali tik Kilnojamųjų kultūros vertybių restauratorių atestavimo komisijos atestuoti restauratoriai, turintys atitinkamas kvalifikacines kategorijas²⁶⁵. Atkreiptinas dėmesys, kad įstatyme pateikiami konservavimo ir restauravimo išaiškinimai, tačiau nėra pateikiamas „kilnojamųjų kultūros tyrimas“ sąvokos apibrėžimas.

Apibendrinant nuo 2009 m. liepos 1 d. galiojantį Kilnojamųjų kultūros vertybių teisinį reguliavimą, galima teigti, kad pagrindinė kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos politiką įgyvendinanti institucija yra KPD, Valstybinė kultūros paveldo komisija atlieka tik patariamąjį vaidmenį – iki 2009 m. liepos 1 d. Valstybinei kultūros paveldo komisijai buvo deleguota politikos įgyvendinimo kontrolė. Taigi, 2009 m. įsigaliojus Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymui neliko institucijos, kuri būtų atsakinga už apsaugos politikos įgyvendinimo priežiūrą ir stebėtų, kaip vyksta bendradarbiavimas tarp skirtingų apsaugą užtikrinančių institucijų, ar jos veikia pagal numatytas strategijas ir gaires bei teiktų konstruktyvius siūlymus geresnei institucijų veiklai suderinti bei matytų bendrąjį paveldosaugos sistemos paveikslą.

Teigiamai vertina tai, kad kilnojamųjų kultūros vertybių restauratorių atestavimo komisiją suburia ir darbą organizuoja Kultūros ministerija, tad tiek nekilnojamųjų, tiek kilnojamųjų kultūros vertybių restauravimo specialistų atestavimas yra Kultūros ministerijos atsakomybė, tad šios funkcijos koncentracija vienoje institucijoje vertintina teigiamai.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2009 m. Vyriausybė gali atlyginti nuostolius valstybės ar savivaldybės biudžetinei įstaigai, jeigu parodų metu laikinai iš užsienio atvežtos kilnojamosios kultūros vertybės buvo pažeistos – iki tol nuostolių atlyginimas buvo galimas tik valstybinėms institucijoms. Tokį pakeitimą galima interpretuoti kaip skatinamąją priemonę valstybės institucijoms ir savivaldybėms rengti

²⁶⁰Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 6 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349/kwpSfcFGfG?fwid=-hok3it9iq>

²⁶¹Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 6 str. 5 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349/kwpSfcFGfG?fwid=-hok3it9iq>

²⁶²Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 8 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349/kwpSfcFGfG?fwid=-hok3it9iq>

²⁶³Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 9 str. 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349/kwpSfcFGfG?fwid=-hok3it9iq>

²⁶⁴Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 10 str., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349/kwpSfcFGfG?fwid=-hok3it9iq>

²⁶⁵Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 11 str., 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349/kwpSfcFGfG?fwid=-hok3it9iq>

parodas, priimant eksponatus iš užsienio ir nesibaiminant galimų finansinių padarinių dėl eksponatų pažeidimo.

6 Teisės aktų tarpusavio suderinamumo sisteminiu teisiniu požiūriu analizė

Šiame poskyryje pateikiama Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo, Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo, Saugomų teritorijų įstatymo, Statybos įstatymo, Teritorijų planavimo įstatymo, Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo, Vietos savivaldos įstatymo, Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo, Žemės įstatymo, Žemės reformos įstatymo tarpusavio suderinamumo sisteminiu teisiniu požiūriu analizė.

Nors pagrindiniai priimti ir galiojantys paveldosaugai skirti įstatymai yra Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas ir Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, tačiau kultūros paveldo apsaugos sritį papildo ir kiti aukščiau išvardyti įstatymai bei jų poįstatyminiai teisės aktai. Teisinio reglamentavimo kokybė jau buvo aprašyta ne viename dokumente (pvz., Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane Esamos būklės analizėje, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinimas ir kt.), jos kokybė buvo taip pat buvo aptarinėjama Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos organizuotuose Kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenų konsultaciniuose susitikimuose²⁶⁶. Akivaizdu, kad kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančių teisės aktų gausa yra viena iš pagrindinių problemų, dėl kurios šis procesas tampa painus bei sudėtingas.

Nors Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyta, kad Lietuvos nekilnojamas kultūros paveldas turi būti saugomas ir perduodamas ateities kartoms bei turi būti sudarytos sąlygos visuomenei pažinti kultūros paveldą, visgi egzistuojanti įstatyminė bazė apsunkina kultūros paveldo pritaikymą.

---

²⁶⁶ Pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo planą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167, iki 2018 m. pabaigos buvo numatyta parengti integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelį. Pradedant įgyvendinti šį Vyriausybės programos darbą buvo parengti Kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenys, kaip dokumentas pradėti diskusijas dėl tolimesnių kultūros paveldo apsaugos politikos pokyčių. Tiek metmenyse, tiek jų pristatymo metu buvo pabrėžta, kad metmenyse pateikiamos nuostatos nėra galutinės, jos konsultacijų metu gali kisti, o metmenyse siūlomos tezės suvokiamos ne kaip galutiniai sprendimai, bet kaip konsultacijų temos, kurios turi būti nuodugniai išdiskutuotos. Atsižvelgiant į tai, 2018 m. gegužės 25 d., birželio 1 d., birželio 8 d., birželio 15 d. ir birželio 22 d. buvo organizuoti konsultaciniai susitikimai su kultūros paveldo sektoriumi ir kuo platesniu socialinių partnerių ratu. Iš viso konsultaciniuose susitikimuose užsiregistravo 164 asmenys, kurie iš viso atstovavo 45 institucijas, organizacijas ar kitus juridinius asmenis. Susitikimuose negalintys dalyvauti asmenys galėjo savo siūlymus bei pastabas teikti raštu arba el. paštu. Konsultacinių susitikimų ataskaitoje pateikiamos proceso metu gautos pastabos, kuriose nurodyta, kad metmenų projektas savo vaidmenį – paskatinti diskusiją – atliko ir toliau yra nebesvarstytinas, konstatuojant, kad metmenys parengti netinkamai, nes jiems konsultacinių susitikimų metu nebuvo pritarta (Kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenys, prieiga per internetą: <https://lrkm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/kulturos-paveldo-apsauga/kulturos-paveldo-apsaugos-institucines-pertvarkos-metmenys>). Konsultacinių susitikimų metu buvo pasiūlyta visas susitikimų metu surinktas pastabas ir pasiūlymus perduoti Lietuvos Respublikos Valstybinei kultūros paveldo komisijai, kuri kaip nepriklausomas ekspertas įvertintų šias pastabas ir spręstų dėl tolimesnės paveldosaugos sistemos tobulinimo eigos. 2018 m. birželio 29 d. Lietuvos Respublikos Valstybinė kultūros paveldo komisija priėmė nutarimą Nr. N-6 dėl Kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenų, kuriame nutarė pritarti paveldosaugos sistemos tobulinimui, suformuojant darbo grupę pagal III alternatyvą „Dviejų lygmenų darbo grupė“, peržiūrint pasiūlytą jos sudėtį, nustatant tikslus ir koreguojant numatytus veiklos terminus (Dėl kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenų, prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c9b9c6a07f6511e8ae2bfd1913d66d57>).

6.1 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo bei jų poįstatyminių teisės aktų suderinamumas

Vertinant Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme ir Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme apibrėžtas sąvokas, Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme nurodyta, jog kilnojamosios kultūros vertybės yra tos, kurios įtrauktos į vertybių apskaitą, o objektai yra tie, kurie turi kultūrinę vertę, tačiau neužsimenama apie jų įtraukimą į apskaitą. Tuo tarpu Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatoma, kad kultūros paveldo objektai turi vertingųjų savybių, registruoti kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, kurie turi vertingųjų savybių ir kartu su jiems priskirta teritorija yra atskiri daiktinės teisės objektai ar gali jais būti, o nekilnojamosios vertybės yra objekto vertingųjų savybių visuma nepriklausomai nuo to, kam priklauso – sąvokų apibrėžimuose nėra užsimenama apie objektų ar vertybių įtraukimą į apskaitą. Taigi šiuo atveju kilnojamųjų ir nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų ir vertybių apibrėžimai yra skirtingi – bruožai, naudojami apibūdinti objektus ir vertybes abiejuose įstatymuose yra sukeisti vietomis, pavyzdžiui, įregistravimas kultūros paveldo registre vienu įstatymu priskiria paveldą prie objektų, o kitu – prie vertybių. Kadangi įstatymai priimti skirtingu metu ir reglamentuoja dvi skirtingas kultūros paveldo kategorijas, susiklostė sąlygos tokiam sąvokų neatitikimui. Atkreiptinas dėmesys, kad tiek Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme, tiek Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme pateikiama sąvoka „konservavimas“, sąvokų apibrėžimai pateikiami toliau esančioje lentelėje.

9 lentelė. Sąvokos „konservavimas“ apibrėžimai, pateikiami Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas ²⁶⁷	Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas ²⁶⁸
Konservavimas – kultūros paveldo objekto vertingąsias savybes naikinančių ar žalojančių veiksnių poveikio sustabdymas ir autentiškumo požymių sutvirtinimas atliekant tyrimais pagrįstus tvarkomuosius paveldosaugos, statybos ir kraštotvarkos darbus	Konservavimas – tyrimais pagrįsti veiksmai, kurių tikslas – sustabdyti naikinantį ar žalingą poveikį kilnojamajai kultūros vertybei ir sutvirtinti autentiškumo požymius, apsaugoti kilnojamają kultūros vertybę nuo savaiminio gedimo

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo

Atsižvelgiant į tai, kad tiek nekilnojamojo kultūros paveldo objektų vertingųjų savybių, tiek kilnojamųjų kultūros vertybių atžvilgiu, konservavimas apima tyrimais pagrįstus veiksmus, kuriais būtų siekiama sustabdyti naikinančius ir žalojančius veiksnius bei sutvirtinti autentiškumo požymius, šiuose įstatymuose sąvokas būtų galima suvienodinti, kituose straipsniuose pateikiant konservavimo detalizavimą.

Taip pat, abiejuose įstatymuose minima sąvoka „kultūros paminklai“, tačiau:

- Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme nurodoma, kad „kultūros paminklai – nacionalinės reikšmės kultūros paveldo objektai“²⁶⁹;
- Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme nurodoma, kad „kultūros paminklas – kilnojamoji kultūros vertybė, įrašyta į Kultūros vertybių registrą, turinti ypatingą kultūrinę vertę, šio įstatymo nustatyta tvarka paskelbta kultūros paminklu“²⁷⁰.

²⁶⁷Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 2 str., 10 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/asr>

²⁶⁸Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 2 str. 7 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349/asr>

²⁶⁹Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 2 str., 12 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/asr>

Atsižvelgiant į tai, kad abiejuose įstatymuose numatyta, kad kultūros paminklais gali būti tik turintys ypatingą vertę objektai ir vertybės bei abejais atvejais Vyriausybė skelbia kultūros paminklais objektus ir vertybes, šios sąvokos įstatymuose galėtų būti suvienodintos, siekiant išvengti nesupratimų.

Įstatymuose taip pat vartojama sąvoka „restauravimas“ (žr. toliau esančią lentelę).

10 lentelė. Sąvokos „restauravimas“ apibrėžimai, pateikiami Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas ²⁷¹	Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas ²⁷²
Restauravimas – visų išlikusių kultūros paveldo objekto autentiškų dalių ar elementų konservavimas, atskirų neišlikusių elementų ar dalių atkūrimas, nekilnojamosios kultūros vertybės požymių išsaugojimas, atskleidimas ir išryškėjimas atliekant tyrimais pagrįstus tvarkomuosius paveldosaugos, statybos ir kraštotvarkos darbus	Restauravimas – tyrimais pagrįsti veiksmai, kurių tikslas – atskleisti kultūrinę vertę pašalinant pažeidimus, gedimus, užkonservuojant ir atkuriant trūkstamas dalis

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo

Kaip matyti iš lentelėje pateikiamos informacijos, nekilnojamojo kultūros paveldo objektų atveju restauravimas apima objekto išlikusių dalių konservavimą, kultūros vertybės požymių išsaugojimą, atskleidimą ir išryškėjimą, tuo tarpu kilnojamųjų kultūros vertybių atveju atskleisti kultūrinę vertę pašalinant pažeidimus bei gedimus, užkonservuojant ir atkuriant trūkstamas dalis.

Visų objektų valdytojų patogumui būtų tikslinga sąvokų apibrėžimus suvienodinti abiejuose įstatymuose, kadangi kilnojamasis ir nekilnojamasis kultūros paveldas nesiskiria taip esmingai, kad sąvokos, naudojamos jam apibrėžti, būtų skirtingos.

6.2 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Saugomų teritorijų bei jų poįstatyminių teisės aktų suderinamumas

Saugomų teritorijų įstatyme numatoma, jog saugomų teritorijų sistemą sudaro keturios teritorijų kategorijos²⁷³ (konservacinės, atkuriamosios ir ekologinės apsaugos prioriteto teritorijos ir kompleksinės saugomos teritorijos), o paveldo objektai patenka į konservacinės apsaugos prioriteto teritorijas²⁷⁴.

Saugomų teritorijų įstatyme taip pat išskiriami keturi kultūrinių draustinių tipai (archeologiniai, istoriniai, etnokultūriniai ir urbanistiniai / architektūriniai), kurie dar labiau apsunkina ir taip painią kultūros paveldo vertybių klasifikaciją ir skirstymą. Šiame įstatyme taip pat sutapatrinamos „kultūros paveldo objekto“ ir „nekilnojamųjų kultūros vertybių“ sąvokos. Saugomų teritorijų įstatyme kultūros paveldo teritoriniai kompleksai taip pat vadinami vertybėmis, kai tuo tarpu Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme šios sąvokos turi skirtingą reikšmę (objektu vadinamos tik tos vertybės, kurios registruotos kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, o vertybės yra visų reikšmingumą lemiančių objekto savybių visuma), taigi čia galime pastebėti teisės aktų neatitikimą tarpusavyje. Kalbant apie vertybių apsaugą, nors

²⁷⁰Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 2 str. 11 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349/asr>

²⁷¹Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 2 str., 29 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/asr>

²⁷²Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, 2 str. 14 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349/asr>

²⁷³ Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas, 4 str. 1 dalis, aktuali suvestinė redakcija 2019-05-01 – 2019-12-31, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5627/asr>

²⁷⁴ Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas, 4 str. 1 d. 1 p., aktuali suvestinė redakcija 2019-05-01 – 2019-12-31, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5627/asr>

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme nurodyti trys reikšmingumo lygmenys (nacionalinis, regioninis, vietinis), tačiau Saugomų teritorijų įstatyme išskiriami tik du, nacionaliniai ir regioniniai lygmenys arba valstybės ir savivaldybių saugojimo būdai.

Pagal Saugomų teritorijų įstatymo 27 str. 8 d. nuostatas, apsaugos ir tvarkymo veiklą valstybiniuose rezervatuose, valstybiniuose parkuose ir biosferos rezervatuose įgyvendina saugomų teritorijų direkcijos, kurių viena iš funkcijų – saugoti ir tvarkyti kraštovaizdžio, gamtos ir nekilnojamas kultūros vertybes²⁷⁵. Tačiau pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatas už valstybės saugomų kultūros paveldo objektų ir vietovių, esančių šiose saugomose teritorijose apsaugą atsako Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Kultūros paveldo vietovių, esančių valstybiniuose parkuose, šių parkų specialiojo teritorijų planavimo dokumentuose yra išskiriamos konservacinio prioriteto funkcinės zonos – kultūriniai rezervatai arba kultūriniai draustiniai. Kultūrinių draustinių nuostatuose²⁷⁶ numatyta, kad už valstybiniuose parkuose ir biosferos rezervatuose esančių draustinių, taip pat už istorinių nacionalinių parkų ir valstybinių kultūrinių rezervatų direkcijų nuostatuose nurodytų valstybinių draustinių apsaugą atsako šių saugomų teritorijų direkcijos, kurios atlieka šias funkcijas:

1. skatina juose pažintinį turizmą ir racionalų gamtos išteklių ir kultūros paveldo naudojimą;
2. organizuoja draustiniuose esančių kultūros ir gamtos paveldo objektų priežiūrą ir tvarkymą;
3. pagal kompetenciją kontroliuoja, kad fizinių ir juridinių asmenų veikla draustiniuose atitiktų nustatytą apsaugos ir naudojimo režimą;
4. rengia draustinių individualius apsaugos reglamentus;
5. atlieka kitas Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytas funkcijas.

Tokiu būdu susidaro tokia situacija, kad už kultūros paveldo vietovių, esančių valstybiniuose parkuose ir biosferos rezervatuose apsaugą atsako ir Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, ir šių saugomų teritorijų direkcijos. Tokia situacija lemia nemažai tarpinstitucinių konfliktų tarp saugomų teritorijų direkcijų ir Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos, kurie sukelia papildomą administracinę našta šiose teritorijose gyvenantiems ar veiklą vykdančioms asmenims. Saugomų teritorijų direkcijų ir Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos išduodamos sąlygos teritorijų planavimo dokumentams rengti ir saugomos teritorijos tvarkymo ir apsaugos reikalavimai ir paveldosaugos reikalavimai statinių projektams dažnai prieštarauja vieni kitiems, kas apsunkina minėtų dokumentų rengimo ir derinimo procesą. Tai geriausiai iliustruoja Trakų autobusų stoties rekonstrukcijos Trakuose atvejis bei Kuršių nerijos nacionalinio parko specialiojo teritorijų planavimo dokumentų ir šiame parke esančių kultūros paveldo vietovių tvarkymo planų komplikuotas rengimas.

Pagal iki 2019 m. gegužės mėn. 1 d. galiojusias Saugomų teritorijų įstatymo ir Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatas valstybiniams parkams, valstybiniams rezervatams ir biosferos rezervatams rengiami šie specialiojo teritorijų planavimo dokumentai: saugomų teritorijų planavimo schemas (ribų ir tvarkymo planai) ir šiose saugomose teritorijose esančių kultūros paveldo vietovių tvarkymo planai. Dėl skirtingų įstatymų nuostatų kyla teisinė kolizija tarp toms pačioms teritorijoms parengtų specialiojo teritorijų planavimo dokumentų ir jais nustatomo reglamentavimo. Todėl buvo

²⁷⁵ Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas, 27 str. 8 d. 2 p., aktuali suvestinė redakcija 2019-05-01 – 2019-12-31, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5627/asr>

²⁷⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 30 d. nutarimu Nr. 1086 patvirtinti Kultūrinių draustinių nuostatai, 10 p., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.285528>

nuspręsta parengti Saugomų teritorijų įstatymo Nr. I-301 23, 28 ir 28¹ straipsnių pakeitimo įstatymo²⁷⁷, Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 11, 21 ir 22 straipsnių pakeitimo įstatymo²⁷⁸ ir Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo Nr. I-1120 30 straipsnio pakeitimo įstatymo²⁷⁹ projektus, kurie Seimo buvo patvirtinti 2019 m. balandžio mėn. 26 d. Šiuose įstatymuose siekiant teisinio reguliavimo aiškumo ir įstatymų suderinamumo, atsisakant atskiro nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentų rengimo valstybės saugomose teritorijose buvo nustatyta, kad valstybiniuose parkuose ir biosferos rezervatuose esančių kultūros paveldo vietovių ir kompleksinių kultūros paveldo objektų paveldo apsaugos ir veiklos plėtojimo paveldosaugos reikalavimai nustatomi saugomų teritorijų planavimo schemose (ribų ir tvarkymo planuose) arba valstybinių draustinių atveju – tvarkymo planuose. Tokiu būdu yra sumažinta administracinė našta šiose saugomose teritorijose gyvenantiems ir veiklą vykdančioms asmenims.

6.3 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Statybos įstatymo bei jų poįstatyminių teisės aktų suderinamumas

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas ir / ar Statybos įstatymas ir jų nuostatas detalizuojantys poįstatyminiai teisės aktai, atitinkamai Paveldo tvarkybos reglamentai ir Statybos techniniai reglamentai, numato nekilnojamojo kultūros paveldo objektų pritaikymo galimybes atliekant tvarkomuosius paveldosaugos darbus ir / ar kultūros paveldo statinio tvarkomuosius statybos darbus. Statybos techniniuose reglamentuose numatyti higienos, gaisro saugos, pritaikymo žmonėms su negalia reikalavimai, kurie norint pritaikyti kultūros paveldo objektus neretai yra sunkiai įgyvendinami. Parengti techniniai projektai ir tvarkybos darbų projektai nėra suderinami ir objektų savininkams neišduodami leidimai darbų atlikimui, jeigu nėra įgyvendinami Statybos techniniuose reglamentuose numatyti reikalavimai. Derinimo procedūros gali užtrukti arba visai nutrūkti – tokiu atveju kultūros paveldo objektas nėra tvarkomas ir pritaikomas, tokia situacija lemia objekto būklės blogėjimą.

Statybos techninio reglamento STR 1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“ 5 p. nuostata nesuderinama su Paveldo tvarkybos reglamentu PTR 1.01.01.2005 „Paveldo tvarkybos reglamentų rengimo taisyklės“, kur nurodoma bendra taisyklė, kad tais atvejais, kai atliekami tik tvarkomieji statybos darbai kultūros paveldo statinyje, turėtų būti vadovaujama tik normatyviniais statybą reglamentuojančiais teisės aktais. Šioje Statybos tvarkybos reglamento nuostatoje papildomai nurodoma, kad tokiu atveju turi būti vadovaujama Statybos įstatymo ir STR, papildytais PTR nustatytais reikalavimais.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. gruodžio 12 pasitarimo sprendimo priede „Ūkio subjektų veiklos priežiūrą atliekančių institucijų ir (ar) jų funkcijų konsolidavimo ir optimizavimo priemonių planas“ III klausime „Ūkio subjektų veiklos priežiūros teisinio reguliavimo tobulinimas“ buvo numatyta įvertinti galimybes ir priimti sprendimus dėl tikslingumo „Statybos įstatyme ir Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme įtvirtinti nuostatas, pagal kurias kultūros paveldo statiniuose atliekami darbai nebūtų

²⁷⁷ Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo Nr. I-301 23, 28 ir 28¹ straipsnių pakeitimo įstatymas, 2019 m. balandžio 26 d. Nr. XIII-2095, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/8883c2e0681111e99684a7f33a9827ac?jfwid=1cxj6fzwwq>

²⁷⁸ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 11, 21 ir 22 straipsnių pakeitimo įstatymas, 2019 m. balandžio 26 d. Nr. XIII-2095, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/8883c2e0681111e99684a7f33a9827ac?jfwid=1cxj6fzwwq>

²⁷⁹ Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo Nr. I-1120 30 straipsnio pakeitimo įstatymas, 2019 m. balandžio 26 d. Nr. XIII-2097, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1ba97063681211e99684a7f33a9827ac?jfwid=1cxj6fzx2r>

skirstomi į tvarkomuosius statybos ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus“. Paslaugų teikėjas prašė suinteresuotas puses pasisakyti dėl šios priemonės tikslingumo, toliau esančioje lentelėje pateikiami atsakymai (kalba neredaguota).

11 lentelė. Dėl tvarkomųjų statybos darbų ir tvarkomųjų paveldosaugos darbų takoskyros

Už / Prieš	Argumentai
Priemonė: Statybos įstatyme ir Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme įtvirtinti nuostatas, pagal kurias kultūros paveldo statiniuose atliekami darbai nebūtų skirstomi į tvarkomuosius statybos darbus ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus.	
Už	Šiuo metu nėra aiškių kriterijų atskirti tvarkomuosius statybos darbus ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus, kriterijai taikomi subjektyviai. Taip sudaromos sąlygos piktnaudžiauti – kontroliuojančioms institucijoms kelti perteklinius reikalavimus; rangovams – dirbtinai branginti darbus; valdytojams / projektuotojams – dirbtinai piginti darbus ²⁸⁰ .
Prieš	<p>Panaikinus kultūros paveldo statiniuose atliekamų darbų skirstymą į tvarkomuosius statybos darbus ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus, bus apsunkintos tokių objektų savininkų ar valdytojų galimybės pasirinkti, kokius darbus pagal poreikį ir galimybes jie galės realiai vykdyti (nepagrįstai didinami kultūros paveldo statinių išlaikymo kaštai)²⁸¹.</p> <p>Tvarkomieji paveldosaugos darbai yra specifinio pobūdžio, aukštos kompetencijos ir dažnai siauros specializacijos reikalaujantys darbai (tai nurodyta ir tarptautiniuose paveldosaugos dokumentuose). Galima svarstyti dėl reglamentavimo pakeitimų, tačiau panaikinus skirstymą iškiltų reali grėsmė paveldo objektų autentiškumo, išreikšto jų elementuose, autentiškose darbų medžiagose ir atlikimo technologijose, sunaikinimui atliekant statybos darbus (t.y. pavirsti euroremontais)²⁸².</p> <p>Neturėtų būti naikinama takoskyra, nes tvarkomieji paveldosaugos darbai yra specifiniai darbai, kuriuos reikia išryškinti²⁸³.</p> <p>Tvarkomieji paveldosaugos darbai yra susiję tik su vertingųjų savybių tvarkymu, o vertingosios savybės pagal privalomą amžiaus cenzą turi turėti mažiausiai 50 metų, t.y. joms sukurti panaudotos ne šių dienų statybos technologijos ir, dažniausiai, ne šių dienų statybos medžiagos, o svarbiausias reikalavimas atliekant tvarkomuosius paveldosaugos darbus yra autentiškumo išsaugojimas (NKPAJ 2 str. 36 d.). Statybos darbai to nesprendžia.</p> <p>Tvarkomieji paveldosaugos darbai autentiškumui išsaugoti yra atliekami pagal specialiąsias technologijas (jos nėra taikomos tvarkomiesiems statybos darbams), kurias kiekvieną būtina detalai ir individualiai reglamentuoti (pirmiausia vertingąją savybę – autentiškumą – iširti (NKPAJ 23 str. 2 d.) ir kaip iširti, paskui nustatyti kaip, kokiomis medžiagomis, net kokiu metų laiku darbus atlikti). Sertifikuoti statybos produktai nėra sertifikuoti tvarkomiesiems paveldosaugos darbams, nes nesprendžia medžiagų suderinamumo.</p> <p>Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų valdytojai gauna kompensaciją tik už atliktus tvarkomuosius paveldosaugos darbus (NKPAJ 28 str.), tiesa, valstybės galimybės bent iš dalies kompensuoti valdytojams taikomus paveldosaugos apribojimus yra labai ribotos. Kompensavimo apimčiai priskyrus ir tvarkomuosius statybos darbus, kompensavimas būtų visiškai paralyžuotas arba tokiu siūlymu (nebeskirstyti darbų) siekiama visiškai kompensavimo atsisakyti. Tai būtų esminė klaida. Dabar turime dvi niekaip nesidubliuojančias savarankiškas sistemas (STR ir PTR) ir vienoje iš jų už darbus yra taikoma kompensacija, o kitoje netaikoma – nėra svarių profesionalių argumentų siūlymams tai sugriauti²⁸⁴.</p>

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

Kaip matyti iš aukščiau esančios lentelės, dauguma respondentų pasisakė už tai, kad neturėtų būti naikinama takoskyra tarp tvarkomųjų statybos darbų ir tvarkomųjų paveldosaugos darbų. Atsakiusiųjų nuomone, šie darbai yra skirtingi, egzistuojančiose sistemose numatytas skirtingas šių darbų reguliavimas, takoskyros naikinimas sukeltų didesnius nesklandumus ir pavojų kultūros paveldo objektams.

²⁸⁰ Saulius Rimas, Kauno miesto savivaldybės administracijos Paveldosaugos skyriaus vedėjas; deleguotas Lietuvos savivaldybių asociacijos.

²⁸¹ Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos sekretoriatas

²⁸² Viltė Janušauskaitė, VĮ „Lietuvos paminklai“

²⁸³ Vidmantas Bezaras, Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos

²⁸⁴ Virgilijus Kačinskas, Kultūros paveldo centras.

Pastebėtina, jog skiriasi teisės aktų nuostatose įtvirtinti reikalavimai, kaip elgtis esant avarijos grėsmei, kai darbus būtina atlikti nedelsiant. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas „Dėl leidimų tvarkyti nekilnojamosios kultūros vertybes bei statyti (griauti) statinius jų teritorijoje išdavimo tvarkos“ yra nebeaktualus ir neatitinka galiojančių teisės aktų, todėl siūlytina jį pakeisti, kad geriau derėtų su galiojančiais teisės aktais.

Atkreiptinas dėmesys, kad Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme yra įvardinti paveldosaugos padaliniai savivaldybės ir jiems priskirtos funkcijos 6, 9, 14, 21, 23 straipsniuose. Statybos įstatyme savivaldybių paveldosaugos padaliniai (ar specialistai) nenumatyti, jiems nenurodytos jokios funkcijos, nors Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 14 str. 3 d. 4 p. nurodyta, kad valdytojas privalo „<...> savivaldybės paveldosaugos padaliniai pateikti saugomo objekto ar objekto, kuriam pradėta paskelbimo saugomu procedūra, tvarkybos projektus ir visus projektus, kurių įgyvendinimas paveiktų tokio objekto aplinką“. Nors abu įstatymai teoriškai turėtų būti lygūs, tačiau praktikoje tiek objektų valdytojai, tiek KPD naudojami situacija ir vadovaudamiesi Statybos įstatymu neretai ignoruoja savivaldybių paveldosaugos padalinius²⁸⁵.

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme nurodyta, jog paveldas gali būti nacionalinio, regioninio ar vietos reikšmingumo lygmens, taip pat nurodyta, jog paveldu pagal sandarą yra pavienis objektas, kompleksinis objektas arba vietovė, kai tuo tarpu Statybos įstatyme išskiriami ypatingieji ir neypatingieji statiniai, taip pat nesudėtingieji statiniai. Į ypatingųjų statinių sąrašą patenka ir kultūros paveldo statiniai. Statybos įstatyme painiai suformuota kultūros paveldo objektų sąvoka – nors šie objektai patenka tarp ypatingųjų statinių, tačiau įstatyme neretai išskiriama ir tiesiog „kultūros paveldo statinio“ sąvoka, kuri nėra apibrėžta Statybos įstatyme ir traktuojama kaip atskira statinių kategorija.

Remiantis Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatomis, savivaldybėms patikimas tik vietinio reikšmingumo lygmens nekilnojamojo kultūros paveldo objektų vertingųjų savybių nustatymo, objekto ribų apibrėžimo ir apsaugos reikalingumo, apsaugos netaikymo ar duomenų tikslinimo pareigos, kai tuo tarpu KPD atsakingas už visų reikšmingumo lygių vertybes. Šiuo atveju tiksliausia galėtų būti panaikinti regioninį reikšmingumo lygmenį ir aiškiai atskirti KPD ir savivaldybių kompetencijas ir atsakomybes, kadangi tokia gradavimo sistema paini ir sunkiai suderinama su kitomis gradavimo sistemomis, kai pavyzdžiui egzistuoja tik valstybės ir savivaldybės saugomi objektai, taigi pats dokumentas yra painus ir sunkiai pritaikomas.

1. Statybos įstatymo 24 str. 6 d. numatyta, kad „Savivaldybės administracijos direktorius ar jo įgaliotas savivaldybės administracijos valstybės tarnautojas, gavęs šio straipsnio 4 dalyje²⁸⁶ nurodytus duomenis, per 3 darbo dienas pateikia aplinkos ministro patvirtintos formos paraišką: Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos (jo teritoriniam padaliniai) – specialiesiems paveldosaugos reikalavimams, taikomiems kultūros paveldo objektui ar jo teritorijai, kultūros paveldo objekto teritorijoje esančiam statiniui, kultūros paveldo vietovėje ar jų apsaugos zonoje, parengti;

²⁸⁵ Saulius Rimas, Kauno miesto savivaldybės administracijos Kultūros paveldo skyriaus vedėjas, 2019 m. liepos mėn. 2 d.

²⁸⁶ Specialiesiems reikalavimams gauti, išskyrus atvejus, kai jie gaunami atlikus visuomenės informavimą apie projektinius pasiūlymus pagal šio įstatymo 37 straipsnio nuostatas, statytojas (užsakovas) pateikia savivaldybės administracijos direktoriui (jo įgaliotam savivaldybės administracijos valstybės tarnautojui) prašymą ir:

- 1) aplinkos ministro nustatytą užpildytą formą su žemės sklypo ir statinio (statinių grupės) duomenimis;
- 2) projektinius pasiūlymus (jeigu jie buvo rengti), suderintus su šio įstatymo 14 straipsnio 1 dalies 13 ir 15 punktuose nurodytais asmenimis, o atvejais, nenustatytais šio įstatymo 37 straipsnyje, – šio įstatymo 14 straipsnio 1 dalies 13 ir 15 punktuose nurodytų asmenų sutikimus.

2. saugomos teritorijos direkcijai – specialiesiems saugomos teritorijos tvarkymo ir apsaugos reikalavimams, taikomiems konkrečiam projektuojamam statiniui, sklypui ar teritorijai konservacinės apsaugos prioriteto teritorijoje ar kompleksinėje saugomoje teritorijoje, parengti”.

Statybos įstatymo 24 str. 7 d. numatyta, kad „specialieji paveldosaugos reikalavimai ir specialieji saugomos teritorijos tvarkymo ir apsaugos reikalavimai parengiami per 7 darbo dienas gavus savivaldybės administracijos direktoriaus ar jo įgalioto savivaldybės administracijos valstybės tarnautojo paraišką ir pateikiami savivaldybės administracijos direktoriui ar jo įgaliotam asmeniui. Savivaldybės administracijos direktorius ar jo įgaliotas savivaldybės administracijos valstybės tarnautojas, gavęs šio straipsnio 4 dalyje nurodytus duomenis, per 10 darbo dienų parengia specialiuosius architektūros reikalavimus“.

Rengiant nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkomųjų statybos darbų projektus prioritetą turėtų būti teikiamas kultūros paveldo tyrimo duomenims ir paveldosaugos reikalavimais, todėl Statybos įstatyme reikėtų nustatyti, kad nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkomiesiems statybos darbams specialieji architektūros reikalavimai ir specialieji saugomos teritorijos tvarkymo ir apsaugos reikalavimai būti rengiami tik gavus specialiuosius paveldosaugos reikalavimus ir atsižvelgiant į juose nustatytus reikalavimus. Tokiu būdu būtų išvengta prieštaravimų tarp šių specialiųjų reikalavimų ir būtų galima išvengti ilgai trunkančių ir dažnai bevaisių ginčų dėl specialiųjų sąlygų suderinamumo, numatytų Statybos įstatymo 8-11 straipsniuose.

6.4 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Teritorijų planavimo įstatymo bei jų poįstatyminių teisės aktų suderinamumas

Teritorijų planavimo įstatymo tikslas²⁸⁷ – užtikrinti darnią teritorijų plėtrą ir racionalią urbanizaciją, nustatant teritorijų planavimo proceso sprendinių sistemiškumą, skirtingo lygmens dokumentų suderinamumo ir tarpusavio poveikio reikalavimus, sudaryti sąlygas gamtinės ir antropogeninės aplinkos darnai, urbanistinei kokybei, išsaugant vertingą kraštovaizdį, biologinę įvairovę, gamtos ir kultūros paveldo vertybes. Nors šio įstatymo tikslu nurodomas siekis užtikrinti darnią teritorijų plėtrą ir racionalią urbanizaciją siekiant išsaugoti gamtos ir kultūros paveldo vertybes, tačiau įstatymo turinys šio tikslo neatliepia²⁸⁸. Teritorijų planavimas – procesas, kurio metu derinami visuomenės ir privatūs interesai, todėl teritorijų planavimui ir dokumentų rengimui turėtų būti skiriamas ypatingas dėmesys, ko šiame įstatyme yra pasigendama.

Teritorijų planavimo įstatyme pateikiamos „bendrojo plano“ ir „detaliojo plano“ sąvokos, kuriose nurodoma, kad:

- bendrasis planas – kompleksinio teritorijų planavimo dokumentas, kuriame pagal teritorijų planavimo lygmenį ir uždavinius nustatoma planuojamos teritorijos erdvinė struktūra ir teritorijos naudojimo privalomosios nuostatos ir reikalavimai bei apsaugos principai;
- detalusis planas – urbanizuotos arba urbanizuojamos teritorijos vietovės lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentas, kuriame nustatomas teritorijos naudojimo reglamentas.

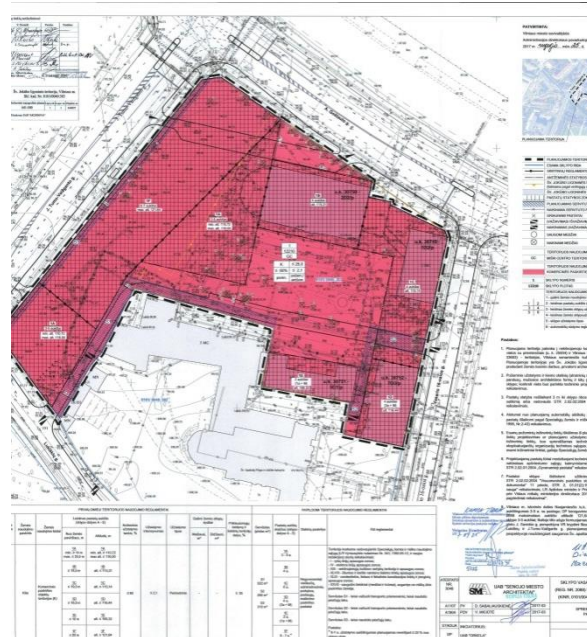
²⁸⁷ Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas, 1995 m. gruodžio 12 d. Nr. I-1120. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.26B563184529/asr>

²⁸⁸ Teisės aktų nuostatos, sudarančios sąlygas sistemingiems viešojo intereso pažeidimams planuojant teritorijas (Vilniaus miesto savivaldybės teritorijos bendrojo plano projekto pavyzdžiu). Gintautas Tiškus, 2018 m. gegužės 30 d. Prieiga per internetą: <https://lietuvos.link/forumo-ka-daryti-kad-issaugotume-kulturos-pavelda-dalyviu-pranesimai-video-tekstaiskaidres/>

Nors abi šios sąvokos apibūdina kompleksinio teritorijų planavimo dokumentus, tačiau bendrasis planas nenustato teritorijos naudojimo reglamento, o nustato tik pagrindinius principus. Šios sąvokos yra svarbios vertinant kitas šio įstatymo nuostatas. Įstatymo 17 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad detalieji planai nerengiami, jeigu „<...> vietovės lygmens bendruosiuose planuose nustatyti visi detaliesiems planams privalomo teritorijos naudojimo reglamento reikalavimai“. Visgi vertinant įstatyme pateikiamas bendrojo plano ir detaliojo plano sąvokas, tokia situacija, kuomet bendruosiuose planuose nustatyti visi detaliesiems planams privalomo teritorijos naudojimo reglamento reikalavimai, yra negalima, nes bendrieji planai ir detalieji planai sprendžia skirtingus planavimo uždavinius. Šių planų mastelių principai taipogi skiriasi, todėl tokios nuostatos sukelia teisinius neaiškumus. Teritorijų planavimo įstatyme nėra numatytas teritorijų planavimo dokumentų statusas, tačiau statusas įvardintas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo plenarinėje sesijoje (2003 m. kovo 24 d.), kurioje nurodoma, kad bendrasis planas – norminis teisės aktas, kuriame įtvirtinami bendro pobūdžio nurodymai, detalusis planas – individualus teisės aktas, kuris visada susijęs su konkrečiu, vietos atžvilgiu aiškiai nustatomu (identifikuojamu) sklypu (teritorija).

Teritorijų planavimo įstatymo 28 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad sprendimą dėl kompleksinio teritorijų planavimo dokumento koregavimo priima planavimo organizatorius, to paties straipsnio 5 dalyje numatyta, kad koreguoti sprendinius galima tik nekeičiant jų esmės, tačiau forume „Ką daryti, kad išsaugotume kultūros paveldą“²⁸⁹ pateikiamas detaliojo plano prie Vilniaus Šv. apaštalų Jokūbo ir Pilypo bažnyčios pirminio varianto (2008 m.) ir korektūros (2017 m.) pavyzdys parodo, kad įstatymo nuostatų nėra laikomasi. 2008 m. patvirtintame detaliojame plane numatyta 2/3 teritorijos skirti gyvenamosios / komercinės paskirties pastatams, 1/3 – komercinės, 2017 m. – visa teritorija komercinė (žr. toliau esantį paveikslą).

13 pav. Detalusis planas prie Vilniaus Šv. apaštalų Jokūbo ir Pilypo bažnyčios. Kairėje – patvirtintas 2008 m., dešinėje – 2017 m. korektūra

Šaltinis: Gintauto Tiškaus pranešimas „Teisės aktų nuostatos, sudarančios sąlygas sistemingiems viešojo intereso pažeidimams planuojant teritorijas (Vilniaus miesto savivaldybės teritorijos bendrojo plano projekto pavyzdžiu)“

Teritorijų planavimo įstatyme nurodyta, kad visuomenės (viešajai) interesą planuojant teritorijas sudaro visuomenės gyvenimo kokybė, kraštovaizdžio, gamtos ir nekilnojamojo kultūros paveldo apsauga ir racionalus naudojimas ir visuomenės informavimas ir jos dalyvavimas priimant sprendimus. Tai reiškia, kad

²⁸⁹ Forumo „Ką daryti, kad išsaugotume kultūros paveldą“ dalyvių pranešimai (video, tekstai, skaidrės). Prieiga per internetą: <https://lietuvas.link/forumo-ka-daryti-kad-issaugotume-kulturos-pavelda-dalyviu-pranesimai-video-tekstai-skaidres/>

visuomenės dalyvavimas priimant sprendimus turėtų būti vykdomas per teritorijų planavimo dokumentus, procedūras ir planavimą. Įstatyme taip pat nurodoma, kad „<...> visuomenės (viešasis) interesas planuojant teritorijas įgyvendinamas per reglamentuotą viešą teritorijų planavimo procesą, privalomą visiems planavimo organizatoriams“. Tinkamai įgyvendinant įstatymo nuostatas viešas planavimo teritorijų procesas turėtų būti pakankamas įgyvendinant visuomenės interesą.

6.5 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo bei jų poįstatyminių teisės aktų suderinamumas

Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymas nustato teritorijų planavimo valstybinės priežiūros ir statybos valstybinės priežiūros tvarką, priežiūrą atliekančias institucijas, jų kompetenciją, pareigas ir teises²⁹⁰. Šio įstatymo 3 straipsnyje numatyta, kad teritorijų planavimo valstybinę priežiūrą atlieka Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos, kuri teritorijų planavimo valstybinę priežiūrą atlieka žemėtvarkos schemų ir kaimo plėtros žemėtvarkos projektų rengimo atvejais, ir Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos, kuri visais kitais atvejais atlieka teritorijų planavimo valstybinę priežiūrą. Įstatymo 5 str. nurodyta, kad apima teritorijų planavimo valstybinę priežiūrą apima:

1. teritorijų planavimo proceso procedūrų ir su teritorijų planavimu susijusių administracinių sprendimų, įskaitant sprendimus, kuriais nevykdant teritorijų planavimo proceso nustatomi nauji, keičiami ar panaikinami esami teritorijos tvarkymo, naudojimo ar apsaugos reikalavimai, keičiami ar panaikinami teritorijų planavimo dokumentai (jų dalys), atitikties teritorijų planavimą reglamentuojantiems teisės aktams tikrinimą;
2. teritorijų planavimo dokumentų sprendinių atitikties teritorijų planavimą reglamentuojantiems teisės aktams tikrinimą;
3. privalomųjų nurodymų pateikti reikalingą informaciją, dokumentus, pašalinti patikrinimų metu nustatytus teritorijų planavimą reglamentuojančių teisės aktų pažeidimus teikimą;
4. asmenų prašymų, skundų ar pranešimų, susijusių su teritorijų planavimo procesu, nagrinėjimą;
5. kitus šiame įstatyme ir kituose teisės aktuose nurodytus su teritorijų planavimo valstybine priežiūra susijusius teritorijų planavimo valstybinės priežiūros institucijų veiksmus.

Tyrimo metu tarp Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo bei jų poįstatyminių teisės aktų nesuderinamumų nustatyta nebuvo.

6.6 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Vietos savivaldos įstatymo bei jų poįstatyminių teisės aktų suderinamumas

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 6 str. 2 p. numatyta, kad „<...> Saugomų statinių, statinių saugomų objektų teritorijose ir saugomose vietovėse projektavimo sąlygų sąvadus išduoda, tokių

---

²⁹⁰ Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymas, 1 str. 1 d., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017-01-01, prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5756AB4F657E/asr>

statinių projektų derinimą organizuoja ir leidimus statyti, rekonstruoti, remontuoti ar griauti tokius statinius išduoda savivaldybės institucijos šio, Vietos savivaldos ir Statybos įstatymų nustatyta tvarka“. Vietos savivaldos įstatymo tikslas – skatinti ir plėtoti vietos savivaldą kaip demokratinės valstybės raidos pagrindą. Įstatymo 6 str. numatytos savarankiškosios savivaldybių funkcijų, iš kurių viena – leidimų (licencijų) išdavimas įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka. Vertinama, kad Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas ir Vietos savivaldos įstatymas vienas kitam neprieštarauja, nesuderinamumų tarp šių įstatymų ir jų poįstatyminių teisės aktų nenustatyta.

6.7 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo bei jų poįstatyminių teisės aktų suderinamumas

Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymu nustatomi Lietuvos Respublikos Konstitucijoje numatytą savivaldybių veiklos administracinę priežiūrą atliekančių Lietuvos Respublikos Vyriausybės atstovų įgaliojimai ir įgaliojimų įgyvendinimo tvarka²⁹¹. Šis įstatymas numato vyriausybės atstovams keliamus reikalavimus, įgaliojimus bei jų įgyvendinimo ir vykdymo tvarką, atstovų teises.

Tyrimo metu tarp Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo bei jų poįstatyminių teisės aktų nesuderinamumų nustatyta nebuvo.

6.8 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Žemės įstatymo bei jų poįstatyminių teisės aktų suderinamumas

Pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos „įstatymo 11 straipsnio 5 dalies nuostatas konservacinė (saugojimo) paskirtis nustatoma saugomo objekto teritorijoje esantiems sklypams ar jų dalims, kurie yra daiktinės teisės objektai. Tačiau pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 13 straipsnio 5 dalies nuostatas kultūros paveldo objektams ir teritorijoms, kuriems nustatytas autentiškos paskirties ar tausojamo naudojimo režimas, konservacinė (saugojimo) paskirtis gali būti nustatoma ne kaip pagrindinė, o kaip papildoma. Pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 20 straipsnio 1 dalies nuostatas pagrindinė konservacinė (saugojimo) žemės naudojimo „paskirtis privalomai turi būti nustatoma neveikiančioms kapinių teritorijoms.

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal Žemės įstatymo nuostatas papildoma žemės paskirtis negali būti nustatoma. Pagal Žemės įstatymo 28 straipsnio 1 dalies nuostatas konservacinės paskirties žemei priskiriami, „valstybės ir savivaldybių saugomų gamtos ir kultūros paveldo objektų žemės sklypai, kuriuose draudžiama ūkinė veikla, nesusijusi su šių objektų ir jų užimtų teritorijų specialia priežiūra, tvarkymu ir apsauga“. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio 3 dalies konstituciniame įstatyme nurodyta, kad „ūkinė veikla – įstatymų nustatyta tvarka Lietuvoje vykdoma neterminuota ir nuolatinė pramoninė, komercinė, profesinė, amatininkų bei kita veikla, kuria siekiama pelno laikantis Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytos tvarkos bei sąlygų“. Pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 13 straipsnio 2 dalį ūkinė veikla draudžiama kultūros paveldo objektuose, kuriems nustatytas rezervinis saugojimo režimas.

---

²⁹¹ Lietuvos Respublikos savivaldybių administracinės priežiūros įstatymas, 1 str., galiojanti suvestinė redakcija nuo 2019-07-02, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.56962/asr>

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta darytina išvada, kad ir Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 11 straipsnio 5 dalies ir 13 straipsnio 5 dalies nuostatos nėra suderintos su Žemės įstatymo nuostatomis.

6.9 Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Žemės reformos įstatymo bei jų poįstatyminių teisės aktų suderinamumas

Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymas, kuris buvo priimtas 1991 m. liepos 25 d., reglamentuoja žemės nuosavybės santykius ir žemės reformos tvarką. Kultūros paveldo aspektu svarbios yra šio įstatymo 13 straipsnio nuostatos, kuriose yra nurodyta, kokia žemė negali būti privatizuojama. Pagal šiuo metu galiojančios Žemės reformos įstatymo redakcijos 13 straipsnį žemė neprivatizuojama, jeigu ji yra kultūros paveldo objektų – buvusių dvarų sodybų – teritorijose, išskyrus šiose teritorijose esančius žemės sklypus prie privačių gyvenamųjų namų ir kitų namų valdos statinių (4 p.), ji yra valstybinių rezervatų, nacionalinių ir regioninių parkų rezervatų, Kuršių nerijos nacionalinio parko teritorija (5 p.), taip pat yra valstybinės reikšmės istorijos, archeologijos ir kultūros objektų teritorija, išskyrus šioje teritorijoje esančius žemės sklypus prie privačių gyvenamųjų namų ir kitų namų valdos statinių (6 p.).

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas nereglamentuoja žemės nuosavybės teisės kultūros paveldo objektų ir vietovių teritorijose. Tačiau minėtos Žemės reformos įstatymo nuostatos yra skirtos užtikrinti buvusių dvarų teritorijų, kultūrinių rezervatų ir valstybinės reikšmės istorijos, archeologijos ir kultūros objektų teritorijų vientisumą ir jiems nustatytų paveldosaugos reikalavimų laikymąsi ir neprieštarauja Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymui.

Valstybės kontrolės 2014 m. balandžio 30 d. valstybinio audito ataskaitos Nr. VA-P-50-2-4 „Dvarų nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimas“ rekomendacijų įgyvendinimo plano 5 priemonėje buvo nurodyta „Numatyti priemonės, sudarančias sąlygas dvarų nekilnojamojo kultūros paveldo valdytojams išsaugoti dvarų paveldo objektų teritorijų vientisumą“.

Valstybės kontrolės ataskaitoje pažymima, kad apie 74 proc. dvarų sodybų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų yra nevientisos teritorijos ir turi kelis valdytojus, todėl dėl jų skirtingų interesų ir finansinės padėties sunku priimti bendrus sprendimus dėl tvarkybos darbų. Atsižvelgiant į tai, tikslinga būtų nustatyti, kad buvusių dvarų sodybų teritorijos ne tik negali būti privatizuojamos, bet ir negali būti skaidomos į atskirus sklypus. Nuo 2020 m. sausio 1 d., įsigaliojus Lietuvos Respublikos specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymui XIII-2166, priimtam 2019 m. birželio 6 d., specialiosios žemės naudojimo sąlygos kultūros paveldo objektų teritorijose, tame tarpe ir buvusių dvarų sodybose, bus nustatytos šio įstatymo 60 straipsnyje. Todėl, siekiant įgyvendinti minėtą valstybės kontrolės rekomendaciją, reikėtų pakeisti Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymo 60 straipsnį ir jame nustatyti, kad viešajam pažinimui ir naudojimui saugomų dvarų sodybų teritorijose draudžiama padalyti jas į du ar daugiau žemės sklypų, išskyrus kituose įstatymuose nustatytus. Pavyzdžiui, pasitaiko atveju, kai buvusių dvarų sodybų teritoriją kerta keliai (pvz., Mikštų buvusi dvaro sodyba). Todėl keliams suformuoti yra suformuojami kelio juostos žemės sklypai, vadovaujantis Lietuvos Respublikos kelių įstatymo 11 straipsniu, Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 29 straipsnio 1 dalimi, nurodančia pagrindinę tikslingą žemės naudojimo paskirtį, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. birželio 9 d. nutarimo Nr. 757 „Dėl valstybinės reikšmės automobilių kelių sąrašo patvirtinimo“, nuostatomis bei Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos generalinio direktoriaus patvirtintomis Kelio kadastro duomenų bylos rengimo taisyklėmis ir konkrečios vietovės žemės reformos žemėtvarkos projektu.

Valstybės kontrolės ataskaitos rekomendacijų įgyvendinimo plano 5 priemonė, numatanti kitas (ne teises) priemones, praktiškai yra sunkiai realizuojama, nes, siekiant konsoliduoti į „vienas rankas“ buvusių dvaro

sodybą, iš esmės, reikėtų skirti itin dideles pinigines lėšas iš valstybės biudžeto, siekiant teisingai atlyginti savininkams, išperkant jų nuosavybės teise esančias buvusių dvarų dalis. Pagal Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo ir Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymus, Lietuvos Respublikos piliečiams, kurių nekilnojamasis turtas pagal TSRS (LTSR) įstatymus buvo nacionalizuotas ar kitaip neteisėtai nusavintas, žemė ar kitas nekilnojamasis turtas (taip pat ir buvę dvarai ir (ar) jų dalys) įgyvendinus privatizavimą ir žemės reformą buvo grąžintas natūra arba perduotas neatlygintinai nuosavybėn lygiavertis turėtam.

Nuosavybės teisė yra saugoma pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnį. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad šiame straipsnyje įtvirtinti nuosavybės neliečiamumas ir apsauga *Inter alia* reiškia, kad savininkas turi teisę valdyti jam priklausantį turtą, juo naudotis ir disponuoti, taip pat teisę reikalauti, kad kiti asmenys nepažeistų šių jo teisių, o valstybė turi pareigą ginti ir saugoti nuosavybę nuo neteisėto kėsimosi į ją. Nors nuosavybės teisė nėra absoliuti ir ji gali būti įstatymu ribojama dėl padarytų teisei priešingų veikų ir (arba) dėl visuomenei būtino ir konstituciškai pagrįsto poreikio, tačiau visais atvejais turi būti laikomasi šių sąlygų: nuosavybės teisė gali būti ribojama tik remiantis įstatymu; ribojimai turi būti būtini demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų teises bei laisves, Konstitucijoje įtvirtintas vertybes ir (arba) konstituciškai svarbius tikslus; turi būti laikomasi proporcingumo principo, pagal kurį įstatymuose numatytos priemonės turi atitikti siekiamus visuomenei būtinus ir konstituciškai pagrįstus tikslus ir už tai, turi būti teisingai atlyginta²⁹².

Analizuojant bei su interviu respondentais aptariant Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo, Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo, Saugomų teritorijų įstatymo, Statybos įstatymo, Teritorijų planavimo įstatymo, Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymo, Vietos savivaldos įstatymo, Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo, Žemės įstatymo, Žemės reformos įstatymo ir kitų įstatymų bei jų poįstatyminių teisės aktų tarpusavio suderinamumą sisteminiu požiūriu, suderinamumo trūkumai nustatyti tarp Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Saugomų teritorijų, Statybos, Teritorijų planavimo, Žemės įstatymų.

Visgi pastebimas Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatų perkėlimo į kitus įstatymus trūkumas, pvz., šiame įstatyme savivaldybių paveldosaugos padaliniai bei jiems priskirtos funkcijos nurodomos, tačiau kituose įstatymuose (atitinkamose vietose) pasigendama suderinamumo, kas sukuria terpę interpretacijoms.

Nors dėl įstatymų nesuderinamumo ir reikalingų teisinio reguliavimo pokyčių viešojoje erdvėje galima rasti ne vieną straipsnį / tyrimą / pasisakymą, tačiau pokyčiai nevyksta arba vyksta labai lėtai. Viena iš priežasčių, kodėl vengiama tvarkyti sistemą – įstatymų gausa, jų nesuderinamumas ir painumas neretai yra naudingas, kadangi tokiu būdu sukuriama plati erdvė interpretacijoms²⁹³.

Interviu metu respondentai taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad teisinis reguliavimas yra sukurtas, jam reikalingas suderinimas, tačiau pagrindinė problema – šių įstatymų nuostatų nesilaikymas.

²⁹² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. kovo 16 d. nutarimas; 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas.

²⁹³ Interviu su Valstybinės kultūros paveldo komisijos atstovais, 2019 m. birželio mėn. 18 d.

7 Kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimo daugiašaliams tarptautiniams dokumentams analizė

Šiame poskyryje pateikiamas kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimas daugiašaliams tarptautiniams dokumentams, reglamentuojantiems kultūros paveldo apsaugą, prie kurių yra prisijungusi (ratifikavusi) Lietuvos Respublika: Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija, 1985 metų Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija, Europos kraštovaizdžio konvencija, pataisyta Europos archeologijos paveldo apsaugos konvencija, Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencija, UNIDROIT konvencija dėl pavogtų ar neteisėtai išvežtų kultūros objektų. Pažymėtina, kad toliau analizuojamos konvencijos yra ratifikuotos Lietuvos Respublikos, išskyrus Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvenciją.

7.1 Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija

Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija (toliau – Pasaulio paveldo konvencija) yra vienas svarbiausių ir plačiausiai pripažintų tarptautinių paveldo apsaugos dokumentų. Šiuo dokumentu yra raginama nustatyti, apsaugoti, išsaugoti, pristatyti ir perduoti ateities kartoms išskirtinės visuotinės vertės kultūros ir gamtos paveldą. Pasaulio paveldo konvencijoje nustatyti du pagrindiniai principai:

- kiekviena valstybė narė pripažįsta, kad visų pirma jai priklauso pareiga užtikrinti, kad jos teritorijoje esančios pasaulio paveldo vertybės būtų išsaugotos ir įsipareigoja šiuo tikslu veikti, kiek leidžia jos pačios ištekliai;
- valstybės narės pripažįsta, kad visos tarptautinės bendruomenės pareiga bendradarbiauti, kad būtų užtikrintas visuotinę reikšmę turinčio paveldo išsaugojimas²⁹⁴.

Šiandien Pasaulio paveldo konvenciją yra ratifikavusios 193 šalys, tarp kurių yra ir Lietuva. Prie šios konvencijos Lietuva prisijungė 1992 m. kovo 31 d. Tai buvo strategiškai svarbus, pačioje atkurto valstybingumo pradžioje žengtas žingsnis, siekiant įtvirtinti tarptautinės kultūros ir gamtos paveldo apsaugos, išsaugojimo ir sklaidos teises ir vertybines normas.

Užsienio reikalų ministerija nurodo, kad „tarptautinės sutarties ratifikavimas, patvirtinimas, pritarimas jai ar prisijungimas prie jos – tai vienodą teisinę galią turintys atskiri tarptautiniai veiksmai, kuriais valstybė tarptautiniu mastu išreiškia savo sutikimą laikyti sutartį įpareigojančia“²⁹⁵, tad atsižvelgiant į tai, Pasaulio paveldo konvencija yra galiojanti ir privaloma vykdyti. Svarbu pažymėti, kad Pasaulio paveldo konvencijos įgyvendinimo gairės²⁹⁶ yra sudėtine šios konvencijos dalis, jos yra nuolat peržiūrimos ir atnaujinamos, atsižvelgiant į naujausius Pasaulio paveldo komiteto sprendimus.

Nors Lietuva ir prisijungė prie Pasaulio paveldo konvencijos, tačiau būtina atkreipti dėmesį į tai, kad Valstybinė kultūros paveldo komisija, esanti Lietuvos Respublikos Seimo, Lietuvos Respublikos Prezidento ir

²⁹⁴ Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/886ee2c02c0011e78397ae072f58c508>

²⁹⁵ Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos 2016 m. balandžio 21 d. išaiškinimas Nr. (22.21)3-2118 dėl UNESCO pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos teisinio galiojimo Lietuvos Respublikoje

²⁹⁶ Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija. Įgyvendinimo gairės. Prieiga per internetą: https://unesco.lt/images/stories/articles_files/Pasaulio_paveldo_konvencijos_igyvendinimo_gaires.pdf

Lietuvos Respublikos Vyriausybės ekspertė ir patarėja valstybinės kultūros paveldo apsaugos politikos, jos įgyvendinimo, vertinimo ir tobulinimo klausimais, ne kartą konstatavo, „jog šalies įstatymai nepakankamai užtikrina valstybės tarptautinių įsipareigojimų pagal (Pasaulio paveldo) konvenciją įgyvendinimą, todėl Lietuvos esančių pasaulio paveldo vertybių teisinę apsaugą reikėtų tobulinti“²⁹⁷.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvoje yra 4 vertybės, įtrauktos į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, reikalinga vykdyti šios konvencijos ir jos gairių nuostatas, siekiant užtikrinti tinkamą šių vertybių apsaugą. Dideli nesusipratimai kyla dėl skirtingų sąvokų traktavimo ir apibrėžimų formuluočių Pasaulio paveldo konvencijos bei jos įgyvendinimo gairėse ir nacionalinės teisės dokumentuose.

Pasaulio paveldo konvencijos įgyvendinimo gairėse kultūriniai kraštovaizdžiai apibrėžiami kaip kultūros vertybės, bendrai gamtos ir žmogaus sukurti dariniai. „Jie atspindi ilgalaikę žmonijos raidą ir apgyvendinimą, kurie buvo veikiami fizinių apribojimų ir (arba) galimybių, nulemtų gamtinės aplinkos bei susijusių socialinių, ekonominių ir kultūrinių – vidinių bei išorinių – veiksnių (žr. Pasaulio paveldo konvencijos įgyvendinimo gairės; Priedas Nr. 3 Kultūriniai kraštovaizdžiai. 6 p.). Tuo tarpu Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme apibūdinimas kas yra kultūrinis kraštovaizdis yra gerokai siauresnis: „kultūrinis kraštovaizdis – žmogaus veiklos sukurtas ir jo sambūvį su aplinka atspindintis kraštovaizdis“ (2 str. 11 p.). T. y. pasaulinis apibrėžimas daug platesnis ir netelpa į nacionalinės teisės rėmus, nors Lietuvos pasaulio paveldo vertybių išskirtinė visuotinė vertė (nominacijose) yra apibūdinama pasauliniu apibrėžimu, jis taikomas vertybę saugant ir valdant.

Pasaulio paveldo konvencija pažymi, kad „paveldo vertybės atitinka autentiškumo sąlygas, jeigu jų kultūrinės vertės yra teisingai ir patikimai perteiktos, atsižvelgus į įvairias savybes, tarp jų forma ir sumanymas, medžiaga ir turinys, naudojimas ir funkcija, tradicijos, techniniai atlikimo būdai ir valdymo sistemos, esama vieta ir aplinka, kalba ir kitos nematerialaus paveldo formos, dvasia ir jausmas, kiti vidiniai bei išoriniai veiksniai“ (žr. Pasaulio paveldo konvencijos įgyvendinimo gairių 82 p.), tuo tarpu Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme autentiškumo apibūdinimas yra gerokai siauresnis: „autentiškumas – kultūros paveldo objekto ar vietovės išlikusios savybės, apimančios pirminę ar istoriškai susiklosčiusią objekto paskirtį, išraišką ir savitą fizinį pavidalą – formą, panaudotas medžiagas, konstrukcijas, suplanavimą, atlikimo technologiją, aplinką.“ (2 str. 7 p.). T. y. nacionalinis apibrėžimas apima tik paskirtį, išraišką ir fizinį pavidalą, o pasaulinis – daug platesnį apibūdinimą, susijusį su įvairiomis nematerialaus paveldo formomis, dvasia, jausmu ir pan.

Kai kurių pasaulio paveldo apibrėžimų nacionaliniuose teisės aktuose apskritai nėra, pvz., nacionalinė teisė neapibrėžia kas yra „vientisumas“ ir kt.

Taigi, nacionaliniai teisės dokumentai tik iš dalies užtikrina Lietuvos pasaulio paveldo vertybių apsaugą ir stebėseną, nors vadovautis Pasaulio paveldo konvencijos nuostatomis ir laikytis tarptautinių sąvokų ir formuluočių yra būtina rengiant vertybių planavimo dokumentus, vykdant atskirus projektus vertybių teritorijose, rengiant projektavimo sąlygas ir t.t. Tai ypač svarbu vykdant pasaulio paveldo vertybių stebėseną, nes šiandieną ji vykdoma atsižvelgiant tik į tas vertingąsias savybes, kurios įrašytos į vertinimo tarybos aktą, o ne akcentuotos išskirtinės visuotinės vertės aprašuose.

---

²⁹⁷ Lietuvos Respublikos Valstybinė kultūros paveldo komisijos 2018 m. rugsėjo 28 d. sprendimas Nr. S-8(6.2.255) dėl UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/b57eb0f0c6fb11e8bf37fd1541d65f38>

Lietuvos teisės aktuose taip pat nėra apibrėžtos ir kitos svarbios Pasaulio paveldo konvencijoje vartojamos sąvokos, pvz., „pasaulio paveldo vertybė“, „Pasaulio paveldo sąrašas“, „Pavojuje esančio pasaulio paveldo sąrašas“, „preliminarusis sąrašas“, „institucija, atsakinga už pasaulio paveldo vertybės apsaugą“ ir kt.²⁹⁸.

Toks nacionalinių teisės aktų nesuderinamumas su Pasaulio paveldo konvencijoje pateiktomis sąvokomis ir apibrėžimais atskleidžia, kad Lietuva nesilaiko įsipareigojimų, kadangi Pasaulio paveldo konvencijos 3 straipsnyje nurodoma, kad kiekviena valstybė, kuri yra priėmusi Pasaulio paveldo konvenciją, turi apibrėžti 1 ir 2 straipsniuose minėtas sąvokas. Pasaulio paveldo konvencijos įgyvendinimo gairėse, kurių tikslas – sudaryti sąlygas tinkamai įgyvendinti Pasaulio paveldo konvenciją, numatyta, kad kiekviena Pasaulio paveldo konvencijos šalis UNESCO Pasaulio paveldo centrui, kuris atlieka Pasaulio paveldo komiteto Sekretoriato (toliau – Sekretoriatas) funkcijas, turi pateikti tiesiogiai už Pasaulio paveldo konvencijos įgyvendinimą atsakingų vyriausybinių organizacijų, kaip nacionalinių koordinatorių (angl. Focal point), kontaktinę informaciją, kad Sekretoriatas galėtų siųsti visus dokumentus ir oficialią korespondenciją. Lietuvoje nacionalinių koordinatorių vaidmenį atlieka dviejų institucijų atstovai:

- Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos sekretoriatas (Lietuvos nacionalinis kultūros paveldo koordinatorius);
- Valstybinės saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos (Lietuvos nacionalinė gamtos paveldo koordinatorė).

Lietuvoje yra du nacionaliniai pasaulio paveldo koordinatoriai, kurie yra pirminiai kontaktiniai asmenys su Pasaulio paveldo centru dėl klausimų, susijusių su valstybės politika ir jos organizavimu, koordinavimu bei kontroliavimu įgyvendinant Pasaulio paveldo konvenciją ir Pasaulio paveldo komiteto sprendimus. Atkreiptinas dėmesys, kad vadovaujantis Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 5 str. 1 p. numatyta, kad „Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos nacionalinę politiką formuoja Seimas, Vyriausybė, Kultūros ministerija, atsižvelgdami į Valstybinės kultūros paveldo komisijos teikiamus paveldosauginės patirties ir tendencijų vertinimus, analizes ir siūlymus“, 5 str. 2 p. pažymi, kad „Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos valstybinį administravimą organizuoja ir už jį atsako kultūros ministras“, o vadovaujantis Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos nuostatų 1 str., „Departamentas pagal savo kompetenciją atlieka įstatymų jam pavestas nekilnojamojo kultūros paveldo ir kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos funkcijas, atsako už jų vykdymą“. Valstybinė saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos yra tinkama institucija būti Lietuvos nacionaliniu koordinatoriumi gamtos paveldui, tačiau atkreiptinas dėmesys į tai, kad UNESCO vertinimu visos keturios Lietuvos vertybės priskiriamos kultūros paveldo kategorijai.

Nacionaliniai koordinatoriai taip pat yra atsakingi už periodinės ataskaitos pateikimą Pasaulio paveldo centrui per savo atstovaujamas ministerijas arba Lietuvos nuolatinę atstovybę prie UNESCO ir patys pildo dalį šios ataskaitos. Dalis nacionaliniams koordinatoriams skirtų klausimų yra susiję su dalyvavimu formuojant strateginius valstybės kultūros paveldo politikos metmenis. Pastebėtina, kad Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos sekretoriatas nėra šalies kultūros politikos formuotojas, nerengia paveldo išsaugojimo programų ir pan., todėl vertinama, kad nacionalinio koordinatorių kultūros paveldui funkcijos šiai institucijai priskirtos netikslingai. Tuo tarpu nors Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos tiesiogiai nedalyvauja šalies gamtos politikos formavime, jos nuostatų 1 str. yra pažymėta, kad

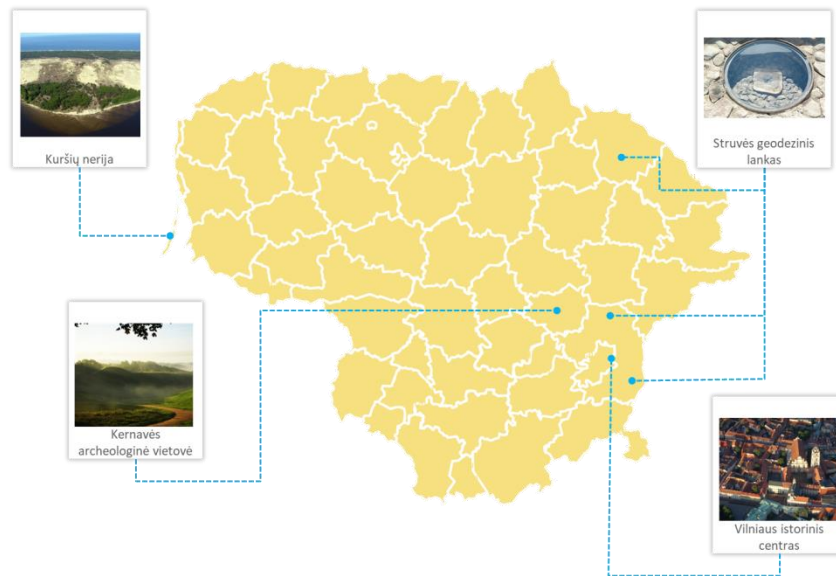
---

²⁹⁸ UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija: nacionaliniai iššūkiai. Renatos Vaičekonytės – Kepežinskienės pranešimas, Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija.

tarnyba „organizuoja valstybės įsteigtų Saugomų teritorijų apsaugą ir tvarkymą, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsaugos ir atkūrimo politikos priemonių įgyvendinimą Lietuvos Respublikos teritorijoje“²⁹⁹.–

Pasaulio paveldo konvencija vienas iš pagrindinių dokumentų, reglamentuojantis nacionalinių ir pasaulio kultūros ir gamtos paveldo vertybių apsaugą bei jų valdymą. Į Pasaulio paveldo sąrašą įtraukti 4 Lietuvos paveldo objektai – istorinis Vilniaus centras, Kuršių nerija, Kernavės archeologinė vietovė ir F. G. W. Sruvės geodezinis lankas (žr. toliau esantį paveikslą).

14 pav. Pasaulio paveldas Lietuvoje
Šaltinis: Sudaryta Paslaugų teikėjo

Remiantis Pasaulio paveldo konvencijos nuostatomis, kiekviena į Pasaulio paveldo sąrašą įtraukta vertybė turi turėti patvirtintą valdymo planą arba valdymo sistemą, kurioje nurodoma, kaip bus išsaugota kiekvienos vertybės išskirtinė visuotinė vertė, kurios apibrėžimą savo sprendimu patvirtina Pasaulio paveldo komitetas ir kuris turi tapti oficialiu nacionaliniu dokumentu. Dėl nacionalinės teisės aktų neatitikimų, ši Pasaulio paveldo konvencijos nuostata iki šiol nėra įgyvendinta. Kuršių nerija ir Kernavės archeologinė vietovė turi valdymo sistemas, parengtas pagal Saugomų teritorijų įstatymą, tačiau jos neatitinka Pasaulio paveldo konvencijoje ir jos įgyvendinimo gairėse numatytų nuostatų. F. G. W. Sruvės geodezinis lankas valdymo sistemos (arba valdymo plano) neturi. 2013 m. vasario 5 d. Kultūros ministro įsakymu Nr. ĮV-77 buvo sudaryta Vilniaus istorinio centro, įrašyto į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, išskirtinės visuotinės vertės išsaugojimo ir tausojamojo naudojimo priežiūros komisija³⁰⁰, vėliau jos sudėtis nežymiai kito, tačiau minėtos Priežiūros komisijos nuostatai Kultūros ministro įsakymu buvo patvirtinti tik 2016 m. lapkričio 18 d.³⁰¹ Nežiūrint to, Priežiūros komisija veiklos praktiškai nevykdo. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 19 d. nutarimu Nr. 544 dėl institucijų, atsakingų už UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą

²⁹⁹ Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugsėjo 21 d. įsakymas Nr. D1-787 dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. liepos 23 d. įsakymo Nr. 377 „Dėl Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D92B11E71A89/asr>

³⁰⁰ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2013 m. vasario 5 d. įsakymas Nr. ĮV-77 dėl Vilniaus istorinio centro, įrašyto į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, išskirtinės visuotinės vertės išsaugojimo ir tausojamojo naudojimo priežiūros komisijos sudarymo. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.CA22B5DB7970/asr>

³⁰¹ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2016 m. lapkričio 18 d. įsakymas Nr. ĮV-892 dėl Vilniaus istorinio centro išskirtinės visuotinės vertės priežiūros komisijos nuostatų patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1bf23dd0b23511e6aae49c0b9525cbbb/asr>

esančių objektų apsaugą Lietuvoje, paskyrimo³⁰², už UNESCO Pasaulio paveldo sąrašė esančių objektų apsaugą Lietuvoje atsakingos trys ministerijos:

- Lietuvos Respublikos kultūros ministerija atsakinga už Vilniaus istorinio centro ir Kernavės archeologinės vietovės apsaugą;
- Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija atsakinga už Kuršių nerijos apsaugą;
- Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija atsakinga už Struvės geodezinio lanko apsaugą.

Atsakomybes numatančiame nutarime³⁰³ už UNESCO Pasaulio paveldo sąrašė esančių objektų apsaugą atsakingoms institucijoms pavesta:

- „pagal kompetenciją rengti ir teikti UNESCO Pasaulio paveldo komitetui periodines pasaulio paveldo objektų būklės, juose vykdomos veiklos ataskaitas, kitus reikiamus dokumentus ir įgyvendinti šio komiteto priimtus sprendimus“. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos sekretoriato, kuris yra Lietuvos nacionalinis kultūros paveldo koordinatorius, nuostatose taip pat numatyta ši funkcija. Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos nuostatose tokia funkcija nėra numatyta. Šioje situacijoje pastebimi šie neaiškumai:
  - neaišku, kuri institucija turi koordinuoti Lietuvos pasaulio paveldo vertybių periodinių būklės ataskaitų rengimą;
  - nėra formalių nacionalinių koordinatorių kultūros ir gamtos paveldui paskyrimų, jiems suteikiamų funkcijų, atsakomybių ir įgaliojimų.
- „iki einamųjų metų pabaigos informuoti Lietuvos Respublikos Vyriausybę apie institucijos veiklą vykdant Pasaulio paveldo konvencijos įgyvendinimo gairių 5 dalį“. Atkreiptinas dėmesys, kad Pasaulio paveldo konvencijos įgyvendinimo gairėse nurodoma, kad Pasaulio paveldo komitetui periodinės ataskaitos teikiamos kas 6 metus. Šioje situacijoje pastebimas neaiškumas, apie ką turėtų būti informuojama Lietuvos Respublikos Vyriausybė kiekvienų metų pabaigoje, kadangi įgyvendinimo gairių 5 dalis vykdoma kas 6 metus.

Be nacionalinių koordinatorių bei institucijų, atsakingų už UNESCO Pasaulio paveldo sąrašė esančių vertybių apsaugą Lietuvoje, visi keturi objektai turi jiems priskirtus vietas valdytojus (angl. Site manager):

- Vilniaus istorinio centro vietos valdytojas – Vilniaus senamiesčio atnaujinimo agentūros direktorius;
- Kernavės archeologinės vietovės vietos valdytojas – Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcijos direktorius;
- Kuršių nerijos vietos valdytojas – Kuršių nerijos nacionalinio parko direktoriaus pavaduotoja;
- Struvės geodezinio lanko valdytojas – Žemės ūkio ministerijos Žemės ir išteklių politikos departamento Nekilnojamojo turto kadastro, geodezijos ir kartografijos skyriaus vyr. specialistė.

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos teisės aktuose taip pat nėra apibrėžtos pasaulio paveldo vietovės valdytojo sąvoka, neįteisintos jo pareigos, teisės, atsakomybė ir kompetencijos.

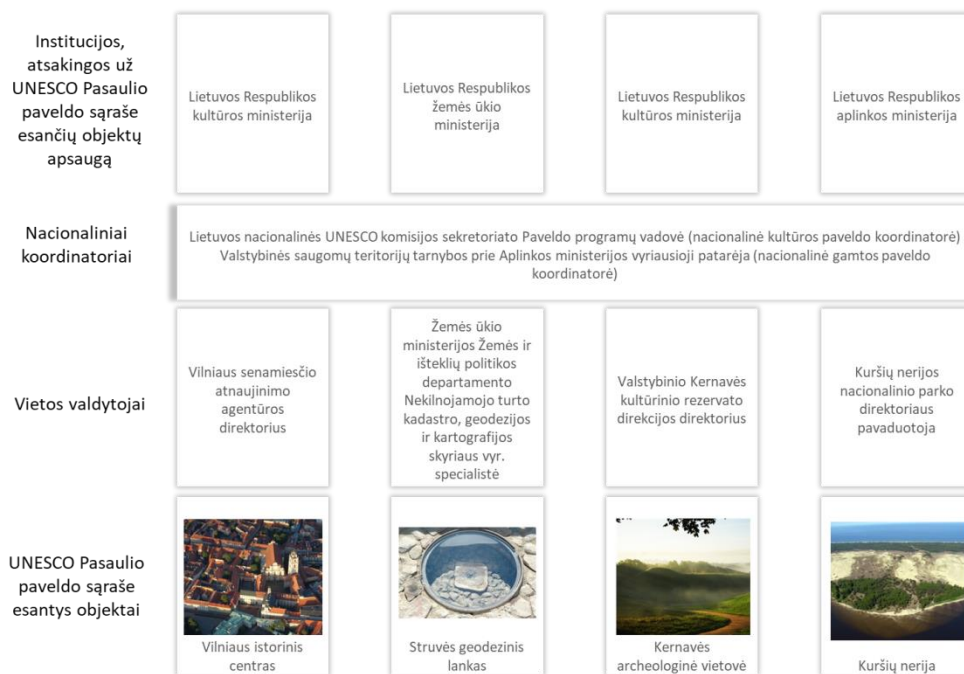
2017 m. spalio 18–20 dienomis Vilniuje vykusiame Pasaulio paveldo vertybių vietos valdytojų gebėjimų stiprinimo seminare buvo pristatomos rekomendacijos dėl Pasaulio paveldo vietovių vietos valdytojų

³⁰² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 19 d. nutarimas dėl institucijų, atsakingų už UNESCO Pasaulio paveldo sąrašė esančių objektų apsaugą Lietuvoje, paskyrimo. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.372888>

³⁰³Ten pat.

vaidmens, funkcijų ir kompetencijų. Jos buvo dalinai adaptuotos Lietuvos vertybių vietos valdytojams ir išsiųstos Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai bei atsakingoms institucijoms, tačiau jokių žingsnių imtasi nebuvo, t. y. vietos valdytojais priskirtų asmenų pareigybių aprašymuose neatsispindi rekomendacijose pateikta informacija ir medžiaga. Taip pat pastebima, kad Pasaulio paveldo konvencija į Pasaulio paveldo sąrašą įrašytoms vertybėms kelia vienodus išsaugojimo, apsaugos, populiarinimo ir kitus reikalavimus, tuo tarpu Lietuvoje vietos valdytojų tiesioginės pareigybės varijuoja nuo specialistų iki direktorių, tad jų įgaliojimai ir kompetencijos ženkliai skiriasi. Kai kurios Pasaulio paveldo sąrašė esančios Lietuvos vertybės yra įtrauktos į Lietuvos kultūros vertybių registrą, tad už jų apsaugą, vadovaujantis Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymu, atsako Kultūros ministras, o nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos funkcijos priskirtos Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos ir savivaldybėms. Tačiau vykdant (įgyvendinant) Lietuvos pasaulio paveldo vertybių apsaugą nei viena iš aukščiau įvardintų institucijų niekur neregistruoja, išskyrus Vilniaus miesto savivaldybės tarybą, kuri yra Vilniaus senamiesčio atnaujinimo agentūros savininkė.

Toliau esančiame paveiksle pateikiama UNESCO Pasaulio paveldo sąrašė esančių objektų valdymo ir apsaugos procesuose dalyvaujančių institucijų schema.

15 pav. Institucijos, atsakingos už Pasaulio paveldo objektų valdymą ir apsaugą
Šaltinis: Sudaryta Paslaugų teikėjo

Pasaulio paveldo konvencijos 6 straipsnyje nurodyta, kad „<...> paveldas sudaro pasaulio paveldą, kurį saugant turi bendradarbiauti visa tarptautinė bendruomenė“, tačiau siekiant išsaugoti paveldą, visų pirma, turėtų bendradarbiauti už paveldą atsakingos institucijos. Šiuo atveju nėra aišku, kaip tarpusavyje sąveikauja aukščiau esančiame paveiksle nurodytos institucijos, koks šių institucijų santykis su Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Kultūros paveldo departamentu prie Kultūros ministerijos, mokslo bei vietos bendruomenėmis, kitomis suinteresuotomis šalimis.

Pasaulio paveldo konvencijos nuostatų laikymasis valstybės mastu yra nepakankamas – nėra įtvirtinti ilgalaikiai valstybės pasaulio paveldo vertybių išsaugojimo prioritetai, bendra pasaulio paveldo vertybių valdymo strategija, nepakankamas dėmesys ir finansavimas skiriamas mokslo tyrimams, edukacijai, darbui su bendruomenėmis, nėra parengti kiekvienos vertybės valdymo planai, šioms teritorijoms trūksta kultūrinio turizmo strategijos ir kt.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad būtina įtvirtinti aiškią teisinę, administracinę procedūrą ir atsakingų institucijų atsakomybes taikant ir įgyvendinant Lietuvos vertybių išsaugojimui ypač aktualaus Pasaulio paveldo konvencijos 172 p. nuostatas, raginančias valstybes – Pasaulio paveldo konvencijos nares informuoti Pasaulio paveldo komitetą apie ketinimus pasaulio paveldo vertybių teritorijoje įgyvendinti arba leisti didelius restauravimo ar naujų statybų darbus, kurie galėtų paveikti vertybės išskirtinę visuotinę vertę. Ši informacija turi būti pateikta prieš pradėdant planuoti pagrindinio projekto dokumentus ir prieš priimant visus sprendimus, kuriuos būtų sunku atšaukti.

Siekiant užtikrinti Pasaulio paveldo konvencijos suderinamumą su Lietuvos Respublikos teisiniu reglamentavimu, Nekilnojamo kultūros paveldo apsaugos įstatymas turėtų būti papildytas nuostata, kad Pasaulio paveldo sąraše esančioms vertybėms taikomi Pasaulio paveldo konvencijoje ir jos įgyvendinimo gairėse nustatyti reikalavimai.

Apibendrinant, galima išskirti esminius skubius žingsnius, siekiant tinkamai ir atsakingai įgyvendinti Pasaulio paveldo konvenciją Lietuvoje bei užtikrinti UNESCO Pasaulio paveldo sąraše esančių Lietuvos vertybių apsaugą:

- įtvirtinti pasaulio paveldo vertybėms Lietuvoje taikomus darnaus vystymosi principus, atsižvelgiant į Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi darbotvarkės 2030 ir Istorinio urbanistinio kraštovaizdžio rekomendacijas (2011);
- kiekvienos pasaulio paveldo vertybės Lietuvoje Valdymo planą įtvirtinti kaip teisinį dokumentą;
- teisiškai apibrėžti teisiškai nacionalinio koordinatoriaus ir vietos valdytojo funkcijas, pareigybes ir privalomas kompetencijas;
- nacionaliniuose teisės aktuose harmonizuoti kultūros paveldo apibrėžtis, sąvokų skirtumus;
- nustatyti aiškias procedūras, įgyvendinant Pasaulio paveldo komiteto sprendimus, susijusius su Lietuvos pasaulio paveldo vertybėmis;
- nustatyti aiškias procedūras taikant ir įgyvendinant Pasaulio paveldo konvencijos Įgyvendinimo gairių 172 punktą;
- nustatyti privalomą poveikio paveldui vertinimą bei jo procedūrinės sąlygas.

7.2 1985 metų Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija

Europos architektūros paveldo apsaugos konvencijoje (toliau – Architektūros konvencija) pabrėžiama architektūros paveldo svarba, nurodoma, kad tai yra nepakeičiama Europos kultūros paveldo turtingumo ir įvairovės išraiška, neįkainojamas praeities liudytojas, todėl svarbu sudaryti sąlygas architektūros paveldo išsaugojimui, kad šis paveldas būtų perduotas ateities kartoms³⁰⁴.

Kiekviena Architektūros konvenciją ratifikavusi šalis įpareigota imtis teisinių priemonių architektūros paveldui apsaugoti ir rūpintis paminklų, pastatų grupių ir zonų apsauga pasitelkiant kiekvienai valstybei būdingus metodus bei užtikrinti architektūros paveldo išsaugojimą ir naudojimą pagal visuomenės poreikius atitinkančią paskirtį, nedarant žalos šiam paveldui ir jo aplinkai.

---

³⁰⁴ Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.90756>

Lietuvoje Architektūros konvenciją 1999 m. lapkričio 9 d. įstatymu Nr. VIII-1398 ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas³⁰⁵. 2017 m. birželio 8 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos architektūros įstatymas³⁰⁶ – įstatymo priėmimas vertinamas teigiamai, kadangi iki tol Valstybinė kultūros paveldo komisija buvo atkreipusi dėmesį, kad Lietuvoje nėra teisės akto, kuriame būtų reglamentuota nuosekli architektūros paveldo apsauga³⁰⁷, nors tokia sąlyga numatyta Architektūros konvencijos 9 straipsnyje.

Atkreiptinas dėmesys, kad nėra vykdomi Architektūros konvencijos 2 straipsnyje įtvirtinti įsipareigojimai atlikti saugomų paminklų, pastatų grupių ir zonų inventorizaciją. Tiek Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, tiek Valstybės kontrolė teigia, kad kultūros paveldo inventorizavimas vyksta per lėtai, atlikti tyrimai parodė, kad 2015 m. vertingosios savybės buvo nustatytos tik 30 proc. kultūros vertybių, tai reiškia, kad kultūros paveldo inventorizavimas iki šiol nėra baigtas, nors pagal Architektūros konvencijos 2 straipsnyje nustatytą įsipareigojimą, tai turėtų būti įvykdyta. 2018 m. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos (toliau – STT) pateikiamoje išvadoje dėl korupcijos rizikos analizės Kultūros paveldo departamento veiklos srityse³⁰⁸ nurodoma, kad pagal Europos architektūros paveldo apsaugos konvencijos 2 straipsnį kiekviena šalis įsipareigoja atlikti saugotinių objektų inventorizaciją, o 3 straipsnis numato imtis teisinių priemonių architektūros paveldui apsaugoti. Inventorizavimo procesą reglamentuoja Nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo taisyklės³⁰⁹, tačiau STT išvados nurodoma, kad Kultūros paveldo departamento veikloje šios taisyklės nėra taikomos ir jomis nėra vadovaujamosi, nėra vykdomas inventorizavimo koordinavimas.

Dėl lėtos kultūros paveldo inventorizacijos, nėra įmanoma planuoti tvarkybos darbus tinkamai išsaugoti išlikusius, galimai vertingus fragmentus³¹⁰.

7.3 Europos kraštovaizdžio konvencija

Europos kraštovaizdžio konvencijos (toliau – Kraštovaizdžio konvencija) tikslas – skatinti kraštovaizdžių apsaugą, tvarkymą bei planavimą ir organizuoti Europos bendradarbiavimą kraštovaizdžio klausimais. Pagal Kraštovaizdžio konvencijos 5 ir 6 straipsnių nuostatas, kiekviena šalis, ratifikavusi konvenciją, įpareigota nustatyti ir įgyvendinti kraštovaizdžio politiką, kuria siekia saugoti, tvarkyti ir planuoti kraštovaizdį, nustatyti visuomenės, vietos ir regionų valdžios institucijų bei kitų dalyvių politikos įgyvendinime dalyvavimo tvarką bei integruoti kraštovaizdį kaip reikšmingą savo teritorijų ir miestų planavimo politiką ir kitas politikos sritis, galinčias turėti poveikio kraštovaizdžiui³¹¹.

Kraštovaizdžio konvencijoje minima, kad šalis priėmusi Kraštovaizdžio konvenciją, įsipareigoja skatinti kraštovaizdžio vertinimą ir tvarkymo specialistų rengimą, siekti, kad kraštovaizdžio politiką įgyvendintų

---

³⁰⁵ Lietuvos Respublikos įstatymas dėl 1985 metų Europos architektūros paveldo apsaugos konvencijos ratifikavimo, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.89915?jfwid=rivwzvvpvg>

³⁰⁶ Lietuvos Respublikos architektūros įstatymas, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/3658622050c911e78869ae36ddd5784f?jfwid=-g0zrz4bb7>

³⁰⁷ Lietuvos Respublikos Valstybinės kultūros paveldo komisijos 2017 m. kovo 31 d. sprendimas Nr. S-5(6.2.-214) dėl Europos architektūros paveldo apsaugos konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a30c31001a3a11e79f4996496b137f39?jfwid=-yezg5en6w>

³⁰⁸ Išvada dėl korupcijos rizikos analizės Kultūros paveldo departamento veiklos srityse. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba. 2018 m. liepos 18 d., Nr. 4-01-5688.

³⁰⁹ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. JV-310 dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo taisyklių patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.259742>

³¹⁰ Paveldo komisija: tarpautinių įsipareigojimų laikymasis padėtų išvengti paveldo apsaugos klaidų. Prieiga per internetą: <https://sa.lt/paveldo-komisija-tarptautiniu-ispareigojimu-laikymasis-padetu-isyngti-paveldo-apsaugos-klaidu/>

³¹¹ Europos kraštovaizdžio konvencija. Prieiga per internetą: <https://rm.coe.int/168048d967>

viešojo sektoriaus profesionalai, taip pat, visoje šalies teritorijoje nustatyti kraštovaizdžius, analizuoti jų charakteristikas ir juos keičiančius veiksniai, atkreipti dėmesį į kraštovaizdžio pokyčius.

Lietuva Kraštovaizdžio konvenciją ratifikavo 2002 m. spalio 3 d. LR Aplinkos ministerija įgyvendindama Kraštovaizdžio konvenciją parengė ir patvirtino Lietuvos Respublikos kryptį aprašą, Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos įgyvendinimo priemonės ir Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo planą. LR Aplinkos ministerija yra pagrindinė institucija, atsakinga už Kraštovaizdžio konvencijos įgyvendinimą.

Vykdamas kraštovaizdžio apsaugos priemones, LR saugomų teritorijų įstatyme iki šiol neapibrėžta kraštovaizdžio paveldosaugos vertė³¹². Nėra atliekamos esamos kraštovaizdžio būklės analizės, nors pagal Kraštovaizdžio konvenciją Lietuva yra įpareigota analizuoti kraštovaizdžių charakteristikas ir juos keičiančius veiksniai.

7.4 Pataisyta Europos archeologijos paveldo apsaugos konvencija

Pataisytos Europos archeologijos paveldo apsaugos konvencijos (toliau – Archeologijos konvencija) tikslas – saugoti archeologijos paveldą, kaip Europos kolektyvinės atminties šaltinį ir istorinių bei mokslinių studijų priemonę. Pagal Archeologijos konvenciją, archeologijos paveldo objektais laikytinos visos archeologinės liekanos ir objektai bei kiti iš praeities epochų mus pasiekę žmonių pėdsakai. Archeologijos paveldas apima žemės paviršiuje ir po vandeniu esančias struktūras, konstrukcijas, pastatų grupes, įsisavintas aplinkas, kilnojamuosius objektus bei kitų rūšių paminklus ir jų aplinką³¹³.

Kiekviena šalis, ratifikavusi Archeologijos konvenciją, įsipareigoja sukurti teisinę archeologijos paveldo apsaugos sistemą, vesti šalies archeologijos paveldo apskaitą ir įvardyti saugomus paminklus bei teritorijas, nustatyti reikalavimą, kad asmuo, radęs archeologijos paveldo objektus, privalo apie tai informuoti atsakingas žinybines institucijas ir leisti tokius radinius iširti. Taip pat, siekiant išsaugoti archeologijos paveldą, Archeologijos konvenciją priėmusi šalis privalo taikyti archeologijos veiklos kontrolės bei priežiūros procedūras.

Lietuvoje archeologijos paveldas yra suprantamas kaip nekilnojamojo kultūros paveldo dalis³¹⁴, bendrieji reikalavimai ir apsaugos normos yra išdėstytos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme, kuris 2019 m. liepos 11 d. buvo papildytas straipsniu, apibrėžiančiu leidimo atlikti archeologinius tyrimus išdavimą ir galiojimą³¹⁵, įstatymo pakeitime taip pat apibrėžta archeologinių tyrimų sąvoka³¹⁶. Archeologinį paveldą taip pat reglamentuoja: archeologinio paveldo tvarkybos reglamentas PTR 2.13.01:2011

---

³¹² Valstybinės kultūros paveldo komisijos 2017 metų veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: https://vkpk.lt/wp-content/uploads/2018/04/2017_ataskaita.pdf

³¹³ 1985 m. pataisyta Europos archeologijos paveldo apsaugos konvencija. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.90753>

³¹⁴ Archeologinio paveldo valdymas posovietinėje Lietuvoje: teorija ir praktika. Prieiga per internetą: <https://epublications.vu.lt/object/elaba:2172834/>

³¹⁵ Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 2, 14 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymas

³¹⁶ Archeologiniai tyrimai – fundamentiniai ir taikomieji moksliniai tyrimai, kuriais siekiama iširti virš žemės, žemėje, po vandeniu ar iš dalies po vandeniu esančius objektus, siekiant įgyti naujų žinių apie praeityje vykusius reiškinius ir procesus, ir surinkti informaciją apie išlikusias, pakitusias ar prarastas archeologinio pobūdžio vertingąsias savybes, nustatyti tiriamo objekto istorinę raidą patvirtinančius faktus, juos apibendrinti ir dokumentuoti. Lietuvos Respublikos 2019 m. liepos 11 d. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 2, 14 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymas Nr. XIII-2318, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/18c78130a6ff11e9aab6d8dd69c6da66?jfwid=-yezg5ek07>

„Archeologinio paveldo tvarkyba“³¹⁷, kuris reglamentuoja archeologinių tyrimų privalomumo atvejus, archeologinių tyrimų projekto sudėtį, archeologinių tyrimų metodiką, archeologinių tyrimų ataskaitų ir pažymų rengimo tvarką, archeologinio paveldo avarijos grėsmės pašalinimą, remontą, konservavimą, restauravimą, pritaikymą; Leidimų atlikti archeologinius tyrimus išdavimo tvarkos aprašas³¹⁸, reglamentuojantis leidimo atlikti archeologinius tyrimus išdavimą, atsisakymą išduoti leidimą, leidimo galiojimo pratęsimą, leidimo galiojimo sustabdymą ir galiojimo sustabdymo panaikinimą, leidimo galiojimo panaikinimą, leidimo dublikato išdavimą, archeologinių tyrimų projektų keitimo ar papildymo tvarką; Mokslinės archeologijos komisijos nuostatai³¹⁹, kuriuose nurodyta, kad komisija yra patariamoji institucija, atliekanti eksperto ir konsultanto funkcijas, nagrinėjant ir sprendžiant archeologinio paveldo apsaugos, apskaitos, archeologinių ardomųjų tyrimų ir žalos, padarytos archeologiniam paveldui, klausimus bei problemas; Archeologinio paveldo objekte tyrimų metu rastų radinių perdavimo muziejams taisyklės³²⁰, kurios reglamentuoja archeologinių tyrimų metu rastų archeologinių radinių perdavimą muziejams, kultūrinių rezervatų direkcijoms, vykdančioms ir muziejines funkcijas bei specializuotoms saugykloms; Atlyginimo už visuomenės poreikiams paimtus lobius taisyklės³²¹, reglamentuojančios atlyginimą už visuomenės poreikiams paimtus istorinę, kultūrinę ar archeologinę vertę turinčius lobius asmenims, turintiems teisę pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (Žin., 2000, Nr. 74-2262) 4.65 straipsnį įgyti nuosavybės lobį ar jo dalį sudarančius daiktus.

Archeologijos konvencijoje akcentuojama archeologinio paveldo išsaugojimas *in situ*, t. y. radimo vietoje principas. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme nustatyta, kad tyrimų metu rasti archeologiniai radiniai, jei yra galimybių, saugomi ir eksponuojami jų radimo vietoje, o paveldo tvarkybos reglamentas numato *in situ* principo įgyvendinimo procedūras. Kitais atvejais kultūros ministro patvirtinta tvarka³²² jie perduodami muziejams, turintiems sąlygas tokius radinius saugoti ir eksponuoti.

7.5 Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencija

Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencijos tikslas – saugoti povandeninį kultūros paveldą jo buvimo vietoje ir neleisti jo eksploatuoti komerciniais tikslais. Šiuo dokumentu siekiama atkreipti dėmesį į povandeninį paveldą dėl jo specifinių ypatybių. Šioje Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencijoje įtvirtinti tarptautiniai povandeninio kultūros paveldo apsaugos standartai. Daugiausia dėmesio skiriama

³¹⁷ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2011 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. JV-538 patvirtintas Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 2.13.01:2011 „Archeologinio paveldo tvarkyba“, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018-05-30, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.405666/asr>

³¹⁸ Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos direktoriaus 2013 m. liepos 5 d. įsakymu Nr. J-221 patvirtintas Leidimų atlikti archeologinius tyrimus išdavimo tvarkos aprašas, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2014-06-26, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.453453/asr>

³¹⁹ Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos direktoriaus 2006 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. J-107 patvirtinti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Mokslinės archeologijos komisijos nuostatai, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018-09-18, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.273191/asr>

³²⁰ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. vasario 25 d. įsakymu Nr. JV-66 patvirtintos Archeologinio paveldo objekte tyrimų metu rastų radinių perdavimo muziejams taisyklės, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018-12-07, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.251664/asr>

³²¹ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. birželio 9 d. įsakymu Nr. JV-241 patvirtintos Atlyginimo už visuomenės poreikiams paimtus lobius taisyklės, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.257997?jfwid=-g0zrzo37g>

³²² Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. vasario 25 d. įsakymas dėl Archeologinio paveldo objekte tyrimų metu rastų radinių perdavimo muziejams taisyklių patvirtinimo, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018-12-07, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.251664/asr>

edukacijai ir sklaidai, raginama vadovautis moksliniais tyrimais ir kurti viešas informacijos prieigas bei skatinti mokymus apie povandeninę archeologiją³²³.

Lietuva Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvenciją ratifikavo 2006 m. birželio 12 d. Šios konvencijos įgyvendinimą koordinuoja Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Išanalizavus Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencijos nuostatas ir LR įstatymus pastebėta, kad Lietuvos nacionaliniuose teisės aktuose nėra „jūrinio kultūros paveldo“ termino apibrėžimo. Jūrinis paveldas nacionaliniuose teisės aktuose reglamentuojamas tik kaip archeologinis objektas, esantis po vandeniu arba į nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą įrašytas laivas, nors Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencijoje 1 straipsnyje apibrėžiama, kas yra „povandeninis kultūros paveldas“.

2016 m. Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos sekretoriatas kartu su Klaipėdos universiteto Baltijos regiono istorijos ir archeologijos instituto profesoriumi, UNESCO Povandeninio paveldo apsaugos konvencijos Mokslinės – techninės tarybos nariu habil. dr., prof. Vladu Žulkumi inicijavo Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo straipsnių pataisas, atsižvelgiant į Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvenciją³²⁴. Pataisos parengtos atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos teisės aktai nepakankamai aiškiai apibrėžia povandeninio paveldo Lietuvos teritoriniuose vandenyse pradinės apsaugos bei susijusių procedūrinių apsaugos veikslių aspektus. Siekiant sutapatinti tarptautinius ir nacionalinius teisės normatyvus pataisose pateikiamos siūlomi straipsnių pakeitimai (žr. toliau esančią lentelę).

12 lentelė. Siūlomi Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitimai

Siūlomi pakeitimai	Pakeitimas
Papildyti 9 straipsnį 4 punktu	9 straipsnis. Nekilnojamojų kultūros vertybių pradinė apsauga, 4 punktas: <i>Tais atvejais, kaip Lietuvos Respublikos pilietis arba su jos vėliava plaukiojantis laivas jos teritorinėje jūroje, gretutinėje zonoje ir išimtinėje ekonominėje zonoje randa povandeninį kultūros paveldą arba ketina imtis su tokiu paveldu susijusios veiklos, tas pilietis arba laivo kapitonas privalo pranešti apie tokį radinį arba su juo susijusią veiklą Departamentui.</i>
Pakoreguoti 17 straipsnio 4 punktą	<...> be institucijos, atsakingos už apsaugą, sutikimo judinti, tirti, iškelti povandeninius objektus, atskiras jų dalis ar archeologinius radinius vidaus vandenyse, teritorinėje jūroje, gretutinėje zonoje ir išimtinėje zonoje, kaip apibrėžta Lietuvos Respublikos tarptautinėse sutartyse.

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo pagal Kultūros paveldo objektų valdytojų ir tvarkybos darbų projektų rengėjų nuomonės apie kultūros paveldo apsaugos paslaugų kokybės pokyčius tyrimo ataskaitą

Pataisa inicijuota atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu organizacijos, atliekančios tyrimus jūroje aplinkos tyrimo tikslais, žvejybinių laivų kapitonas ir kiti jūros naudotojai nėra įpareigoti Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos teikti informaciją apie radinius jūros dugne, galimai povandeninį kultūros paveldą. Įstatymo galiojimo išplėtimas į išimtinę ekonominę zoną siūlomas atsižvelgiant į tai, kad povandeninio kultūros paveldo skaičius Lietuvos vandenyse yra nedidelis ir kiekvieno objekto sunaikinimas būtų ženklus kultūrinis – istorinis praradimas Lietuvai ir visam Baltijos regionui. Iki šiol Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas nėra pakeistas pagal siūlomas straipsnių pataisas, nors Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencijos 9 straipsnis apibrėžia procedūrą, kuria vadovaujantis informuojama apie galima povandeninio paveldo radinį valstybės teritorijos išimtinėje ekonominėje zonoje ir kontinentiniame šleife.

³²³ Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencija. Prieiga per internetą:

<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.277944>

³²⁴ Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos sekretoriato 2016 m. balandžio 1 d. raštas Nr. 4S-6S dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 9 ir 17 straipsnių pataisos.

Siekiant užtikrinti efektyvesnį Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencijos nuostatų įgyvendinimą, 2018 m. Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos iniciatyva buvo pasirašyta tarpinstitucinė bendradarbiavimo sutartis³²⁵ dėl Povandeninio kultūros paveldo apsaugos, kuria įtvirtinamas valstybės tarptautinių įsipareigojimų vykdymas ir Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencijos integravimas į nacionalinę kultūros politiką. Šią sutartį pasirašė Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, Lietuvos kariuomenė, Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos ir Lietuvos transporto saugos administracija. Sutarties tikslas – efektyviai bendradarbiauti saugant povandeninį kultūros paveldą jo buvimo vietoje Lietuvos teritorijos vandenyse Baltijos jūroje. Teigiamai vertinama tai, kad sutarties tikslas atliepia Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencijos esminę nuostatą – saugoti povandeninį kultūros paveldą jo buvimo vietoje. Tačiau atsižvelgiant į tai, povandeninį kultūros paveldą sudaro ne tik Baltijos jūroje esantys objektai, šių keturių institucijų bendradarbiavimas neturėtų apsiriboti tik Lietuvos teritorijos vandenyse Baltijos jūroje esančio povandeninio kultūros paveldo apsauga.

7.6 UNIDROIT konvencija dėl pavogtų ar neteisėtai išvežtų kultūros objektų

UNIDROIT konvencija dėl pavogtų ar neteisėtai išvežtų kultūros objektų (toliau – UNIDROIT konvencija) numato baudžiamosios atsakomybės teisinius pagrindus už pavogto, neteisėtai iškasto ar neteisėtai laikomo kultūros objekto pasisavinimą. Pagrindinis UNIDROIT konvencijos tikslas – pasirašiusių šalių bendradarbiavimas siekiant išsaugoti kultūros paveldą ateities kartoms³²⁶.

Lietuvoje nekilnojamojo ir kilnojamojo kultūros paveldo apsauga reglamentuojama LR Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir LR Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme. Palyginus šiuos įstatymus su UNIDROIT konvencija, pastebima, kad Lietuvos teisės aktuose nėra išplėtotą teisinę sistemą, susijusią su pavogtais arba neteisėtai išvežtais kultūros objektais. Nėra apibrėžtos kultūros paveldo savininko pavogus ar išvežus neteisėtai į užsienį kultūros paveldo objektą atsakomybės. UNIDROIT konvencijoje minima, kokių atveju kultūros paveldo savininkas turi atsakyti už padarytą žalą ir kokių atveju gali gauti kompensaciją bei kokia yra pavogto kultūros paveldo grąžinimo procedūra.

7.7 Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais

Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais³²⁷ (toliau – Orhuso konvencija) grindžiama prielaida, kad didesnis visuomenės supratimas ir dalyvavimas aplinkosaugos srityje pagerins aplinkos apsaugą. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra konstatavęs, kad paveldosauga yra

---

³²⁵ Keturios Lietuvos institucijos sutelks jėgas saugant povandeninį kultūros paveldą. Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/news/3881/158/Keturios-Lietuvos-institucijos-sutelks-jegas-saugant-povandenini-kulturos-pavelda.html>

³²⁶ UNIDROIT konvencija dėl pavogtų ar neteisėtai išvežtų kultūros objektų. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.31942?ifwid=-2y4hh3aef>

³²⁷ Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.133597>

neatsiejamai susijusi su kraštovaizdžiu, todėl visuomenei svarbūs kultūros paveldo klausimai sprendžiami remiantis Orhuso konvencijos nuostatomis.

Orhuso konvencijos tikslas – padėti apsaugoti kiekvieno dabartinės ir būsimų kartų žmogaus teisę gyventi palankioje jo sveikatai ir gerovei aplinkoje. Tuo tikslu Orhuso konvencijoje numatomi veiksmai šiose srityse:

- užtikrinti visuomenei galimybę susipažinti su valstybės institucijų turima informacija apie aplinką;
- skatinti visuomenės dalyvavimą priimant sprendimus, kurie turi poveikio aplinkai;
- užtikrinti teisę kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais.

LR Aplinkos ministerija parengė Orhuso konvencijos 2017–2020 m. įgyvendinimo ataskaitos projektą³²⁸, kurio viešas svarstymas numatomas 2020 m. Šiame įgyvendinimo ataskaitos projekte nurodyta, kad „<...> galiojantis teisinis reguliavimas užtikrina visuomenės teisę būti supažindintai su informacijos teikimo, visuomenės dalyvavimo, pažeistų teisių gynimo procedūromis“³²⁹. Orhuso konvencijos 3 str. 8 p. nurodyta, kad „kiekviena šalis užtikrina, kad asmenys, pasinaudoję šioje Konvencijoje numatytais teisėmis, nebūtų baudžiami už savo veiką, persekiojami arba kitais būdais varžomi“. LR Aplinkos ministerijos parengtame Orhuso konvencijos įgyvendinimo ataskaitos projekte nurodomos priemonės, kurios numatytos siekiant įgyvendinti Orhuso konvencijos 3 str. 8 p. nuostatą³³⁰:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 straipsnyje nurodoma, kad asmeniui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas. Laisvė reikšti įsitikinimus, gauti ir skleisti informaciją negali būti ribojama kitaip, kaip tik įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai. Konstitucijos 30 straipsnyje nurodoma, kad asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą. 33 straipsnyje piliečiams laiduojama teisė kritikuoti valstybės įstaigų ar pareigūnų darbą, apskųsti jų sprendimus. Įtvirtintas draudimas persekioti už kritiką;
2. bet koks kliudymas (baudimas, persekiojimas ir kt.) asmeniui pasinaudoti Konstitucijoje įtvirtinta teise, išskyrus pačioje Konstitucijoje įtvirtintas išimtis, yra neteisėtas;
3. Civilinio proceso kodeksas numato kiekvieno suinteresuoto asmens teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė ar įstatymo saugomas interesas;
4. siekiant užkirsti kelią asmenų teisių varžymui civiliniame procese, Civilinio proceso kodekse įtvirtintos procesinės sankcijos asmenims, piktnaudžiaujantiems procesu (teikiami nepagrįsti ieškiniai, sąmoningai veikiama prieš teisingą ir greitą bylos išnagrinėjimą ir išsprendimą). Teismas gali įpareigoti atlyginti byloje dalyvavusio asmens dėl piktnaudžiavimo procesu patirtus nuostolius;

³²⁸ Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. Viešosios konsultacijos. Prieiga per internetą: <https://am.lrv.lt/lt/teisine-informacija/viesosios-konsultacijos>

³²⁹ Pagrindiniai teisės aktai: Aplinkos apsaugos įstatymas, Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų įstatymas, Viešojo administravimo įstatymas, Informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei tvarkos aprašas. Prieiga per internetą: https://am.lrv.lt/uploads/am/documents/files/Ataskaitos_projektas_2019.pdf

³³⁰ Orhuso konvencijos įgyvendinimo ataskaitos projekte taip pateikiama ir informacija apie kliūtis, su kuriomis susiduriama įgyvendinant bet kurią iš 3 str. numatytų nuostatų: „Visuomenės, NVO atstovai teigia, kad praktikoje pasitaikantys atvejai leidžia abejoti priemonių, užtikrinančių, kad už naudojimąsi Konvencijos garantuojamomis teisėmis asmenys nebūs baudžiami, persekiojami ir kitaip varžomi, efektyvumu. Pateikia pavyzdį, kuomet, naudodamiesi Konvencijos garantuojamomis teisėmis, visuomenės atstovai protestavo prieš medžių kirtimą Kaune (fiziškai neleido jų kirsti). Į įvykio vietą atvykę policijos pareigūnai nurodė asmenims leisti nukirsti likusius medžius, tačiau jie atsiskė paklusti policijos pareigūnų nurodymams. Pastarųjų nesilaikę asmenys buvo sulaikyti, jiems taikyta administracinė atsakomybė. Asmenys skundė sprendimus, kurių pagrindu buvo skirtos baudos ir tik aukščiausios instancijos teismas šiuos sprendimus panaikino“.

5. Baudžiamajame kodekse numatyta baudžiamoji atsakomybė asmenims už veikas, kuriomis trukdoma pasinaudoti Konstitucijoje įtvirtinta teise. Kiekvienas suinteresuotas asmuo turi teisę kreiptis Baudžiamojo proceso kodekso ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka į teisėsaugos institucijas dėl galimo Konstitucijoje įtvirtintos teisės pažeidimo.

Atsižvelgiant į tai, kad iš visų Lietuvos vyriausiam administraciniame teisme gaunamų bylų 1-2 proc. bylų priskirtinos byloms dėl visuomeninių santykių aplinkos apsaugos srityje, taip pat siekiant didinti teismų atvirumą, praktikos nuoseklumą, supažindinti suinteresuotą visuomenę su aktualia teisės normų taikymo ir aiškinimo praktika, pateikti susistemintą, patogią praktiškai naudoti medžiagą, leidžiančią rasti informaciją apie tai, kaip panašaus pobūdžio bylas sprendžia Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, buvo parengtas apibendrinimas, kuriame pateikiama aktualiausia susisteminta medžiaga, susijusi su aplinkos apsaugos ginčais³³¹. Apibendrinimą sudaro 14 skyrių³³², kuriuose pateiktos medžiagos iliustravimui atrinktos 2004–2014 m. bei kai kurios ankstesnio laikotarpio administracinės bylos, kuriose suformuotos taisyklės bei pateikiami teisės aiškinimo ir taikymo pavyzdžiai yra (gali būti) aktualūs ir šiomis dienomis. Pažymėtina, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas apibendrinime nurodo, kad „<...> aplinkos apsauga yra vienas iš tarptautinės bendruomenės, Europos Sąjungos ir atskirų valstybių veiklos tikslų, bendrų (viešų) interesų ir imperatyvų“ ir „<...> šiuolaikinės visuomenės gerovę, jos išlikimą ir raidą lemia ne tik ekonominė pažanga, bet ir aplinka, kurioje saugu gyventi ir kurią būtina išsaugoti dabarties bei ateities kartoms“. Apibendrinime pateikiami aplinkos apsaugos teisiniai pagrindai, kurie įtvirtinti įvairiuose dokumentuose³³³ ir kuriuose kultūros objektai yra nurodomi kaip neatskiriama aplinkos dalis. Kaip viena iš teisiųjų pagrindų išskiriama Orhuso konvencija, kurioje pripažįstama, kad kiekvienas asmuo turi teisę gyventi tinkamoje jo sveikatai bei gerovei aplinkoje, privalo ir individualiai, ir kartu su kitais saugoti aplinką ir gerinti jos dėl dabartinių ir būsimų kartų gerovės. Siekdamas sudaryti galimybes ginti šią teisę ir vykdyti nustatytas pareigas, Orhuso konvencijos šalys įsipareigojo užtikrinti teisę gauti informaciją, teisę visuomenei dalyvauti priimant sprendimus bei teisę kreiptis į teismus aplinkos klausimais, kad būtų apsaugota kiekvieno dabartinės ir būsimų kartų žmogaus teisė gyventi jo sveikatai ir gerovei palankioje aplinkoje. Apibendrinimo 2 skyriuje pateikiamas piliečių, visuomeninių organizacijų, kitų fizinių ir juridinių asmenų teisės ir pareigos kontroliuojant valstybės valdymo ir savivaldos institucijų veiksmus (neveikimą) aplinkos apsaugos srityje.

Atsižvelgiant į tai, kad paveldosauga yra neatsiejamai susijusi su aplinka, vertinama, kad visuomenei svarbūs kultūros paveldo klausimai gali būti ir yra sprendžiami remiantis Orhuso konvencija.

Apžvelgus Lietuvos Respublikos kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimą daugiašalių tarptautinių dokumentų, reglamentuojančių kultūros paveldo apsaugą, nuostatoms nustatyta, kad Lietuvos kultūros paveldo apsaugos teisinė bazė iš dalies atliepia tarptautinius dokumentus, paveldo apsaugos valdymo sistema kuriama atsižvelgiant į šių dokumentų nuostatas.

Visgi pastebima, kad dalis tarptautinių dokumentų nuostatų Lietuvos Respublikos kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančiuose dokumentuose neatspindi arba yra įgyvendinamos neefektyviai, pvz., nėra įgyvendinamos Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos nuostatos, numatančios, kad kiekvienas į Pasaulio paveldo sąrašą įtrauktas objektas turėtų patvirtintą valdymo planą arba valdymo sistemą. Lietuvos teisės aktuose taip pat pasigendama konvencijose vartojamų sąvokų įtraukimo, pvz.,

³³¹ Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas aplinkos apsaugos srityje, apibendrinimas. Prieiga per internetą: <https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/lvat-biuletinis-nr.-28-apibendrinimas.pdf>

³³² VI skyrius skirtas kultūros paveldo apsaugai

³³³ Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment. Prieiga per internetą: https://www.ipcc.ch/apps/nj-lite/srex/nj-lite_download.php?id=6471; Kramer, L. EU Environmental Law. Seventh Edition. Sweet & Maxwell. 2012, p. 2.

„mišrus paveldas“, „gamtos paveldas“, „jūrinis kultūros paveldas“.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad Valstybinė kultūros paveldo komisija sistemingai analizuoja, kaip Lietuvos Respublika vykdo konvencijų, prie kurių yra prisijungusi (ratifikavusi), nuostatas. Komisijos pateikiamuose sprendimuose dėl konvencijų nuostatų įgyvendinimo dažniausiai nurodoma, kad ne visos nuostatos yra perkeltos į Lietuvos Respublikos kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančius teisinius dokumentus, o nuostatų įgyvendinimas praktikoje yra komplikuoatas. Valstybinės kultūros paveldo komisijos sprendimai bei nutarimai pateikiami Teisės aktų registre.

2 priede pateikiamas Lietuvos kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimas daugiašalių tarptautinių dokumentų, reglamentuojančių kultūros paveldo apsaugą, nuostatoms vertinimas.

8 Kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančių teisės aktų atitikimo Europos Tarybos Faro konvencijos nuostatomis analizė

Siekiant demokratijos įtvirtinimo bei visuotinio žmogaus teisių laikymosi, 2005 m. Europos Taryba pakvietė valstybes nares pasirašyti Kultūros paveldo vertės pagrindų visuomenei konvenciją (toliau – Faro konvencija), kuri pradėjo veikti nuo 2011 m. Dar 2007 m. Vilniuje įvykusios Europos Tarybos konferencijos³³⁴ dalyviai³³⁵ priėmė Vilniaus deklaraciją, kviečiančia valstybių vyriausybes kuo greičiau pasirašyti ir ratifikuoti Faro konvenciją. Visgi Vilniaus deklaracijos priėmimas nepaskatino laukiamų pokyčių ir Lietuvos valdžios institucijos nepriėmė jokių sprendimų, kurių užtikrintų valstybės prisijungimą prie Faro konvencijos. 2017 m. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė rezoliuciją dėl Lietuvos prisijungimo prie Faro konvencijos³³⁶, kurioje dar kartą Lietuvos Respublikos Vyriausybė yra raginama užtikrinti, kad Faro konvencija būtų pasirašyta ir pateikta Lietuvos Respublikos Seimui ratifikuoti, o jos principai pradėti taikyti Lietuvos kultūros paveldo politikoje ir praktikoje. 2018 m. Lietuvos Respublikos Seimo nariai³³⁷ pateikė Lietuvos Respublikos Seimo rezoliuciją dėl Lietuvos prisijungimo prie Faro konvencijos. Šia rezoliucija Lietuvos Respublikos Vyriausybė dar kartą buvo kviečiama užtikrinti kad Faro konvencija būtų kuo greičiau pasirašyta ir iki 2018 m. pateikta Lietuvos Respublikos Seimui ratifikuoti. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija reaguodama į raginimus informavo, kad yra pateikusi prašymą Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos Grėsmių valdymo ir krizių prevencijos biurui, Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentui, Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybai ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai pagal kompetenciją įvertinti Faro konvencijos pasirašymo ir ratifikavimo tikslumą ir galimas rizikas, jei tokių būtų³³⁸. Gavus institucijų vertinimą, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija imsis veiksmų dėl Faro konvencijos ratifikavimo.

Šiame poskyryje pateikiama informacija, kaip Lietuvos kultūros paveldo apsaugą reglamentuojantys teisės aktai atitinka Faro konvencijos nuostatas, pateikiamos rekomendacijos, kurias nuostatas reikėtų įtraukti į teisės aktus ir kokius pakeitimus atlikti teisiniame kultūros paveldo apsaugos reglamentavime, kad šis atitiktų Faro konvencijoje išreiškiamas nuostatas.

Pirmajame Faro konvencijos straipsnyje akcentuojama individuali ir kolektyvinė atsakomybė už kultūros paveldą bei siekis išsaugoti ir tvariai naudoti kultūros paveldą, kuris yra neatsiejama žmonijos raidos ir

³³⁴ Tarptautinės paveldosaugos konvencijos ir pagrindinės temos: dabartis ir perspektyvos. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/tarptautines-paveldosaugos-konvencijos-ir-pagrindines-temos-dabartis-ir-perspektyvos/>

³³⁵ Konferencijoje dalyvavo daugiau kaip 20 Europos valstybių parlamentų ir vykdomosios valdžios institucijų, Europos Tarybos ir Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos, UNESCO, Europos nevyriausybinių organizacijų „Europa Nostra“, ICOMOS, ICCROM, UNIDROIT vadovai ir kiti aukšto lygio atstovai, mokslininkai.

³³⁶ Lietuvos Respublikos Seimo rezoliucija dėl Lietuvos prisijungimo prie Europos Tarybos Kultūros paveldo vertės visuomenei pagrindų konvencijos (Faro konvencijos), 2017 m. lapkričio 14 d. Nr. XIII-725. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/df1af4a2cad511e782d4fd2c44cc67af>

³³⁷ Lietuvos Respublikos Seimo nario Mindaugo Puidoko 2018 m. rugpjūčio 24 d. raštas Nr. SN-S-27 dėl pasirengimo stadijos ratifikuoti Europos Tarybos pagrindinę konvenciją dėl kultūros paveldo vertės visuomenei (Faro konvenciją)

³³⁸ Pažymėtina, kad dar 2007 m. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerija buvo pateikusi atsakymą dėl Faro konvencijos pasirašymo ir ratifikavimo tikslumo. Atsakyme nurodoma, kad ratifikavimas turėtų būti atidėtas, kadangi „<Tarp Faro konvenciją pasirašiusių valstybių nėra nė vienos įtakingiausios Europos Sąjungos narės, o tai rodo rezervuotą valstybių norą tapti šios konvencijos narėmis“. Taip pat pažymėtina, kad nors Tyrimo apimtyje nebuvo vertinama Jungtinių Tautų konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais (toliau – Orhuso konvencija), tačiau visuomenei svarbūs kultūros paveldo klausimai sprendžiami remiantis Orhuso konvencijos nuostatomis, kadangi Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra konstatavęs, kad paveldosauga yra neatsiejamai susijusi su kraštovaizdžiu.

gyvenimo kokybės dalis. Antrajame straipsnyje pateikiami dokumente vartojamų sąvokų apibrėžimai, kuriuose nurodoma, kad „kultūros paveldas – iš praeities paveldėtų išteklių, kuriuos, nesvarbu, kas jų savininkas, žmonės suvokia kaip jų nuolat besivystančių vertybių, įsitikinimų, žinių ir tradicijų atspindį ir išraišką, visuma. Jis apima visus aplinkos aspektus, kylančius iš žmogaus ir vietovių sąveikos laikui bėgant“. Lietuvoje kultūros paveldo sąvoka apibrėžiama Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 2 straipsnyje, kuriame nurodoma, kad „kultūros paveldas – karta iš kartos paveldimos, perimamos, sukurtos ir perduodamos kultūros vertybės, svarbios etniniu, istoriniu, estetiniu ir moksliniu požiūriu“. Įstatyme pateikiamas kultūros paveldo apibrėžimas neprieštarauja Faro konvencijoje pateikiamam apibrėžimui, tačiau Faro konvencijoje kultūros paveldu laikomi ne tik visuomeninę vertę turintys objektai, bet ir juos kurianti aplinka, su kuria sąveikauja žmogus. Faro konvencijoje taip pat pateikiamas „paveldo bendruomenės“ apibrėžimas, kuriame nurodyta, kad tai „žmonės, vertinantys specifinius kultūros paveldo, kurį jie viešosios veiklos sąlygomis nori išlaikyti ir perduoti ateities kartoms, aspektus“.

3 straipsnis. Bendras Europos paveldas

Straipsnyje akcentuojama, kad Faro konvenciją pasirašiusios Europos Tarybos valstybės narės privalo skatinti suvokimą apie bendrą kultūros paveldą. Bendras Europos paveldas įvardinamas kaip visų formų Europos kultūros paveldas, apimantis iš patirties atsiradusius idealus, principus ir vertybes bei skatinantis visuomenės, grindžiamos pagarba žmogaus teisėms, demokratijos ir teisinės valstybės principams, vystymąsi. Straipsnyje rašoma apie „bendrą Europos paveldą“ taip akcentuojant paveldą kaip bendrą, visai Europai priklausantį palikimą. Panaši sąvoka – pasaulio paveldas – jau buvo paminėta Pasaulio kultūros ir gamtos apsaugos konvencijoje³³⁹, kuri pasaulio paveldą apibrėžia kaip bendrą, visai žmonijai priklausantį palikimą, už kurio išsaugojimą atsakinga ne tik atskira valstybė, bet ir visa tarptautinė bendruomenė.

Lietuvos kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimas šiai nuostatai:

Lietuvos teisiniuose dokumentuose nėra numatoma, kas yra bendras Europos paveldas, pateikiamas tik kultūros paveldo apibrėžimas, kuris savo turiniu neprieštarauja Faro konvencijos 3 straipsnyje pateikiamai paveldo sandarai, tačiau Lietuvos teisės aktuose kultūros paveldo „bendrumas“ nėra akcentuojamas.

4 straipsnis. Su kultūros paveldu susijusios teisės ir atsakomybė

Straipsnyje nurodomos teisės ir atsakomybės, apimančios kiekvieno asmens teisę naudotis kultūros paveldu ir prisidėti prie jo vertės didinimo, tačiau tuo pačiu ir pareigas gerbti kitų kultūros paveldą kaip savąjį, įskaitant ir bendrą Europos paveldą, o teisės į kultūros paveldą įgyvendinimas gali būti ribojimas ne daugiau nei būtina viešajam interesui ar kitų asmenų laisvėms ir teisėms apginti.

Lietuvos kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimas šiai nuostatai:

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme yra nuostata, jog užsienio valstybėms reikšmingas nekilnojamas kultūros paveldas, esantis Lietuvoje, pripažintas, prižiūrimas ir tvarkomas pagal Lietuvos tarptautines sutartis, Lietuvos įstatymus ir kitus teisės aktus. Užsienio valstybių fiziniai ir juridiniai asmenys šį paveldą tvarko Lietuvos įstatymų, kitų teisės aktų ir kultūros ministro nustatyta tvarka, gavę Užsienio reikalų ministerijos sutikimą, taigi atitinka pareigą gerbti kitų kultūros paveldą kaip savąjį, o tikslas sudaryti sąlygas dabarties ir ateities kartoms nekilnojamojo kultūros paveldą pažinti, lankyti ir juo naudotis apima teisę naudotis kultūros paveldu. Teisės į paveldą įgyvendinimo apribojimas įstatymuose apibrėžiamas kaip draudimas pažeisti ar naikinti kultūros paveldą. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme

³³⁹ Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija. Priimta 1972 m. lapkričio 16 d. UNESCO Generalinės konferencijos septynioliktoje sesijoje Paryžiuje. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/TAIS.279517/#_ftn1

numatoma, kad jeigu kultūros paveldo objekto ar vietovės vertingąsias savybes žaloja pernelyg intensyvus lankymas ir žalojimo negalima išvengti techninėmis priemonėmis, gali būti įvestas užmokestis už lankymą arba kitaip mažinamas lankytojų srautas.

5 straipsnis. Kultūros paveldo teisė ir politika

Straipsnyje įvardijami įsipareigojimai, kuriuos prisiima konvenciją pasirašiusios šalys: pripažinti viešąjį interesą, susijusį su kultūros paveldu, užtikrinti teisę į paveldą, didinti kultūros paveldo vertę ir pripažinti ją nepriklausomai nuo paveldo kilmės bei skatinti jo apsaugą.

Lietuvos kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimas šiai nuostatai:

Kultūros paveldo apsaugos skatinimas ir jo vertės palaikymas bei didinimas Lietuvos teisiniame reglamentavime įtvirtinti kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos ir nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymuose, teisės į paveldą užtikrinimas apima kultūros paminklus, kurie dėl išskirtinės mokslinės, istorinės ar kultūrinės vertės turi būti prieinami visuomenei, tokie paminklai įrašomi į Valstybinės reikšmės istorijos, archeologijos ir kultūros objektų sąrašą, net jei jie yra privati nuosavybė. Tokių paminklų savininkai privalo užtikrinti vertybių apsaugą, negali išvežti jų iš šalies be leidimo, taip pat privalo informuoti, jei keičiasi vertybės savininkas. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas įtvirtina, jog kiekvienas visuomenės narys turi teisę pažinti nekilnojamasias kultūros vertybes ir vyriausybė, jeigu reikia, išsaugoti kultūros paminklą ir padaryti jį prieinamu visuomenei, turi teisę kultūros paminklus paimti visuomenės poreikiams įstatymų nustatyta tvarka, o privačioje nuosavybėje esantys nekilnojamojo kultūros paveldo pastatai privalo būti prieinami viešai.

6 straipsniu pabrėžiama, jog konvencijos nuostatų nereiktų interpretuoti kaip priešingų žmogaus teisėms ar nacionalinei teisei.

7 straipsnis. Kultūros paveldas ir dialogas

Šiame straipsnyje teigiama, jog šalys įsipareigoja skatinti etinių kultūros paveldo aspektų svarstymus ir paveldo pristatymo metodus, teisingai išnagrinėti situacijas, kai skirtingos bendruomenės prieštarauja vertina kultūros paveldą bei siekti tokiems konfliktams užkirsti kelią ateityje. Straipsnyje taip pat nurodomas įpareigojimas įtraukti paveldą į visus švietimo lygius, skatinti tęstinį profesinį mokymą, keitimąsi žiniomis ir įgūdžiais.

Lietuvos kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimas šiai nuostatai:

Kilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo kriterijus nustato Kultūros ministerija, o nekilnojamojo kultūros vertybių reikšmingumą nustato nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos, tačiau tiesiogiai bendruomenės nėra įtraukiamos į kultūros paveldo vertinimą, nes dėl objektų skyrimo paveldu sprendžia valstybinės institucijos. Lietuvos Respublikos bendrojo plano esamos būklės analizėje³⁴⁰ teigiama, kad nors Lietuvos strateginiuose dokumentuose kultūros paveldas įvardijamas kaip svarbus socialinio ir ekonominio vystymosi veiksnys, švietimo, užimtumo, turizmo ir tvaraus vystymosi šaltinis ir visuomenės dalyvavimas sprendimų priėmimo yra svarbus, tačiau kultūros paveldo apsaugos tikslai dažniausiai formuojami ir vykdomi tik valstybės institucijų, neatsižvelgiant į visuomenės nuomonę³⁴¹. Pažymėtina, kad Valstybinė

³⁴⁰ LRBP esamos būklės analizė, 2.3 Kultūros išteklių. Prieiga per internetą: <http://www.bendrasisplanas.lt/esamos-bukles-analize-2/>

³⁴¹ LRBP esamos būklės analizės apžvalgoje nurodoma, kad kultūros paveldas, kaip svarbus socialinio ir ekonominio vystymosi veiksnys, neįkainojamas švietimo, užimtumo, turizmo ir tvaraus vystymosi šaltinis, nėra pakankamai integruotas į šias sritis, paveldosaugos procesuose didesnė reikšmė teikiama visuomenės dalyvavimui, materialaus ir nematerialaus paveldo sąsajoms. Apžvalgoje išskiriamos keturios pagrindinės problemos, lemiančios kultūros paveldo nykimą: 1) demografinė situacija – sumažėjęs arba išvis išnykęs objektų panaudojimo pritaikymo poreikis, senyvas valdytojų amžius, savininkai,

kultūros paveldo komisija taip pat yra konstatavusi, kad „Lietuvoje visuomenei nesudarytos sąlygos veiksmingai dalyvauti priimant sprendimus, ypač pradiniam sprendimų priėmimo etape“³⁴². Norint ratifikuoti Faro konvenciją ir taikyti jos principus praktikoje, visuomenės įtraukimas į visą paveldosaugos procesą yra neatsiejamas, kadangi Faro konvencijos nuostatai tiesiogiai įpareigoja visuomenės dalyvavimą procesuose.

8 straipsnis. Aplinkos apsauga, paveldas ir gyvenimo kokybė

8 straipsnyje įvardijama, jog valstybės, saugodamos kultūrinės aplinkos paveldą, turi atsižvelgti į kitų aspektų, kaip ekonominio, politinio, socialinio ir kultūrinio vystymosi bei žemės naudojimo planavimo procesų turtinimą, kylantį iš kultūros paveldo apsaugos, taip pat įsipareigojama siekti suderinamumo tarp kultūros paveldo bei kultūrinės, biologinės, geologinės ir kraštovaizdžio įvairovės politikos, didinant atsakomybę už savo gyvenamą vietą jausmą ir skatinant kultūros vertybių apsaugą šiuolaikiškai keičiant aplinką.

Lietuvos kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimas šiai nuostatai:

Saugomų teritorijų įstatymas numato kultūrinės ir biologinės bei geologinės aplinkų suderinamumą, siekiant didinti atsakomybę už gyvenamą vietą bei saugoti aplinką, o teritorijų planavimo įstatymas numato darnią urbanizacijos ir kultūrinės aplinkos sąveiką keičiant aplinką.

Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ ir Nacionalinėje pažangos programoje³⁴³ kultūros, kaip horizontalaus prioriteto, intervencijomis siekiama spręsti ne tik kultūros sektoriaus problemas, bet ir socialinei ir ekonominei raidai būdingas ekonominio konkurencingumo, visuomenės sanglaudos ir tvaraus vystymosi problemas³⁴⁴. Tinkamai saugomas bei prižiūrimas kultūros paveldas formuoja šalies įvaizdį, prisideda prie gerovės kūrimo, teigiamai veikia ekonominę bei socialinę sritis. Ministrų Komiteto

---

gyvenantys ne Lietuvoje, skirtingų pažiūrų ir finansinių galimybių paveldo objekto valdytojų gausa; 2) sudėtingas pritaikymas, žinių stoka – istorinių pastatų pritaikymas naujai paskirčiai nepažeidžiant vertingųjų savybių, pagal šiuolaikinės statybos normas. Informacijos apie kultūros paveldo objektą ir jo tvarkybą stoka; 3) žemės ūkio plėtra, žemėtvarkos aspektai – didžiųjų ūkių skatinimas daro reikšmingą poveikį kaimiškajam kultūriniam kraštovaizdžiui. Nesuformuoti kadastriniai sklypai ar žemės sklypų formavimas neatsižvelgiant į kultūros paveldo objektų specifiką; 4) lėšų stoka – finansuojama tik 27 proc. viso lėšų poreikio. Nei valstybė, nei savivaldybės nepajėgios finansiškai užtikrinti kultūros paveldo išsaugojimo, todėl paveldo pritaikymui ir privačių investicijų pritraukimui būtina sukurti finansinių ir nefinansinių paskatų sistemą. Prieiga per internetą: <http://www.bendrasisplanas.lt/esamos-bukles-analize-2/>

³⁴² Lietuvoje informacija apie aplinką pateikiama visuomenei nepakankamai kokybiškai ir objektyviai. Visuomenei nesudarytos sąlygos veiksmingai dalyvauti priimant sprendimus, ypač pradiniam sprendimų priėmimo etape, kai yra visos galimybės svarstyti ir pasirinkti įvairius variantus. Norminių teisės aktų ir kitų bendro pobūdžio privalomųjų teisės normų, galinčių turėti didelį poveikį aplinkai, rengimo etape ji negali teikti pastabų valstybės institucijoms tiesiogiai arba per atstovaujamas konsultacines įstaigas. Be to, šie projektai dažniausiai nėra skelbiami viešai arba kitais būdais pateikiami visuomenei. Nesudarytos tinkamos galimybės dalyvauti rengiant planus ir programas, susijusias su aplinka, ypač kultūros paveldo ir kultūrinio kraštovaizdžio apsaugos srityje. Visuomenės dalyvavimo rezultatai deramai neatsispindi priimamuose sprendimuose, taip pat ir teisės aktuose. Lietuvos Respublikos Valstybinės kultūros komisijos sprendimas dėl Jungtinių Tautų Organizacijos Europos Ekonominės Komisijos konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkos klausimais (Orhuso konvencijos) ir Europos Bendrijos vardu ją patvirtinančių reglamentų įgyvendinimo Lietuvoje. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EB437FAC305E>

³⁴³ Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. XI-2015 „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030““ patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2012, Nr. 61-3050. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517>; Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimas Nr. 1482 „Dėl 2014–2020 metų Nacionalinės pažangos programos patvirtinimo“. Valstybės žinios. 2012, Nr. 144-7430. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.439028>

³⁴⁴ LRBP esamos būklės analizė, 2.3 Kultūros išteklių. Prieiga per internetą: <http://www.bendrasisplanas.lt/esamos-bukles-analize-2/>

rekomendacijose valstybėms narėms dėl Europos kultūros paveldo strategijos XXI amžiuje³⁴⁵ nurodoma, kad „<...> kultūros paveldo apsauga, išsaugojimas, propagavimas bei puoselėjimas padeda kurti glaudesnes ir sąžiningesnes bendruomenes, kurios vadovaujasi bendrą Europos žmonių palikimą sudarančiais principais“.

„Lietuva 2030“ – dokumente, kuriame pateikiama Lietuvos vizija, raidos prioritetai bei jų įgyvendinimo kryptys iki 2030 metų, akcentuojama kultūros svarba ekonominiams, socialiniams, kultūriniais ir aplinkos procesams.

9 straipsnis. Tausus kultūros paveldo naudojimas

Straipsnyje įvardijami įsipareigojimai skatinti pagarbą kultūros paveldo vientisumui, remti tvaraus valdymo principus ir skatinti priežiūrą, užtikrinti, kad svarbiuose reglamentuose būtų atsižvelgiama į poreikį užtikrinti kultūros paveldo apsaugą, skatinti tradicijomis grįstų metodų, medžiagų ir įgūdžių naudojimą bei skatinti aukštos kokybės darbo užtikrinimą taikant profesinės kvalifikacijos ir akreditacijos sistemas.

Lietuvos kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimas šiai nuostatai:

Profesinė kvalifikacija ir akreditacija, susijusi su kultūros paveldu, reglamentuojama kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme, kuriame nurodoma, jog Kultūros ministerija suteikia kvalifikacines kategorijas restauratoriams kilnojamųjų kultūros vertybių restauratorių atestavimo komisijos teikimu. Tirti, konservuoti ir restauruoti kilnojamąsias kultūros vertybes, taip pat vertybę, kuri yra viena iš nekilnojamojo kultūros paveldo statinio vertingųjų savybių, ir dailės nekilnojamojo kultūros paveldo objektus gali tik tokias kvalifikacines kategorijas turintys asmenys, tokie pat reikalavimai taikomi ir nekilnojamosioms kultūros vertybėms.

10 straipsnis. Kultūros paveldas ir ekonominė veikla

Straipsnyje įvardijami šalių įsipareigojimai, apimantys kultūros paveldo potencialo, kaip tvarios ekonominės plėtros veiksnio, panaudojimą. Įvardijami įsipareigojimai panaudoti ekonominį kultūros paveldo potencialą, didinti sąmoningumą kultūros paveldo klausimais, atsižvelgti į jį formuojant ekonomikos politiką ir užtikrinti, kad ši politika gintų kultūros paveldo vientisumą ir nekeltų pavojaus jo vertybėms.

Lietuvos kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimas šiai nuostatai:

Kultūros paveldo ištekliai atlieka vertės kūrimo funkciją ir padeda ugdyti įgūdžius, prisideda prie ekonomikos augimo ir turizmo skatinimo, darbo vietų kūrimo³⁴⁶. Europos Parlamento 2015 m. rugsėjo 8 d. rezoliucijoje „Integruotas požiūris į Europos kultūros paveldą“³⁴⁷ pabrėžiama, kad „<...> nors pagrindinę kultūros paveldo vertę ir toliau parodo jo kultūrinė svarba, jis atlieka vaidmenį ir skatinant augimą bei darbo vietų kūrimą“. Lietuvos kultūros politikos strategijoje³⁴⁸ nurodoma, kad rūpinimasis materialiu bei nematerialiu kultūros paveldu bei šiuolaikiniais iškilų meno kūrėjų kūriniais, tradicijomis, objektais, turinčiais ypatingą meninę vertę – viskuo, kas ugdo ir plečia žmogaus gyvenimo prasmų suvokimą – kuria daugybines socialinę ir ekonominę naudą, todėl turi būti valstybės prioritetas.

³⁴⁵ Recommendation of the Committee of Ministers to member States on the European Cultural Heritage Strategy for the 21st century. Priėmė Ministrų Komitetas 2017 m. vasario 22 d. 1278-ojo ministrų pirmininkų pavaduotojų susirinkimo metu. Prieiga per internetą: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016806f6a03

³⁴⁶ Pranešimas dėl integruoto požiūrio į Europos kultūros paveldą. Prieiga per internetą: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2015-0207_LT.html#title2

³⁴⁷ European Parliament resolution of 8 September 2015 towards an integrated approach to cultural heritage for Europe (2014/2149(INI)). Prieiga per internetą: [http://www.europarl.europa.eu/RegistreWeb/search/simple.htm?reference=P8_TA\(2015\)0293](http://www.europarl.europa.eu/RegistreWeb/search/simple.htm?reference=P8_TA(2015)0293)

³⁴⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. birželio 26 d. nutarimas Nr. 665 dėl Lietuvos kultūros politikos strategijos patvirtinimo, prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6aa23a109d4d11e9878fc525390407ce>

Lietuvoje nekilnojamas kultūros paveldas reglamentuojamas remiantis trimis tikslais, vienas kurių yra sudaryti sąlygas dabarties ir ateities kartoms nekilnojamąjį kultūros paveldą pažinti, lankyti ir juo naudotis. Architektūros įstatyme numatyta, jog viešasis interesas apima ir statinių derinimą prie aplinkos, gamtinio ir urbanistinio kraštovaizdžio puoselėjimą, nekilnojamojo architektūrinio, urbanistinio ir etnokultūrinio paveldo išsaugojimą.

11 straipsnis. Viešosios atsakomybės už kultūros paveldą ugdymas

Šiuo straipsniu išreiškiami įsipareigojimai valdant kultūros paveldą skatinti integruotą ir informacija pagrįstą viešosios valdžios institucijų požiūrį, plėtoti teisinius, finansinius ir profesinius pagrindus, kurie sudarytų galimybes imtis bendrų veiksmų, plėtoti naujovėmis pagrįstus viešosios valdžios institucijų ir kitų proceso dalyvių bendradarbiavimo būdus, gerbti ir skatinti savanoriškas iniciatyvas, kurios papildytų viešosios valdžios institucijų funkcijas bei skatinti nevyriausybinės organizacijas, kurios rūpinasi paveldo išsaugojimu, veikti viešojo intereso naudai.

Lietuvos kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimas šiai nuostatai:

Bendradarbiavimo aspektas Lietuvos kultūros paveldo teisiniame reglamentavime nėra aiškiai išreikštas ir pabrėžiamas: nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos nacionalinę politiką formuoja Seimas, Vyriausybė, Kultūros ministerija, atsižvelgdami į Valstybinės kultūros paveldo komisijos teikiamus paveldosauginės patirties ir tendencijų vertinimus bei analizes ir siūlymus, o tradicinės religinės bendruomenės, bendrijos ir centrai, mokslo ir studijų bei kitos valstybinės tyrimų institucijos gali organizuoti jų veiklos sritį atitinkančio ar nuosavybės teise turimo nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimą ir atskleidimą, savo veiksmus derindamos su Kultūros paveldo departamentu, bet plačiau bendruomenių ir nevyriausybinių organizacijų vaidmuo nėra apibrėžiamas. Visuomenė minima tik kaip dalyvis pristatant jai ar eksponuojant kultūros vertybes, tačiau neįvardijama, kokiais būdais visuomenė įtraukiama į apsaugos procesus. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas numato, kad planuojant teritorijas būtina atsižvelgti į visuomenės poreikius bei įpareigoja Aplinkos ministeriją sudaryti sąlygas visuomenei dalyvauti teritorijų planavimo procese, tačiau nors visuomenės viešasis interesas apima kultūros paveldo apsaugą ir visuomenė gali kreiptis dėl jos interesų pažeidimo, nėra išskiriami konkretūs būdai visuomenei įsitraukti į kultūros paveldo apsaugos procesus.

Visuomenės informavimas apie priimamus ar derinamus sprendimus įteisintas, tačiau bendradarbiavimas tarp institucijų ir visuomenės nėra aiškiai reglamentuotas ir atskirtas, įstatymais neskatinamos gyventojų savanoriškos iniciatyvos bendradarbiauti su valstybės institucijomis.

12 straipsnis. Galimybė naudotis kultūros paveldu ir dalyvavimas demokratinuose procesuose

Šiame straipsnyje išskiriami šalių įsipareigojimai skatinti visus asmenis dalyvauti kultūros paveldo atpažinimo, tyrimų, interpretavimo, apsaugos, išsaugojimo ir sklaidos procese, viešuose svarstymuose ir debatuose apie kultūros paveldo teikiamas galimybes ir iššūkius bei atsižvelgti į vertę, sukuriama kiekvienos paveldo bendruomenės kultūros paveldui, pripažinti savanoriškų organizacijų, kaip veiklos partnerių ir konstruktyvių kultūros paveldo politikos kritikų, vaidmenį, bei imtis veiksmų, kurie sudarytų geresnes galimybes naudotis kultūros paveldu, didinant jo vertės, būtinybės jį prižiūrėti bei saugoti ir jo teikiamos naudos suvokimą.

Lietuvos kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimas šiai nuostatai:

Galimybių studijos ataskaitoje „Brėžiant kultūros politikos kryptis“³⁴⁹ teigiama, kad įtraukus visuomenę į kultūros paveldo apsaugos politikos ir įgyvendinimo formavimą būtų priimami labiau pagrįsti ir tvarūs sprendimai, nes šių sprendimų vykdymas nebūtų svetimas objektų aplinkose esančioms bendruomenėms.

Visuomenės įtraukimas į diskusijų ir kritikos procesus, susijusius su kultūros paveldo apsauga, Lietuvoje yra labai ribotas³⁵⁰: visuomenė įtraukta į teritorijų planavimo sprendimų priėmimą ir gali reikšti pretenzijas, jei nepaisoma jos viešojo intereso, tačiau kultūros paveldo srityje savanoriškų organizacijų, kaip partnerių ir konstruktyvių kritikų pozicija nėra įtvirtinta. Kultūros paveldo tyrimų srityje reglamentuojama, jog vykdyti tyrimus gali tik kilnojamųjų kultūros vertybių restauratorių atestavimo komisijos atestuoti restauratoriai, turintys atitinkamas kvalifikacines kategorijas, o atlikti nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybą ir paveldosaugos (specialiąją) ekspertizę gali tik kvalifikacinius reikalavimus atitinkantys ir atestuoti specialistai, gavę nekilnojamojo kultūros paveldo specialisto kvalifikacijos atestatą.

Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas numato, jog į Kultūros vertybių registrą įrašytų kilnojamųjų kultūros vertybių savininkams kompensuojama šioms vertybėms išsaugoti reikalingų tyrimo, konservavimo, restauravimo ir apsaugos priemonių įrengimo darbų išlaidų dalis, jei šių kilnojamųjų kultūros vertybių savininkai arba valdytojai jas eksponuoja ar kitaip daro prieinamas visuomenei, taigi taip valstybė skatina kultūros paveldo priežiūros ir saugojimo suvokimą bei didina paveldo vertę. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme įtvirtinta, jog kiekvienas visuomenės narys turi teisę pažinti nekilnojamąsias kultūros vertybes ir vyriausybė, jeigu reikia, kad kultūros paminklas būtų išsaugotas ir prieinamas visuomenei, turi teisę kultūros paminklus paimti visuomenės poreikiams įstatymų nustatyta tvarka bei privačios nuosavybės žemėse esantys nekilnojamojo kultūros paveldo objektai privalo būti prieinami lankytojams, kiek tai nesudaro papildomų kaštų paveldo objekto vertingosioms savybėms išlaikyti.

13 straipsnis. Kultūros paveldas ir žinios

Straipsnyje numatomi įsipareigojimai sudaryti sąlygas įtraukti kultūros paveldo aspektus į visus švietimo lygmenis ne tik kaip atskirą tyrimų objektą, bet ir kaip naudingą priemonę kitiems tiriamiems objektams pažinti, sustiprinti ryšį tarp švietimo ir profesinio rengimo kultūros paveldo srityje bei skatinti tarpdisciplininius kultūros paveldo, paveldo bendruomenių, aplinkos ir jų tarpusavio sąveikos mokslinius tyrimus.

Lietuvos kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimas šiai nuostatai:

Nacionalinės pažangos programoje³⁵¹ nurodoma, kad įgyvendinant kultūros horizontalųjį prioritetą³⁵² siekiama skatinti jaunimo kūrybingumą, užtikrinti kultūros paslaugų patrauklumą, skatinti jaunimo norą dalyvauti kūryboje ir kultūros procesuose. Viena iš veiklų, prisidedanti prie šio siekio

³⁴⁹ Brėžiant kultūros politikos kryptis. Galimybių studijos ataskaita. Prieiga per internetą:

<http://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/KM%20Galimybiu%20studija%20GALUTINE.pdf>

³⁵⁰ Pažymėtina, kad 2018 m. spalio 23 d. Seimo Kultūros komitetas ir asociacija „Aplinkos ir paveldo saugojimo sąjūdis“ surengė forumą „Strateginės bylos prieš visuomenės dalyvavimą Lietuvoje: ką daryti“. Forumo dalyviai aptarė teorinį ir praktinį strateginių bylų prieš visuomenės dalyvavimą kontekstą – pasaulinius ir lietuviškus jo pavyzdžius ir istoriją, sociokultūrinės problemas, apie kurias jis liudija, iššūkius žodžio laisvei ir kitoms pamatinėms demokratijos vertybėms, įvairių valstybių taikomas priemones apginti piliečius nuo nepagrįsto persekiojimo – ir pristatė savo požiūrius į galimus problemų sprendimo būdus. Prieiga per internetą: <https://lietuvos.link/seime-bus-svarstoma-kaip-apsaugoti-piliecius-nuo-bylu-uz-dalyvavima-sprendziant-viesuosius-reikalus/>

³⁵¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimas Nr. 1482 dėl 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.439028/asr>

³⁵² Nacionalinėje pažangos programoje be vertikalųjų prioritetų („Visuomenės ugdymas, mokslas ir kultūra“, „Veikli ir solidari visuomenė“, „Ekonominiam augimui palanki aplinka“, „Į aukštą pridėtinę vertę orientuota, integrali ekonomika“, „Visuomenės poreikius atitinkantis ir pažangus viešasis valdymas“) išskiriami ir trys horizontalieji prioritetai, apimantys sritis, kurioms būdingos kompleksinės problemos ir kurių negalima išspręsti pasitelkus vienos ar kelių sektorių politikų priemones. Horizontalieji prioritetai: „Kultūra“, „Regioninė plėtra“, „Sveikata visiems“.

įgyvendinimo – edukacinių programų, susijusių su kultūros paveldu, jo verte ir išsaugojimo nauda, kūrimas ir diegimas muziejų ir kitų kultūros įstaigų mokymo įstaigų ugdomosios veiklos procesuose.

Lietuvoje Muziejų įstatymas³⁵³ numato, jog nacionaliniai, savivaldybių ir respublikiniai muziejai bendradarbiauja su švietimo įstaigomis ir rengia muziejines mokinių ugdymo programas bei vykdo parodų, švietimo ir tyrimo veiklą visoje Lietuvoje, o šiuose muziejuose tarp kitų objektų, eksponuojami ir kultūros paveldo objektai. Dokumentų ir archyvų įstatyme numatoma, jog dokumentai gali būti naudojami faktų įrodymo, švietimo, mokslinio tyrimo ir kitais nekomerciniais tikslais.

Valstybinė kultūros paveldo komisija 2014 m.³⁵⁴ kultūros integralumo su švietimo sritimi klausimais bendradarbiavo su Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos bei Kultūros paveldo departamento atstovais. Buvo nustatyta, kad ikimokyklinio ugdymo įstaigos, pradinio ir pagrindinio ugdymo įstaigos nepakankamai supažindintos arba negauna informacijos apie kultūros paveldą ir tik kai kurios aukštosios mokyklos rengia pirmos ir antros pakopos studijas, tačiau bendrųjų universitetinių dalykų sąrašuose vis dar stokojama paveldosaugos modulių. Valstybinė kultūros paveldo komisija siūlė Švietimo, mokslo ir sporto bei Kultūros ministerijoms bendradarbiaujant su švietimo įstaigomis rengti seminarus / mokymus įstaigų vadovams ir pedagogams apie kultūros paveldą, lankytinus paveldo objektus, rengti specializuotas paveldosaugines programas kultūros paveldo objektuose. Aukštosios mokyklos buvo skatinamos rengti paveldosaugos modulius ir įtraukti juos į pasirenkamų bendrųjų universitetinių dalykų sąrašus. Visgi galimybių studijos ataskaitoje „Brėžiant kultūros politikos kryptis“³⁵⁵ teigiama, kad „Kultūros ir meno įstaigos įgyvendina vis daugiau edukacijos veiklų, tačiau jos kol kas retai derinamos su bendrojo lavinimo programomis. Švietimo sektorius kultūros įstaigų kuriamų kultūrinių verčių kol kas aktyviai nenaudoja švietimo procesuose“.

14 straipsnis. Kultūros paveldas ir informacinė visuomenė

Šiuo straipsniu šalis įsipareigoja plačiau naudoti skaitmenines technologijas siekdamas didinti galimybes naudotis kultūros paveldu ir jo teikiama nauda, skatinant turinio kokybės gerinimą, remiant tarptautiniu lygiu suderinamus kultūros paveldo tyrimų, išsaugojimo, vertės didinimo ir saugumo standartus, pašalinant kliūtis gauti informaciją apie kultūros paveldą nepakenkiant jo išsaugojimui.

Lietuvos kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimas šiai nuostatai:

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas numato galimybę asmenims naudotis Kultūros paveldo elektroninių paslaugų informacine sistema, o pagal kilnojamyjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą prekybos antikvariniais daiktais licenciją galima gauti elektronine forma. Kultūros vertybių registras, kuriame įtrauktos kilnojamosios ir nekilnojamosios kultūros vertybės, yra viešai prieinamas visiems gyventojams.

Kultūros paveldo skaitmeninimo politika įgyvendinama remiantis Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo koncepcija³⁵⁶, Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategija³⁵⁷ ir Skaitmeninio kultūros paveldo aktualinimo ir išsaugojimo 2015–2020 metų programa³⁵⁸.

³⁵³ Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas. Valstybės žinios, 1995-06-28, Nr. 53-1292. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.18317/asr>

³⁵⁴ Lietuvos Respublikos Valstybinė kultūros paveldo komisija. 2014 metų veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: https://vkpk.lt/wp-content/uploads/2017/06/2014_ataskaita.pdf

³⁵⁵ Brėžiant kultūros politikos kryptis. Galimybių studijos ataskaita. Prieiga per internetą: <http://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/KM%20Galimybium%20studija%20GALUTINE.pdf>

³⁵⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 25 d. nutarimas Nr. 933 dėl Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo koncepcijos patvirtinimo Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.260975/asr>

Lietuvoje kultūros paveldo skaitmeninimo politikos įgyvendinimą koordinuoja Lietuvos Respublikos kultūros ministerija kartu su Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija ir Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba. Sprendžiant kultūros paveldo skaitmeninimo politikos formavimo, įgyvendinimo ir priežiūros klausimus eksperto ir konsultanto funkcijas atlieka Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo taryba.

Atliekant kultūros paveldo skaitmeninimą siekiama unikalius ir vertingus kultūros paveldo objektus perkelti į skaitmeninę formą. Kultūros paveldas saugomas ir kaupiamas, kadangi tai yra svarbu Lietuvos tapatumo ir kultūros savitumo išsaugojimui, mokslo, švietimo ir meno plėtojimui, visuomenės kūrybiškumo ir sanglaudos didinimui. Skaitmeninimas suteikia galimybes atverti visuomenei saugomas kultūros vertybes, sudaro galimybes naudotis jomis nuotoline prieiga.

15–23 straipsniai apima priežiūros sistemas, bendradarbiavimo tarp Europos valstybių aspektus ir baigiamąsias nuostatas, susijusias su konvencijos įgyvendinimu valstybėje.

Faro konvencijoje paveldas laikomas kaip kultūrinis ir ekonominis išteklius, procesas, konvencija įtvirtina žmogaus prigimtine teisę į kultūros paveldą, išryškina kultūrinio kapitalo sampratą, akcentuoja bendruomenių svarbą. Faro konvencijos nuostatų taikymas Lietuvoje neturėtų būti visą kultūros paveldo suvokimą kardinaliai keičiantis žingsnis, kadangi konvencijos tezės yra artimos Lietuvos dokumentuose įvardintiems principams. Faro konvencijos tezių įtvirtinimas galėtų tapti Lietuvos paveldo teisiniu pagrindu ir paveldo vertinimo gairėmis bei perspektyva, ypatingai atsižvelgiant į tai, kad situacija Lietuvoje tam labai palanki: gausus, savitas ir įvairus kultūros paveldas (plačiąja prasme), skatinami ir gana aktyvūs bendruomenių judėjimai, brandus kultūrinis kapitalo potencialas.

Tikslinga teisiškai reglamentuoti visuomenės vaidmenį kultūros paveldo apsaugos srityje – nors visuomenėje egzistuoja keletas skirtingų asociacijų, suinteresuotų kultūros paveldo apsauga, tačiau jų vaidmuo bendroje kultūros paveldo apsaugoje įstatymuose nėra įtvirtintas. Kilnojamąjį daiktą įrašyti į Kultūros vertybių registrą gali siūlyti savininkas, Valstybinė kultūros paveldo komisija, Kultūros ministerija, Kultūros paveldo departamentas, Lietuvos vyriausiasis archyvaras arba savivaldybė. Nors visuomenės atstovai gali kreiptis į atsakingas institucijas dėl kultūros vertybių įregistravimo Kultūros vertybių registre, tačiau toks kreipimasis nėra reglamentuojamas įstatymuose. Visuomenės įtrauktis į sprendimų priėmimo procesą kultūros paveldo apsaugos srityje nėra aiškiai reglamentuota, nėra nustatyta, kaip visuomenė gali pareikšti savo nuomonę, ar į ją privaloma atsižvelgti, kaip visuomenė gali ginti savo interesus ir skatinti kultūros paveldo objektų apsaugą³⁵⁹.

Taip pat būtina didinti kultūros paveldo aspektų panaudojimą švietimo procesuose – Faro konvencijoje kultūros paveldo aspektų panaudojimas visuose švietimo lygmenyse vertinamas kaip itin svarbus procesas, siekiant aktyviau vykdyti veiklas, susijusias su kultūros paveldo tyrimais. Ikimokyklinio ugdymo įstaigos, pradinio ir pagrindinio ugdymo įstaigos nepakankamai supažindintos arba negauna informacijos apie kultūros paveldą ir tik kai kurios aukštosios mokyklos rengia pirmos ir antros pakopos studijas, tačiau bendrųjų universitetinių dalykų sąrašuose vis dar stokojama paveldosaugos modulių. Švietimo sektorius

³⁵⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. 493 dėl Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategijos patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.077D07A447E9/asr>

³⁵⁸ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2015 m. kovo 4 d. įsakymas Nr. JV-153 dėl skaitmeninio kultūros paveldo aktualinimo ir išsaugojimo 2015-2020 metų programos patvirtinimo. Prieiga per internetą: <http://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/LR%20KULTUROS%20MINISTRO%20ISAKYMAS%202015%2003%2004%20NR%20IV%20153%20DEL%20PROGRAMOS%20PATVIRTINIMO.pdf>

³⁵⁹ Atkreiptinas dėmesys, kad visuomenės įtraukimas sprendžiant paveldosaugos klausimus ir dabar yra įgyvendinamas per Orhuso konvencijos nuostatas, kadangi kultūros paveldas yra neatsiejama aplinkos dalis.

kultūros įstaigų kuriamų kultūrinių verčių kol kas aktyviai nenaudoja švietimo procesuose.

Mokslinių straipsnių rinkinyje³⁶⁰ nurodoma, kad Faro konvencijoje, priešingai nei Lietuvos Respublikos dokumentuose, kultūros paveldas akcentuojamas ne kaip kultūros vertybės, o kaip išteklių grupės, per kurias žmonės identifikuoja savo vertybių atspindį³⁶¹. Rinkinyje taip pat nurodoma, kad „<...> Faro konvencijos gairės galėtų tapti naujos integruotos paveldosaugos politikos pagrindu ir instrumentu, siekiant sustabdyti kultūros paveldui žalingą nevaržomą plėtrą, trumparegystę, nepagalvotą paveldo naikinimą“³⁶².

3 priede pateikiamas Faro konvencijos nuostatų pritaikymo Lietuvoje vertinimo apibendrinimas.

---

³⁶⁰ Kultūros paminklai / 20. Mokslinių straipsnių rinkinys. 2016. Prieiga per internetą: http://www.paveldas.lt/uploads/Products/product_85/mak-11_1503080440.pdf

³⁶¹ Kultūros paminklai / 20. Mokslinių straipsnių rinkinys. 2016, Vaida Almonaitė – Navickienė: Visuomeniniai XX a. modernizmo statiniai Lietuvoje: vertės problemos. Prieiga per internetą: http://www.paveldas.lt/uploads/Products/product_85/mak-11_1503080440.pdf

³⁶² Kultūros paminklai / 20. Mokslinių straipsnių rinkinys. 2016, Vaida Ščiglienė: Įpaveldinimo praktika Lietuvoje: ypatumai ir naujos galimybės. Prieiga per internetą: http://www.paveldas.lt/uploads/Products/product_85/mak-11_1503080440.pdf

9 Užsienio šalyse galiojančio kultūros paveldo teisinio reglamentavimo palyginamoji analizė

Šiame poskyryje apžvelgiamas kultūros paveldo teisinis reglamentavimas Suomijoje, Čekijos Respublikoje ir Prancūzijoje. Šalys pasirinktos remiantis Priežiūros grupės pateiktomis rekomendacijomis. Šalys pasirinktos atsižvelgiant į tai, kad Suomijoje veikia efektyvi kontrolės ir priežiūros sistema, Čekija – posovietinė šalis, susidurianti su panašiais iššūkiais kaip Lietuva, Prancūzijoje išplėtotas kultūros paveldo objektų finansavimo mechanizmas. Apžvalga atliekama 5 pjūviais: analizuojama apskaita ir apsauga, tvarkyba, kontrolė ir priežiūra, specialistų atestavimas, finansavimas ir paskatų sistema. Taip pat apžvelgiamas Rygos istorinio centro apsaugos teisinis reglamentavimas bei Rygos praktika įgyvendinant Faro konvenciją.

9.1 Suomijoje galiojantis kultūros paveldo teisinis reglamentavimas

Suomija

Valdymo forma	Parlamentinė respublika
Valdymo sistemos struktūra	Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė yra aukščiausi demokratiškai renkami valdymo organai.
Vietos valdžios struktūra	Suomijoje yra šešios nacionalinės regioninės administravimo agentūros. Agentūros yra atsakingos už viešųjų paslaugų teikimą ir leidimų išdavimą. Vietinę valdžią Suomijoje sudaro 317 savivaldybių. Savivaldybės yra atsakingos už politikos įgyvendinimą regionuose. Netiesioginis viešasis administravimas užtikrina reikiamų paslaugų visuomenei teikimą. Savivaldybės įgyvendina tiesiogiai pavestas užduotis, vykdo patikrinimus ir pan.
Visuomenės įsitraukimas į kultūros paveldo apsaugą	Visuomenės įtraukimas per nevyriausybinių organizacijų veiklą pvz. Kultūros paveldo švietimo asociacija, kurios partneriais yra švietimo ir kultūros ministerija, Aplinkos ministerija, Suomijos nacionalinė švietimo agentūra, Nacionalinė antikvarinių ir istorinių paminklų valdyba, taip pat įvairios organizacijos ir asociacijos, mokyklos ir švietimo įstaigos, muziejai, archyvai ir daugelis specialistų bei įvairių sričių ekspertai.

Kultūros paveldas Suomijoje skirstomas į 4 kategorijas:

- nekilnojamojo kultūros paveldo objektai, kurių apsauga reglamentuojama Architektūrinio paveldo apsaugos įstatymu³⁶³;
- kilnojamieji kultūros paveldo objektai, kurių apsauga reglamentuojama Senovinių paminklų aktu³⁶⁴;
- senoviniai paminklai, kurių apsauga reglamentuojama Senovinių paminklų aktu;
- bažnyčios, kurių apsauga reglamentuojama Bažnyčių įstatymu³⁶⁵.

³⁶³ Law on the protection on the building heritage. Prieiga per internetą:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498>

³⁶⁴ The Antiquities Act. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1963/19630295>

³⁶⁵ The Church Act. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054>

Pagal Architektūrinio paveldo apsaugos įstatymą Aplinkos ministerija atsakinga už nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos kontrolę.

Švietimo ir kultūros ministerija yra atsakinga už valstybės kultūros paveldo politikos ir teisės aktų priežiūrą, taip pat ši ministerija administruoja muziejų sektorių, finansuodama jį ir vykdydama veiklos valdymą³⁶⁶.

Senovinių paminklų apsaugą prižiūri ir architektūrinio paveldo išsaugojimą pagal Architektūros paveldo apsaugos įstatymą skatina Ekonominės plėtros, transporto ir aplinkos centrai bei Nacionalinė senovės ir istorinių paminklų valdyba³⁶⁷ (toliau – Senovės paminklų valdyba) (angl. The National Board of Antiquities)³⁶⁸, kuri 2018 m. buvo pervadinta į Suomijos paveldo agentūrą (angl. The Finnish Heritage Agency). Kadangi Senovės paminklų valdyba pervadinta neseniai ir teisiniuose dokumentuose vis dar nurodomas ankstesnis pavadinimas, toliau tekste bus vartojamas šis trumpinys.

Remiantis Nacionalinės senovės ir istorinių paminklų valdybos įstatymu³⁶⁹, Senovės paminklų valdybos³⁷⁰ pagrindinės funkcijos apima rūpinimąsi nacionalinio kultūros paveldo kaupimu, priežiūra ir demonstravimu, ekspertinę kultūros paveldo ir aplinkos apsaugos veiklą, antikvarinių daiktų valdymą ir kontrolę, kultūros paveldo tyrimų užtikrinimą bei kultūros paveldo informacijos saugojimą ir naudojimą. Be kitų atsakomybių, Senovės paminklų valdyba kartu su kitomis institucijomis³⁷¹ turi užtikrinti su savo veiklos sritimi susijusių teisės aktų įgyvendinimą.

Visi bažnyčios pastatai, pastatyti iki 1917 m., yra saugomi įstatymų. Bažnyčios taryba gali paskirti apsaugą ir vėliau pastatyti bažnyčias, jei atsižvelgiant į pastato istoriją ar pastato vertę įrodančius kriterijus yra pagrindžiamas apsaugos poreikis.

Ekonominės plėtros, transporto ir aplinkos centrai³⁷² (toliau – Plėtros centrai), nacionalinės regioninės administravimo agentūros (įgyvendina 8 ministerijų pavestas užduotis) ir savivaldybės stebi jų teritorijoje esančių kultūros paveldo objektų būklę ir plėtrą³⁷³. Plėtros centrai yra atsakingi už centrinės valdžios pavestų užduočių įgyvendinimą regionuose³⁷⁴.

Apskaita ir apsauga

Pasiūlymas saugoti pastatą pateikiamas Plėtros centrui, pasiūlymą dėl pastato apsaugos gali pateikti pastato savininkas, valstybės institucija, savivaldybė, kurios teritorijoje yra pastatas, nacionalinės regioninės administravimo agentūros ir subjektai, kurio veiklos sritys apima ir kultūros paveldo išsaugojimą. Pasiūlyme nurodomos priežastys pastato saugojimui, pastato savininkas ir pastato buvimo vieta³⁷⁵.

Suomijoje nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugai taikomos dvi priemonės:

³⁶⁶ Museums and cultural heritage. Prieiga per internetą: <https://minedu.fi/en/museums-and-cultural-heritage>

³⁶⁷ Nacionalinė antikvarinių paminklų valdyba pavaldi Švietimo ir kultūros ministerijai

³⁶⁸ The Antiquities Act. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1963/19630295>.

³⁶⁹ Law on the National Board of Antiquities. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040282>.

³⁷⁰ Senovės paminklų valdybos Kultūros aplinkos paslaugų skyrius (angl. Cultural Environment Services department) atsakingas už archeologinio kultūros paveldo, žmogaus sukurtos kultūrinės aplinkos ir jos restauravimo bei kultūros aplinkos ekspertinių žinių ir administracinių pareigų vykdymą. Regioninių padalinių pareigos padalintos pagal regionus, tad kiekvienam regionui paskirtas archeologas, restauravimo ekspertas ir už pastatų apsaugą ir kultūrinę aplinką atsakingas asmuo. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040407>.

³⁷¹ Government Decree from the National Board of Antiquities. Prieiga per internetą:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040407>.

³⁷² Ekonominės plėtros, transporto ir aplinkos centrai yra pavaldūs Užimtumo ir ekonomikos ministerijai

³⁷³ The law on the protection of the architectural heritage. Prieiga per internetą:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498>.

³⁷⁴ Centre for Economic Development, Transport and the Environment. Prieiga per internetą: <http://www.ely-keskus.fi/en/web/ely-en/>

³⁷⁵ Law on the protection on the building heritage, prieiga per internetą:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498>

- Plėtros centras gali uždrausti imtis priemonių, kurios keltų grėsmę pastato kultūrinei ir istorinei reikšmei iki suteikiant pastatui apsaugą (toliau – draudimas kelti grėsmę), tačiau draudimas turi būti nustatomas tik tokiu atveju, kai būtina apsaugoti pastatą;
- Plėtros centras gali suteikti pastatui apsaugą. Plėtros centras priėmęs sprendimą dėl draudimo kelti grėsmę pastatui, per dvejus metus nuo jo įsigaliojimo privalo priimti sprendimą dėl pastato apsaugos, taigi draudimas kelti grėsmę yra tik laikina priemonė iki tol, kol bus nutarta skirti arba neskirti pastatui apsaugą. Norint skirti pastatui apsaugą privaloma atsižvelgti į pastato savininko ar valdytojo, vietos valdžios bei Senovės paminklų valdybos nuomones. Sprendimas suteikti apsaugą pateikiamas Aplinkos ministerijai tvirtinti. Be to, Plėtros centras gali įpareigoti pastato savininką imtis būtinų apsaugos priemonių pastatui apsaugoti.

Pastatui suteikus apsaugą savininkas iš anksto informuojamas apie tai, jei ir kada bus imtasi restauravimo, archeologinių kasinėjimų, išpirkimo priemonių jo nuosavybėje ir kt. darbų³⁷⁶. Pastato savininkas privalo nedelsiant informuoti Plėtros centrą, jei saugomas pastatas yra pažeidžiamas ar sunaikinamas. Saugomo pastato pažeidimas ar nugriovimas užtraukia baudžiamąją atsakomybę, tokios pačios bausmės galioja ir asmenims, nepranešusiems apie žalą, sukeltą saugomam pastatui arba asmenims, pažeidusiems draudimą kelti grėsmę pastatui.

Už nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos skatinimą ir kontrolę atsako Plėtros centrai ir nacionalinės regioninės administravimo agentūros. Tačiau, atkreiptinas dėmesys į tai, kad nacionalinės regioninės administravimo agentūros atlieka tik ekspertuojančios institucijos funkcijas³⁷⁷.

Dėl bažnyčių apsaugos bažnyčios taryba priima sprendimą savo iniciatyva, bažnyčios bendruomenės, tarybos nario ar Senovės paminklų valdybos iniciatyva. Pastato apsauga taip pat apima baldus, pastate esančius paveikslus ir meno kūrinius, taip pat pastato kiemą. Jei sprendimas susijęs su bent 50 m. naudoto saugomo bažnytinio pastato esminiu pakeitimu, išmontavimu arba pastato paskirties pakeitimu, prieš priimant sprendimą bažnyčios taryba turi suteikti Senovės paminklų valdybai galimybę pateikti savo nuomonę šiuo klausimu. Bažnyčios taryba turi teisę panaikinti bažnyčios pastato saugojimą, jei tam yra svarių priežasčių³⁷⁸.

Kultūros paveldo objektų aprašymai (vertinimo aktai) aiškiai struktūrizuoti – pateikiamas objekto aprašymas, istorija, objekto vertingosios savybės, struktūra, priedai bei sąsajos su kitais Senovės paminklų valdybos dokumentais. Taip pat pateikiamos kultūros paveldo objekto nuotraukos, identifikuojančios kultūros paveldo objektą skirtingais laikotarpiais³⁷⁹.

---

³⁷⁶The law on the protection of the architectural heritage. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498>.

³⁷⁷Law on the protection on the building heritage, prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498>

³⁷⁸The Church Act. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054>

³⁷⁹Museovirasto.KULTTUURIYMPÄRISTÖN PALVELUIKKUNA, RAKENNUSPERINTÖ. Prieiga per internetą: https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/rapea/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=200247

Property ID: 91-7-100-1: Other ID: 091-000 VARR
Village or neighborhood: / 7. part of Ullanlinna Address: Vuorimiehenkatu 1 00140 Helsinki
Cultural Historical Type: residential construction
Timing: Construction 1896-1897

KYSY TAL ANNA PALAUTETTA TAMÄN KOHTEEN TIEDOISTA

◀ back

+ Description
+ History
+ Protection
- Buildings and structures
+ Residential building, Vuorimiehenkatu 1
+ attachments
+ Links to other documents of the National Board of Antiquities
Item Images 1 pcs

Site images Finna 4 pcs View all pictures in Finna

There are also 9 other material in Finna

16 pav. Suomijos kultūros paveldo objektų aprašymo pavyzdys
Šaltinis: Museovirasto. KULTTUURIYMPÄRISTÖN PALVELUIKKUNA, RAKENNUSPERINTÖ

Tvarkyba

Jei senovinis paminklas kelia per didelius sunkumus ar kaštus, palyginus su savo svarba, vietos valdžia gali vykdyti veiksmus, kurie kitu atveju būtų draudžiami (iškasti, uždengti, pakeisti, pažeisti ar pašalinti senovinius paminklus ar juos trikdyti kitu būdu), jeigu nustatoma, kad tokie veiksmai yra būtini. Jeigu tokios veiklos iniciatorius yra ne objekto savininkas, būtina atsižvelgti į jo nuomonę.

Remiantis žemės naudojimo ir statybų aktu³⁸⁰, sudarant regioninį planą be kitų reikalavimų būtina atsižvelgti ir į kultūros paveldą, o kai kultūros paveldas yra saugomas, regioniniame plane numatomas tokios apsaugos reguliavimas kultūros paveldo zonoje, tokie pat reikalavimai taikomi ir sudarant vietos detaliuosius planus. Siekiant išsaugoti kultūros paveldą, esantį miesto teritorijoje, galima įkurti nacionalinį miesto parką toje teritorijoje, kurioje yra kultūros paveldo objektas, taip suteikiant jam didesnę apsaugą. Norint vykdyti statybas būtina atsižvelgti, ar statybos yra suderinamos su kultūros paveldo objektų apsauga ir nepažeidžia nustatytų apsaugos taisyklių. Jeigu taisyklės yra pažeidžiamos ir / ar statybos potencialiai gali daryti žalą kultūros paveldo objektams, kultūros paveldo apsauga suinteresuotos šalys gali teikti skundus planavimo leidimų išdavimui.

Senovės paminklų valdyba turi teisę iširti senovinį paminklą, pažymėti jo ribas ir atkurti senovinį paminklą bei atlikti tvarkymą ir kitas priemones, kurių reikia šio paminklo apsaugai ir priežiūrai. Senovės paminklų valdyba gali leisti kitoms įstaigoms ar suinteresuotoms šalims iširti senovinį paminklą ir, gavusi paminklo savininko ar valdytojo sutikimą, suteikti laikiną leidimą rūpintis senovės paminklu vietos gyventojams, bendruomenėms, bažnyčioms ar kitoms viešosioms įstaigoms. Kai senovinių paminklų apsaugos užtikrinimas yra būtinas dėl ypatingų priežasčių, Senovės paminklų valdyba gali pasisavinti senovinį paminklą ar jo dalį, kuri turi būti perkelta į kitą vietą priežiūros tikslais. Ši nuostata apima ir senovinius paminklus ar jų dalis, kurios buvo sujungtos mūrijant ar naudojantis kitomis priemonėmis prie pastato ar kitos struktūros. Tie, kurie patiria finansinių nuostolių dėl šių veiksmų, turi teisę į pagrįstą kompensaciją iš valstybės lėšų³⁸¹.

³⁸⁰ Land use and Building Act. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>

³⁸¹The Antiquities Act. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1963/19630295>

Architektūros paveldo apsaugos įstatymo 17 straipsnyje³⁸² numatyta, kad jei pastato savininkas netaiko priemonių, reikalingų pastato išsaugojimui ir apsaugai, Plėtros centras gali įpareigoti jį per nustatytą terminą imtis būtinų veiksmų, kad būtų atnaujintas ar atkurtas pastatas. Pastato savininkui gali būti skiriama bauda arba Plėtros centras gali atlikti reikalingus darbus, kurių išlaidos padengiamos iš valstybės biudžeto ir apmokestinamos valstybėje įstatymo nustatyta tvarka, o vėliau išieškomos iš pastato savininko.

Kilnojamieji kultūros paveldo objektai, priklausantys viešajam pastatui ar bažnyčiai, negali būti sunaikinami ar perduodami kitam savininkui, kol Senovės paminklų valdyba tokių objektų neužfiksavo (pvz., nenufotografavo ar nenukopijavo). Taip pat, jei toks objektas turėtų būti sunaikinamas ar perduodamas privačiam asmeniui, jis išperkamas Nacionaliniam Suomijos muziejui³⁸³.

Kontrolė ir priežiūra

Suomijos Aplinkos ministerija organizuoja būtinas stebėsenos sistemas įstatymų veikimui ir saugomų teritorijų būklės bei plėtros stebėseną.

Kilus pagrįstiems įtarimams, jog pastato apsaugos nėra tinkamai laikomasi, Senovės paminklų valdyba arba Plėtros centro paskirti atstovai turi teisę patekti į pastatą ar jo patalpas. Jei pastatas yra gyvenamosios paskirties, į jį patekti galima tik įtariant, jog vykdoma nusikalstama veikla³⁸⁴.

Bažnyčių išsaugojimo aktas³⁸⁵ numato, jog Bažnyčios tarybos paskirtas inspektorius, Aukščiausiojo Teismo teisėjas arba Senovės paminklų valdyba turi teisę patekti į bažnyčios pastatą, kad galėtų atlikti patikrinimus ir tyrimus, būtinus apsaugoti pastatą. Bažnyčios taryba gali uždrausti bet kokius pakeitimus ar remonto darbus bažnyčios pastate, kuriems sprendimas nebuvo priimtas ar patvirtintas. Bažnyčios tarybos sprendimas apsaugoti pastatą ar nutraukti jam apsaugą gali būti vykdomas nepaisant jam suinteresuotų šalių pateikto skundo. Iš bažnyčios, kuri negali naudoti ar negauna jokios naudos iš saugomo pastato, negali būti reikalaujama, kad jai būtų taikomos apsaugos priemonės, kurių išlaidos yra akivaizdžiai neproporcingos, palyginti su tuo, kokius išteklius bažnyčia gali skirti pastato restauravimui ir apsaugai.

Remiantis kokybės gairėmis archeologiniams tyrinėjimams, Senovės paminklų valdyba atlieka paminklų ir kitų kilnojamųjų ar nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų vertinimą³⁸⁶.

Specialistų atestavimas

Norint vykdyti antikvarinių paminklų tyrimus ir vertinimą, privaloma gauti leidimą iš Senovės paminklų valdybos. Pagrindinis reikalavimas tokiam leidimui yra kad asmuo, vykdamas tyrinėjimus, turėtų archeologo išsilavinimą. Leidimai invaziniams tyrimams ir kasinėjimui gali būti suteikiami tik asmenims ir subjektams, turintiems pakankamą archeologinę kompetenciją atlikti lauko tyrimus ir turintiems kompetencijas pastatų išsaugojimui³⁸⁷. Saugomų teritorijų archeologiniai tyrimai turi būti derinami su Senovės paminklų valdyba ar kitomis muziejaus institucijomis, tačiau nereikalauja atskiro leidimo iš Senovės paminklų valdybos.

³⁸² Law on the protection on the building heritage (Laki rakennusperinnön suojelemisesta). Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498>

³⁸³ The Antiquities Act. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1963/19630295>

³⁸⁴ Law on the protection on the building heritage. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498>

³⁸⁵ The Church Act. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054>

³⁸⁶ Quality Guidelines for Finnish Archaeological Field Works. Prieiga per internetą: <https://www.museovirasto.fi/uploads/Meista/Julkaisut/laatuohje-2016.pdf>

³⁸⁷ Antiquities research licences. Prieiga per internetą: <https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/ardeologinen-kulttuuriperinto/ardeologisen-kulttuuriperinnon-tutkimus/muinajsaannosten-tutkimusluvat>

Povandeniniams tyrimams atlikti taip pat privaloma gauti Senovės paminklų valdybos leidimą, tokį tyrimą ketinantis vykdyti asmuo privalo būti išklauses pradinį jūros ekologijos kursą ir pasikonsultuoti su Senovės paminklų valdyba prieš pradėdant dokumentų teikimo procesą.

Finansavimas ir paskatų sistema

Jei senovinio paminklo objekto apsaugos zona reikšmingai riboja nuosavybės naudojimą, kuris iki šiol nebuvo ribojamas, nukentėjusi šalis gali pretenduoti į kompensaciją iš valstybės lėšų, jei kreipiamasi per metus nuo momento, kada nustatomos saugomo objekto ribos³⁸⁸.

Jei senovinis paminklas, apie kurį anksčiau nebuvo žinoma ir atrastas kelia jo savininkui per didelius finansinius išlaidų ir priežiūros kaštus, tačiau paraiška paminklo saugojimo kompensavimui atmetama, pareiškėjas nepaisant šių aplinkybių turi teisę gauti kompensaciją iš valstybės lėšų su sąlyga, kad paraiška pateikta ne vėliau kaip per 2 metus nuo minėto paminklo atradimo³⁸⁹.

Kai viešųjų ar didelių privačių darbų vykdymas yra susijęs su senoviniu paminklu ir šioms darbams reikia specialaus minėto paminklo tyrimo ar specialių veiksmų, kad jis būtų išsaugotas, už darbus atsakinga šalis padengia su tuo susijusias išlaidas arba atlygina dalį jų, jei reikalavimas yra pagrįstas³⁹⁰.

Jei pastato, kuriam taikomas draudimas imtis priemonių, kurios keltų grėsmę pastato kultūrinei ar istorinei reikšmei, savininkas patiria žalą, jis turi teisę gauti pilną kompensaciją iš tos šalies, kuri sukėlė nuostolius. Jei pastato savininkas, vadovaudamasis apsaugos nuostatomis turi imtis specialių priemonių, kad išsaugotų kultūrinę ir istorinę pastato vertę, išlaidos turi būti padengtos iš valstybės lėšų.

Senovės paminklų valdyba arba Plėtros centras gali saugomo architektūros paveldui priskiriamo pastato savininkui skirti dotaciją iš valstybės biudžeto padengti valdymo ir priežiūros išlaidas. Dotacijos gali būti skiriamos ir kultūros požiūriu reikšmingo pastato savininkui, jeigu yra tenkinamos sprendime dėl dotacijos nustatytos sąlygos³⁹¹.

Jei pasikeitus aplinkybėms pastato apsauga sukelia materialinę žalą ar žalą, į kurią nebuvo atsižvelgta suteikiant apsaugą, pastato savininkas turi teisę į kompensaciją, kurios dydis yra derinamas su Aplinkos ministerija. Prieš su savininku pasirašydama rašytinį susitarimą dėl kompensacijos, Aplinkos ministerija konsultuojasi su Antikvarinių paminklų valdyba. Gauti kompensaciją galima pateikus prašymą ne vėliau kaip per 2 metus nuo žalos padarymo³⁹².

Geroji patirtis, kuri galėtų būti pritaikyta Lietuvoje:

Apskaita ir apsauga

- Visi iki 1917 m. pastatyti bažnyčių pastatai Suomijoje automatiškai yra saugomi, taip pat bažnyčios dėl apsaugos sprendžia pačios. *Pritaikomumas Lietuvoje: autonomija bažnyčioms galėtų būti suteikta ir Lietuvoje. Šiuo metu Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme bažnyčios nėra išskiriamos kaip atskira paveldo kategorija su savo taisyklėmis.*
- Kultūros paveldo objektų aprašymai (vertinimo aktai) aiškiai struktūrizuoti – pateikiamas objekto aprašymas, istorija, objekto vertingosios savybės, struktūra, priedai bei sąsajos su kitais

³⁸⁸The Antiquities Act, prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1963/19630295>

³⁸⁹Ten pat.

³⁹⁰Ten pat.

³⁹¹Law on the protection on the building heritage, prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498>.

³⁹²Law on the protection on the building heritage, prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498>.

Nacionalinės antikvarinių ir istorinių paminklų valdybos dokumentais. *Pritaikomumas Lietuvoje: šiuo metu Lietuvoje naudojami vertinimo aktai nėra pakankamai išsamūs, yra sudėtingai skaitomi ir suprantami, trūksta tyrimais grįstų argumentų.*

Kontrolė ir priežiūra:

- Suomijoje pastato savininkui, kuris neprižiūri saugomo pastato, gali būti skiriama bauda arba valstybės institucijos gali atlikti reikalingus darbus, kurių išlaidos padengiamos iš valstybės biudžeto ir apmokestinamos valstybėje įstatymo nustatyta tvarka, o vėliau išieškomos iš pastato savininko. *Pritaikomumas Lietuvoje: šiuo metu Lietuvoje galioja tik nuostata, kad „netinkamai laikoma nekilnojamoji kultūros vertybė teismo sprendimu gali būti paaimama valstybės nuosavybėn įstatymų nustatyta tvarka“, ir numatyta, jog tvarkybos darbai vykdomi valdytojo lėšomis. Šiuo atveju nėra aiškiai nurodyta, kas yra netinkamos laikymo sąlygos, o taip pat nenumatyta, jog kultūros paveldo objektas bet kokių atveju būtų sutvarkytas, jei to reikalauja jo būklė, kaip tai vykdoma Suomijoje.*

9.2 Čekijos Respublikoje galiojantis kultūros paveldo teisinis reglamentavimas

Čekija

Valdymo forma	Parlamentinė respublika
Valdymo sistemos struktūra	Parlamentas (Deputatų Rūmai ir Senatas) Ir Respublikos Prezidentas
Vietos valdžios struktūra	Čekija suskirstyta į 14 regionų ir 6 258 savivaldybes. Savivaldybės yra suskirstytos į tris kategorijas, pagal joms priskiriamas atsakomybes: 205 savivaldybės „praplėstos valdžios“, 1036 su „dalina deleguota valdžia“ (pvz. turi Registrų ofisą, Statybų inspekciją), likusios savivaldybės priskirtos „pagrindinėms“. Savivaldybių atsakomybės apima: priešmokyklinį, pradinį ir pagrindinį ugdymą, žemės ūkio sektorių, būsto ūkį, pirmines sveikatos priežiūros paslaugas, socialinės globos paslaugas, vietinius kelius ir transportą, vandens ir nuotekų tvarkymą. Regioninė atsakomybė apima vidurinį išsilavinimą, regioninius kelius, transportą, sveikatos priežiūra / bendrosios pagalbos ligonines, ekonominę plėtrą ir planavimą, socialinę pagalbą.
Visuomenės įsitraukimas į kultūros paveldo apsaugą	Visuomenės įtraukimas per įvairių kultūros paveldo apsaugos projektų įgyvendinimą

Čekijos Respublikos Valstybės paminklų priežiūros akte³⁹³ nurodyta, kad kultūros paveldo politiką formuoja Čekijos Respublikos kultūros ministerija, įgyvendina – jai pavaldžios institucijos. Čekijos Respublikos kultūros ministerijos Kultūros paminklų priežiūros skyrius yra atsakingas už kultūros paveldo politikos formavimą ir įgyvendinimą. Šis skyrius koordinuoja ir organizuoja regioninių padalinių darbą ir Profesinės valstybės paminklų priežiūros organizacijos (angl. The professional organization of State monument care) darbą.

Profesinė valstybės paminklų priežiūros organizacija organizuoja ir koordinuoja veiklas kultūros paveldo apsaugos srityje. Ši organizacija rengia valstybės kultūros paminklų priežiūros būklės ir plėtros analizes, prognozių, strategijų ir valstybės priežiūros plėtros planus. Čekijos Respublikos kultūros ministerija įsteigė

³⁹³Act of the Czech national council on state monument care, prieiga per internetą:

https://www.mkcr.cz/assets/ministerstvo/zakon-o-statni-pamatkove-pe-egrave_i_eng_final.pdf

Paminklų inspekciją (angl. The monument inspectorate) kaip specializuotą priežiūros instituciją valstybės paminklų priežiūros srityje. Šios institucijos tikslas yra vykdyti centrinę priežiūrą ir užtikrinti, kad būtų laikomasi Valstybės paminklų priežiūros įstatymo³⁹⁴. Paminklų inspekcija atlieka šias užduotis:

- prižiūri, kad būtų užtikrinta visapusiška kultūros paminklų priežiūra;
- prižiūri, kaip laikomasi atitinkamų valstybės paminklų priežiūros įstaigų sprendimų, susijusių su kultūros paminklų priežiūra;
- atlieka valstybinių paminklų priežiūros būklės analizę ir, remiantis atliktais priežiūros rezultatais, siūlo priemones būklės gerinimui.

Pagal Valstybės paminklų priežiūros įstatymą³⁹⁵ kultūros paveldas gali būti kilnojamasis ir nekilnojamasis, nekilnojamasis kultūros paveldas dar gali būti skirstomas į kultūros paveldo paminklus ir nacionalinius kultūros paveldo paminklus.

Apskaita ir apsauga

Čekijos Respublikos kultūros ministerija pagal Čekijos Respublikos Valstybės paminklų priežiūros aktą³⁹⁶ turi teisę nustatyti, kurie objektai gali būti kultūros paveldo kilnojamieji ir nekilnojamieji paminklai.

Prieš paskiriant objektą kultūros paveldo paminklu, Čekijos Respublikos kultūros ministerija kreipiasi į savivaldybės tarybą arba savivaldybės valdžios instituciją ir pareiškia nuomonę dėl konkretaus objekto skyrimo kultūros paveldo paminklu. Objektą paskirti kultūros paveldo paminklu gali pasiūlyti ir Čekijos mokslų akademija.

Čekijos Respublikos kultūros ministerija gavusi patvirtinimą dėl objekto skelbimo kultūros paveldo paminklu raštu apie tai informuoja savininką. Savininkas gali sutikti su siūlymu skelbti objektą kultūros paveldo paminklu arba nesutikti nurodydamas tokio sprendimo argumentus.

Čekijos Respublikos kultūros ministerijai paskelbus objektą kultūros paveldo paminklu, objektas yra įrašomas į Centrinį Čekijos kultūros paminklų sąrašą. Profesinė valstybės paminklų priežiūros organizacija praneša kultūros paveldo paminklo savininkui ir savivaldybės institucijai apie įtraukimą į Centrinį Čekijos kultūros paveldo sąrašą.

Nacionalinės reikšmės kultūros paminklus, kurie yra svarbiausia tautos kultūros dalis, pagal Čekijos įstatymus skelbia Čekijos Respublikos Vyriausybė, kuri kartu nustato ir kultūros paminklo priežiūros sąlygas³⁹⁷.

Kultūros paveldo objektų aprašymai (vertinimo aktai) apima teisinę informaciją (įsakymus), reglamentuojančią kultūros paveldo objekto ir vietovės saugojimą ir konservavimą, archeologinę informaciją, vietovės ir kultūros paveldo objekto žemėlapius bei skaitmeninius dokumentus (kuriuose trumpai aprašytas objektas, įvardijama teisinė informacija, pateiktos objekto nuotraukos ir pan.). Taip pat pateikiama kultūros paveldo objekto nuotrauka bei detalus aprašymas. Prie kai kurių kultūros paveldo objektų nurodoma, kokiais tikslais objektas buvo naudojamas anksčiau ir kam jis naudojamas dabar. Prie

³⁹⁴ Act of the Czech national council on state monument care, prieiga per internetą:

https://www.mkcr.cz/assets/ministerstvo/zakon-o-statni-pamatkove-pe-egrave_i_eng_final.pdf

³⁹⁵ Ten pat.

³⁹⁶ Ten pat.

³⁹⁷ Act of the Czech national council on state monument care, prieiga per internetą:

https://www.mkcr.cz/assets/ministerstvo/zakon-o-statni-pamatkove-pe-egrave_i_eng_final.pdf

kiekvieno objekto aprašo yra „Excel“ parinkties mygtukas, kurį paspaudus galima atsisiųsti objekto trumpą aprašymą „Excel“ formatu³⁹⁸.

NATIONAL HERITAGE INSTITUTE | **MEMORIAL CATALOG**

House At The Golden Hare

The White Hare

CATALOG NUMBER	1000150450
REGION	Capital City of Prague
DISTRICT	Prague
VILLAGE	Prague
PART OF THE VILLAGE	Old Town
CADASTRAL AREA	Old Town
ADDRESS	Liliová č.p. 246/12
TYPE	burgher house
CATEGORY	object

ANNOTATION
The house is renaissance and early baroque, rebuilt in the late Baroque period, when the whole building was extended to the east. Today's facade of the house is classicist.

DESCRIPTION
Corner stoney house with main facade to Lillova street. That's four-level on the first floor. On the right side of the ground floor there is a semi-circular vaulted portal, on the left also a semicircular vaulted window opening. Wooden double gates with fittings, nailed. The glazed skylight is divided by an arc and radial elements. A two-axis late baroque shield protrudes above the cornice. The facade of the Knight's Street is octagonal. The basement is only the front - western part of the building. Cellar spaces vaulted barrel. On the ground floor there are barrel vaults and barrel vaults. The area of the former courtyard in the eastern part of the layout is vaulted by Czech pancakes. Floor is flat ceiling. Pillar staircase, three-spoke upstairs. The saddle roof with a number of modern dormers in the attic.

[View permanent link to this page](#)

[Download data in XLS](#)

MONUMENT PROTECTION

- cultural monument REG. No. ÚSKP 38369 / 1-136 - Town House U zlatého zajíce (At the White Hare)
Phase protection: historically protected
Protected: from 3. 5. 1958

AREA CONSERVATION

- World Heritage trade registers. No. ÚSKP 1 - The historical center of Prague
Phase protection: historically protected
Protected: from 13. 12. 1995
- conservation trade registers. No. ÚSKP 1028 - Prague
Phase protection: historically protected
Protected: to 13. 8. 1971

ARCHAEOLOGICAL DATA INFORMATION SYSTEM (ISAD)

ID: SAŠ 7228 - cont. hl. of Prague I

MAP VIEW

DB 1500783 , Old Town, 246 Lillova, Prague, Old Town, Prague, Capital City of Prague

HISTORIC SITES:

Code CZ 15155 , Old Town, former. City (before 1850), Old Town, Prague, Capital City of Prague

DIGITAL DOCUMENTS (MIS)

All documents in MIS

Prague 1, Old Town, No. 246, Lillova 12, Town House U Zlatého hare (The Golden Hare), Western View

Prague, burghess house U zlatého zajíce (At the White Rabbit), Record of cultural monument - original.

17 pav. Čekijos kultūros paveldo objektų aprašymo pavyzdys
Šaltinis: Pamatkovykatolog, Dům U Zlatého zajíce

Pagal Čekijos Respublikos Valstybės paminklų priežiūros aktą³⁹⁹ kultūros paveldo paminklo savininkas savo lėšomis privalo rūpintis jo išsaugojimu, geros būklės išlaikymu ir apsauga nuo vagystės, sunaikinimo ar kitokios žalos padarymo. Jeigu kultūros paveldo paminklas priklauso valstybei, organizacija, kuri valdo ar naudoja kultūros paveldo paminklą arba yra jo viena iš savininkų, turi viršenybės teisę ir yra įpareigota sukurti visas būtinas priežiūros sąlygas, kad būtų laikomasi visų nustatytų pareigų.

Įpareigojimas rūpintis kultūros paveldo paminklo išsaugojimu, geros būklės išlaikymu bei apsauga taip pat taikomas asmenims, kurie naudojami kultūros paveldo paminklu. Jeigu tarp naudotojo ir kultūros paveldo paminklo savininko yra teisinis įsipareigojimas, tuomet naudotojas privalo padengti išlaidas, susijusias su kultūros paminklo išsaugojimu.

Tvarkyba

Kultūros paveldo paminklo savininkas pirmiausia suderina darbo planą su Profesine valstybės paminklų priežiūros organizacija. Derinimo metu, Profesinės valstybės paminklų priežiūros organizacija teikia būtinus

³⁹⁸ Pamatkovykatolog. Dům U Zlatého zajíce, U Bílého zajíce. Prieiga per internetą: <https://pamatkovykatolog.cz/dum-u-zlateho-zajice-15563907>

³⁹⁹ Pamatkovykatolog. Dům U Zlatého zajíce, U Bílého zajíce. Prieiga per internetą: <https://pamatkovykatolog.cz/dum-u-zlateho-zajice-15563907>.

dokumentus, informaciją ir reikią profesionalią pagalbą. Šiuos suderintus dokumentus kultūros paminklo savininkas kartu su prašymu pateikia savivaldybės valdžios institucijai.

Gavus savivaldybės valdžios institucijos nuomonę, Profesinė valstybės kultūros paminklų priežiūros organizacija priima sprendimą ir išduoda leidimą tvarkybai, konstrukcijų keitimui, kraštovaizdžio tvarkymui ir kt.

Kontrolė ir priežiūra

Nustačius, kad kultūros paveldo paminklo savininkas nesilaiko nustatytų pareigų, nesirūpina kultūros paveldo paminklo išsaugojimu ir / ar jo apsauga, savivaldybės valdžios institucija priima sprendimą dėl priemonių, kurias turi įgyvendinti kultūros paveldo paminklo savininkas ir nustato terminą, per kurį savininkas privalo šias priemones įgyvendinti. Jeigu tai yra nacionalinės reikšmės kultūros paveldo paminklas – jis perduodamas regioninei valdžiai.

Jeigu Paminklų inspekcija nustato kultūros paveldo paminklui padarytą žalą, tokiu atveju inspekcija siūlo priemones, skirtas žalai ištaisyti. Prireikus siūlo skirti baudą ir prižiūri šių priemonių vykdymą.

Specialistų atestavimas

Čekijos Respublikos kultūros ministerija išduoda leidimus kultūros paveldo paminklų restauravimui tik tiems asmenims, kurie įrodo savo profesinę kvalifikaciją. Profesinė kvalifikacija yra universitetinis išsilavinimas, įgytas menų srities magistrantūros studijų programoje, orientuotoje į restauravimą, arba asmuo turi būti baigęs bakalauro studijas, orientuotas į restauravimą, bei turėti 2 metų profesinę patirtį. Jeigu asmuo baigęs profesinio mokymo įstaigą arba turi tik vidurinį išsilavinimą, tokiu atveju privaloma turėti 5 metų profesinę patirtį.

Asmuo, kuriam yra išduodamas leidimas restauruoti kultūros paveldo paminklus, yra įtraukiamas į leidimą turinčių asmenų sąrašą, kurį tvarko Čekijos Respublikos kultūros ministerija. Tik leidimus turintys ir į sąrašą įtraukti asmenys gali restauruoti kultūros paveldo paminklus.

Valstybės paminklų priežiūros akte⁴⁰⁰ minima, kad archeologinius tyrimus turi teisę atlikti Čekijos mokslų akademijos Archeologijos institutas. Kitoms institucijoms, norinčioms atlikti archeologinius tyrimus, reikia pateikti prašymą Čekijos mokslų akademijai. Čekijos Respublikos kultūros ministerija gali leisti universitetams atlikti archeologinius tyrimus, jei jie atlieka mokslinius tyrimus ar mokomuosius darbus.

Jeigu archeologiniai tyrimai vykdomi kultūros paveldo paminklo teritorijoje, tokiu atveju Čekijos mokslų akademijos Archeologijos institutas apie archeologinių tyrimų pradžią turi pranešti Profesinei valstybės paminklų priežiūros organizacijai bei pateikti tyrimo rezultatų ataskaitą. Čekijos Respublikos kultūros ministerija gali panaikinti leidimą vykdyti archeologinius tyrimus prieš tai pasitarusi su Čekijos mokslų akademija.

Finansavimas ir paskatų sistema

Remiantis Valstybės paminklų priežiūros akto 16 straipsniu⁴⁰¹, savivaldybės institucija gali iš savivaldybės biudžeto lėšų savininkui skirti finansavimą kultūros paveldo paminklo priežiūrai, jei savininkas kreipiasi į savivaldybės valdžios instituciją pagalbos. Savivaldybės valdžios institucija gali skirti finansavimą, jeigu savininkas negali savo lėšomis padengti kultūros paveldo paminklo išsaugojimo ar atnaujinimo išlaidų.

---

⁴⁰⁰ Act of the Czech national council on state monument care, prieiga per internetą:

https://www.mkcr.cz/assets/ministerstvo/zakon-o-statni-pamatkove-pe-egrave_i_eng_final.pdf

⁴⁰¹ Act of the Czech national council on State monument care, Section 16, prieiga per internetą:

https://www.mkcr.cz/assets/ministerstvo/zakon-o-statni-pamatkove-pe-egrave_i_eng_final.pdf

Finansavimas gali būti skiriamas ir tuomet, kai yra ypatingas visuomenės interesas išsaugoti arba atkurti kultūros paveldo paminklą.

Valstybės paminklų priežiūros akto 15 straipsnyje⁴⁰² taip pat numatyta, kad Čekijos Respublikos Kultūros ministerija gali tiesiogiai arba per regioninę valdžią suteikti finansavimą kultūros paveldo paminklo atnaujinimui iš valstybės biudžeto, jeigu yra ypatingas visuomenės susidomėjimas kultūros paveldo paminklo išsaugojimu.

Remiantis Valstybės paminklų priežiūros akto 35 straipsniu⁴⁰³, savivaldybės valdžios institucija gali skirti beveik 4 tūkst. Eur dydžio baudą juridiniams ar fiziniams asmenims, jeigu kultūros paveldo paminklas yra naudojamas ne pagal paskirtį arba pažeidžiamos kultūros paveldo paminklui nustatytos apsaugos taisyklės. Bauda gali būti skiriama ir jeigu kultūros paveldo paminklas tvarkomas negavus savivaldybės valdžios institucijos atsakymo dėl planuojamų atlikti darbų arba kultūros paveldo paminklas perkeltas be išankstinio Čekijos Respublikos kultūros ministerijos sutikimo ir jeigu nesilaikoma kitų Valstybės paminklų priežiūros akte nustatytų taisyklių.

Geroji patirtis, kuri galėtų būti pritaikyta Lietuvoje:

Finansavimas ir paskatų sistema

- Pagrindinis finansavimo ir paskatų šaltinis Čekijos Respublikoje – savivaldybės. Tokia praktika galėtų būti pritaikyta Lietuvoje, kai parama ir paskatos skiriamos iš savivaldybių biudžeto lėšų, tačiau baudos už reikalavimų nesilaikymą mokamos taip pat savivaldybėms, taip sukuriant biudžetą paskatų mokėjimui. *Pritaikomumas Lietuvoje: šiuo metu Lietuvoje finansavimą kultūros paveldo objektų tvarkybai gali skirti ir valstybė, ir savivaldybės, tačiau baudos yra mokamos tiesiai į valstybės biudžetą, taip nesudarant kaupiamojo biudžeto paskatų sistemai.*

⁴⁰² Act of the Czech national council on State monument care, Section 15, prieiga per internetą: <https://www.mkcr.cz/assets/ministerstvo/zakon-o-statni-pamatkove-pe-egrave-i-eng-final.pdf>

⁴⁰³ Act of the Czech national council on State monument care, Section 35, prieiga per internetą: <https://www.mkcr.cz/assets/ministerstvo/zakon-o-statni-pamatkove-pe-egrave-i-eng-final.pdf>

9.3 Prancūzijoje galiojantis kultūros paveldo teisinis reglamentavimas

Prancūzija

Valdymo forma	Pusiau prezidentinė respublika
Valdymo sistemos struktūra	Parlamentas (Nacionalinė asamblėja ir Senatas) Ir Respublikos Prezidentas
Vietos valdžios struktūra	Prancūzijos teritorija suskirstyta į 13 administracinių regionų, kurie yra atsakingi už ekonominę ir socialinę plėtrą, planavimą, švietimą ir kultūrą, 101 departamentą, kurie atsakingi už visuomenės gerovę, sveikatos sektorių, vietos įstatymus, viešosios ir privačios infrastruktūros priežiūrą, biudžetą ir 36 000 komunų, kurios tvirtina biudžetą, užtikrina bendruomenės aplinkos išsaugojimą ir tvarkymą, įskaitant paveldo ir statybos leidimų klausimų sprendimą.
Visuomenės įsitraukimas į kultūros paveldo apsaugą	Visuomenės įtraukimas per vietines lygmens bendruomenes, asociacijas

Pagrindinis Prancūzijos įstatymas, reglamentuojantis kultūros paveldą, yra Paveldo kodeksas (pranc. Code du Patrimoine). Paveldo kodeksas sudarytas iš 7 knygų. Atskiroms kultūros paveldo sritims skirtos 6 knygos, o 1-oji knyga reglamentuoja visą kultūros paveldą kartu⁴⁰⁴.

Prancūzijoje kultūros paveldas apibrėžiamas kaip visa nekilnojamoji ir kilnojamoji nuosavybė, tiek viešoji, tiek privačioji, turinti istorinę, meninę, archeologinę, estetinę, mokslinę ar technologinę svarbą⁴⁰⁵. Taip pat Prancūzijoje kultūros paveldui priskiriama ir dalis nematerialaus paveldo, atitinkančio UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvencijos 2-ame straipsnyje pateiktą apibrėžimą.

Kultūros ir ryšių ministerija yra pagrindinė institucija Prancūzijoje, atsakinga už kultūros paveldo apsaugą ir tvarkybą – atlieka vykdomąsias funkcijas. Ministerija veikia ne tiesiogiai, o per regioninius padalinius, vadinamus Regioniniais kultūros reikalų departamentais⁴⁰⁶.

Generalinis paveldo direktoratas bendradarbiauja su Kultūros ministerija ir yra atsakingas už kultūros paveldo apsaugos politikos kūrimą, vertinimą ir organizavimą, suvienijant atskiras kultūros paveldo apsaugos institucijas⁴⁰⁷. Ši institucija atlieka daugiau leidžiamosios valdžios vaidmenį ir vertina politikos rezultatus bei nustato pokyčių įstatymuose poreikį.

⁴⁰⁴ The Compendium of Cultural Policies and Trends. France/ 5.3 Sector specific legislation.

Prieiga per internetą: <https://www.culturalpolicies.net/web/france.php?aid=533>

⁴⁰⁵ Légifrance, le service public de la diffusion du droit. Legislative part. Version in force on April 19, 2019. Prieiga per internetą:

https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=2476907D094B18D3B146D98F36BFCFE9.tplgfr29s_2?idSectionTA=LEGISCTA000006108728&cidTexte=LEGITEXT000006074236&dateTexte=20190419

⁴⁰⁶ A site of the Ministry of Culture. Regional preservation of historic monuments. Prieiga per internetą:

<http://traduction.culture.gouv.fr/url/Result.aspx?to=en&url=http%3A%2F%2Fwww.culture.gouv.fr%2FRegions%2FDrac-Provence-Alpes-Cote-d-Azur%2FLa-direction-regionale%2FLa-Drac-et-ses-services%2FConservation-regionale-des-monuments-historiques>

⁴⁰⁷ Council of Europe. France. National policy report. Prieiga per internetą: <https://www.coe.int/en/web/herein-system/france>

Nacionalinių paminklų centro, kuris yra pavaldus Kultūros ir ryšių ministerijai, tikslas apsaugoti ir atkurti valstybei priklausančius kultūrinius paminklus, juos viešinti ir pan. Nacionalinių paminklų centrui vadovauja direktorių taryba, sudaryta iš Valstybės tarybos, Audito rūmų, savivaldos atstovų. Ši institucija surenka savo biudžetą iš kultūros paminklų lankymo, parodų bilietų pardavimų, aukojimo ir kt.

Architektūros ir paveldo miestas (pranc. Cité de l'Architecture et du Patrimoine) yra valstybinė institucija, kuri skleidžia informaciją ir populiarina kultūrinį paveldą, prisideda prie tyrimų skatinimo ir architektūros bei paveldo specialistų ruošimo. Institucija valdoma direktorių tarybos, sudarytos iš Kultūros ir ryšių ministro deleguotų specialistų bei centrinės valdžios atstovų⁴⁰⁸.

Paveldo fondas yra privati, ne pelno siekianti organizacija, kuri remia (dažniausiai – finansine parama) tiek privačius asmenis, tiek viešąsias institucijas ir organizacijas, padeda prižiūrėti, saugoti kultūros paveldą, skleisti informaciją apie jį, teikti žinias ir mokyti specialistus, kaip reikia atlikti kultūros objektų priežiūrą, restauraciją. Viena iš paskutinių žymių šios organizacijos iniciatyvų – lėšų rinkimas Paryžiaus Dievo Motinos katedros atstatymui, kai praėjus savaitei nuo nelaimės jau buvo surinkta 17,5 mln. Eur⁴⁰⁹. Paveldo fondas buvo įkurtas su tikslu sutelkti privatų finansavimą ir išsaugoti valstybės nesaugomą kultūrinį paveldą, kuriam kyla pavojus sunykti.

Nacionalinė paveldo ir architektūros komisija bei Regioninė paveldo ir architektūros komisija yra institucijos, kurių funkcijos yra patarimo ir konsultacinio pobūdžio: teikia nuomonę dėl miesto planavimo dokumentų suderinamumo su kultūros paveldo apsauga, teikia vertinimus dėl apskaitos, servitutų (teisių kitiems žmonėms naudotis kultūros paveldu arba teisių apriboti savininko nuosavybės teises, jeigu objektui kyla pavojus ir pan.). Su Nacionaline paveldo ir architektūros komisija tariamasi dėl kultūros vertybių išgabenimo į užsienį, ši komisija gali centrinei valdžiai siūlyti įstatymų projektus, apimančius kultūros paveldo apsaugą⁴¹⁰.

Apskaita ir apsauga

Prancūzijoje kultūros vertybės tampa istoriniais paminklais dviem būdais: jos klasifikuojamos kaip istoriniai paminklai (nacionalinio lygmens objektai klasifikuojami Kultūros ir ryšių ministro) arba jos registruojamos kaip istoriniai paminklai (paraiškas dėl regioninio lygmens objektų priima Regioniniai kultūros reikalų departamentai, į kuriuos dėl registracijos gali kreiptis patys objektų savininkai bei vietos organizacijos, asociacijos)⁴¹¹. Regioniniai kultūros reikalų departamentai perduoda paraiškas dėl registravimo įvertinti Regioninei paveldo ir architektūros komisijai, o sprendimą priima Regionų prefektai.

Istoriniai paminklai Prancūzijoje skirstomi į pastatus (nekilnojamus objektus) ir kilnojamus objektus. Istoriniais paminklais paskelbiami pastatai, kurie visuomenei turi istorinę ar meninę vertę. Istoriniais paminklais taip pat gali būti klasifikuotos megalitinės (iš didelių akmenų sudarytos) konstrukcijos, archeologinių kasinėjimų bei priešistorinės vietos. Šis sprendimas priimamas pasitarus su Nacionaline paveldo ir architektūros komisija (jei tai valstybei priklausantys objektai), o privatiems asmenims ar

⁴⁰⁸ Légifrance, le service public de la diffusion du droit. Legislative part. Chapter 2: City of Architecture and Heritage. Prieiga per internetą:

https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?sessionId=A4C04B62637C762102A91CDFDED1C1C1.tplgfr29s_2?idSectionTA=LEGISCTA000006159938&cidTexte=LEGITEXT000006074236&dateTexte=20190419

⁴⁰⁹ Fondation du Patrimoine. Sauvons Notre-Dame de Paris. Prieiga per internetą: <https://www.fondation-patrimoine.org/les-projets/sauvons-notre-dame-de-paris>

⁴¹⁰ Légifrance, le service public de la diffusion du droit. Legislative part. Chapter 1: Institutions. Prieiga per internetą:

<https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?idArticle=LEGIARTI0000037290259&idSectionTA=LEGISCTA0000032860352&cidTexte=LEGITEXT000006074236&dateTexte=20190419>

⁴¹¹ A website of the Ministry of Culture. Historic Monuments. Prieiga per internetą:

<http://www.culture.gouv.fr/Thematiques/Monuments-historiques-Sites-patrimoniaux-remarquables/Presentation/Monuments-historiques>

organizacijoms priklausančius objektus paskelbti istoriniais paminklais reikia dar ir savininko sutikimo. Jeigu negaunamas jo sutikimas, sprendimą dėl pastato klasifikacijos priima Valstybės taryba.

Kilnojamieji objektai, reikšmingi istoriniu, meniniu, moksliniu ar technologiniu požiūriu, registruojami kaip istoriniai paminklai Regioninių kultūros reikalų departamentų sprendimu (jeigu objektas privatus – privaloma gauti savininko sutikimą).

Taip pat Prancūzijoje atskirai reglamentuojamos ypatingos paveldo vietovės (pranc. les sites patrimoniaux remarquables), kurios apibrėžiamos kaip istoriniu, archeologiniu ar kitokiais susijusiais aspektais svarbūs miesteliai ar kvartalai, kurių priežiūra, konservavimas ir restauravimas gali būti viešuoju interesu. Prie šių miestelių ir kvartalų išsidėstę kaimeliai ar kraštovaizdis irgi gali būti priskirtas ypatingoms paveldo vietovėms. Dėl šių vietovių klasifikavimo sprendimą priima Kultūros ir ryšių ministras, atsižvelgdamas į Nacionalinės paveldo ir architektūros komisijos išvadą. Jeigu su savivaldybės administracija nepavyksta rasti susitarimo dėl vietos miesto plano ar kitų dokumentų suderinimo, dėl ypatingų paveldo vietovių klasifikacijos sprendimą priima Valstybės taryba.

Kultūros paveldo objektų aprašymai (vertinimo aktai) apima objekto bei jo vietos aprašymą, istorinį aprašymą, apsaugos sąlygas, objekto vertingąsias savybes, teisinę informaciją (savininko teisinį statusą, prieinamumą visuomenei). Prancūzijoje nėra pridedamos nei objekto nuotraukos, nei orientaciniai žemėlapiai⁴¹².

Designation Name of the building House Type of recipient From Corsair Current title House Location Location Brittany 35 Saint-Malo Address of the building St. Philip (street) 5 Historical Century of the main construction campaign 1st quarter 18th century Year (s) of construction campaign (s) 1716, 1725 Author of the building Garangeau (engineer) Historical description Old corsair house belonging to the second growth of the city, between 1716 and 1725. Most of the houses were built on the drawings of the engineer Garangeau. In August 1944, the building was totally burned. Built in masonry granite masonry, with granite doors and windows, basement of the same nature, second floor, this house has high roofs topped with massive stacks of fireplaces.	Protection Nature of the protection of the building Inscribed MH partially Date and level of protection of the building 1942/01/31: registered MH Clarification on the protection of the building Facades and roofs; dormers; stumps of chimneys: inscription by decree of January 31, 1942 Nature of the act of protection Stopped Precisions on protected elements Fireplace, skylight Interest of the building To report Legal status Legal status of the owner Private property Conditions of opening to the public Closed to the public Documentary references Copyright notice © Historic Monuments, 1992 Date of writing of the notice 1992 Framework of the study MH real estate census Typology of the file Protection file
--	---

18 pav. Prancūzijos kultūros paveldo objektų aprašymo pavyzdys
Šaltinis: Ministry of Culture, House

Saugoti kultūros vertybes, įtrauktas į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, turi tiek centrinės valdžios kultūros paveldo institucijos, tiek vietinės valdžios institucijos. Šių kultūros vertybių apsaugines zonas numato centrinės valdžios atsakinga institucija, prieš tai pasitarusi su vietinės valdžios atstovais. Taip pat centrinės ir vietos valdžios institucijos šiems objektams kartu rengia valdymo planus, kuriuose nustatomos apsaugos, konservavimo ir puoselėjimo priemonės.

Už istorinio paminklo priežiūrą atsakingas jo savininkas. Pasikeitus savininkui, naujam turi būti perduodami visi dokumentai su įpareigojimais ir instrukcijomis klasifikuoto kultūrinio pastato ar kilnojamosios vertybės saugojimui. Istoriniu paminklu paskelbtas pastatas ar kilnojamieji vertybė negali būti

⁴¹²Ministry of Culture Open. House. Prieiga per internetą: <https://www.pop.culture.gouv.fr/notice/merimee/PA00090864>

griaunamas, judinamas ar restauruojamas be prižiūrinčios institucijos sutikimo. Pastatams priklausantys kilnojamieji objektai taip pat negali būti perkeliama be prižiūrinčios institucijos pritarimo.

Kai kultūros paveldo pastatui ar kilnojamajai vertybei kyla pavojus, Regioniniai kultūros reikalų departamentai gali savarankiškai nustatyti šiems objektams istorinio paminklo statusą be privalomų pasitarimo procedūrų. Dėl visiško ar dalinio klasifikuoto pastato eksploatavimo sustabdymo sprendimą priima Valstybės taryba, gavusi tokį prašymą iš savininko arba prižiūrinčios institucijos.

Kilnojamieji objektai, klasifikuoti kaip istoriniai paminklai, turi būti prižiūrimi jų savininkų. Kai savininkai yra ne privatūs, priežiūros išlaidas turi padengti savivaldybės (išskyrus tuos atvejus, kai remontuojami pastatai, kuriuose talpinami kilnojamieji objektai). Prancūzijoje privaloma visų meno kūrinių (knygų, muzikos, piešinių, fotografijų ir kt.) skaitmenines kopijas pateikti Prancūzijos nacionalinei bibliotekai ar kitoms įstatymuose numatytoms organizacijoms. Šios kopijos saugomos archyvuose, o jų nepateikus, kūrėjams gresia iki 75 tūkst. Eur bauda⁴¹³.

Prancūzijoje atskiras statusas gali būti suteikiamas ne tik atskiriems pastatams, bet ir jų kompleksams, turintiems išskirtinį ryšį su valstybės istorija ir bent dalinai esantiems valstybės nuosavybėje. Šių pastatų sąrašą ir saugomas jų aplinkines zonas numato Valstybės taryba, pasitarusi su Kultūros ir ryšių ministru bei Nacionaline paveldo ir architektūros komisija. Pastatų kompleksų dalis, priklausanti valstybei, yra savaime paskelbiama istoriniais paminklais.

Archeologinio paveldo saugojimui pasitelkiama prevencinė archeologija, kuri leidžia identifikuoti pažeidžiamus archeologinio paveldo elementus ir nustatyti, kokie statybos darbai gali būti vykdomi aplink, kad paveldas nebūtų pažeistas. Valstybė (Kultūros ir ryšių ministerija) archeologinio paveldo srityje atlieka šias funkcijas: numato vykdyti priemones, skirtas atrasti ar išsaugoti archeologinį paveldą; skiria mokslinius darbų vadovus, kai atliekami archeologiniai veiksmai ar tyrimai; prižiūri archeologines operacijas; kaupia reikalingus duomenis.

Tvarkyba

Norint atlikti tvarkybos darbus istoriniame paminkle – pastate privaloma gauti leidimą. Leidimų nereikia tada, kai atliekami paprasti priežiūros ir taisymo darbai, reikšmingai nepakeičiantys istorinio paminklo. Objekto savininkas ar jo atstovas turi paruošti ir išsiųsti reikalingus dokumentus savo Regioniniam kultūros reikalų departamentui. Leidimą po įvertinimo išduoda regiono prefektas, o kai kuriais atvejais, jeigu atvejis yra diskutuotinas, tai gali atlikti ir Kultūros ir ryšių ministras. Per šešis mėnesius nuo tvarkybos darbų užbaigimo, šių darbų atitikimą susitarimui ir taisyklėms įvertina Regioniniai kultūros reikalų departamentai⁴¹⁴.

Jeigu istorinio paminklo – pastato savininkui prižiūrinti kultūros paveldo institucija liepia atlikti darbus, reikalingus pastato išsaugojimui, o savininkas jų neatlieka net ir įpareigojus administraciniam teismui, valstybė gali pradėti nusavinimo procesą. Taip pat nepavykus susitarti su savininku dėl privalomų atlikti skubių darbų, prižiūrinti institucija gali perimti pastatą, kad galėtų atlikti šiuos darbus, bet perėmimas negali trukti ilgiau nei 6 mėnesius.

⁴¹³ Library of Congress. Digital Legal Deposit: France. Prieiga per internetą: <https://www.loc.gov/law/help/digital-legal-deposit/france.php>

⁴¹⁴ Légifrance, le service public de la diffusion du droit. Regulatory part. Subsection 2: Work on a classified building. Prieiga per internetą: https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=C2B6B680B3A0B24CBB37D8BD87AE1D2B.tplgfr28s_3?idSectionTA=LEGISCTA000024241949&cidTexte=LEGITEXT000006074236&dateTexte=20190509

Jeigu Regioninis kultūros reikalų departamentas nurodo savivaldybei atlikti kilnojamųjų istorinių paminklų tvarkybos darbus, o ji net po oficialaus įspėjimo to neatlieka, tai padaro pats Regioninis kultūros reikalų departamentas. Kai ši institucija nustato, kad valstybei ar savivaldybėms priklausantiems kilnojamiesiems objektams, klasifikuotiems istoriniais paminklais, kyla pavojus ir šios institucijos nesutinka atlikti būtinų darbų, pats Regioninis kultūros reikalų departamentas gali pradėti vykdyti šiuos darbus finansuojant iš savo biudžeto, o išskirtiniais atvejais – perkelti objektus į bažnyčių saugyklas (jei objektas susijęs su religija) arba muziejus bei kitas valstybės ar savivaldybių vietas, tinkamas šių objektų saugojimui. Savininkas gali bet kada kreiptis dėl istorinių paminklų atsiėmimo, jeigu įrodo, kad įgyvendino objektų apsaugai išskeltus reikalavimus. Jeigu savininkas nori perkelti istorinį paminklą iš vienos vietos į kitą, jis privalo informuoti Regioninį kultūros reikalų departamentą. Ši institucija turi prižiūrėti valstybei ar savivaldybėms priklausančių istorinių paminklų perkėlimo procesą.

Norint vykdyti darbus aplinkinėse archeologinėse zonose, reikia kreiptis į valstybines kultūros paveldo apsaugos institucijas (Regioninius kultūros reikalų departamentus), kad jos įvertintų, ar pirmiausia nereikia atlikti archeologinių tyrimų ar diagnostikos. Jeigu šie tyrimai reikalingi, statybų iniciatorius kreipiasi į valstybines ar regionines institucijas, kad jos atliktų šiuos darbus.

Kontrolė ir priežiūra

Regioniniai kultūros reikalų departamentai ne rečiau nei kas penkerius metus turi teisę surinkti kilnojamuosius istorinius paminklus patikrai ir objekto savininkai privalo juos pristatyti institucijai to paprašius. Šie departamentai turi teisę vykdant tvarkybos darbus istoriniuose paminkluose prižiūrėti darbų procesą, ar nepažeidžiamos paminklo kultūrinės savybės. Jeigu savininkas ketina atlikti restauravimo darbus, jis turi kreiptis į savo Regioninį kultūros reikalų departamentą, kuris parengia techninių, architektūrinių ir kitų reikalavimų sąrašą, į kurį savininkas turi atsižvelgti atlikdamas darbus. Tvarkybos darbai atliekami su Regioninių kultūrinių reikalų departamentų priežiūra. Prevenciniai archeologijos darbai taip pat gali būti atliekami tik su šios institucijos priežiūra⁴¹⁵.

Su vietinių ir valstybinių institucijų pagalba valstybė atnaujina nacionalinį archeologijos žemėlapi, atsižvelgiant į naujus atradimus ar atliktas operacijas. Žemėlapyje būna identifikuojamos statyboms jautrios vietos, kuriomis remiantis statybų vykdytojai būna įpareigojami prieš pradėdami vykdyti darbus atlikti archeologinius tyrimus.

Archeologinės diagnostikos ir kasinėjimo darbus atlieka centrinės valdžios institucijos, tačiau vietinės valdžios institucijos, norėdamos atlikti archeologinius kasinėjimo ar diagnostikos darbus, gali kreiptis dėl leidimo į centrinę valdžią – leidimą išduoda Kultūros ir ryšių ministras, pasitaręs su Nacionaline archeologinių tyrimų taryba. Jeigu savivaldybė turi leidimą atlikti šiuos darbus, kas penkerius metus turi pateikti Kultūros ir ryšių ministerijai ataskaitas apie savo atliktus darbus⁴¹⁶.

Specialistų atestavimas

Valstybės klasifikuotų istorinių paminklų restauracijos darbams samdomi specialistai iš Vyriausiųjų istorinių paminklų architektų komandos, kurioje dirba valstybės tarnautojai⁴¹⁷. Nuo 2007 m. jie gali dalyvauti ir

---

⁴¹⁵ Inrap. Legislation, procedures and funding. Prieiga per internetą: <https://www.inrap.fr/en/legislation-procedures-and-funding-12007>

⁴¹⁶ Légifrance, le service public de la diffusion du droit. Legislative Section 2: Role of local authorities. Prieiga per internetą: https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=34EB7242B96211019850FB0A4FB24980.tplgfr28s_3?idSectionTA=L&EGISCTA000006177310&cidTexte=LEGITEXT000006074236&dateTexte=20190509

⁴¹⁷ A website of the Ministry of Culture. Government services and institutions. Prieiga per internetą: <http://www.culture.gouv.fr/Thematiques/Monuments-historiques-Sites-patrimoniaux-remarquables/Acteurs-et-partenariats/Services-et-etablissements-de-l-Etat>

savivaldos ar viešųjų institucijų viešuosiuose pirkimuose projektams, susijusiems su tvarkyba, vadovauti. Prancūzijos nacionalinis paveldo institutas valstybinei tarnybai bei savivaldai ruošia konservavimo, restauravimo ir kitus kultūros paveldo specialistus, kurie atestuojami dirbti su valstybinėmis kolekcijomis⁴¹⁸. Šis institutas ruošiant specialistus bendradarbiauja su dvejomis kitomis mokyklomis – Luvro mokykla (pranc. l'École de Louvre) ir Nacionaline paleografijos ir archyvavimo studijų mokykla (pranc. l'École nationale des chartes). Valstybės tarybos dekretuose numatyta, kokių kategorijų specialistams reikia pavesti atlikti tvarkybos darbų projektus. Prevencinės archeologijos darbus gali atlikti tik valstybines licencijas gavę specialistai.

Finansavimas ir paskatų sistema

Regioniniai kultūros reikalų departamentai gali teikti siūlymus išpirkti kultūros vertybes pagal tarptautinės rinkos kainas iš savininkų, siekiant papildyti valstybinę kolekciją. Perkančioji institucija ir kultūros vertybės savininkas gali pasamdyti nepriklausomus ekspertus, kad jie įvertintų kultūros vertybės kainą.

Kai istorinę ar meninę vertę turintis pastatas paskelbiamas istoriniu paminklu ir dėl to sugriežtėja jo apsaugos reikalavimai, savininkas turi teisę reikalauti kompensacijos iš valstybės, jeigu buvo sutrikdyta jo vykdoma ekonominė veikla ir tai savininkui sukėlė nuostolių. Jeigu nepavyksta pasiekti abiem pusėms priimtino susitarimo, jį priima nusavinimo teisėjas (angl. expropriation judge).

Jeigu pastebima, kad pastato būklė prastėja ir būtini tvarkybos darbai, prižiūrinti institucija, pasitarusi su Nacionaline paveldo ir architektūros komisija, gali pasiūlyti savininkui atlikti šiuos darbus per tam tikrą laikotarpį ir pasiūlyti valstybės finansinę paramą, kuri siekia ne mažiau nei 50 proc. visų reikalingų išlaidų padengimo. Nepasiekus bendro susitarimo sprendimą priima administracinis teismas, kuris gali įsakyti atlikti reikiamus darbus.

Už kultūros paveldo priežiūrą atsakingos valstybinės institucijos gali suteikti kilnojamųjų objektų, klasifikuotų istoriniais paminklais, savininkams paramą atlikti tvarkybos darbus (jeigu savininkas neturi pakankamai savų lėšų ar tvarkybos darbai yra sudėtingi ir kompleksiški). Reali darbų kaina ir sąlygos pretendavimui į finansavimą yra numatytos Valstybės tarybos.

Paveldimiems saugomiems kultūros objektams, kurie yra laisvai prieinami visuomenei, taikomos išimties nemokėti turto paveldėjimo mokesčių⁴¹⁹. Prevencinės archeologijos kasinėjimus turi apmokėti patys iniciatoriai, kurie pasirenka privačius ar valstybinius darbų vykdytojus. Išskirtiniais atvejais dalį darbų išlaidų gali kompensuoti Nacionalinis prevencinės archeologijos fondas⁴²⁰.

Geroji patirtis, kuri galėtų būti pritaikyta Lietuvoje:

Kontrolė ir priežiūra

- Kas 5 m. Prancūzijoje kilnojamųjų kultūros paveldo objektų savininkai privalo pristatyti šiuos objektus institucijoms paprašius, taip vykdoma objektų būklės apžiūra ir patikra. *Pritaikomumas Lietuvoje: šiuo metu įteisintas patikros laikotarpis – kas 5 m., tačiau retai jo yra laikomasi, o kai kurie objektai išvis yra netikrinami.*

⁴¹⁸ Institut national du patrimoine. About Institut national du patrimoine. Prieiga per internetą: <http://www.inp.fr/en/About-Institut-national-du-patrimoine>

⁴¹⁹ A site of the Ministry of Culture. Regional preservation of historic monuments. Prieiga per internetą: <http://traduction.culture.gouv.fr/url/Result.aspx?to=en&url=http%3A%2F%2Fwww.culture.gouv.fr%2FRegions%2FDrac-Provence-Alpes-Cote-d-Azur%2FLa-direction-regionale%2FLa-Drac-et-ses-services%2FConservation-regionale-des-monuments-historiques>

⁴²⁰ Inrap. Legislation, procedures and funding. Prieiga per internetą: <https://www.inrap.fr/en/legislation-procedures-and-funding-12007>

9.4 Latvijos kultūros paveldo apsauga

Rygos istorinio centro saugojimas

1997 m. Rygos istorinis centras dėl viduramžių užstatymo, XIX a. medinės architektūros ir jugendo stiliaus architektūros buvo įtrauktas į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą. Latvijos parlamentas 2003 m. priėmė Rygos istorinio centro išsaugojimo ir apsaugos įstatymą⁴²¹, kuris numato apsaugą Rygos istorinio centro teritorijai (438,3 ha) ir aplinkinei jos zonai (1574,2 ha). Iki šio įstatymo priėmimo Rygos istorinis centras buvo plėtojamasis pagal 1995 m. priimtą Miesto plėtros planą, o kultūros apsauga vyko chaotiškai, nes nebuvo aiškaus reglamentavimo. Pradedant 1999 m. Rygos taryba priimdavo sprendimus, kuriais būdavo nurodoma griauti kultūros paveldo pastatus ar kitaip kenkti kultūros paveldui, tačiau šie sprendimai būdavo sustabdomi Latvijos valstybinės kultūros paminklų apsaugos inspekcijos, Aplinkos apsaugos klubo (NVO), kultūros istorikų bei architektų. 1998-2003 m. laikotarpiu vyko aktyvi žiniasklaidos kampanija, norint gyventojus informuoti apie kultūros paveldą ir jam kylančias grėsmes. 2001 m. 10 tūkst. Rygos gyventojų pateikė parašus miesto tarybai, norint uždrausti statybas žaliosiose zonose istoriniame centre ir šis prašymas buvo patenkintas. 2002 m. Latvijos valstybinė kultūros paminklų apsaugos inspekcija sukūrė gaires „Vizija 2020“, kuriose išdėstyta bendra Rygos istorinio centro apsaugos koncepcija, siekiant sukurti bent minimalias apsaugos taisykles. Tais pačiais metais surengta tarptautinė konferencija apie Rygos istorinio centro apsaugą, į kurią susirinko kultūros paveldo apsaugos ekspertai, atstovai iš Europos Tarybos ir UNESCO. Nepaisant šių priemonių, ir toliau buvo kuriamos iniciatyvos, kenkiančios kultūros paveldui. 2003 m. atvyko UNESCO delegacija, kuri pastebėjo kylantį pavojų Rygos istoriniam centrai ir pasiūlė sukurti atskirą įstatymą kultūros paveldo apsaugai. Po derybų su verslininkais 2003 m. gegužės 29 d. šis įstatymas buvo priimtas⁴²², tačiau įsigaliojo tik 2005 m., kadangi Rygos miesto taryba buvo įpareigota iki 2004 m. liepos 1 d. parengti naują teritorinio planavimo dokumentą. Iki teritorinio plano parengimo Rygos istoriniame centre buvo uždrausta statyti naujus pastatus⁴²³.

Saugomais istorinio centro ir aplinkinės teritorijos elementais laikomi istorinio planavimo struktūra, panorama, istoriniai pastatai (ypač viduramžių, modernio ir mediniai pastatai), jų dydis ir tipas, archeologinis kultūrinis sluoksnis, viešosios ir žaliosios erdvės, istorinės vandentiekio sistemos, istorinis žemės paviršius (kelių danga, žvyrkeliai ir kt.) bei istoriniai patogumų elementai.

Draudžiama keisti ar perplanuoti istorinius gyvenamuosius pastatus, padarant juos nebepritaikomais gyventojų apgyvendinimui (šis draudimas negalioja gyvenamųjų pastatų pirmiems aukštams ir rūsiams, kurie nepritaikyti apgyvendinimui, tad juos galima naudoti ir kitai veiklai). Naujų modernių architektūrinių objektų statymas galimas tik atsižvelgiant į istorinio centro ir aplinkinės jo teritorijos istorinį išplanavimą, įsiliejimą į aplinką ir kitus nustatytus veiksnius. Aukštybinių pastatų statymas yra griežtai draudžiamas paveldo apsaugos zonose, naujai statomiems pastatams numatytos tūrio ribos, kurių negalima viršyti. Transporto, inžinerinių tinklų ir kitos infrastruktūros transformacija galima tik tada, jei nesumažinama sodų, parkų, kapinių ir kitų panašių teritorijų istorinė bei kultūrinė vertė.

Rygos istorinio centro išsaugojimą, apsaugą, panaudojimą, reikalavimus teritorijų plėtrai reglamentuoja Latvijos Vyriausybė. Rygos miesto taryba turi parengti Rygos istorinio centro vietos planą, atsižvelgdama į nacionalinius įstatymus bei UNESCO rekomendacijas. Paruoštas planas turi būti pateiktas Latvijos

⁴²¹ Latvijas Republikas tiesību akti. Rīgas vēsturiskā centra saglabāšanas un aizsardzības likums. 2018-10-18 versija. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/doc.php?id=76001>

⁴²² State Inspection for Heritage Protection. Protection of Cultural Heritage. Latvia. 2018. Prieiga per internetą: https://mantojums.lv/media/uploads/dokumenti/izdevumi/j_dambis_protection_of_cultural_heritage_2018_web.pdf 46-48.

⁴²³ Latvijas Republikas tiesību akti. Law on Preservation and Protection of the Historic Centre of Riga. Transitional Provisions. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/id/76001-law-on-preservation-and-protection-of-the-historic-centre-of-riga>

valstybinei kultūros paminklų apsaugos inspekcijai ir Rygos istorinio centro apsaugos ir plėtros tarybai. Tik gavus šių institucijų įvertinimus ir patvirtinimą, planą galima tvirtinti miesto taryboje. Jeigu manoma, kad parengtas planas neatitinka įstatymų, bet kuris suinteresuotas asmuo gali kreiptis į Aplinkosaugos ir regioninės plėtros ministeriją dėl plano veikimo sustabdymo.

Siekiant paskatinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą 2003 m. buvo įkurta Rygos istorinio centro apsaugos ir plėtros taryba, į kurią Kultūros ministerija pasiūlo 10 narių iš įvairių nacionalinių ir vietos institucijų: Latvijos valstybinės kultūros paminklų apsaugos inspekcijos, miesto tarybos, Latvijos architektų asociacijos, Latvijos UNESCO nacionalinės komisijos bei Aplinkosaugos ir regioninės plėtros ministerijos. Komisijos sudėtis keičiama kas trejus metus. Rygos istorinio centro apsaugos ir plėtros tarybai numatytos atsakomybės yra patarimojo pobūdžio – skatinti vietos plano rengimą, išreikšusiems savo norą institucijoms pateikti savo įžvalgas dėl naujų pastatų statymo, griovimo ar kitų veiklų, pasiūlyti atlikti patikrą dėl kultūrinių objektų naudojimo atitikimo įstatymams. Rygos istorinio centro apsaugos ir plėtros tarybos diskusijos yra viešos, posėdžiai transliuojami, Rygos istorinio paveldo centro išsaugojimas grindžiamas viešumu, dialogu tarp atsakingų institucijų ir visuomenės. Toks viešumo taikymas praverė, kuomet buvo priimama ir įgyvendinama Europos Tarybos Kultūros paveldo vertės pagrindų visuomenei konvencija (toliau – Faro konvencija), kadangi jau buvo sukurta platforma visuomenės įtraukimui į kultūros paveldo apsaugą ir dialogui tarp suinteresuotų pusių, todėl Faro konvencijos priėmimas ir įgyvendinimas nesukėlė didelio pasipriešinimo.

Norint statyti naujus objektus viešosiose Rygos istorinio centro erdvėse, būtina rengti atvirus architektūros konkursus bei gauti Rygos istorinio centro apsaugos ir plėtros tarybos bei Latvijos valstybinės kultūros paminklų apsaugos inspekcijos pritarimą. Taip pat prieš statybas apie reikšmingus pokyčius Rygos istorinio centro istorinei ir kultūrinei aplinkai reikia pranešti Pasauliniam UNESCO paveldo komitetui.

Faro konvencija Latvijoje

Europos Taryba 2005 m. Portugalijoje, Faro mieste pakvietė Europos valstybes pasirašyti Faro konvenciją, kuri pradėjo veikti 2011 m. Ją pasirašiusios 23 šalys, o ratifikavusios – 17. Lietuva 2017 m. tik išreiškė ketinimą prisijungti prie Faro konvencijos, tačiau dar nėra jos pasirašiusi. Konvencija apima ne paveldo reglamentavimą, o nustato visuomenės ir paveldo santykį⁴²⁴. Konvencijos tikslai numato, kad kultūros paveldas turėtų prisidėti prie demokratiškos visuomenės kūrimo bei padėti ieškoti institucijų ir pavienių asmenų kompetencijų sinergijos⁴²⁵, o tai reiškia, kad siekiama visuomenės įsitraukimo į kultūros paveldo apsaugos klausimus ir įvairių interesų grupių bendradarbiavimo. Norint įtraukti visuomenę į paveldosaugos klausimų svarstymus bei pasiūlymų teikimą siekiama plėtoti skaitmenines technologijas informacijos sklaidai ir prisitaikymui prie skirtingų kalbų ar kultūrų⁴²⁶.

Latvija 2006 m. ratifikavo Faro konvenciją, kuri įsigaliojo 2011 m. Latvijos kultūros ministerijos parengtoje Faro konvencijos įsigaliojimo apžvalgoje⁴²⁷ pažymima, kad 1996–2003 m. laikotarpiu Latvija aktyviai bendradarbiavo su Europos Taryba paveldosaugos klausimais ir įgaudami vis daugiau žinių bei patirties tuo pat metu keitė su šia sritimi susijusius įstatymus. Dėl to Latvijos kultūros paveldo apsaugos politika dar prieš ratifikuojant Faro konvenciją jau veikė jos principais, tad neiškilo sunkumų ar priešpriešų norint ją priimti ir ratifikuoti. Visa Latvijos paveldosaugos sistema paremta tarptautinėmis konvencijomis, chartijomis bei

⁴²⁴ Valstybinė kultūros paveldo komisija. Autentifikuotas Faro konvencijos vertimas į lietuvių kalbą. Prieiga per internetą: <https://vkpk.lt/naujienos/autentifikuotas-faro-konvencijos-vertimas-i-lietuviu-kalba/>

⁴²⁵ Europos Taryba. Europos Tarybos kultūros paveldo vertės visuomenei pagrindų konvencija, 2005. Prieiga per internetą: <https://vkpk.lt/wp-content/uploads/2018/05/tekstas.pdf> p. 2

⁴²⁶ Ten pat, p. 7.

⁴²⁷ Kultūros ministrija. Latvia and the Faro Convention. Vilnius, 2017. Prieiga per internetą: <https://rm.coe.int/latvia-and-the-faro-convention-presentation-for-the-faro-convention-me/168077faf6>

rekomendacijomis. Už šią sritį atsakinga institucija Latvijoje yra Latvijos valstybinė kultūros paminklų apsaugos inspekcija⁴²⁸.

Faro konvencijos įsigaliojimas Latvijoje pakeitė ne vieną paveldosaugos politikos aspektą. Sprendžiant kultūrinio paveldo klausimus imta labiau atsižvelgti į visuomenės nuomonę ir pasiūlymus, ekonominės krizės metu konvencija padėjo išsaugoti dalį kultūrinio paveldo nuo sunaikinimo, kultūrinis paveldas geriau pritaikomas neįgaliesiems, paskatinta skaitmenizacija ir kitos modernios technologijos. Rygos istorinis centras apsaugotas nuo aukštybinių pastatų intervencijos⁴²⁹. Plėtojamas tarpinstitucinis bendradarbiavimas – įkurta nevyriausybinė asociacija „Laikas kultūrai“ (angl. „Time for culture“), kuri apjungė įvairias su kultūra susijusias organizacijas. Dėl Faro konvencijos įsigaliojimo kai kurie anksčiau valstybės nesaugoti objektai tapo saugomais, įsiklausius į tam tikrų interesų grupių pasiūlymus⁴³⁰.

Vis dėlto pastebima, kad Faro konvencija sudaro ir tam tikrų keblumų: konvencija yra bendrų principų rinkinys, kurį norint pritaikyti savo valstybėje reikia matyti praktinius kitų šalių geruosius pavyzdžius, tačiau tokios informacijos trūksta. Taip pat Faro konvencijos ir paveldosaugos politikos gairės kai kurių politinių jėgų gali būti naudojamos asmeniniams interesams tenkinti, net jei jie ir nesusiję su paveldosauga⁴³¹.

Geroji patirtis, kuri galėtų būti pritaikyta Lietuvoje:

- Norint skirti apsaugą Rygos senamiesčiui, vyko intensyvus gyventojų ir verslo įsitraukimas į Rygos senamiesčio paskelbimą UNESCO paveldu. Piliečių įtraukimas į kultūros paveldo procesus aiškiai atspindimas ir Faro konvencijoje, kuri ratifikuota Latvijoje, tačiau ne Lietuvoje. *Pritaikomumas Lietuvoje: piliečių įtraukimo pavyzdys galėtų būti labai sėkmingai pritaikytas ir Lietuvoje, kur šiuo metu įstatymuose nėra aiškiai reglamentuojama, kokią galią, teises ir pareigas turi piliečiai, suinteresuoti kultūros paveldo objektų išsaugojimu.*

⁴²⁸ Ten pat, p. 4.

⁴²⁹ Valstybinė kultūros paveldo komisija. Valstybinė kultūros paveldo komisija inicijuoja Lietuvos prisijungimą prie Faro konvencijos. Prieiga per internetą: <https://vkpk.lt/naujienos/valstybine-kulturos-paveldo-komisija-inicijuoja-lietuvos-prisijungima-prie-faro-konvencijos/>

⁴³⁰ Ten pat, p. 14-22.

⁴³¹ Ten pat, p. 25.

10 Kultūros paveldo apsaugos srityje dalyvaujančių institucijų funkcijų analizė

Šiame skyriuje pateikiama Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos funkcijų analizė, įvertinant kitų kultūros paveldo administravimo procese dalyvaujančių institucijų funkcijas, įskaitant dubliavimąsi, funkcijų persidengimą ir pasiūlant alternatyvas, kaip tobulinti institucinę sąrangą bei administravimo procesus, siekiant paslaugas gyventojams teikti efektyviausiu būdu.

10.1 Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos funkcijų analizė, įvertinant kitų kultūros paveldo administravime dalyvaujančių institucijų funkcijas, įskaitant dubliavimąsi, funkcijų persidengimą

Kultūros paveldo apsaugos administravimas apima kultūros paveldo apsaugos politikos formavimą bei įgyvendinimą. Šiame skyriuje analizuojamos politikos formavime ir įgyvendinime dalyvaujančių institucijų funkcijos kultūros paveldo srityje (žr. toliau esantį paveikslą).

19 pav. Tyrimo apimtyje analizuojamos institucijos, dalyvaujančios kultūros paveldo apsaugos politikos formavime ir įgyvendinime
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

Kultūros paveldo apsaugos politiką formuoja Lietuvos Respublikos Seimas, Vyriausybė ir kultūros ministerija, atsižvelgiant į Valstybinės kultūros paveldo komisijos teikiamus vertinimus, analizes ir siūlymus, o įgyvendina – Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, savivaldybės, Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos, saugomų teritorijų direkcijos, Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos ir Vyriausybės atstovų apskrityse tarnybos⁴³². Toliau esančiuose skyriuose pateikiama šių institucijų funkcijų paveldo apsaugos srityje analizė. Atliekant funkcijų analizę siekiama identifikuoti tarp institucijų besidubliuojančias ir persidengiančias funkcijas, kurios trukdo didinti paveldo apsaugos srities procesų efektyvumą, kokybę bei rezultatyvumą.

⁴³²Nurodomos tik tos institucijos, kurių funkcijos analizuojamos Tyrime.

10.1.1 Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos funkcijų analizė kultūros paveldo apsaugos srityje

Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos (toliau – KPD) yra Lietuvos Respublikos valstybės įstaiga, atskaitinga Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai. KPD nuostatuose⁴³³ numatyti šie veiklos tikslai:

- įgyvendinti nekilnojamojo kultūros paveldo ir kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos nacionalinę politiką;
- užtikrinti nekilnojamojo kultūros paveldo ir kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos priemonių įgyvendinimą.

KPD siekdamas šių tikslų organizuoja paveldotvarką, vykdo apskaitą ir kontrolę. KPD atskaitingas LR Kultūros ministerijai, jam pavaldžios dvi įstaigos⁴³⁴: BĮ „Kultūros paveldo centras“ (kaupia ir tikslina informaciją apie kultūros paveldą) ir VĮ „Lietuvos paminklai“ (atlieka paveldo tvarkybos darbus)⁴³⁵. Taip pat KPD pats rengia ir vykdo įvairias su kultūros paveldo apsauga susijusias programas, organizuoja tarptautinius renginius. KPD struktūra pateikiama 4 priede.

KPD taip pat turi penkias Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybas (toliau – vertinimo tarybos), kurių funkcijos, nurodytos Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų pavyzdiniuose nuostatuose⁴³⁶: vertinimo tarybos atlieka nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ar vietovių vertingųjų savybių nustatymo ir kultūros paveldo objektų teritorijų bei apsaugos zonų ir vietovių ribų apibrėžimo funkcijas, sprendžia dėl apsaugos reikalingumo / nereikalingumo nekilnojamosioms kultūros vertybėms, nustato vertybėms regioninio ar nacionalinio reikšmingumo lygmenį bei tikslina regioninio ir nacionalinio reikšmingumo lygmens nekilnojamųjų kultūros vertybių apskaitos duomenis. KPD Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos nuostatose numatytas funkcijas dėl vietinio reikšmingumo lygmens kultūros paveldo objektų ir vietovių atlieka, kai nekilnojamoji kultūros vertybė yra savivaldybės, kuri nesudarė Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos, administruojamoje teritorijoje ir / ar savivaldybės sudarytoje Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryboje nėra narių, kurie pagal kompetenciją galėtų vertinti

---

⁴³³ Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos nuostatai. Prieiga per internetą:

<http://www.kpd.lt/uploads/nuostatai/KPD%20nuostatai.pdf>

⁴³⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. sausio 10 d. pasitarime buvo pritarta Valstybės įmonių pertvarkos priemonių planui, kurio 7 punkte numatyta pradėti valstybės įmonės „Lietuvos paminklai“ pertvarkymo į biudžetinę įstaigą „Kultūros infrastruktūros centras“ procesą, Lietuvos Respublikos Seimui priėmus Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 5 straipsnio pakeitimo ir Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 4 straipsnio pakeitimo įstatymų projektus. Lietuvos Respublikos Seimas 2019 m. gegužės 30 d. priėmė Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 5 straipsnio pakeitimo įstatymą ir Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo Nr. I-1179 4 straipsnio pakeitimo įstatymą, kurių naujas reglamentavimas nustato kultūros ministrui teisę nuo 2020 m. balandžio 1 d. įgalioti prie ministerijos įsteigtas įstaigas (anksčiau – institucijas) atlikti nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos funkcijas, teisę organizuoti paveldotvarkos programas. Kultūros paveldo departamentas ir toliau rengs kultūros ministro tvirtinamus paveldotvarkos programų projektus, tačiau paveldotvarkos programas įgyvendins Kultūros infrastruktūros centras, kuriam šias programas įgyvendinti paves Kultūros ministerija, bet ne Kultūros paveldo departamentas. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos parengto Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl valstybės įmonės „Lietuvos paminklai“ pertvarkymo“ projektas, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/e87c1f80a92a11e9aab6d8dd69c6da66?jfwid=-wwk4oqcfp>

⁴³⁵ Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Apie mus. Prieiga per internetą:

<http://www.kpd.lt/lt/pagrindinis-meniu/struktura-ir-kontaktai/apie-mus.html>

⁴³⁶ Dėl Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos sudaromų nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų nuostatų patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5e3d4570f0c811e99681cd81dcdca52c>

nekilnojamąją vertybę pagal visus Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos akto projekte pasiūlytus kultūros paveldo objektų ar vietovių vertingųjų savybių pobūdžius⁴³⁷.

Teritorinių skyrių pagrindiniai uždaviniai – vykdyti nekilnojamojo kultūros paveldo ir kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos nacionalinę politiką bei apsaugos valstybinio administravimo funkcijas savo veiklos teritorijose⁴³⁸. Nuostatuose⁴³⁹ numatyta, kad įgyvendindami nustatytus uždavinius, teritoriniai skyriai teikia siūlymus dėl kultūros vertybių įregistravimo, kreipiasi dėl kultūros paveldo reikšmingumo ir vertingųjų savybių nustatymo, metodiškai vadovauja kultūros paveldo apsaugai, vertina parengtus tvarkybos bei teritorijų planavimo siūlymus ir išduoda leidimus, atlieka derinimus (kai kultūros paveldo pastatuose vykdomi renginiai), kontroliuoja, kaip kultūros paveldo valdytojai laikosi įstatymų, prirėkus sustabdo vykdomus darbus, kontroliuoja draustiniuose vykdomas veiklas, susijusias su paveldu ir kt.

Kontrolės skyrius įgyvendindamas nacionalinę kultūros paveldo apsaugos politiką vykdo kultūros paveldo apsaugos valstybinio administravimo funkcijas, organizuoja ir vykdo leidimų išdavimą išvežamoms kultūrinėms vertybėms ir antikvariniams daiktams, nustato antikvarinių meno kūrinių vertę bei bendradarbiauja su valstybinėmis institucijomis, bandant išsiaiškinti apie pavogtus antikvarinius daiktus ar kultūrinės vertybes.

Vykdydamas šiuos uždavinius kontrolės skyrius rengia metines kultūros paveldo kontrolės programas ir koordinuoja šių programų bei apskritai visos kultūros paveldo kontrolės ir stebėsenos vykdymą, rengia leidimus antikvarinių daiktų pardavimui, kontroliuoja kultūrinių vertybių apskaitą muziejuose ir bibliotekose, prižiūri, kaip laikomasi restauravimo ir konservavimo tvarkos ir kt.⁴⁴⁰.

Apskaitos, paveldotvarkos planavimo skyrius nagrinėja paraiškas dėl paveldo objektų tvarkybos ir neatidėliotųjų saugojimo darbų finansavimo ar kompensavimo iš nekilnojamojo kultūros paveldo paveldotvarkos programai skirto biudžeto. Be finansavimo paraiškų nagrinėjimo ir sutarčių pasirašymo, skyrius atlieka ir kitas funkcijas: koordinuoja kultūros objektų apskaitą, inventorizavimą ir tyrimus. Taip pat koordinuoja saugomų kultūros objektų ženklimą ir koordinuoja bei kontroliuoja nekilnojamo kultūros paveldo specialųjį teritorijų planavimą⁴⁴¹.

Registro tvarkymo, viešųjų ryšių ir edukacijos skyrius yra atsakingas už tarptautinius ryšius ir tarptautinių sutarčių sudarymą ir įgyvendinimą bei visuomenės informavimą apie KPD veiklas ir kultūrinį paveldą. Taip pat skyrius dalyvauja tarptautiniuose renginiuose ir į juos siunčia paveldosaugos specialistus, viešina

---

⁴³⁷ Pažymėtina, kad iki 2019 m. spalio 8 d. galiojusiuose nuostatuose numatytas funkcijas Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos galėjo atlikti dėl visų reikšmingumo lygmenų kultūros paveldo objektų ar vietovių. Taip pat, atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos kultūros ministerija susipažinusi su Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos direktoriaus 2019 m. spalio 17 d. įsakymu Nr. Į-279 „Dėl Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos sudaromų nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų nuostatų patvirtinimo“ patvirtintais Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos sudaromų Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos nuostatais pateikė išvadą, kurioje nurodo, kad Kultūros paveldo departamento patvirtinti Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų nuostatai turi atitikti kultūros ministro patvirtintus pavyzdinius Vertinimo tarybos nuostatus, jiems neprieštarauti, jų nepraplėsti nei siaurinti ir pateikti su tuo susijusias pastabas.

⁴³⁸ Kiekvienas teritorinis skyrius veikia atitinkamuose regionuose: Alytaus skyriaus veiklos teritorija yra Alytaus regionas, Kauno skyriaus – Kauno regionas ir t. t.

⁴³⁹ Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Struktūra. Teritorinių skyrių nuostatai. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/lt/pagrindinis-meniu/struktura-ir-kontaktai/struktura.html>

⁴⁴⁰ Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Kontrolės skyriaus nuostatai. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/lt/pagrindinis-meniu/veikla/nuostatai/kontroles-skyriaus-nuostatai.html>

⁴⁴¹ Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Apskaitos, paveldotvarkos planavimo skyrius. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/lt/pagrindinis-meniu/veikla/nuostatai/apskaitos-paveldotvarkos-planavimo-skyriaus-nuostatai.html>

informaciją apie Lietuvos kultūrinės vertybes užsienyje, vykdo Kultūros vertybių registro tvarkytojo funkcijas, rengia teisės aktus, susijusius su registru, ir kt.⁴⁴².

Juridinio skyriaus nuostatuose⁴⁴³ pažymima skyriaus atsakomybė vertinti KPD parengtus teisės aktus (įskaitant ir tuos, kurie tiesiogiai susiję su kultūros paveldu), taip pat skyrius vertina ir pagal kompetenciją vizuoja KPD sudaromų sutarčių projektus (įskaitant ir sutartis, sudaromas su kultūros paveldo objektų valdytojais), vertina kitų institucijų pateiktus derinti teisės aktus, įskaitant ir tuos, kurie susiję su kultūros paveldo objektais, atstovauja KPD teismuose dėl KPD priimtų sprendimų, dalyvauja rengiant arba rengia su kultūros paveldu susijusius teisės aktų projektus.

Kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenų konsultacinio susitikimo, vykusio 2018 m. gegužės 25 d., metu ekspertai atkreipė dėmesį, kad pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą savivaldybės privalo atlikti apskaitos funkciją, steigti vertinimo tarybas, tačiau tai vykdo ne visos savivaldybės ir dabar tai daugiausiai vykdo KPD. Vis dėlto pastebima, kad šias funkcijas, jeigu jos bus perimtos iš KPD, reikėtų perduoti Nacionaliniam kultūros paveldo centrui arba Kultūros infrastruktūros centrui (galimai suformuotos naujos institucijos), kadangi abejojama, ar savivaldybės galėtų efektyviai vykdyti šias funkcijas dėl nepakankamos kompetencijos ar korupcijos. Tačiau geriausiu sprendimu laikoma šias funkcijas palikti KPD, kadangi jame jau dirba šios srities ekspertai, o savivaldybės galėtų užsakyti KPD parengti vertinimo tarybų aktus. Kita alternatyva – steigti vertinimo tarybas ne kiekvienoje savivaldybėje, o regionuose, t. y., būtų ne 60, o 10 tarybų.

Kaip pagrindinė KPD vykdomos veiklos problema įvardinamas šios institucijos vykdoma priežiūra ir kontrolė, kuri nėra pakankamai efektyvi. Nurodoma, kad apskaita nevykdoma pakankamai kokybiškai, tad derėtų kurti institutą, kuris atliktų ne tik taikomuosius mokslinius tyrimus, bet ir fundamentinius. 2018 m. birželio 6 d. vykusiame kitame susitikime išsakytas poreikis sukurti atskirą instituciją, kuri nedalyvautų nei apskaitos, nei projektų derinimo procese, ir galėtų nešališkai nagrinėti priešteisminius ginčus bei spręsti ginčus dėl vertinimo tarybų aktų ir derinimų, taip perimant šią funkciją iš KPD⁴⁴⁴.

Kultūros paveldo apsaugos metmenų pirminėje (2018 gegužės 11 d.) versijoje nurodoma, kad KPD turėtų būti decentralizuota. Pagal gaires turėtų būti suformuotas paveldosaugos kompetencijų centras, kuris vadovautų kultūros vertybių apskaitai ir teiktų ekspertinę nuomonę bei populiarintų kultūros paveldą. Pačią KPD siūlyta reformuoti į Valstybinę kultūros paveldo inspekciją, kuri atliktų monitoringą, rizikos vertinimą ir nepriklausomo „arbitražo funkcijas“, dalyvautų tarptautiniuose kultūros paveldo formatuose.

⁴⁴² Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Registro tvarkymo, viešųjų ryšių ir edukacijos skyriaus nuostatai. Prieiga per internetą:

<http://www.kpd.lt/lt/pagrindinis-menu/veikla/nuostatai/registro-tvarkymo-viesuju-rysiu-ir-edukacijos-skyriaus-nuostatai.html>

⁴⁴³ Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Juridinio skyriaus nuostatai. Prieiga per internetą: http://www.kpd.lt/uploads/nuostatai/SKMBT_C25014071413530.pdf

⁴⁴⁴ Kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenų aptarimui skirtuose konsultaciniuose susitikimuose buvo kalbama apie tai, kad projektinės dokumentacijos derinimas ir yra kontrolė, todėl šių funkcijų atskyrimas yra nelogiškas (2018 m. birželio 1 d. susitikimas, prieiga per internetą: <https://lrkm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/kulturos-paveldo-apsauga/kulturos-paveldo-apsaugos-institucines-pertvarkos-metmenys>, Birželio 1 d. konsultacijų medžiaga), taip pat buvo pastebėta, kontrolės funkciją perdavus naujai steigiamai institucijai būtų netikslinga, kadangi pagal galiojantį teisinį reguliavimą, be teismo tik derinančioji institucija gali atšaukti savo derinimus. Įsteigus naują instituciją, kuri nedalyvautų projektų derinimo procese, ji neturėtų teisinių įrankių neteisminiu būdu taikyti priemones, kad būtų atšaukti derinimai, todėl visada reikėtų kreiptis į teismą, o tai užtruktų (2018 m. birželio 8 d. susitikimas, prieiga per internetą: <https://lrkm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/kulturos-paveldo-apsauga/kulturos-paveldo-apsaugos-institucines-pertvarkos-metmenys>, Birželio 8 d. konsultacijų medžiaga). Taip pat atsirastų rizika, kad įsteigta nauja institucija dubliuotų Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos funkcijas. Pažymėtina ir tai, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės siekis yra optimizuoti funkcijas ir įstaigų skaičių, tad naujos institucijos kūrimas prieštarautų šiai politikai.

10.1.2 Savivaldybių funkcijų analizė kultūros paveldo apsaugos srityje

Savivaldybės kultūros paveldo apsaugą vykdo remiantis Vietos savivaldos įstatymu⁴⁴⁵ joms priskirtomis funkcijomis. Šio įstatymo 6 straipsnio, kuriame išvardintos savivaldybių savarankiškosios funkcijos, 26 punkte numatyta, kad viena iš savivaldybių funkcijų „kraštovaizdžio, nekilnojamojų kultūros vertybių ir savivaldybės įsteigtų saugomų teritorijų tvarkymas ir apsauga, savivaldybės teritorijoje esančių želdynų, želdinių apsauga, tvarkymas ir kūrimas, inventorizacijos, apskaitos, atskirųjų želdynų žemės sklypų kadastrinių matavimų ir įrašymo į Nekilnojamojo turto registrą organizavimas ir stebėseną“. Taip pat tarp funkcijų įvardijamas ir teritorijų planavimas, savivaldybės bendrojo plano ar savivaldybės dalių bendrųjų planų ir detaliųjų planų sprendinių įgyvendinimas, specialiųjų architektūros reikalavimų nustatymas ir statybą leidžiančių dokumentų išdavimas įstatymų nustatyta tvarka bei savivaldybėms įstatymais priskirtų geodezijos ir kartografijos darbų organizavimas ir vykdymas.

Tarp išimtinių savivaldybės tarybos kompetencijų paminima ir savivaldybės saugomų teritorijų steigimas pagal Saugomų teritorijų įstatymo nustatytą tvarką, savivaldybės saugomų vietinės reikšmės gamtos ir kultūros paveldo objektų skelbimas⁴⁴⁶.

Valstybinio audito ataskaitoje nurodoma, jog 2012 m. duomenimis, norint atskirti Kultūros paveldo departamento ir savivaldybių funkcijas, nustatant, kad departamentas būtų atsakingas už nacionalinio, o savivaldybės – už vietinio reikšmingumo kultūros paveldo objektų apsaugą (šiuo metu funkcijos dubliuojasi) reikėtų pakeisti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatas⁴⁴⁷, paminima, jog ši rekomendacija atskirti funkcijas yra aktuali iki šiol.

Pabrėžiamas ir poreikis sukurti bendrą valstybės ir savivaldybių biudžetų finansuojamų kultūros institucijų veiklos ir jų bei nevyriausybinių organizacijų teikiamų projektų informacinę sistemą, kad būtų apskaičiuota, kokia nacionalinio biudžeto dalis tenka kultūrai, ir išvengta dvigubo finansavimo⁴⁴⁸.

Kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenų 2018 m. gegužės 25 d. konsultacinio susitikimo metu buvo kalbama apie tai, jog reikėtų susitarti, ar paveldo apsauga turėtų būti centralizuota, ar išskaidyta suteikiant daugiau galių savivaldai, tokiu būdu būtų atskirtos apskaitos, įgyvendinimo ir kontrolės funkcijos. Tokia idėja grindžiama tuo, kad savivaldybės ir taip vykdo valstybei svarbias funkcijas, tokias kaip švietimas, teritorijų planavimas, todėl manytina, kad paveldo apsauga taip pat galėtų būti pavesta savivaldoms. Visgi tokiam siūlymui dauguma savivaldybių nepritaria, motyvuodamos tuo, kad perduodamoms funkcijoms vykdyti nebūtų skiriamas papildomas finansavimas, tokioms funkcijoms įgyvendinti savivaldybėse trūksta kvalifikuotų specialistų⁴⁴⁹. Pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą savivaldybės privalo vykdyti apskaitą, gali steigti vertinimo tarybas, tačiau tik maža dalis savivaldybių tai daro. 5 priede pateikiama pasirinktų savivaldybių analizė.

Remiantis Valstybinės kultūros paveldo komisijos duomenimis, iš 60 savivaldybių tik 3 savivaldybių administracijose (Kauno miesto, Tauragės rajono, Klaipėdos miesto, nuo 2019 m. pradžios Vilniaus miesto savivaldybės administracijoje nebėra paveldosaugos skyrius) kultūros paveldo apsaugą administruoja paveldosaugos skyriai, kitose savivaldybėse kultūros paveldo apsaugos funkcijos priskirtos skyriams, kurių

⁴⁴⁵ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. Valstybės žinios, 1994-07-20, Nr. 55-1049. Prieiga per internetą:

<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.DOCD0966D67F/asr>

⁴⁴⁶ Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. Valstybės žinios, 1994-07-20, Nr. 55-1049. Prieiga per internetą:

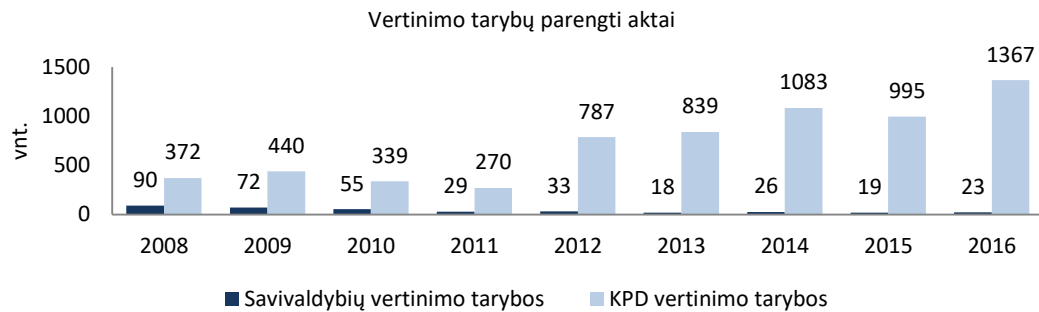
<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.DOCD0966D67F/PyrxXNToSs>

⁴⁴⁷ Valstybinio audito ataskaita, 19 psl. Prieiga per internetą: https://www.vkontrole.lt/pranesimas_spaudai.aspx?id=23123

⁴⁴⁸ Valstybinio audito ataskaita, 24 psl. Prieiga per internetą: https://www.vkontrole.lt/pranesimas_spaudai.aspx?id=23123

⁴⁴⁹ Savivaldybės nepritaria kultūros paveldo apsaugos srities reforma. Lietuvos savivaldybių asociacija. Prieiga per internetą: <http://www.isa.lt/naujienos/2018/06/12/savivaldybes-nepitaria-kulturos-paveldo-apsaugos-srities-reformai/>

atsakomybėje yra daugiau sričių (pvz., architektūros ir urbanistikos skyrius, komunalinio ūkio skyrius, teritorijų planavimo skyrius ir pan.)⁴⁵⁰. Akivaizdu, kad didžiojoje dalyje savivaldybių specialistai su paveldo apsauga susijusių funkcijų vykdymui gali skirti tik dalį savo darbo laiko. 2005 m. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos redakcija⁴⁵¹ įgalino savivaldybes steigti nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybas. Buvo tikimasi, kad tokių tarybų atsiradimas ir veikla paspartins vertingųjų savybių nustatymo darbus, tačiau tai nesukėlė laukto efekto – tarybos veikia vangiai (žr. toliau esantį paveikslą).

20 pav. Savivaldybių ir KPD vertinimo tarybų parengtų aktų skaičius, vnt., 2008–2016 m.
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis Valstybinės kultūros paveldo komisijos informacija

Kaip matyti iš aukščiau pateiktų duomenų, 2008–2016 m. laikotarpiu savivaldybių nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos parengė 365 vertinimo aktus, KPD tarybos – 6492. Vertinant tai, kad Kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenyse pateikiamas siūlymas kultūros vertybių apskaitą perduoti savivaldybėms⁴⁵² ir atsižvelgiant į tai, kad didžiojoje dalyje savivaldybių kultūros paveldo apsaugą administruoja specialistai, kurie gali skirti tik dalį darbo laiko šiai funkcijai vykdyti, bei į tai, kad savivaldybėse esančios nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos veikia neefektyviai, tikėtina, kad toks apskaitos funkcijų perdavimas savivaldybėms, neskiriant tam papildomo finansavimo, kultūros paveldo apsaugos procesą tik dar labiau susilpnintų.

10.1.3 Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos ir saugomų teritorijų direktijų funkcijų analizė kultūros paveldo apsaugos srityje

Valstybinė saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos (toliau – VSTT) uždaviniai yra užtikrinti saugomų teritorijų apsaugą ir racionalų jų naudojimą, kraštovaizdžio stabilumą, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimą; sudaryti sąlygas pažintiniam turizmui saugomose teritorijose; panaudoti ES paramą saugomoms teritorijoms prižiūrėti ir tvarkyti⁴⁵³.

VSTT priskirtos funkcijos yra šios: vykdyti jai pavaldžių direktijų priežiūra, užtikrinti saugomų teritorijų planavimo dokumentų ir tvarkymo projektų rengimą ir jų sprendinių įgyvendinimą, duomenų apie saugomas teritorijas kaupimą, organizuoti saugomų teritorijų apsaugą ir tvarkymą, įgyvendinti saugomų

⁴⁵⁰ Savivaldybių veikla kultūros paveldo apsaugos srityje 2017 m. Valstybinė kultūros paveldo komisija. Prieiga per internetą: <https://vkpk.lt/wp-content/uploads/2018/10/Informacija-apie-savivaldybi%C5%B3-skiriamas-l%C4%97%C5%A1as-1.pdf>

⁴⁵¹ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo įstatymas (suvestinė redakcija 2005-04-20–2007-07-18). Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9BC8AE9D9F8/TAIS_243361

⁴⁵² Kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenys. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija. Prieiga per internetą: <https://lrkm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/kulturos-paveldo-apsauga/kulturos-paveldo-apsaugos-institucines-pertvarkos-metmenys>

⁴⁵³ Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Misija ir uždaviniai. Prieiga per internetą: <http://www.vstt.lt/vl/index.php#/29>

teritorijų politiką. VSTT kartu su direkcijomis įgyvendina saugomų teritorijų apsaugos ir tvarkymo priemones, organizuoja mokslinius tyrimus, paveda direkcijoms atlikti saugomų teritorijų stebėseną, monitoringą, koordinuoja veiklą, susijusią su saugomų teritorijų lankytojų informavimu ir informavimo infrastruktūros kūrimu. Taip pat rengia ir platina informaciją apie saugomų teritorijų būklę.

VSTT organizuoja ir koordinuoja saugomų teritorijų specialiųjų planų ir kitų teritorijų planavimo dokumentų rengimą ir įgyvendinimą. Steigiant saugomas teritorijas atlieka ekonominį vertinimą dėl gyventojų ar verslo nukentėjimo, nustato kompensacijų poreikį ir sudaro sutartis, informuoja žemės savininkus apie paskelbtus saugomais gamtos paveldo objektus ir pan. Taip pat VSTT kaupia informaciją apie saugomas teritorijas, atlieka jų apskaitą, inventorizaciją ir registraciją. Institucija dalyvauja nagrinėjant valstybės ar savivaldos pateiktus teisės aktus, susijusius su saugomų teritorijų tvarkymu, juos rengia, pagal kompetenciją organizuoja ir jų įgyvendinimą ir kt.⁴⁵⁴. 6 priede pateikiama VSTT analizė.

Saugomų teritorijų direkcijos, remiantis Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos nuostatais⁴⁵⁵, pavaldžios VSTT, išskyrus Trakų istorinio nacionalinio parko, Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato, Valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato direkcijas, kurios pavaldžios Kultūros ministerijai bei Pavilnių ir Verkių regioninio parko direkciją, kuri pavaldi Vilniaus miesto savivaldybei. Pagrindinės, bendros visoms direkcijoms, funkcijos, susijusios su kultūros paveldo apsauga, yra šios: vykdo direkcijai pavaldžios teritorijos priežiūrą, kontrolę bei stebėseną, organizuoja mokslinius tyrimus, susijusius su kultūros paveldo išsaugojimu, šviečia visuomenę propaguodami kultūros paveldo išsaugojimą, dalyvauja teritorijų planavimo dokumentų ir statinių projektų rengimo bei derinimo procesuose, teikia pasiūlymus dėl teisės aktų, reikalingų direkcijų nuostatuose nustatytiems tikslams įgyvendinti.

Saugomų teritorijų direkcijos teikia žemės sklypų kadastrinių matavimų planų derinimo bei specialiųjų saugomos teritorijos apsaugos ir tvarkymo reikalavimų išdavimo paslaugas.

10.1.4 Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos funkcijų analizė kultūros paveldo apsaugos srityje

Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos (toliau – VTPSI) užtikrina, kad teritorijų planavimas ir statinių statyba vyktų teisėtai, o administracinės paslaugos šiose srityse būtų teikiamos skaidriai⁴⁵⁶. VTPSI organizacijos schema pateikiama 7 priede.

VSTT sustabdžius statinio statybą, statytojas gali kreiptis į VTPSI ir prašyti leidimo atlikti statinio konservavimo darbus⁴⁵⁷. Institucija išduoda leidimus, ketinantiems statyti naujus statinius arba statinius rekonstruoti Lietuvos Respublikos teritoriniuose ir tarptautiniuose vandenyse (esančiuose Lietuvos kontinentiniame šelfe). Taip pat išduodami leidimai tęsti statybas, kai jos buvo sustabdytos, statyti naujus ypatingus ir neypatingus statinius pajūrio juostoje. Jeigu savivaldybės administracija per nustatytą terminą neišdavė statybos leidimo ir nepateikė tam priežasties, leidimą statybai gali išduoti VTPSI. Ypatingos valstybinės svarbos projektų statiniams statyti, rekonstruoti, remontuoti ar griauti leidimus išduoda VTPSI.

⁴⁵⁴ Valstybė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Nuostatai. Prieiga per internetą:

<http://www.vstt.lt/VI/index.php#/30>

⁴⁵⁵ Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos nuostatai, prieiga per internetą:

<http://www.vstt.lt/VI/index.php#/30>

⁴⁵⁶ Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos. Apie mus. Prieiga per internetą:

<http://vtpsi.lrv.lt/lt/apie-mus/tikslai>

⁴⁵⁷ Lietuvos paslaugų katalogas. Prieiga per internetą:

<https://www.lietuva.gov.lt/lt/-82.html?page=1&ipp=10&language=lt&pr=518#>

VTPSI išduoda deklaracijas neypatingų statinių užbaigimui ir jas tvirtina, surašo ir tvirtina aktus neypatingų ir ypatingų statinių bei jų inžinerinės sistemos pertvarkymo užbaigimui⁴⁵⁸. Taip pat VTPSI išduoda pažymą dėl neužbaigtų statybų (neypatingiems ir ypatingiems statiniams), statinių, kuriems privalomas statybą leidžiantis dokumentas, nugriovimo ar išardymo.

VTPSI tvirtina detalų planą, kai to per nustatytą terminą nepadaro savivaldybės taryba arba savivaldybės administracijos direktorius ir nepateikia motyvuotos priežasties. Institucija teikia išvadas dėl teritorijų planavimo dokumentų tvirtinimo tikslingumo (išskyrus žemėtvarkos ir miškininkystės schemas). VTPSI registruoja teritorijų planavimo dokumentus: pagal planavimo organizatoriaus prašymus registruoja valstybės teritorijos bendrąjį planą, valstybės teritorijos dalių bendruosius planus, valstybei svarbių projektų teritorijų planavimo dokumentus, valstybės lygmens specialiojo teritorijų planavimo dokumentus⁴⁵⁹.

10.1.5 Kultūros ministerijos funkcijų analizė kultūros paveldo apsaugos srityje

Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos nuostatai^{460,461} numato, jog vienas iš ministerijos tikslų yra formuoti valstybės politiką kultūros paveldo srityje ir organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą, o ministerijos funkcijos, susijusios su kultūros paveldo apsauga, yra šios: ministerija rengia nekilnojamojo kultūros paveldo ir kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymų ir kitų teisės aktų projektus, derina kitų institucijų parengtus teisės aktus, skelbia nekilnojamasias kultūros vertybes valstybės saugomomis, steigia saugomų vietovių (istorinių nacionalinių parkų ir valstybinių kultūrinių rezervatų) direkcijas ir įgyvendina jų savininko funkcijas, nustato specialistų, susijusių su paveldu, atestavimo tvarką bei suteikia restauratoriams kvalifikacines kategorijas, tvirtina kultūros paveldo tvarkybos reglamentus, nustato kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitos tvarką, tikrina muziejinių vertybių apsaugą ir apskaitą muziejuose. Ministerijos struktūra pateikiama 8 priede.

Kultūros ministerija turi 5 politikos grupes ir 6 skyrius. Viena iš politikos grupių, skirta konkrečiai kultūros paveldo apsaugai, yra Kultūros paveldo politikos grupė, kurios nuostatuose⁴⁶² įvardijami grupės uždaviniai: padėti formuoti nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos bei saugomų teritorijų, kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos, Lietuvai reikšmingų kultūros objektų užsienyje paieškos, grąžinimo ir pristatymo visuomenei, nematerialaus kultūros paveldo apsaugos politiką, organizuoti, koordinuoti ir atlikti kultūros paveldo politikos įgyvendinimo kontrolę. Grupės funkcijos yra šios: teikia pasiūlymus dėl įstatymų, kitų teisės aktų rengimo bei galiojančių teisės aktų keitimo, teikia išvadas dėl teisės aktų projektų, rengia teisės

⁴⁵⁸ Ten pat.

⁴⁵⁹ Lietuvos paslaugų katalogas. Prieiga per internetą: <https://www.lietuva.gov.lt/lt/teritoriju-planavimo-dokumentu-registravimas-77;8576.html>

⁴⁶⁰ Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos nuostatai, prieiga per internetą: <https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/LRKM%20NUOSTATAI.pdf>.

⁴⁶¹ Vienas iš Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos veiklos tikslų – formuoti valstybės politiką kultūrinės edukacijos srityje ir organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą. Įgyvendinant šį tikslą buvo patvirtinta Kultūros paso koncepcija, kuri reglamentuoja situacijos analizę, kultūros paso įgyvendinimo principus, tikslus, uždavinius, laukiamus rezultatus, kultūros paso paslaugų rinkinio sudarymą, kultūros paso įgyvendinimą, administravimą ir finansavimą. Koncepcijoje numatyta, kad kultūros pasas – priemonė visų Lietuvos mokinių kultūros pažinimo įpročiams ugdyti ir jų kultūros patirčiai plėsti, teikiant jiems tam tikras kultūros ir meno paslaugas. Kultūros paso paslaugų rinkinys, kuris sudaromas iš kultūros ir meno įstaigų ir (ar) menininkų pasiūlytų ir Kultūros paso ekspertų komisijos patvirtintų paslaugų, turi atitikti koncepcijoje numatytus paslaugų atrankos kriterijus, vienas iš jų numato, kad paslauga turi būti aukštos meninės ir kultūrinės vertės ir (ar) pasitelkiama šiuolaikiška kultūros raiškos ar kultūros paveldo aukštos kokybės komunikavimo forma. Lietuvos Respublikos kultūros ministro ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2018 m. liepos 13 d. įsakymas Nr. JV-572/V-650 dėl Kultūros paso koncepcijos patvirtinimo, prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/84c5f8208a5511e8adc2b65cf0f647e0>

⁴⁶² Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Kultūros paveldo politikos grupės nuostatai, prieiga per internetą: <https://lrkm.lrv.lt/lt/struktura-ir-kontaktai/kontaktai>.

aktų projektus, dalyvauja tarptautinių organizacijų veikloje, koordinuoja ministerijai pavaldžių ir jos valdymo sričiai priskirtų kultūros įstaigų veiklą, teikia ministerijos vadovybei pasiūlymus dėl jų veiklos.

Kultūros paveldo politikos grupės darbuotojų pareigybių aprašuose funkcijos labiau detalizuotos, pavyzdžiui, pagal kompetenciją padėti koordinuoti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos (toliau – KPD) veiklą, vertinti ir teikti išvadas dėl KPD parengtų teisės aktų, metinių veiklos planų projektų, įvairių nekilnojamojo ir kilnojamojo kultūros paveldo srities programų vykdymo ataskaitų.

10.1.6 Valstybinės kultūros paveldo komisijos funkcijų analizė kultūros paveldo apsaugos srityje

Valstybinė kultūros paveldo komisija (toliau – VKPK) yra ekspertinė institucija, patarianti Seimui, Respublikos Prezidentui ir Vyriausybei kultūros paveldo apsaugos politikos įgyvendinimo, vertinimo ir tobulinimo klausimais⁴⁶³. Komisija sudaryta iš 12 ekspertų, deleguotų Seimo, Vyriausybės, Prezidento ir su kultūros paveldu susijusių asociacijų. VKPK administracinė struktūra pateikiama 8 paveiksle. VKPK dalyvauja formuojant kultūros paveldo politiką ir strategiją, informuoja centrinę valdžią apie problemas kultūros paveldo srityje, rengia kultūros paveldo politikos įstatymų ir teisės aktų projektus⁴⁶⁴. VKPK struktūra pateikiama 9 priede.

VKPK nuostatuose numatyti uždaviniai: aktualizuoti kultūros paveldą visuomenėje, vertinti UNESCO Pasaulio paveldo komitetui teikiamas ataskaitas dėl kultūros paveldo apsaugos ir būklės bei bendradarbiauti su kitomis Lietuvos ir tarptautinėmis institucijomis, sprendžiant kylančias kultūros paveldo srities problemas⁴⁶⁵. VKPK teikia išvadas centrinės ir savivaldos institucijoms dėl kultūros paveldo apsaugos strategijos įgyvendinimo ir prioritetinio finansavimo. Seimui, Vyriausybei ir Respublikos Prezidentui teikia siūlymus dėl tarptautinių sutarčių (kultūros paveldo apsaugos srityje) pasirašymo ar ratifikavimo, atlieka analizes apie esamą kultūros paveldo būklę, šios srities politikos suderinamumą su kitomis sritimis, įvertina biudžeto lėšų panaudojimą bei kultūros paveldo apsaugos institucijų metines ataskaitas. VKPK taip pat svarsto ir aprobuoja siūlymus dėl kultūros paveldo objektų, vietovių paskelbimo kultūros paminklais ir apsaugos jiems suteikimo / atėmimo, kultūros paminklais nelaikomų nacionalinės reikšmės objektų paskelbimo valstybės (ne)saugomais, sprendžia dėl kilnojamųjų kultūros vertybių įrašymo į Kultūros registrą ar išbraukimą iš jo⁴⁶⁶. Nors ši institucija įvardinama kaip ekspertinė ir patariančioji, bet iš nuostatų matyti, jog ji atlieka ne tik konsultacines funkcijas, tačiau ir priima sprendimus dėl kultūros objektų apsaugos tam tikrose srityse. VKPK 2017 m. veiklos ataskaitoje nurodoma, kad „siekiant pažangesnės, skaidresnės, efektyvesnės paveldosaugos sistemos derėtų atskirti kultūros paveldo apsaugos kontrolės funkcijas nuo paveldotvarkos“⁴⁶⁷. Pažymėtina, kad VKPK siūlymas atskirti KPD vykdomas kontrolės funkcijas nuo paveldotvarkos bus įgyvendintas – Lietuvos Respublikos Seimas 2019 m. gegužės 30 d. priėmė Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 5 straipsnio pakeitimo įstatymą⁴⁶⁸ numatantį,

⁴⁶³ Valstybinė kultūros paveldo komisija. Veiklos reglamentavimas. Prieiga per internetą: <https://vkpk.lt/veikla/veiklos-reglamentavimas/>

⁴⁶⁴ Ten pat.

⁴⁶⁵ Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos. Paslaugos aprašas: <https://vkpk.lt/wp-content/uploads/2018/10/Valstybin%C4%97s-kult%C5%ABros-paveldo-komisijos-nuostatai.pdf>

⁴⁶⁶ Valstybinė kultūros paveldo komisija. <https://vkpk.lt/wp-content/uploads/2018/10/Valstybin%C4%97s-kult%C5%ABros-paveldo-komisijos-nuostatai.pdf>

⁴⁶⁷ Valstybinė kultūros paveldo komisija. 2017 metų veiklos ataskaita.

Prieiga per internetą: https://vkpk.lt/wp-content/uploads/2018/04/Scan_strateginis_ataskaita.pdf p. 4

⁴⁶⁸ Lietuvos Respublikos Seimo 2019 m. gegužės 30 d. įstatymas Nr. XIII-2141 dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 5 straipsnio pakeitimo, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ddf6590285f211e98a8298567570d639?jfwid=rivwzvpvg>

kad nuo 2020 m. balandžio 1 d. KPD nebeįgyvendins paveldotvarkos programų – šias programas įgyvendins į biudžetinę įstaigą „Kultūros infrastruktūros centras“ pertvarkyta valstybės įmonė „Lietuvos paminklai“, kurios savininko teises ir pareigas įgyvendins LR Kultūros ministerija.

10.1.7 Vyriausybės atstovų tarnybų apskrityse funkcijų analizė kultūros paveldo apsaugos srityje

Vyriausybės atstovas yra Vyriausybės skiriamas valstybės pareigūnas, atliekantis savivaldybių veiklos administracinę priežiūrą, tai yra prižiūrintis, ar savivaldybės laikosi Konstitucijos ir įstatymų, ar vykdo Vyriausybės nutarimus. Vyriausybės atstovas yra pavaldus ir atskaitingas Vyriausybei bei veikia jos vardu⁴⁶⁹. Atstovai prisiekia Ministrui Pirmininkui ir yra skiriami penkerių metų kadencijai. Kiekvienoje Lietuvos apskrityje yra po vieną Vyriausybės atstovą, taigi iš viso jų yra 10. Verta paminėti, jog tarnybos reorganizuojamos ir vietoje 10 atskirų tarnybų nuo 2019 m. liepos 1 d. planuojamas vienas naujas juridinis asmuo – Vyriausybės atstovų įstaiga, kuriai pereina visos reorganizuojamų biudžetinių įstaigų teisės ir pareigos⁴⁷⁰.

Vyriausybės atstovo tarnybos apskrityje veiklos nuostatai yra vienodi visoms apskritims ir nenumato tiesioginių funkcijų, susijusių su kultūros paveldo apsauga, tačiau nurodomas tarnybos veiklos tikslas⁴⁷¹ – padėti Vyriausybės atstovui įgyvendinti teisės aktų jam suteiktus įgaliojimus ir teises atliekant savivaldybių administracinę priežiūrą, tai yra prižiūrint, ar savivaldybės laikosi Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų, ar vykdo Vyriausybės sprendimus. Vadovaujantis metų veiklos planais, Vyriausybės atstovo tarnyba gali teikti savivaldybėms teikimus dėl neteisėtai priimtų sprendimų panaikinimo ar pakeitimo arba reikalavimus, kuriuose nurodoma ištaisyti neatitikimus ar trūkumus su galiojančiais teisės aktais dėl jų įgyvendinimo, taip pat gali leisti potvarkius, siekiant stabdyti savivaldybės administravimo subjektų priimtus teisės aktus, kuriais remiantis gali būti sudaromi neteisėti ir viešąjį interesą pažeidžiantys sandoriai⁴⁷². Todėl galima teigti, jog vyriausybės atstovo tarnybos funkcijos su kultūros paveldo apsauga susijusios tiek, kiek savivaldybės susijusios su kultūros paveldo apsauga ir kiek reikia stebėti savivaldybių funkcijų vykdymą ir kokybę.

Vyriausybės atstovo Vilniaus apskrityje tarnyba viešųjų ar administracinių paslaugų neteikia⁴⁷³.

Apibendrinant, galima teigti, kad kultūros paveldo politiką formuoja ir įgyvendina kelios institucijos, funkcijų dubliavimasis ir persidengimas sukelia chaosą, siekiant užtikrinti efektyvią kultūros paveldo apsaugą. Funkcijų dubliavimasis pastebimas tarp KPD, savivaldybių ir saugomų teritorijų direkcijų.

Visos analizuotos institucijos atlieka funkcijas, kurios savo esme turėtų užtikrinti kultūros paveldo apsaugą, tačiau neturint jokios ilgalaikės strategijos, kurioje būtų numatytos paveldo apsaugos kryptys ir siekiami rezultatai, toks funkcijų atlikimas yra neefektyvus.

Nors KPD turi penkias Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybas, jų funkcijos skiriasi nuo savivaldybių sudarytų vertinimo tarybų: visos vertinimo tarybos atlieka nekilnojamojo kultūros paveldo

⁴⁶⁹ Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo Nr. VIII-730 pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija), prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/f5690e80281411e883caab1e5c7c4854>

⁴⁷⁰ Vyriausybės atstovų tarnybų reorganizavimo sąlygų aprašas, prieiga per internetą: [http://vatalytus.lrv.lt/uploads/vatalytus/documents/files/VAT%20reorganizavimo%20salygu%20aprasas\(1\).pdf](http://vatalytus.lrv.lt/uploads/vatalytus/documents/files/VAT%20reorganizavimo%20salygu%20aprasas(1).pdf)

⁴⁷¹ Vyriausybės atstovo Vilniaus apskrityje tarnybos veiklos nuostatai, prieiga per internetą: <https://vatvilnius.lrv.lt/lt/administracine-informacija/nuostatai>.

⁴⁷² 2019 metų veiklos planas, prieiga per internetą: <https://vatvilnius.lrv.lt/uploads/vatvilnius/documents/files/Vaiklos%20planai/2019%20met%C5%B3%20veiklos%20planas.pdf>

⁴⁷³ Paslaugos, prieiga per internetą: <https://vatvilnius.lrv.lt/lt/paslaugos>

objektų ar vietovių vertingųjų savybių nustatymo ir kultūros paveldo objektų teritorijų bei apsaugos zonų ir vietovių ribų apibrėžimo funkcijas, tačiau KPD sudarytos tarybos sprendžia dėl apsaugos reikalingumo / nereikalingumo nekilnojamoms kultūros vertybėms, nustato joms vietinio, regioninio ar nacionalinio reikšmingumo lygmenį bei tikslina vietinio, regioninio ir nacionalinio reikšmingumo lygmens nekilnojamųjų kultūros vertybių apskaitos duomenis, kai tuo tarpu savivaldybių vertinimo tarybos gali nustatyti tik vietinio reikšmingumo lygmenį ir tikslinti tokio reikšmingumo lygmens vertybių duomenis. Šioje vietoje galime pastebėti, jog kai kurios funkcijos yra dubliuojamos (kaip, pavyzdžiui, vietinio reikšmingumo lygmens nustatymas, apsaugos zonų apibrėžimas ar vertingųjų savybių nustatymas), tačiau kitos funkcijos paliekamos išskirtinai KPD vertinimo taryboms.

Iš esmės savivaldybių ir KPD funkcijos persidengia tose srityse, kurios susijusios su vietinio reikšmingumo lygmens kultūros paveldo objektais. Kadangi nėra aiškiai suformuoto atsakomybės paskirstymo tarp savivaldybių ir KPD, visos funkcijos, kurias vykdo KPD ar KPD įsteigtos nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos, kurios yra susijusios su vietinio reikšmingumo lygmens objektais, taip pat yra arba gali būti atliekamos savivaldybių, todėl čia kyla konfliktas, kas visgi turi pirmenybę vietinio reikšmingumo lygmens objektų apsaugai – savivaldybės ar KPD.

KPD ir saugomų teritorijų direktijų funkcijos persidengia administruojant kultūros paveldo vietovių, esančių valstybiniuose parkuose, apsaugą.

10.2 Asmenims teikiamų kultūros paveldo apsaugos ir administravimo paslaugų teikimo proceso ir efektyvumo analizė

Šio poskyrio pirmoje dalyje trumpai pateikiama 2017 m. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakymu atlikto kultūros paveldo objektų valdytojų ir tvarkybos darbų projektų rengėjų nuomonės apie kultūros paveldo apsaugos paslaugų kokybės pokyčius tyrimo⁴⁷⁴ apžvalga. Antroje dalyje pateikiama asmenims teikiamų kultūros paveldo apsaugos ir administravimo paslaugų teikimo proceso ir efektyvumo analizė. Pažymėtina, kad rengiant Tyrimą taip pat buvo vykdomi kokybiniai interviu su atsakingų institucijų darbuotojais, kultūros paveldo išsaugojimu suinteresuotais asmenimis (žr. 1 priedą). Interviu respondentai atrinkti ir suderinti su Lietuvos Respublikos kultūros ministerija. Interviu metu buvo siekiama apklausti Tyrime įvardintų institucijų atstovus bei sužinoti jų nuomonę dėl kultūros paveldo apsaugos teisinio reguliavimo, apsaugą įgyvendinančių institucijų tarpusavio sąveikos, asmenims teikiamų kultūros paveldo apsaugos ir administravimo paslaugų teikimo efektyvumo ir proceso tobulinimo. Dalis respondentų neatstovavo Tyrime įvardintoms institucijoms, tačiau jų išvalgos buvo svarbios rengiant Tyrimą.

10.2.1 Kultūros paveldo objektų valdytojų ir tvarkybos darbų projektų rengėjų nuomonės apie kultūros paveldo apsaugos paslaugų kokybės pokyčius tyrimo apžvalga

„Kultūros paveldo objektų valdytojų ir tvarkybos darbų projektų rengėjų nuomonės apie kultūros paveldo apsaugos paslaugų kokybės pokyčius tyrimo ataskaitoje“, parengtoje 2017 m. lapkričio mėn. nurodoma, kad

⁴⁷⁴ Kultūros paveldo objektų valdytojų ir tvarkybos darbų projektų rengėjų nuomonės apie kultūros paveldo apsaugos paslaugų kokybės pokyčius tyrimas, 2017 m., Lietuvos Respublikos kultūros ministerija. Prieiga per internetą: <http://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Kult%C5%ABros%20paveldo%20objekt%C5%B3%20valdytoj%C5%B3%20ir%20tvarkybos%20darb%C5%B3%20projekt%C5%B3%20reng%C4%97j%C5%B3%20nuomon%C4%97s%20apie%20kult%C5%ABros%20paveldo%20apsaugos%20paslaug%C5%B3%20kokyb%C4%97s%20poky%C4%8Dius%20tyrimas%20.pdf>

tvarkybos darbų projektų rengėjai, kurie pasinaudojo informacijos į Kultūros vertybių registrą įtraukimo paslauga, šį procesą daugiausiai vertino kaip vidutiniškai sudėtingą, o paveldo objektų valdytojai daugiau vertino kaip paprastą. Verta paminėti, jog tik pusė objektų valdytojų žinojo, kad kultūros paveldo objektui turi būti išduotas objekto individualus apsaugos reglamentas, o iš žinojusių vos trečdalis dėl to kreipėsi patys ir kiek daugiau nei pusė jų turėjo. Apie patį Kultūros vertybių registrą buvo girdėję dauguma (88 proc.) apklaustų paveldo objektų valdytojų, o jame lankėsi ir informacijos ieškojo 78 proc. tvarkybos darbų projektų rengėjų ir tik 56 proc. paveldo objekto valdytojų. Šio registro funkcionalumas ir patogumas naudoti bendrai įvertintas daugiau gerai (iš 10 balų skirta vidutiniškai 7,3 balo).

Iš apklaustųjų, kuriems teko susidurti su Kultūros paveldo departamento arba savivaldybės kultūros paveldo apsaugos skyriaus atliekama paveldo objekto kontrole ir stebėseną, dažniausiai labai gerai buvo vertinamas mandagus darbuotojų bendravimas bei kontrolės proceso korektiškumas ir dalykiškumas, o bendrai visi aspektai vertinti daugiausia teigiamai.

Iš vertinimo išsiskiria kultūros paveldo objekto tvarkybos darbų projektavimo sąlygų išdavimo vertinimas, kadangi tvarkybos darbų projektų rengėjai, kuriems yra tekę kreiptis dėl kultūros paveldo objekto tvarkybos darbų projektavimo sąlygų išdavimo, labai gerai vertino skaidrumą ir specialistų kompetenciją projektavimo sąlygų išdavimo ir tvarkybos darbų projektų derinimo procesu metu, projektinių pasiūlymų derinimo metu, tačiau bendrai kultūros paveldo objektų tvarkybos darbų projektų rengimo procesą tvarkybos darbų projektų rengėjai dažniau vertino vidutiniškai.

Kultūros paveldo departamento ir / ar savivaldybių kultūros paveldo apsaugos skyrių reakciją į siūlymų teikimą tikslinti paveldo objektų vertingąsias savybes arba įtraukti į Kultūros vertybių registrą naujus objektus, vartotojų vertinta gana palankiai, dažniausiai neigiamai buvo įvertinama galimybė gauti atsakymus ir sutvarkyti reikalus „vieno langelio principu“, sprendimo ir reakcijos greitis bei proceso paprastumas, tačiau net ir daugiausiai neigiamų įvertinimų surinkę aspektai bendroje visumoje vertinti vidutiniškai teigiamai.

Daugiau nei pusė vartotojų vertinusių kultūros paveldo objekto individualius apsaugos reglamento išdavimo proceso aspektus vertina proceso paprastumą neigiamai arba neutraliai, t. y. mano, jog procesas yra sudėtingas arba vidutiniškai sudėtingas. Vertinant kultūros paveldo objekto atskirus apsaugos reglamento išdavimo proceso aspektus geriausiai vertintas mandagus elgesys, o ne paties proceso kokybė ar greitis.

Kultūros paveldo departamento arba savivaldybės kultūros paveldo apsaugos skyrių dėl paveldo objekto saugos reikalavimų, objekto pritaikymo ir naudojimo suteiktas konsultacijas vartotojai vertino daugiausia teigiamai, daugiausiai labai gerai įvertintas buvo tik darbuotojų malonus ir mandagus elgesys, o prasčiausiai vertinama galimybė gauti atsakymus „vieno langelio principu“.

Finansavimo suteikimo procesą vartotojai vertino gana vidutiniškai ir teigiamų bei neigiamų vertinimų santykis proceso aspektams yra beveik vienodas, teigiamai išsiskiria tik skaidrumo vertinimas, o proceso greitis, paprastumas ir paramos dydis visi vertinti vienodai vidutiniškai. Dauguma paveldo objektų valdytojų ir tvarkybos darbų projektų rengėjų įvertino, jog informacijos apie finansavimo galimybes ir jo gavimo sąlygas ir procesą pakanka (apie 41 proc. apklaustųjų), tačiau trečdalis nurodė, jog informacijos trūksta (vidutiniškai 32 proc. apklaustųjų). Informacijos pasiekiamumas buvo įvertintas daugiausia vidutiniškai, tačiau verta pažymėti, jog pateikta daugiau teigiamų nei neigiamų atsakymų.

Dažniausi tvarkybos darbų projektų rengėjų skundai dėl informavimo apie paveldo objektų apskaitą yra informacijos ar dokumentų trūkumas, pats procesas vertinamas kaip nesklaidus ar ilgai vykstantis. Skundai dėl paveldo apsaugos reikalavimų bei tvarkybos darbų projektų rengimo reikalavimų daugiausia akcentuoja paprastumo bei aiškumo trūkumus. Dažniausi skundai dėl informavimo apie paveldo apsaugos finansavimo šaltinius yra lengviau prieinamos informacijos bei viešumo trūkumas, o tvarkybos darbų projektų rengimo reikalavimams trūksta aiškumo ir paprastumo. Apie individualius apsaugos reglamentus atsiliepiama, kad

juos apskritai reikia tobulinti, supaprastinti ir panaikinti neaiškius reikalavimus, o tipiniams apsaugos reglamentams trūksta aiškumo, reiktų juos supaprastinti ir tobulinti, paveldo tvarkybos reglamentams taip pat trūksta aiškumo ir reiktų juos tobulinti.

Dažniausi paveldo objektų valdytojų skundai dėl informavimo apie valdomo paveldo objektų apskaitą yra informacijos trūkumas. Dėl paveldo apsaugos reikalavimų išreikšti nusiskundimai, kad reiktų daugiau informacijos ir kad ji būtų aiškesnė bei kad aiškesni taptų patys reikalavimai. Informavimo apie paveldo apsaugos finansavimo šaltinius srityje vartotojams taip pat trūksta informacijos ir trūksta galimybės ją atsiųsti el. paštu, o taip pat trūksta ir paties finansavimo. Taigi bendrai, visose analizuotose srityse vartotojai išreiškia informacijos trūkumo problemą, aiškumo, paprastumo, reglamentų tobulinimo poreikius. Apibendrinti paslaugų vertinimai pateikiami toliau esančioje lentelėje.

13 lentelė. Tvarkybos darbų projektų rengėjų ir paveldo objektų valdytojų apibendrinti paslaugų vertinimai

Tvarkybos darbų projektų rengėjų vertinimai	Paveldo objektų valdytojų vertinimai
Trūksta informavimo apie paveldo objektų apskaitą	Trūksta informavimo apie valdomo paveldo objektų apskaitą
Paveldo objektų apskaitos procesas nesklaidus ir ilgai vykstantis	Paveldo apsaugos reikalavimams trūksta aiškumo, taip pat trūksta aiškesnės informacijos apie šiuos reikalavimus
Paveldo apsaugos reikalavimai bei tvarkybos darbų projektų rengimo reikalavimai sudėtingi ir neaiškūs	Trūksta paveldo apsaugos finansavimo šaltinių, informacijos apie finansavimo šaltinius ir galimybės atsiųsti informaciją el. paštu
Trūksta lengvai prieinamos informacijos apie paveldo apsaugos finansavimo šaltinius	
Tvarkybos darbų projektų rengimo reikalavimai yra sudėtingi, jiems trūksta aiškumo ir paprastumo	
Individualius apsaugos reglamentus reikia tobulinti, supaprastinti ir panaikinti neaiškius reikalavimus	
Tipiniams apsaugos reglamentams trūksta aiškumo, reiktų juos supaprastinti ir tobulinti	
Paveldo tvarkybos reglamentams trūksta aiškumo ir reiktų juos tobulinti	

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo pagal Kultūros paveldo objektų valdytojų ir tvarkybos darbų projektų rengėjų nuomonės apie kultūros paveldo apsaugos paslaugų kokybės pokyčius tyrimo ataskaitą

KPD veikla vertinama daugiausia gerai (skalėje nuo 1 iki 10 įvertinta vidutiniškai 6,9 balais), tačiau smarkiai išsiskyrė skirtingų grupių vertinimai – privatūs fiziniai asmenys veiklą vertino prasčiausiai (5,8 / 10), o savivaldybės administracijos – geriausiai (8,1 / 10). Savivaldybių kultūros paveldo apsaugos skyrių veikla vertinta labai panašiai (vidutiniškai 7 balais iš 10), čia taip pat pastebimi skirtumai tarp privačių asmenų ir kitų grupių, savivaldybės administracijos vienos kitų veiklą vertina dar palankiau nei KPD (savivaldybės skyrė vidutiniškai 8,5 balų iš 10, o privatūs fiziniai asmenys skyrė 5,8 balus iš 10). Taigi galima daryti išvadą, jog egzistuojanti administracinė ir paslaugų sistema palankesnė ir patogesnė ne fiziniams asmenims, tačiau kitoms institucijoms ar organizacijoms.

Nors tyrimas atskleidė, kad kultūros paveldo apsaugos administracines paslaugas teikiančių institucijų veiklą gerai įvertino šiek tiek daugiau nei pusė kultūros paveldo objektų valdytojų, bet apie 40 proc. iš jų išvis niekada nesikreipė į šias institucijas konsultacijų dėl kultūros paveldo objekto apsaugos reikalavimų, objekto pritaikymo ir naudojimo, o net 50 proc. kultūros paveldo objekto valdytojų nežinojo, kad jų valdomas kultūros paveldo objektas turi būti saugomas pagal individualiajame apsaugos reglamente nustatytus reikalavimus. Tokie rezultatai geriausiai atskleidžia visos šios analizės išskirtus pagrindinius trūkumus: kultūros paveldo objekto valdytojams ir tvarkybos darbų projektų rengėjams trūksta informacijos apie jiems rūpimus kultūros paveldo tvarkybos klausimus arba ši informacija yra paini ir sunkiai prieinama. Nors neišreiškiamas didelis nepasitenkinimas nei viena iš paslaugų, teikiamų kultūros paveldo apsaugos administracines paslaugas teikiančių institucijų, tačiau daugumos iš paslaugų užtikrinimui išreikšti skundai,

susiję su informacijos nepakankamumu, neprieinamumu ar sudėtingumu, taip pat aiškus poreikis tobulinti kultūros paveldo apsaugos ir tvarkybos reglamentus.

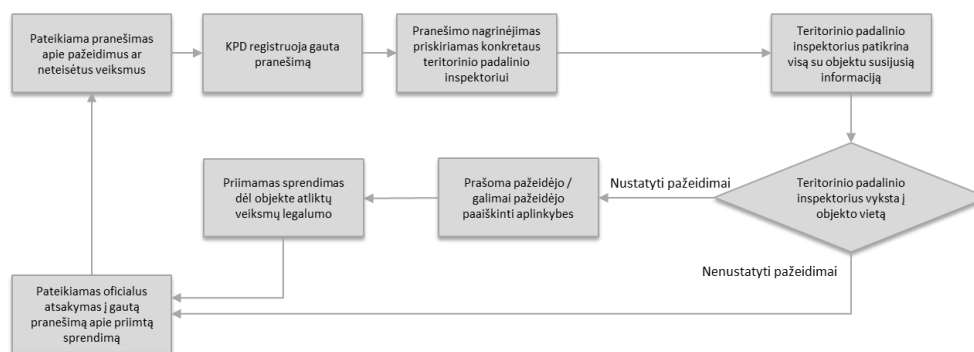
Tvarkybos darbų projektų rengėjams vertinant KPD ir savivaldybių kultūros paveldo apsaugos skyrių reakciją į pateiktus prašymus tikslinti kultūros paveldo objektų vertingąsias savybes arba įtraukti į Kultūros paveldo registrą naujus objektus ketvirtis apklaustųjų (apie 24 proc.) galimybę prašymus pateikti „vieno langelio principu“ vertino labai blogai arba blogai, kai tuo tarpu labai gerai ar gerai vertino apie 33 proc. apklaustųjų. Kultūros paveldo objektų valdytojai galimybę naudotis „vieno langelio principu“ vertino šiek tiek pozityviau. Vertinant kultūros paveldo objekto individualius apsaugos reglamento išdavimo proceso aspektus tvarkybos darbų projektų rengėjai galimybę reikalus tvarkyti „vieno langelio principu“ apie 17 proc. apklaustųjų vertino labai blogai ir blogai, o apie 33 proc. vertino labai gerai ar gerai, taigi individualaus apsaugos reglamento atveju „vieno langelio principas“ vertinamas gerokai pozityviau. Galima daryti išvadą, kad nors šis principas yra taikomas, ir juo naudojamosi, tačiau kai kuriais atvejais vartotojai lieka nepatenkinti paslauga, todėl nors paslauga yra teikiama, tikslinga būtų gerinti jos kokybę.

10.2.2 Asmenims teikiamų kultūros paveldo apsaugos ir administravimo paslaugų teikimo proceso ir efektyvumo analizė

Tyrimo metu atliekant interviu buvo išgrynintas tobulintinų kultūros paveldo apsaugos ir administravimo paslaugų, teikiamų asmenims, sąrašas. Šioje dalyje pateikiami atrinktų paslaugų teikimo procesai bei šių procesų vertinimas, pasiūlant paslaugų teikimo tobulinimo veiksmus, jeigu Tyrimo metu buvo nustatytas toks poreikis.

1. pranešimų apie pažeidimus / neteisėtus veiksmus nagrinėjimas;
2. leidimo atlikti tvarkomuosius paveldosaugos darbus išdavimas;
3. objekto įtraukimas į Kultūros vertybių registrą.

Pranešimų apie pažeidimus / neteisėtus veiksmus nagrinėjimo procesas

21 pav. Pranešimų apie pažeidimus /neteisėtus veiksmus nagrinėjimo proceso schema

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis interviu metu gauta informacija

Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos tinklalapyje⁴⁷⁵ asmenims sudaryta galimybė pateikti pranešimą apie pažeidimus ir / ar neteisėtus veiksmus paveldo objekte ir / ar jo teritorijoje, naudojantis „Karštąja linija“ (žr. toliau esantį paveikslą).

⁴⁷⁵ Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, Karštoji linija. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/lt/pagrindinis-menu/struktura-ir-kontaktai/karstoji-linija.html>

22 pav. Pranešimų apie pažeidimus ir / ar neteisėtus veiksmus pateikimas per Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos tinklalapį
Šaltinis: www.kpd.lt

Pranešimus galima pateikti telefonu (paliekant balso pranešimą) arba užpildant tinklalapyje pateikiamus laukelius. Toliau esančiame paveiksle pavaizduota, kokią informaciją prašoma nurodyti pateikiant pranešimus.

23 pav. Informacija, nurodoma teikiant pranešimą per „Karštąją liniją“
Šaltinis: www.kpd.lt

Aukščiau esančiame paveiksle pateikiama gautų pranešimų nagrinėjimo tvarka (žr. 21 pav.). Remiantis Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymu⁴⁷⁶, administracinė procedūra turi būti baigta ir administracinės procedūros sprendimas priimtas per 20 darbo dienų nuo jos pradžios, t. y. pranešimą pateikęs asmuo atsakymą turi gauti per įstatyme numatytą laikotarpį. Remiantis interviu⁴⁷⁷ nustatyta, kad nagrinėjant pranešimus taikomas pranešimo gavimo laiko principas, t. y. anksčiau gautas pranešimas nagrinėjamas pirmiau. Tačiau gauti skubūs pranešimai, pvz. savivaldybės administracijos atstovai

⁴⁷⁶ Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas, 31 straipsnis. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0BDFFD850A66/asr>

⁴⁷⁷ Interviu su Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Vilniaus skyriaus vedėja Gerda Ožiūnaite, 2019 m. liepos mėn. 3 d.

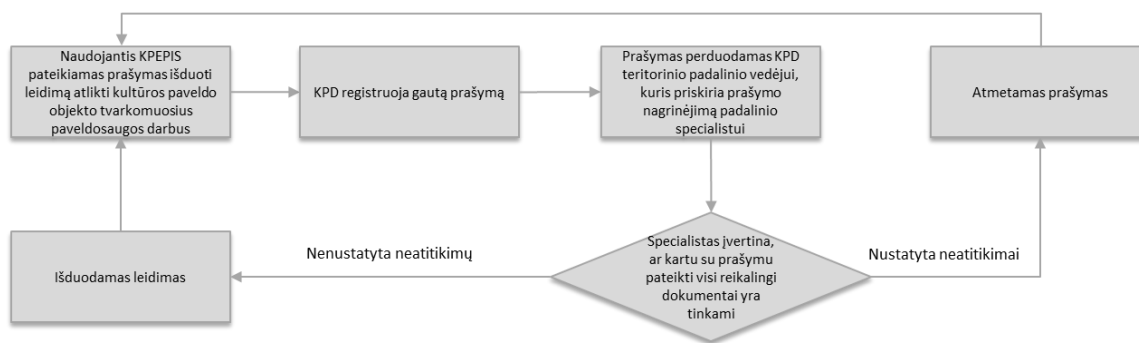
informuoja apie be archeologo vykdomus kasinėjimus, nagrinėjami nedelsiant, t. y. iš karto vykstant į nurodytą vietą fiksuoti įvykio. Visgi praktikoje pasitaiko atvejų⁴⁷⁸, kuomet teritorinio skyriaus specialistas į įvykio vietą nuvyksta per vėlai ir žala paveldo objektui jau padaryta. Atkreiptinas dėmesys, kad pateikiamų pranešimų pobūdžiai neretai yra skirtingi: vienuose pranešama apie duotuoju laiku vykdomą veiką, kituose pateikiamos įvairios užklausos, tačiau į visus pranešimus, remiantis LR Viešojo administravimo įstatymu, turi būti sureaguota per 20 darbo dienų. Siekiant užtikrinti, kad Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos teritorinių skyrių specialistai įvykio vietą patikrintų iki paveldo objektui padarytos negrįžtamos žalos, tikslinga pateikiamus pranešimus skaidyti į „skundus“ ir „paklausimus“. Per tinklalapyje pateikiamą pranešimų sistemą skundams siūloma taikyti griežtesnius kriterijus, pvz., būtina pridėti įrodymus (šiuo metu tai nėra privaloma), tokiu atveju skundų teikimas taptų daugiau pastangų reikalaujantis procesas. Taip pat pranešimų pateikimą siūloma papildyti parinktimis, suteikiant asmenims galimybę nurodyti, ar paveldo objekto vietovėje veiksmai jau yra pradėti / planuojami pradėti ir vyksta paruošiamieji darbai. Toliau esančiame paveiksle pateikiamas galimas „Karštosios linijos“ atnaujinimas.

24 pav. Siūlomi „Karštosios linijos“ pakeitimai
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo

Atlikus šiuos Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos tinklalapyje esančios „Karštosios linijos“ pakeitimus, asmenų pateikiamus pranešimus būtų galima skirstyti į skubius (skundai) ir mažiau skubius (paklausimai). Sprendimo priėmimui numatytas laikas, t. y. 20 darbo dienų, nekistų, tačiau Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos teritorinių skyrių specialistai turėtų galimybę prioretizuoti objektų, nurodytų asmenų pranešimuose, patikrą. Tai leistų sumažinti riziką, kad atvykus į vietą paveldo objektui būtų padaryta negrįžtama žala.

⁴⁷⁸ Interviu su VJ „Lietuvos paminklai“ Projektavimo tarnybos l. e. vadovo pareigas Vilte Janušauskaite, 2019 m. liepos mėn. 3 d.

Leidimo atlikti tvarkomuosius paveldosaugos darbus išdavimo procesas

25 pav. Leidimo atlikti tvarkomuosius paveldosaugos darbus išdavimo proceso schema
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis interviu metu gauta informacija

Dauguma Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos teikiamų paslaugų asmenims yra teikiamos naudojantis Kultūros paveldo elektroninių paslaugų informacine sistema (toliau – KPEPIS). Asmuo, norėdamas gauti leidimą tvarkomiesiems paveldosaugos darbams, pateikia prašymą per KPEPIS⁴⁷⁹, gautas prašymas priskiriamas konkretaus teritorinio skyriaus specialistui, kuris šį prašymą ir kartu su juo reikalingus pateikti dokumentus įvertina ir priima sprendimą dėl leidimo (ne)išdavimo. Jeigu priimamas teigiamas sprendimas – asmuo prisijungęs prie KPEPIS gali matyti leidimą bei jį atsispausdinti. Leidimo išdavimo terminai priklauso nuo įvairių sąlygų ir jie gali svyruoti nuo 5 darbo dienų iki 15 darbo dienų⁴⁸⁰.

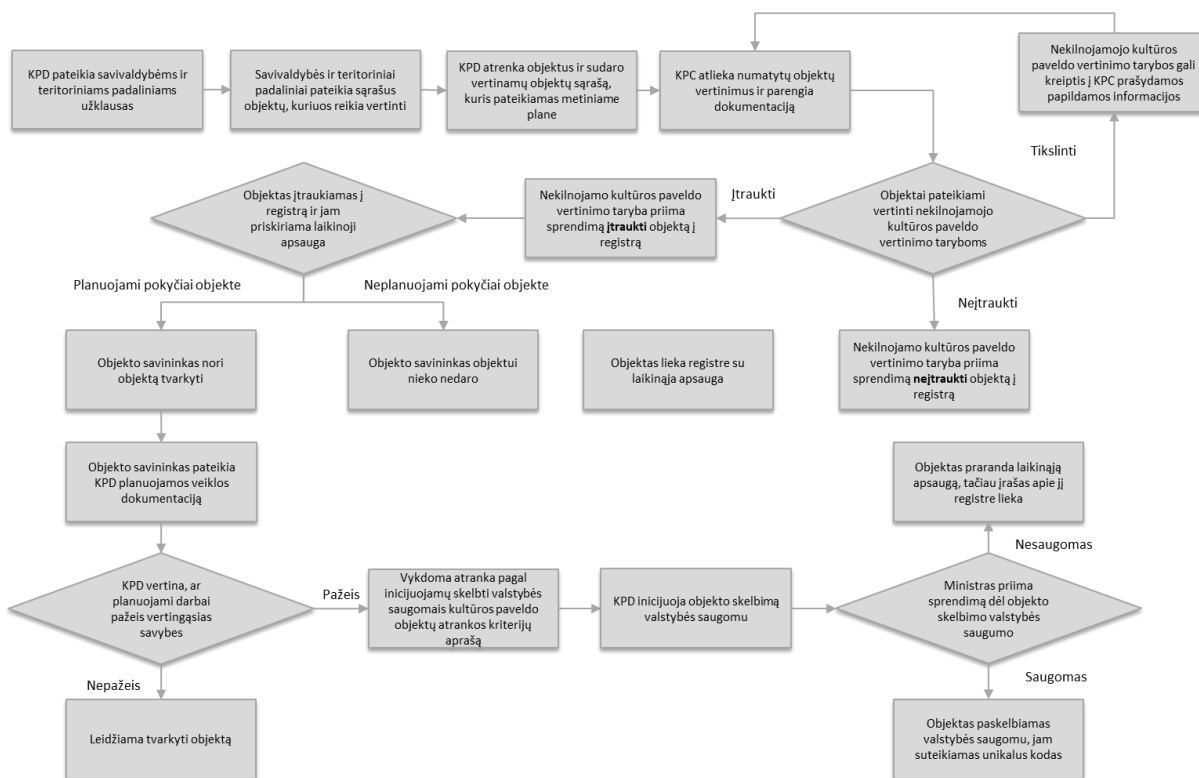
Jeigu nusprendžiama neišduoti leidimo – KPEPIS sistemoje asmuo mato, kad jo prašymas buvo atmetas bei tokio sprendimo argumentus. Pagrindinės atmetimo priežastys⁴⁸¹ – su prašymu pateikti ne visi kultūros paveldo objekto tvarkybos darbų leidimui gauti reikalingi dokumentai. Atmetus prašymą asmuo vėl turi teikti prašymą, kadangi sistemoje nėra galimybės papildomai pateikti trūkstamus dokumentus. Siekiant patobulinti šios paslaugos procesą, tikslinga patobulinti KPEPIS, kad teritorinių skyrių specialistai nustatę neatitikimus pateiktų užklausą ir asmuo galėtų per sistemą pateikti trūkstamą informaciją.

⁴⁷⁹ Remiantis Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. balandžio 19 d. įsakymu Nr. JV-155 patvirtintomis Paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.04.01:2014 „Leidimų atlikti tvarkybos darbus išdavimo taisyklės“, leidimus išduoda Kultūros paveldo departamento prie kultūros ministerijos skyriai bei savivaldybių administracijos. Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos teritoriniai skyriai leidimus išduoda kultūros paveldo objektų, išskyrus savivaldybių tarybų paskelbtų saugomais, tvarkybos darbams atlikti. Savivaldybių administracijos leidimus tvarkybos darbams atlikti išduoda tik savivaldybių tarybų paskelbtiems saugomais kultūros paveldo objektams. Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos teritoriniai skyriai leidimus išduoda per Kultūros paveldo elektroninių paslaugų informacinę sistemą, savivaldybių administracijos – tiesiogiai ar paštu arba elektroniniu paštu.

⁴⁸⁰ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. balandžio 19 d. įsakymas Nr. JV-155 dėl Paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.04.01:2014 „Leidimų atlikti tvarkybos darbus išdavimo taisyklės“ patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.255266/asr>

⁴⁸¹ Interviu su Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Vilniaus skyriaus vedėja Gerda Ožiuonaite, 2019 m. liepos mėn. 4 d.

Objekto įtraukimo į Kultūros vertybių registrą proceso schema

26 pav. Objekto įtraukimo į Kultūros vertybių registrą proceso schema
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo, remiantis interviu metu gauta informacija

Vertinti objekto įtraukimo į Kultūros vertybių registrą nustatyti keli galimi šio proceso tobulinimai, susiję su objektų savininkų / valdytojų didesniu įtraukimu į šį procesą.

Pirmasis galimas proceso patobulinimas – savivaldybės ir / ar Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos teritoriniai skyriai prieš pateikdami Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos objektų, kuriuos siūloma įvertinti, sąrašus turėtų informuoti objektų savininkus apie planuojamą procedūrą įtraukti jų turimus / valdomus objektus į Kultūros vertybių registrą. Toks proceso patobulinimas užtikrintų, kad objektų savininkai apie šį procesą žinotų nuo pat jo pradžios ir galėtų jame dalyvauti.

Antrasis galimas proceso patobulinimas – objektų savininkų informavimas apie planuojamą objekto apžiūrą ir jo vertinimą. Šis veiksmas turėtų būti atliekamas po to, kai Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos atranka ir sudaro vertinamų objektų sąrašą. Šiuo metu dažnai objektų savininkai negauna informacijos apie Kultūros paveldo centro planus atvykti apžiūrėti objekto, todėl pasitaiko situacijų, kuomet atvykę specialistai negali tinkamai apžiūrėti objekto ir įvertinti vertingąsias savybes. Tikslinga Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos sudarius vertinamų objektų sąrašą pateikti šią informaciją atitinkamoms savivaldybių administracijoms, kurios savo ruožtu informuotų objektų valdytojus, kad jų turimas objektas yra sąrašė ir Kultūros paveldo centro specialistai vertins objektą. Kultūros paveldo centro specialistai prieš vykdami apžiūrėti objekto turėtų apie tai informuoti valdytoją bei savivaldybių administracijų paveldosaugininkus, kad:

- valdytojas užtikrintų tinkamas sąlygas apžiūrėti objektą;

- paveldosaugininkai galėtų pateikti papildomą informaciją, jeigu tokią turi, apie objektą⁴⁸².

Trečiasis tobulinimas – objektų valdytojus informuoti apie Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų posėdžius, kurių metu bus svarstomas valdytojui priklausančio objekto registravimas ar vertingųjų savybių tikslinimas. Remiantis Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų pavyzdiniais nuostatais⁴⁸³, Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos turi teisę teikti informaciją visuomenės informavimo priemonėms apie savo veiklą. Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos tinklalapyje yra pateikiama informacija apie planuojamus posėdžius ir jų metu svarstomus klausimus, tačiau tiek kultūros paveldo objektų valdytojų ir tvarkybos darbų projektų rengėjų nuomonės apie kultūros paveldo apsaugos paslaugų kokybės pokyčius tyrimas, tiek grupinė diskusija⁴⁸⁴ parodė, kad viešumo ir informavimo trūkumas yra viena iš pagrindinių apskaitos problemų. Nors nuostatose⁴⁸⁵ numatyta, kad posėdžiuose gali dalyvauti ir pasisakyti objektų valdytojai, tačiau dėl nepakankamo informavimo jų dalyvavimas yra retas.

10.2.3 Tobulintinos kultūros paveldo apsaugos sritys, remiantis diskusijomis su paslaugų gavėjais

Atsižvelgiant į tai, kad kultūros paveldo apsaugą ir paslaugų teikimą reglamentuojančių teisės aktų ir kultūros paveldo apsaugos srityje dalyvaujančių institucijų funkcijų tyrimas atliekamas siekiant patobulinti teisinį reglamentavimą ir institucinę sandarą, kad gyventojams būtų teikiamos kokybiškos paslaugos efektyviausiu būdu⁴⁸⁶, 2019 m. liepos 10 d. vyko susitikimas su Lietuvos nekilnojamojo turto plėtros asociacijos (toliau – LNTPA), kuri vienija nekilnojamojo turto vystytojus, nariais⁴⁸⁷. LNTPA ir Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos inicijavo bendrą Autentiškumo vertinimo projektą⁴⁸⁸, kurio misija – padėti kultūros paveldo statusą turinčių nekilnojamojo turto savininkus atpažinti pastarojo autentišką vertę ir ją atkurti.

2019 m. liepos 11 d. vyko susitikimas su asociacijos „Istorinis miestas“ nariais⁴⁸⁹. Asociacija vienija nekilnojamojo turto kultūros paveldo vietovėse ir jų apsaugos zonose valdytojus ir investuotojus, veiklos vystytojus, projektuotojus ir statytojus, tiesiogiai darančius įtaką kultūros paveldo vietovių, objektų ir statinių saugojimui ir naudojimui.

Susitikimų su asociacijomis metu buvo siekiama identifikuoti:

---

⁴⁸² Interviu su Šilalės rajono savivaldybės administracijos Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus vyriausiąja specialiste, 2019 m. birželio mėn. 19 d.

⁴⁸³ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. balandžio 15d. įsakymas Nr. JV-149 dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.254662/asr>

⁴⁸⁴ Grupinė diskusija su Lietuvos nekilnojamojo turto plėtros asociacijos nariais, 2019 m. liepos mėn. 10 d.

⁴⁸⁵ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. balandžio 15d. įsakymas Nr. JV-149 dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.254662/asr>

⁴⁸⁶ Remiantis Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos parengta Kultūros paveldo apsaugą ir paslaugų teikimą reglamentuojančių teisės aktų ir kultūros paveldo apsaugos srityje dalyvaujančių institucijų funkcijų tyrimo technine specifikacija.

⁴⁸⁷ Susitikime dalyvavo: Lietuvos nekilnojamojo turto plėtros asociacijos direktorius Mindaugas Statulevičius, UAB „EIKA“ projektų valdymo direktorius Robertas Grigalis, UAB „Tauropolis“ vadovas Linas Stankus, UAB „Build Me“ direktorius Martynas Samauskas, UAB „M.M.M. projektai“ vadovas Aisvidas Sriebalis, UAB „M.M.M. projektai“ vyriausioji teisininkė Gintarė Ratkutė, advokatų kontoros „TRINITI Lietuva“ asocijuota teisininkė Raminta Vilčinskaitė, advokatų kontoros „Sorainen“ partnerė Aušra Mudėnaitė.

⁴⁸⁸ Prieiga per internetą: <http://autentiska.lt/lt/>

⁴⁸⁹ Susitikime dalyvavo: advokatų kontoros „WALLES“ advokato padėjėjas Arnas Aidukas, UAB „Deifakta“ direktorius Mindaugas Medelinskas, asociacijos „Istorinis miestas“ valdybos pirmininkas Vitas Karčiauskas, architektas Audronis Vydžius, UAB „Renova“ vadovas, architektas Alvidas Songaila.

- su kokiomis problemomis susiduriama gaunant su paveldo objektais susijusias paslaugas (pvz., tvarkybos darbų derinimas, leidimų išdavimas, objektų vertingųjų savybių keitimas ir pan.);
- objektų valdytojų santykis su paveldo objektų apsaugą administruojančiomis institucijomis;
- kokių pokyčių reikia, kad kultūros paveldo objektų valdymas nebūtų našta.

Pagrindinė problema, kuri buvo įvardinta abiejų susitikimų dalyvių – nevykdomas nekilnojamojo kultūros paveldo objektų inventorizavimas⁴⁹⁰. Atkreiptinas dėmesys, kad ši problema buvo įvardinta ir interviu metu⁴⁹¹. Kaip jau minėta anksčiau (žr. 1 skyrių), Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 8 straipsnyje nurodoma, kad inventorizavimas yra viena iš nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitos sudedamųjų dalių. Susitikimų dalyviai taip pat akcentavo, kad inventorizavimo taisyklės⁴⁹² numato, kad turi būti parengtas inventorių, kuriame pateikiamas potencialiai vertingų objektų sąrašas ir kuris būtų viešai prieinamas. Taisyklės numato, kad nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimą koordinuoja Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Dalyviai nurodė, kad vienas iš pavyzdžių, iliustruojantis inventoriaus nebuvimą ir dėl to kylančias problemas, yra Vilniaus mieste Giraitės gatvėje buvusio Kelių policijos pastato situacija⁴⁹³. Tokios situacijos neigiamai veikia Lietuvos investicinę aplinką ir atskleidžia įstatymų įgyvendinimo problemas bei tarpinstitucinio koordinavimo trūkumą. LNTPA nariai siūlė galimus šios problemos sprendimo būdus:

- atlikti inventorizaciją, kad visiems būtų aišku, kurie objektai yra potencialiai saugomi;
- atsisakyti inventorizacijos ir saugoti tai, kas jau yra įtraukta į registrą.

Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos išvadose dėl korupcijos rizikos analizės Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos veiklos srityse⁴⁹⁴ (toliau – STT išvados) nurodyta, kad vienas iš veiksnių, dėl kurių kultūros paveldo objektų ir vietovių pripažinimo kultūros vertybėmis procese kyla korupcijos rizika – nepakankamai sistemiškas, nuoseklus nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo procesas, nėra taikomos Inventorizavimo taisyklės Kultūros paveldo departamento veikloje inventorizuojant nekilnojamąjį kultūros paveldą.

Kita problema – nekonkretūs kultūros vertybių vertinimo kriterijai. Nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo, atrankos ir reikšmingumo lygmens nustatymo kriterijų aprašas⁴⁹⁵ (toliau – Aprašas) reglamentuoja nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimą, atranką, reikšmingumo lygmens nustatymą, jų kriterijus bei šių kriterijų taikymą, nustatant kultūros paveldo objektų ar vietovių vertingąsias savybes ir jų

---

⁴⁹⁰ UAB „Urbanistika“ projektų vadovas architektas Augis Gučas atkreipia dėmesį, kad 2000–2002 m. Vilniaus m. savivaldybės paveldosaugos skyrius (su Norvegijos fondo finansine parama) atliko visų mieste esančių pastatų lyginamąjį paveldosauginę analizę – t. y. inventorizavimą. Tačiau KPD ja nesinaudojo, o nuo 2005 m. balandžio 20 d., pakitus NKPAJ, užuot pataisius ir pritaikius įstatymo pokyčiams kai kurias atliktos analizės formuluotes, ši medžiaga nustojo teisinės galios, ir laipsniškai buvo nustota ja naudotis ir savivaldybėje“.

⁴⁹¹ Interviu su Kultūros paveldo centro direktoriumi Virgilijumi Kačinsku, 2019 m. birželio mėn. 20 d.

⁴⁹² Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. JV-310 dėl nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo taisyklių patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.259742>

⁴⁹³ Giraitės gatvėje buvusį Kelių policijos pastatą įsigijo Vokietijos pigių prekių tinklas. Įsigyjant pastatą su jam priskirtu plotu – jokių apribojimų nebuvo. Tuomet buvo susirūpinta dėl objekto vertingųjų savybių ir poreikio objektą įtraukti į registrą. Projektas buvo sustabdytas, kol nebuvo priimtas sprendimas dėl pastato ateities. Visgi investuotojas ir Vilniaus miesto savivaldybė pasirašė taikos sutartį, kuria savivaldybė įsipareigojo išduoti leidimą griauti pastatą, Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos įsipareigojo nutraukti pastato registravimo Kultūros vertybių registre procedūrą, investuotojas įsipareigojo atsisakyti skundų teismuose ir nebereikalauti savivaldybės atlyginti nuostolių.

⁴⁹⁴ Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos 2018 metų rizikos analizės, Kultūros paveldo departamente. Prieiga per internetą: <https://www.stt.lt/lt/menu/korupcijos-prevencija/korupcijos-rizikos-analize/2018-metu-rizikos-analizes/>

⁴⁹⁵ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. balandžio 15 d. įsakyme Nr. JV-150 dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo, atrankos ir reikšmingumo lygmens nustatymo kriterijų aprašo patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.254663/asr>

reikšmingumą, atrenkant nekilnojamasias kultūros vertybes, kurioms reikalinga apsauga, apibrėžiant kultūros paveldo objektų teritorijų bei apsaugos zonų ar vietovių ribas ir teikiant juos įregistruoti į Kultūros vertybių registrą bei tikslinant duomenis Kultūros vertybių registre įrašytoms nekilnojamosioms kultūros vertybėms. Aprašo 6 punkte nurodoma, kad vertinimo⁴⁹⁶ procesas susideda iš:

- amžiaus cenzo ir autentiškumo požymių patikros;
- reikšmingumo nustatymo;
- teritorijos bei apsaugos zonos apibrėžimo;
- reikšmingumo lygmens nustatymo.

Asociacijos „Istorinis miestas“ nariai susitikime bei Kultūros ministerijos viceministrei skirtame rašte⁴⁹⁷ nurodė, kad <...> kriterijų formuluotės yra neaiškios ir abstrakčios, todėl palieka plačias galimybes netinkamam ir subjektyviam interpretavimui, kuris yra gan dažnas“. STT išvadose taip pat nurodoma, kad „<...> Apraše naudojamos ir teisės aktuose nepaaiškintos ir neįtvirtintos sąvokos, dėl to abejotina, ar tokie nustatyti kriterijai leidžia objektyviai ir skaidriai Vertinimo tarybų nariams įvertinti nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ar vietovių reikšmingumą, vykdyti jų atranką“.

Dar viena problema, kurią įvardijo asociacijų nariai –objektų valdytojų informavimo apie jiems priklausančių objektų vertingųjų savybių nustatymo svarstymas Vertinimo tarybų posėdžiuose. Atkreiptinas dėmesys, kad ši problema Tyrime buvo aptarta anksčiau, kartu pasiūlant ir sprendimo būdą (žr. objekto įtraukimo į Kultūros vertybių registrą procesą, 119 psl.). Ši problema nurodoma ir STT išvadose, teigiant, kad „<...> teisinio reguliavimo trūkumas šiame procese, kai nėra prievolės informuoti nekilnojamojo turto savininko ir (ar) valdytojo, nesuteikiama teisė išreikšti pozicijos nekilnojamojo turto savininkui ir (ar) valdytojui, antikorporcinio požiūriu laikytinas ydingu. Kartu neužtikrinama asmens teisė gauti informaciją apie jam atsiradusias prievoles ir tuo pačiu neužtikrinama teisė ginčyti Vertinimo tarybos sprendimus“. Kaip jau minėta, nors nuostatose⁴⁹⁸ numatyta, kad posėdžiuose gali dalyvauti ir pasisakyti objektų valdytojais, tačiau dėl nepakankamo informavimo jų dalyvavimas yra retas.

Kitas asociacijų nariams aktualus aspektas – Vertinimo tarybų sudarymas, veiklos reglamentavimas, jų sudėtis, atsakomybė dėl priimtų sprendimų. Asociacijų nariai, kurie dalyvauja Vertinimo tarybų posėdžiuose, pabrėžė, kad posėdžių metu nėra vertinama atranka ir jos kriterijai, nors Apraše nurodoma, kad atrenkant nekilnojamasias kultūros vertybes, kurioms reikalinga apsauga, turi būti atliekamas vertybių vertinimas, atranka, reikšmingumo lygmens nustatymas, jų kriterijai bei šių kriterijų vertinimas. Pagal Aprašą atranka turėtų būti vykdoma kompleksiskai lyginant panašius to paties reikšmingumo lygmens objektus ar vietas pagal reikšmingumo vertingųjų savybių gausą, remiantis šiais kriterijais:

- autentiškumo;
- išsaugojimo tikimybės;
- panaudojimo, eksponavimo, lankymo galimybės;

---

⁴⁹⁶ Vertinimas – remiantis istorinių, fizinių ir kitų tyrimų duomenimis, amžiaus cenzo ir autentiškumo patikra, atliekamas reikšmingumo ir jo lygmenų nustatymas, objekto teritorijos bei apsaugos zonos ar vietovės ribų apibrėžimas, siekiant objektui ar vietai suteikti apsaugą, juos registruojant Registre. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.254663/asr>

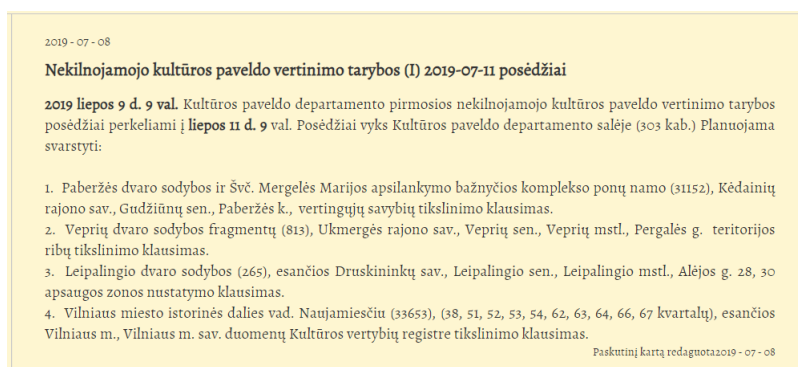
⁴⁹⁷ Asociacijos „Istorinis miestas“ 2019 m. birželio mėn. 12 d. Kultūros ministerijos viceministrei raštas Nr. 10 dėl Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos ir jam pavaldžių institucijų veiklos.

⁴⁹⁸ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. balandžio 15d. įsakymas Nr. ĮV-149 dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.254662/asr>

- asmeninės valdytojų iniciatyvos;
- būklės.

Taikant šiuos kriterijus turėtų būti: taikoma pirmenybė tiems objektams, kuriuose autentiškumo daugiau (autentiškumo kriterijus); kurie jau yra saugomose teritorijose (išsaugojimo tikimybės kriterijus); kuriems yra galimas pritaikymas šiuolaikiniam gyvenimui (panaudojimo, eksponavimo, lankymo galimybės kriterijus); kuriems valdytojai išreiškia asmeninę iniciatyvą išsaugoti ir pateikia konkrečius pasiūlymus (asmeninės valdytojų iniciatyvos kriterijus); apibūdinta esama situacija bei pagrįstas būtinų atlikti tvarkybos darbų kaštų dydis (būklės kriterijus). Kaip minėta anksčiau, asociacijos narių nuomone, ši atranka nėra atliekama arba atliekama neaiškiai.

2019 m. liepos 11 d. Paslaugų teikėjas dalyvavo Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos pirmosios nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos⁴⁹⁹ posėdyje, kuriame buvo svarstomi keturi klausimai, kurie pateikiami toliau esančiame paveiksle.

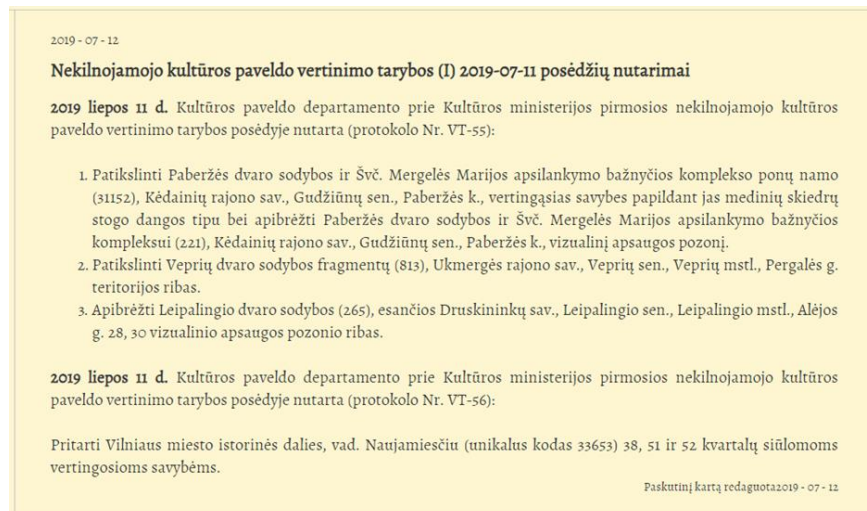

27 pav. Pirmosios nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos posėdžio klausimai
Šaltinis: Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos tinklalapyje pateikiama informacija⁵⁰⁰

Posėdyje dalyvavo 6 Vertinimo tarybos nariai iš 10, Vertinimo tarybos sekretorė, Kultūros paveldo centro darbuotojai bei pirmajame ir ketvirtajame klausime svarstomų objektų valdytojai ar jų atstovai. Posėdyje svarstomi objektai buvo pristatomi pagrinde demonstruojant fotofiksacijas, kurios darytos prieš metus ar seniau, iš kurių Vertinimo Tarybos nariai sprendė dėl vertingųjų savybių, ribų tikslinimo, apsaugos zonos nustatymo, duomenų Kultūros vertybių registre tikslinimo. Atkreiptinas dėmesys, kad Vertinimo tarybos narių ir objektų valdytojų ar jų atstovų susitikimas panašėjo į konfrontaciją, kuomet kiekvienas objektų valdytojų ar jų atstovų pasitikslinimas buvo vertinimas kaip „nurodymas, kaip Vertinimo tarybos nariai turi dirbti“. Toliau esančiame paveiksle pateikiamas vykusio posėdžio nutarimas.

⁴⁹⁹ Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos direktoriaus 2015 m. gegužės 6 d. įsakymas dėl Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos pirmosios nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos sudarymo. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/news/2749/383/2015-m-geguzes-6-d-isakymas-Nr-i-112-Del-Kulturos-paveldo-departamento-prie-Kulturos-ministerijos-pirmosios-nekilnojamojo-kulturos-paveldo-vertinimo-tarybos-sudarymo/d,pagrindinis.html>

⁵⁰⁰ Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, Vertinimo tarybų darbotvarkė, Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos (I) 2019-07-11 posėdžiai. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/news/4180/382/Nekilnojamojo-kulturos-paveldo-vertinimo-tarybos-I-2019-07-11-posedziai/d,pagrindinis.html>

28 pav. Pirmosios nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos posėdžio nutarimai
Šaltinis: Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos tinklalapyje pateikiama informacija⁵⁰¹

Planuojamo posėdžio pateikiamoje informacijoje prie ketvirto klausimo nurodoma daugiau svarstomų kvartalų, nutarime pateikiama informacija apie priimtus sprendimus tik dėl trijų kvartalų. Nutarime nėra nurodyta, kodėl likusių kvartalų duomenų Kultūros vertybių registre tikslinimas nebuvo svarstomas. Tiesa, kitoje darbotvarkėje⁵⁰² šie kvartalai yra įtraukti. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad nutarimuose pateikiami priimti sprendimai, tačiau nepateikiama svarstyta medžiaga, pavyzdžiui, nurodoma, kad „<...> pritarti ... siūlomoms vertingosioms savybėms“, bet nėra aišku, kokioms savybėms buvo prašoma pritarti.

Susitikimuose dalyvavusių asociacijų nariai taip pat atkreipė dėmesį, į neaiškų Vertinimo tarybų statusą – tarybos yra patvirtinamos Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos direktoriaus įsakymu, tačiau Vertinimo tarybos veikia nepriklausomai. Vertinimo tarybų sprendimai turi didelę teisinę bei ekonominę įtaką – nustato nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ar vietovių vertingąsias savybes, nustato objektų teritorijų bei apsaugos zonų ir vietovių ribas, priima sprendimus dėl apsaugos reikalingumo ar nereikalingumo, tačiau Vertinimo tarybų nariams nėra numatyta jokia atsakomybė už priimtus sprendimus. STT išvadose nurodoma, kad „<...> nesant atsakomybės už priimtus sprendimus bei priimtų sprendimų teisėtumo kontrolės mechanizmų didėja korupcijos rizika“. Asociacijų narių siūlymu, Vertinimo tarybos galėtų būti ekspertinės, patarandžiosios, kurių nuomonė būtų išklausa bei į ją atsižvelgiama, tačiau sprendimų priėmimas neturėtų būti paliktas Vertinimo taryboms, kurioms nenumatyta jokia atsakomybė.

Susitikimuose taip pat buvo įvardinta problema dėl savivaldybių ir Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos teritorinių skyrių funkcijų dubliavimosi derinant projektinius pasiūlymus. Asociacijų nariai atkreipė dėmesį, kad neretai šių dviejų institucijų sprendimai būna priešingi, tuomet objekto valdytojas tampa moderatoriumi tarp savivaldybių ir teritorinių skyrių.

Asociacijų nariai taip pat atkreipė dėmesį, kad anksčiau projektiniai pasiūlymai buvo suderinami su Kultūros paveldo departamentu prie Kultūros ministerijos, o tuomet buvo vykdoma viešinimo procedūra. Šiuo metu viešinimas vyksta pirmiau, todėl asociacijos nariai tokį procesą vertina neigiamai, kadangi susiderinus

⁵⁰¹ Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, Vertinimo tarybų nutarimai, Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos (I) 2019-07-11 posėdžių nutarimai. Prieiga per internetą:

<http://www.kpd.lt/news/4189/378/Nekilnojamojo-kulturos-paveldo-vertinimo-tarybos-I-2019-07-11-posedziu-nutarimai/d,pagrindinis.html>

⁵⁰² Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, Vertinimo tarybų darbotvarkė, Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos (I) 2019-07-16 posėdžiai. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/news/4188/382/Nekilnojamojo-kulturos-paveldo-vertinimo-tarybos-I-2019-07-16-posedziai/d,pagrindinis.html>

sprendinius su savivaldybe bei visuomene Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos gali nepritarti ir visas procesas vėl turi būti pradedamas nuo pradžių.

Atkreiptinas dėmesys, kad asociacijų narių išsakytos problemos, taip pat buvo vardinamos ir paveldo apsaugos srityje dalyvaujančių institucijų, pvz., dėl inventorizavimo nevykdymo ir dėl to kylančias problemas vardino ir interviu respondentai, tai nurodoma ir skirtingų institucijų rengtuose vertinimuose (Specialiųjų tyrimų tarnyba, Valstybės kontrolė), savivaldybių bei Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos funkcijų dubliavimasis taip pat buvo aptarinėjamas ir Kultūros ministerijos organizuotuose susitikimuose dėl kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenų, Vertinimo tarybų veikla bei narių priimamų sprendimų skaidrumas taip pat buvo analizuojami bei vertinami įvairiuose tyrimuose. Šiuose tyrimuose taip pat buvo teikiami įvairūs siūlymai, kaip kultūros paveldo apsaugos sritį padaryti aiškesnę, skaidresnę bei efektyvesnę, kokie teisės aktų pakeitimai turėtų būti atliekami, tačiau dauguma siūlymų iki šiol nėra įgyvendinti.

11 Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelio alternatyvos

Šiame skyriuje pateikiami siūlymai (toliau – alternatyvos) su stiprybių, silpnybių, galimybių ir grėsmių analize Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modeliui parengti. Alternatyvos parengtos atsižvelgiant į skyriuose atliktas kultūros paveldo apsaugą ir paslaugų teikimą reglamentuojančių LR įstatymų ir kitų poįstatyminių teisės aktų bei kultūros paveldo apsaugos administravime dalyvaujančių institucijų funkcijų analizes. Šių analizių pagrindu parengtos alternatyvos Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modeliui sukurti.

Alternatyvų rengimo apribojimai:

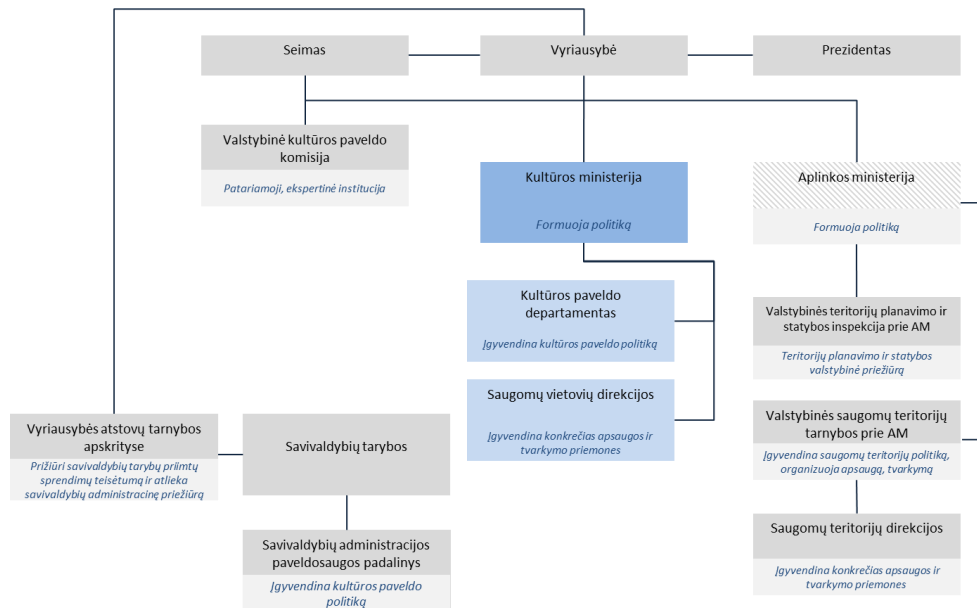
1. paveldo apsaugos administravimą organizuoja ir už jį atsako LR kultūros ministras;
2. siūlomų alternatyvų apimtyje nurodytos tik šios institucijos: Kultūros ministerija; Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos; Kultūros ministerijos įsteigtos saugomų vietovių direkcijos; savivaldybių administracijos; Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos ir saugomų teritorijų direkcijos; Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos; Valstybinė kultūros paveldo komisija; Vyriausybės atstovų tarnybos apskrityse.

Nors Tyrime pateikiamos integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelio alternatyvos yra apribotos aukščiau pateiktų veiksmų ir Tyrimas apima tik materialų kultūros paveldą, tačiau siekiant darnos bei tarptautinių bei nacionalinių dokumentų nuostatų įgyvendinimo, rekomenduojama ateityje pasirinktą integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelį papildyti nematerialiu kultūros paveldu⁵⁰³.

Toliau esančioje schemoje pateikiama išvardintų institucijų sąranga. Paveiksle taip pat pateikiamos ir kitos institucijos, kurios nepatenka į Tyrimo apimtį, tačiau nustatyta svarbi sąsaja su Tyrime analizuojamomis institucijomis.

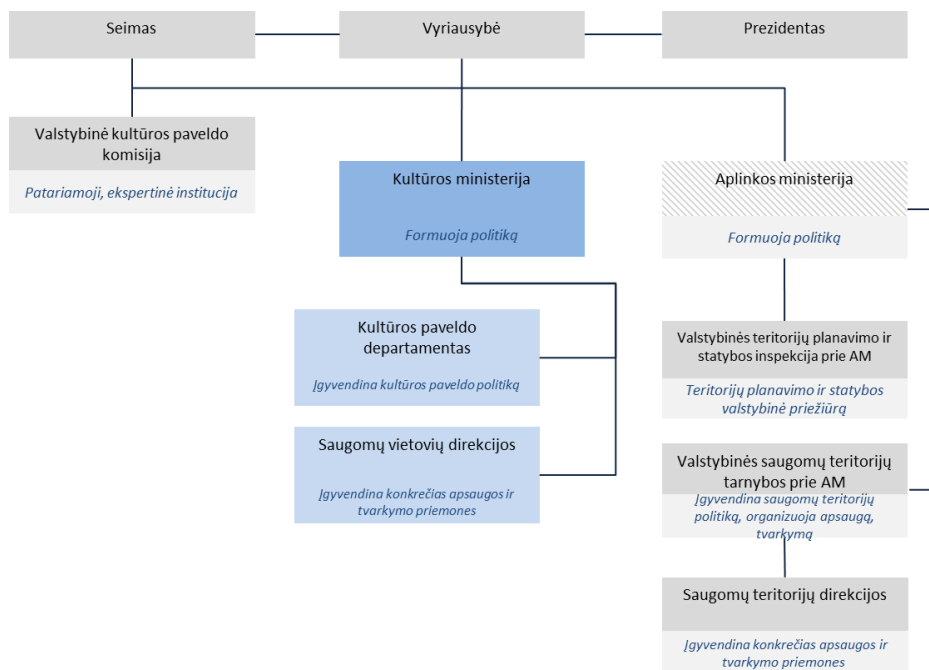
---

⁵⁰³Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos sekretoriatas pateikė kelis integralumo dėmenis, kurie turėtų būti įtvirtinti ir įveiklinoti nacionalinėje teisėje: 1) kultūros paveldo koncepcija kinta ir užleidžia vietą holistiniam požiūriui: kultūros paveldas apima nematerialiųjų aspektą, gebėjimus ir požiūrius, yra neatskiriama susijęs su savo kontekstu, jo įvairove, kalba, gamtine bei kultūrine aplinka, jos jausena (vietos dvasia). Tarp kultūros paveldo ir šiuolaikinės kūrybos atsiranda naujų ryšių, leidžiančių dar labiau išryškinti visuomenės kūrybiškumą, tradicijų tęstinumą; 2) Paveldas yra ne tik fizinis, vizualinis, materialus reiškinys. Pilnas šio paveldo supratimas reikalauja tarpdalykinio požiūrio ir su tuo susijusių tyrimų. Dėl unikalaus paveldo turtingumo ir įvairovės, jis liudija politinius, kultūrinius, meninius, mokslinius, dvasinius, filosofinius ir komercinius mainus, kurie ir formuoja tam tikros istorinės vietovės tapatumą; 3) Kultūros paveldas, įskaitant jo materialiuosius ir nematerialiuosius komponentus bei kultūros įvairovė yra pagrindinis išteklius gyvenimo sąlygoms miesto teritorijose gerinti, taip pat skatina ekonominį vystymąsi ir socialinę sanglaudą besikeičiančioje aplinkoje. Todėl siektina išsaugoti kultūros paveldo vertybes, pereinant nuo architektūros paminklų link platesnių – socialinių, kultūrinių ir ekonominių procesų svarbos; 4) Vadovaujantis Faro konvencija, paveldo pripažinimas laikomas bendra integralia atsakomybe: paveldas nebeapsiriboja nacionalinės valdžios oficialiai pripažintu saugomu paveldu, bet apima ir elementus, kuriuos vietos gyventojai ir vietos valdžia laiko paveldu. Šis požiūris skatina naujus, integralius ir horizontaliu bendradarbiavimu grįstus paveldo vadybos ir valdymo būdus; 5) Paveldas yra bendras išteklius ir turtas, už kurio išsaugojimą, apsaugą, restauravimą ir puoselėjimą atsako visa visuomenė, įskaitant politines, teisės ir administravimo sferas. Dėl šios priežasties reikalinga apibrėžti visų dalyvaujančiųjų vaidmenis, suteikti piliečiams galimybę prisiimti atsakomybę. Šis požiūris turi būti grindžiamas valstybės, piliečių ir specialistų dialogu; 6) Kultūros paveldo išsaugojimas ir panaudojimas turi prisidėti prie darnaus miestų vystymo, integruojant naujųjų technologijų, skaitmeninimo, švarios energijos pritaikymą; 7) Atsižvelgiant į darnaus vystymosi prioritetus saugant ir pritaikant kultūros paveldo objektus pirmenybė turėtų būti teikiama vietiniams ištekliams ir paslaugoms, kuriančioms darnias gyvenimo sąlygas.

29 pav. Institucijų sąranga
Šaltinis: Sudaryta Paslaugų teikėjo

I alternatyva. Centralizuotas integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelis

30 pav. I siūloma alternatyva
Šaltinis: Sudaryta Paslaugų teikėjo

Igyvendinant šią alternatyvą siūloma:

1. panaikinti galiojančius nekilnojamojo kultūros paveldo objektų reikšmingumo lygmenis: nacionalinį, regioninį ir vietinį;
2. suskirstyti nekilnojamojo kultūros paveldo objektus į didelės apsaugos, vidutinės apsaugos ir mažos apsaugos lygmenis. Objektams, kuriems taikoma didelė apsauga, keliami didžiausi saugojimo reikalavimai ir galimi atlikti tik tie darbai, kurie reikalingi objekto išsaugojimui ir visuomenės pažinimui. Vidutinės apsaugos objektai gali būti rekonstruojami (pvz., gali būti atlikti pokyčiai

vidaus planavimo ir pan.). Mažos apsaugos objektų tūris turi būti išlaikomas, tačiau juos galima vystyti ir plėtoti;

3. KPD metodiškai vadovauja kultūros paveldo apsaugai (ir nekilnojamojo, ir kilnojamųjų), savivaldybės kultūros paveldo apsaugos administravime nedalyvauja.

Stiprybės:

Funkcijų atskyrimas. Paveldo apsaugos politikos vykdymą patikėjus tik KPD su kitomis institucijomis nesidubliuotų funkcijos.

Sumažintas procese dalyvaujančių institucijų skaičius. Projektų derinimo bei leidimų išdavimo funkcijų perdavimas tik KPD leistų sumažinti procese dalyvaujančių institucijų skaičių iš asmenų, gaunančių su kultūros paveldo objektais susijusias paslaugas, pusės.

Aiškesnis galimų darbų vykdymas. Atsižvelgiant į objektams nustatytus didelės apsaugos, vidutinės apsaugos ir mažos apsaugos lygmenis, aiškiau reglamentuojama, kokius darbus galima atlikti nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose.

Kompetencijų sutelkimas. Tyrimo metu buvo nustatyta, kad neretai mažesnėse savivaldybėse nėra reikalingų kompetencijų turinčių asmenų, todėl kultūros paveldo apsaugos funkcijų sutelkimas vienoje institucijoje, kuri turi tvirtą kompetencijų pagrindą, užtikrintų efektyvesnį kultūros paveldo politikos įgyvendinimą.

Silpnybės:

Nepakankamas KPD darbuotojų skaičius. KPD veiklos apimtys padidėtų dėl kompetencijai priskirtų funkcijų, todėl, tikėtina, esamų žmogiškųjų resursų nepakaks, siekiant užtikrinti efektyvią veiklą.

Sprendimų priėmimas nutolęs nuo gyventojų. Sudėtinga užtikrinti visuomenės poreikius atitinkančią kultūros paveldo apsaugos politiką, kadangi sprendimų priėmėjas būtų pakankamai nutolęs nuo vietinio lygmens, tad, tikėtina, ne visada būtų atliepiami visuomenės, esančios arčiausiai paveldo objekto, poreikiai.

Sudėtingas objektų persikirstymo procesas. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų nacionalinio, regioninio ir vietinio reikšmingumo lygmenų panaikinimas bei objektų skirstymas į didelės apsaugos, vidutinės apsaugos ir mažos apsaugos lygmenis laikui bei lėšoms imlus procesas, kurio metu būtų reikalinga peržiūrėti vertinimo tarybų parengtus aktus.

Galimybės:

KPD plėtra. Atsižvelgiant į padidėjusias atsakomybes bei siekiant sprendimų priėmimą įgyvendinti gyventojams artimiausiame lygmenyje, ateityje galima KPD teritorinių padalinių plėtra.

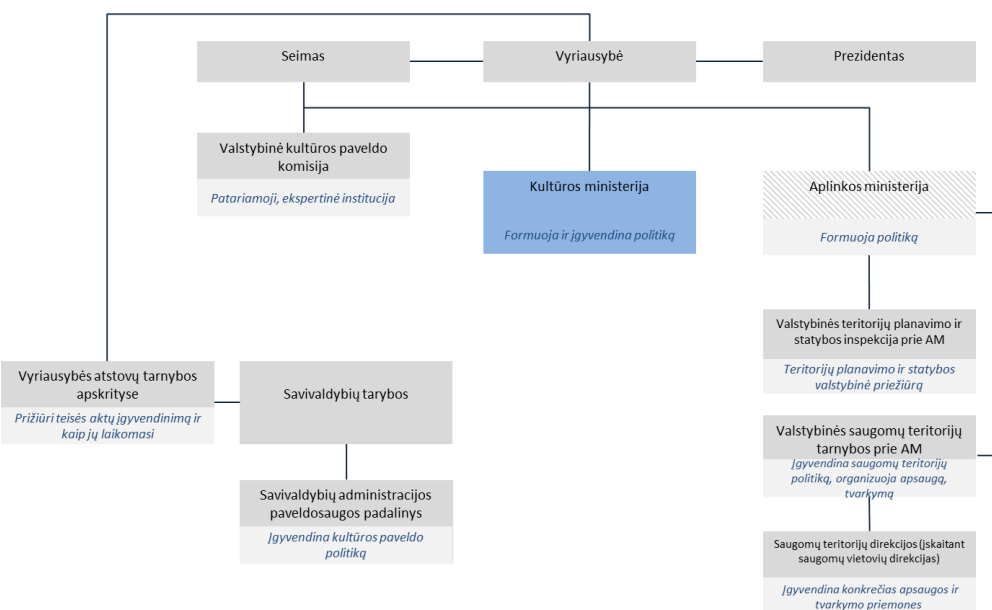
Grėsmės:

Išaugęs KPD vaidmuo kultūros paveldo apsaugos politikoje. Atsižvelgiant į tai, kad iš esmės KPD bus atsakinga už visų objektų apsaugos politikos įgyvendinimo funkcijas, kyla grėsmė dėl didelės įtakos politikos formavimo procesuose.

Išaugusi korupcija. Perdavus visų objektų administravimą KPD, gali padidėti korupcijos lygis, kadangi visas kultūros paveldo apsaugos politikos įgyvendinimas būtų sutelktas vienoje institucijoje.

II alternatyva. Decentralizuotas integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelis

31 pav. II siūloma alternatyva
Šaltinis: Sudaryta Paslaugų teikėjo

Įgyvendinant šią alternatyvą siūloma:

1. Vietinio ir regioninio reikšmingumo lygmenys apjungiami ir paliekama tik vietinio ir nacionalinio reikšmingumo lygmenys. Šiuo metu kultūros paveldo objektus, su nustatytu regioninio reikšmingumo lygmeniu, priskirti nacionaliniam lygmeniui.
2. KPD reorganizuojamas jo funkcijas grąžinant ministerijai ir / ar perduodant kitoms institucijoms. Ministerijoje steigiami atskiri padaliniai, atsakingi už kultūros paveldo apsaugos politikos įgyvendinimo užtikrinimą.
3. Savivaldybėms priskiriamos kultūros paveldo apsaugos funkcijos už vietinio lygmens objektus, Kultūros ministerijai – už nacionalinio lygmens objektus ir kilnojamąsias kultūros vertybes

Stiprybės:

Funkcijų atskyrimas. Savivaldybėms patikėjus vietinio reikšmingumo lygmens objektų apsaugos funkcijų įgyvendinimą, o ministerijai – nacionalinio reikšmingumo lygmens, būtų aiškiai atskirtos institucijų funkcijos.

Sumažintas procese dalyvaujančių institucijų skaičius. Vietinio reikšmingumo objektų apsaugos įgyvendinimo funkcijas delegavus tik savivaldybėms, būtų užtikrinama, kad sprendimų priėmimas ir paslaugų teikimas vyktų gyventojams artimiausiame lygmenyje.

Silpnybės:

Savivaldybių pasirengimas vykdyti priskirtas funkcijas. Funkcijų perdavimas be papildomo finansavimo / žmogiškųjų išteklių skyrimo gali būtų neefektyvus. Atsižvelgiant į tai, kad ne visose savivaldybėse yra paveldosaugos padaliniai, savivaldybėse, kuriose paveldo apsaugos funkcijas šalia kitų priskirtų funkcijų vykdo vienas specialistas, efektyvų vietinio reikšmingumo lygmens objektų administravimą gali būti sudėtinga įgyvendinti.

Kultūros paveldo politikos formavimas ir įgyvendinimas vienoje institucijoje. Kultūros ministerijai perdavus kultūros politikos apsaugos įgyvendinimo funkcijas, iš esmės visas paveldo reguliavimas būtų vienoje rankose, kuomet ta pati institucija ir formuotų, ir įgyvendintų bei kontroliuotų paveldo politiką.

Atotrūkis tarp vietinių gyventojų ir Kultūros ministerijos. Atsižvelgiant į tai, kad Kultūros ministerija neturi teritorinių skyrių ir visi žmogiškieji resursai būtų sutelkti vienoje savivaldybėje (Vilniaus m.), todėl kitų savivaldybių gyventojai turėtų kreiptis į vieną, Vilniaus mieste esančią instituciją, kas lemtų administracinės naštos padidėjimą tokiems asmenims.

Galimybės:

Nacionalinio reikšmingumo objektų apsaugos įgyvendinimo funkcijų perdavimas savivaldybėms. Ilgalaikėje perspektyvoje svarstyti galimybę savivaldybėms perduoti administruoti ir nacionalinio reikšmingumo lygmens objektus (objektus priskiriant savivaldybėms pagal jų teritoriją), ministerijai paliekant tik kultūros paminklų apsaugos įgyvendinimo funkcijas.

Grėsmės:

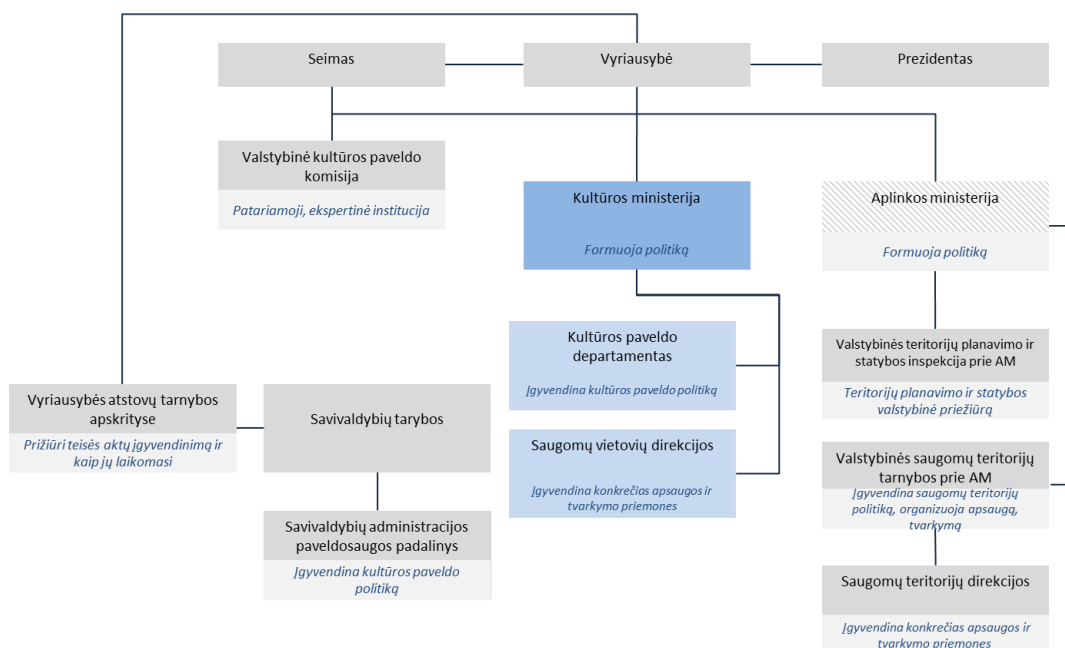
Valstybės kontrolės neigiamas vertinimas. Valstybės kontrolė tokį modelį, kuomet ministerija ir formuoja politiką, ir ją įgyvendinimą galėtų įvertinti, kaip neigiama, kadangi politikos formavimo ir įgyvendinimo funkcijos būtų sutelktos vienoje institucijoje, kas prieštarautų Viešojo administravimo įstatymo nuostatomis bei Konstitucijai.

Politinio palaikymo nebuvimas. Modelis yra rizikingas ir neatitinkantis viešojo administravimo principų, kadangi gali būti sudėtinga atlikti pagrindines ministerijai priskirtas funkcijas, susijusias su politikos formavimu.

Išaugusi korupcija. Perdavus visų objektų administravimą savivaldybėms, gali padidėti korupcijos lygis, kadangi visas kultūros paveldo apsaugos politikos įgyvendinimas būtų sutelktas vienoje institucijoje.

Resursų trūkumas savivaldybėse įgyvendinti ir nacionalinio reikšmingumo lygmens objektų apsaugą. Tikėtina, kad ir dėl ateityje didėjančios vidinės bei išorinės emigracijos ir gyventojų skaičiaus mažėjimo daugumoje savivaldybių, bus sudėtinga surasti paveldosaugos specialistų, siekiant tinkamai įgyvendinti nacionalinio reikšmingumo lygmens objektų apsaugą.

III integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelio alternatyva

32 pav. III siūloma alternatyva
Šaltinis: Sudaryta Paslaugų teikėjo

Įgyvendinant šią alternatyvą siūloma:

1. atskirti savivaldybės paveldosaugos padalinio ir KPD funkcijas, savivaldybės paveldosaugos padaliniais priskiriant vietinio reikšmingumo lygmens apsaugos funkcijų įgyvendinimą, KPD – regioninio ir nacionalinio reikšmingumo lygmenų apsaugos funkcijų įgyvendinimą;
2. kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos administravimą ir toliau vykdo KPD;
3. suskirstyti nekilnojamojo kultūros paveldo objektus į didelės apsaugos, vidutinės apsaugos ir mažos apsaugos lygmenis. Objektams, kuriems taikoma didelė apsauga, keliami didžiausi saugojimo reikalavimai, galimi tik jų konservavimo, restauravimo ir pritaikymo darbai nekeičiant jų vertingųjų savybių ir saugant visus jų autentiškumo komponentus. Vidutinės apsaugos objektai gali būti konservuojami, restauruojami ir pritaikomi minimaliai keičiant jų vertingąsias savybes ir autentiškumą, didinant jų naudojimo intensyvumą (pvz., gali būti atlikti pokyčiai vidaus planavimo ir pan.). Mažos apsaugos objektai gali būti ne tik konservuojami restauruojami, bet ir rekonstruojami iš esmės saugant tik jų autentišką tūrį, autentiškas konstrukcijas ir detales.

Stiprybės:

Funkcijų atskyrimas. Savivaldybės vykdo tik vietinio lygmens objektų administravimą, regioninio ir nacionalinio lygmens kultūros paveldo objektų administravimas priskiriamas KPD.

Lengvas įgyvendinimas. Siūlomas modelis artimiausias dabar egzistuojančiam paveldo apsaugos administravimui, todėl nereikalautų didelių pokyčių ir būtų užtikrinamas kultūros paveldo politikos nuosaikus tobulinimas.

Sumažėjusi administracinė našta. Savivaldybių paveldosaugos padaliniais perdavus vietinio reikšmingumo objektus sumažės administracinė našta, nes teritorijų planavimo sąlygas ir paveldosaugos reikalavimus statinių projektams vietinio reikšmingumo kultūros paveldo objektų ir vietovių teritorijose ir jų apsaugos zonose išdavinės ir juos derins savivaldybės, t. y. nereikės papildomai derintis su KPD.

Silpnybės:

Savivaldybių pasirengimas vykdyti priskirtas funkcijas. Funkcijų perdavimas be papildomo žmogiškųjų išteklių skyrimo gali būtų neefektyvus. Atsižvelgiant į tai, kad ne visose savivaldybėse yra paveldosaugos padaliniai, savivaldybėse, kuriose paveldo apsaugos funkcijas šalia kitų priskirtų funkcijų vykdo vienas specialistas, efektyvų paveldo objektų administravimą gali būti sudėtinga įgyvendinti.

Galimybės:

Priskirti savivaldybėms administruoti ir regioninio reikšmingumo objektus. Ilgalaikėje perspektyvoje svarstyti galimybę savivaldybėms perduoti administruoti ir regioninio reikšmingumo lygmens objektus (objektus priskiriant savivaldybėms pagal jų teritoriją).

KPD konsultacinės funkcijos sustiprinimas. Perdavus vietinio ir regioninio reikšmingumo lygmenų objektų administravimą savivaldybėms, atlaisvėtų KPD teritorinių skyrių etatai, kuriuos būtų galima priskirti konsultacinėms funkcijoms vykdyti. Tokiu būdu būtų stiprinamas KPD, kaip konsultuojančios ir patariančios kultūros paveldo apsaugos klausimais, vaidmuo.

Sumažėjęs apleistų, neprižiūrimų kultūros paveldo objektų skaičius. Nustačius apsaugos lygmenis bei reglamentavus galimus atlikti darbus objektuose, tikėtina, kad būtų pritraukiama daugiau privačių investicijų, kurios turėtų teigiamą poveikį tiek kultūriniu, tiek ekonominiu bei socialiniu požiūriais.

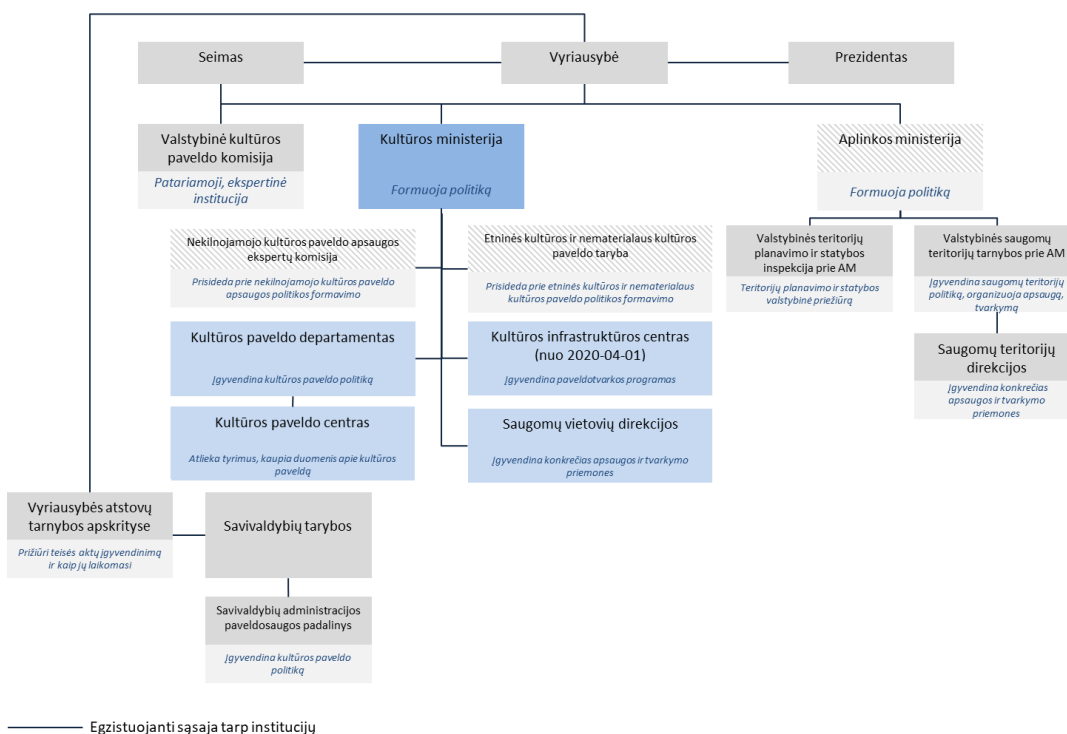
Grėsmės:

Paveldo objektų apsaugos neužtikrinimas. Atsižvelgiant į tai, kad savivaldybėse gali trūkti žmogiškųjų išteklių, atliekančių paveldo apsaugos funkcijas, gali būti neužtikrinama tinkama paveldo objektų apsauga ir priežiūra.

2019 m. rugsėjo 12 d. buvo organizuota strateginė sesija, kurioje dalyvavo Priežiūros ir Darbo grupių nariai bei kiti dalyviai. Strateginėje sesijoje buvo aptariamoms trys siūlomos Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelio alternatyvos bei viešinimo metu gauti pasiūlymai šių alternatyvų tobulinimui. Strateginės sesijos dalyviai iš esmės pritarė Tyrimo II-oje tarpinėje ataskaitoje pateiktai Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelio 3-jai alternatyvai su tam tikrais patikslinimais, kurie buvo pateikti viešinimo metu bei strateginėje sesijoje. Pažymėtina, kad Tyrimo viešinimo metu buvo gautas konkretus Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelio 3-iosios alternatyvos pasiūlymas (žr. 11 priedą).

Toliau esančiame paveiksle pateikiama patikslinta Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelio 3-ioji alternatyva.

III+ integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelio alternatyva (patbulinta)

33 pav. Patbulinta III siūloma alternatyva⁵⁰⁴
Šaltinis: Sudaryta Paslaugų teikėjo

Atkreiptinas dėmesys, kad buvo siekiama atsižvelgti į visas viešinimo bei strateginės sesijos metu gautas pastabas, tačiau:

- kol kas nesiūloma Valstybinei kultūros paveldo komisijai priskirti integralios kultūros paveldo apsaugos kontrolės funkcijų^{505, 506}, dėl šių priežasčių: 1) VKPK yra atskaitinga Seimui, siekiant jai priskirti kontrolės funkciją, VKPK turėtų būti atskaitinga Vyriausybei, kuri, remiantis Konstitucija, atlieka įstatymų vykdymo funkcijas; 2) VKPK nariai yra pasisakę, kad institucija turėtų likti ekspertinė ir nevykdyti kontrolės. Tačiau rekomendacijose (žr. 12 skyrius) pateikiamas siūlymas ateityje svarstyti galimybę pertvarkyti VKPK ir priskirti vykdyti integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelio kontrolę;

⁵⁰⁴ Atkreiptinas dėmesys, kad paveikslė pateikiama egzistuojanti sąsąją tarp institucijų, kuri nebūtinai reiškia pavaldumą, pvz., savivaldybių tarybos nėra pavaldžios Valstybės atstovų tarnyboms apskrityse, tačiau Valstybės atstovų tarnybos apskrityse nagrinėja savivaldybės kolegialiems administravimo subjektams priimti pateiktus teisės aktų projektus ir teikia išvadas dėl jų, nagrinėja savivaldybės administravimo subjektų priimtus teisės aktus ir teikia išvadas dėl jų. Pažymėtina, kad įgyvendinant šį modelį bendradarbiavimo ryšiai turėtų egzistuoti tarp visų institucijų, siekiant užtikrinti kultūros paveldo srities integralumą su kitomis sritimis.

⁵⁰⁵ Atkreiptinas dėmesys, kad Valstybinės kultūros paveldo komisijos nuostatose numatyta, kad ši institucija siekia kultūros paveldo integralumo su kitomis politikos valdymo sritimis, taip užtikrinant kompleksinę jo pažinimą, išsaugojimą, atskleidimą ir perdavimą ateities kartoms, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5ffe3c62c80c11e8a82fc67610e51066?ifwid=73odxs98r>

⁵⁰⁶ Prof. dr. architektas Jonas Glemža 2019 m. lapkričio 21 d. pateiktame atsiliepime apie Tyrimą nurodo, kad būtų galima Valstybinei kultūros paveldo komisijai, jos atskiriems nutarimams suteikti ne rekomendacinį statusą, o privalomo vykdymo statusą (pvz., dėl KPD metinių ataskaitų ar ypač svarbiems paveldosaugos klausimams aptariant ir sprendžiant. Atkreiptinas dėmesys, kad norint įgyvendinti tokį siūlymą, turėtų būti keičiamas Valstybinės kultūros paveldo komisijos įstatymas, kadangi įstatyme numatyta, kad Valstybinė kultūros paveldo komisija yra ekspertė ir patarėja, kuri įgyvendindama jai pavestus uždavinius konsultuoja ir (ar) teikia siūlymus kultūros paveldo apsaugos politikos ir strategijos formavimo ir jų įgyvendinimo klausimais.

- nesiūloma Kultūros paveldo centro reorganizuoti į savarankišką mokslo įstaigą, kuri atliktų tyrimus, apskaitą ir tvarkytų Kultūros vertybių registrą, kadangi: 1) atsižvelgiant į Vyriausybės siekį optimizuoti įstaigų skaičių, tikslingiau svarstyti Kultūros paveldo centro ir panašią veiklą vykdančios (-ių) institucijos (-ų) konsolidavimą; 2) apskaitos įgyvendinimą ir Kultūros vertybių registro tvarkymą siūloma ir toliau palikti Kultūros paveldo departamento atsakomybėje.

12 Rekomendacijos

Remiantis atliktomis analizėmis, šioje dalyje pateikiami pasiūlymai dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo, Kilnojamyjū kultūros vertybių apsaugos įstatymo, Saugomų teritorijų įstatymo, Statybos įstatymo, Teritorijų planavimo įstatymo, Vietos savivaldos įstatymo, Žemės įstatymo bei jų poįstatyminių teisės aktų tarpusavio suderinamumo, siekiant tobulinti institucinę sąrangą bei administravimo procesus, taip, kad paslaugos gyventojams būtų teikiamos efektyviausiu būdu, t. y. išvengiant funkcijų ir administravimo procesų dubliavimosi ir persidengimo. Taip pat šioje dalyje pateikiami pasiūlymai Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modeliui, skirtam patobulinti teisinį reglamentavimą ir institucinę sąrangą, siekiant efektyviausio paslaugų teikimo visoms gyventojų kategorijoms ir atitinkančio Faro konvencijos nuostatas. Atsižvelgiant į tai, pateikiami pasiūlymai naujai Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo redakcijai ir Kilnojamyjū kultūros vertybių apsaugos įstatymo, Saugomų teritorijų įstatymo, Statybos įstatymo, Teritorijų planavimo įstatymo, Vietos savivaldos įstatymo, Žemės įstatymo nuostatų ar jų poįstatyminių aktų pakeitimams, kuriais būtų įgyvendintas Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelis. Tyrimo 12 priede pateikiamas siūlomas rekomendacijų įgyvendinimo eiliškumas.

12.1 Rekomendacijos dėl teisės aktų tarpusavio suderinamumo

1. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Statybos įstatyme aiškiau atskirti paveldo statinio tvarkomuosius statybos darbus ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus

Pagrindimas

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2018 m. gruodžio 12 pasitarimo sprendimo priede „Ūkio subjektų veiklos priežiūrą atliekančių institucijų ir (ar) jų funkcijų konsolidavimo ir optimizavimo priemonių planas“ III klausime „Ūkio subjektų veiklos priežiūros teisinio reguliavimo tobulinimas“ buvo numatyta įvertinti galimybes ir priimti sprendimus dėl tikslingumo „Statybos įstatyme ir Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme įtvirtinti nuostatas, pagal kurias kultūros paveldo statiniuose atliekami darbai nebūtų skirstomi į tvarkomuosius statybos ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus“.

Visgi atliekant Tyrimą nustatyta, kad neturėtų būti naikinama takoskyra tarp tvarkomųjų statybos darbų ir tvarkomųjų paveldosaugos darbų – kaip tik reikalinga aiškiau atskirti šiuos darbus^{507, 508}. Atsižvelgiant į tai,

⁵⁰⁷ Nors Tyrimo metu dauguma interviu respondentų pasisakė dėl tvarkomųjų statybos darbų ir tvarkomųjų paveldosaugos darbų aiškesnio atskyrimo ir reglamentavimo, tačiau svarstant šios rekomendacijos įgyvendinimą, rekomenduojama dar kartą svarstyti galimybę kultūros paveldo statiniuose vykdomų darbų neskirstyti į tvarkomuosius statybos ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus. Atsisakius šių darbų skirstymų būtų sumažinama administracinė našta projektų rengėjams, kadangi būtų galima rengti vieną projektą vietoj dabar reikalingų dviejų, taip pat būtų užtikrinamas glaudesnis Kultūros paveldo departamento bei Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos bendradarbiavimas, techninių prižiūrėtojų dalyvavimas visais atvejais atliekant darbus kultūros paveldo objektuose. Pažymėtina, kad nusprendus kultūros paveldo objektų nebeskirstyti į tvarkomuosius statybos ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus, LR Statybos įstatymas turėtų būti papildytas naujomis statybos rūšimis (konservavimo ir restauravimo).

⁵⁰⁸ Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Kultūros paveldo politikos grupės vyriausioji specialistė, atliekanti grupės vadovės funkcijas Rasa Trapikienė pažymi, kad „tvarkybos darbai (restauravimas) turėtų būti taikomas tik neišlikusių autentiškų elementų (pakeistų ar sunykusių dalių) sugrąžinimas į įrodomą pirminę būklę (kai dar yra išlikusių autentiškų dalių ar tyrimais užfiksuotų buvusių elementų). Taikomi tik vertingosioms savybėms išsaugoti. Restauravimas turėtų skirstytis į nekilnojamojo paveldo restauravimas ir kilnojamojo paveldo restauravimas (dvi atskiros sąvokos). Nekilnojamojo paveldo restauravimas turėtų būti atliekamas pagal tvarkybos darbų projektus, kilnojamojo paveldo restauravimas – pagal parengtas programas ir metodiką. Tokiems darbams turėtų būti išduodamas tik Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos leidimas ir tik tokius darbus būtų galima finansuoti ar kompensuoti (neliktų noro nugriauti ir naujai pastatyti), taip būtų sutaupomos ir valstybės lėšos. Neišlikusių (nugriautų ar pan.) pastato dalių / tūrių atstatymas jau turėtų vadintis

kad tvarkomieji paveldosaugos darbai yra specifinio pobūdžio, aukštos kompetencijos ir dažnai siauros specializacijos reikalaujantys darbai, panaikinus takoskyrą tarp tvarkomųjų statybos darbų ir tvarkomųjų paveldosaugos darbų iškiltų grėsmė paveldo objektų autentiškumo sunaikinimui atliekant statybos darbus. Taip pat siūloma Statybos įstatyme aiškiai reglamentuoti kultūros paveldo statinių projektų darbų rūšis, dalių sudėtį ir apimtį, kai viename projekte atliekami ir tvarkomieji statybos darbai, ir tvarkomieji paveldosaugos darbai.

Rekomenduojama užtikrinti, kad vykdant tvarkomuosius paveldosaugos darbus, susijusius su pastatų konstrukcijomis, dalyvautų techninis prižiūrėtojas, o darbų priėmimo dalyvautų Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija.

2. Svarstyti galimybę sujungti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą ir Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą arba suvienodinti šiuose įstatymuose vartojamas tas pačias sąvokas

Pagrindimas

Nors kuriant paveldosaugos sistemą iš pradžių buvo svarstyta apie vieningą kultūros paveldo apsaugos įstatymą, kuris integraliai apimtų tiek kilnojamąjį, tiek nekilnojamąjį paveldą, tačiau skirtingu metu buvo priimti du skirtingi įstatymai, reglamentuojantys dvi skirtingas kultūros paveldo kategorijas.

Šiuose įstatymuose neretai vartojamos tos pačios sąvokos (pvz., „konservavimas“, „kultūros paminklai“, „restauravimas“), tačiau jos apibrėžiamos skirtingai.

Atsižvelgiant į tai, kad kilnojamasis ir nekilnojamasis kultūros paveldas nesiskiria taip esmingai, kad sąvokos, naudojamos jam apibrėžti, būtų skirtingos, tikslinga abiejuose įstatymuose suvienodinti sąvokų apibrėžimus arba integruoti šias dvi kultūros paveldo kategorijas viename įstatyme, taip išvengiant ir keblumų saugant kilnojamąsias kultūros vertybes ne muziejuose, o nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose.

Kad ir koks sprendimas būtų priimtas – tikslinti sąvokas ar sujungti įstatymus – būtina aiškiai atskirti nekilnojamojo kultūros paveldo objektus ir kilnojamąsias kultūros vertybes. Tikslinga šias dvi paveldo rūšis reglamentuojančiuose įstatymuose tikslinti apibrėžimus, pavyzdžiui, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyta, kad kultūros paveldo objektams priskiriami vertingųjų savybių turintys daiktai su jiems priskirta teritorija⁵⁰⁹. Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme kilnojamųjų kultūros vertybių apibrėžime tikslinga nurodyti, kad kilnojamosioms kultūros vertybėms priskiriami daiktai, neturintys sau priklausančios teritorijos (pvz., Kilnojamosios kultūros vertybės – pagal paskirtį ir prigimtį kilnojamieji žmogaus veiklos medžiaginiai kūriniai ir kiti kilnojamieji daiktai, turintys kultūrinę vertę ir įtraukti į valstybinę kilnojamųjų kultūros vertybių apskaitą, kurie neturi priskirtos teritorijos).

Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ir kilnojamųjų kultūros vertybių atskyrimas reikalingas ir dėl to, kad neretai kilnojamųjų kultūros vertybėms reikalaujama atlikti tyrimo, konservavimo ir / ar restauravimo programas ir tvarkybos darbų projektus, kurie rengiami nekilnojamojo kultūros paveldo objektams tvarkyti. Tokiu atveju išauga administracinė našta, tvarkybos darbų projekte sunku išreikšti monumentalaus dailės kūrinio tyrimo, konservavimo, restauravimo eigos, sukeliama sunkumai kultūros paveldo objektų savininkams teikiant paraišką, prašant kompensacijų ir kt.

3. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Saugomų teritorijų įstatyme vartojamas sąvokas bei normas

Pagrindimas

rekonstravimu pagal atliktų tyrimų duomenis, kur turėtų būti taikomi atitinkami reikalavimai naudojamoms medžiagoms, elementams, technologijoms. Kai objekto vertingoji savybė yra elemento tipas, tai tokios vertingosios savybės išsaugojimui / atstatymui turėtų būti taikomi statybos darbai (rekonstravimas, kapitalinis remontas), pagrįsti darbai tyrimais ir taikant atitinkamus reikalavimus. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme tokie statybos darbai ir turėtų vadintis tvarkomaisiais statybos darbais, tik pritarus Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos būtų išduodamas leidimas“.

⁵⁰⁹ Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 2 str. 14 p., galiojanti suvestinė 2019-01-01 – 2019-12-31, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/asr>

Saugomų teritorijų įstatyme išskiriami keturi kultūrinių draustinių tipai (archeologiniai, istoriniai, etnokultūriniai ir urbanistiniai / architektūriniai), kurie dar labiau apsunkina ir taip painią kultūros paveldo vertybių klasifikaciją ir skirstymą. Šiame įstatyme taip pat sutapatinamos „kultūros paveldo objekto“ ir „nekilnojamojų kultūros vertybių“ sąvokos, kurios Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme įvardijamos kaip visiškai skirtingos. Saugomų teritorijų įstatyme kultūros paveldo teritoriniai kompleksai taip pat vadinami vertybėmis, kai tuo tarpu Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme šios sąvokos turi skirtingą reikšmę (objektu vadinamos tik tos vertybės, kurios registruotos kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, o vertybės yra visų reikšmingumą lemiančių objekto savybių visuma), taigi pastebimas teisės aktų neatitikimas tarpusavyje. Kalbant apie vertybių apsaugą, nors Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme nurodyti trys reikšmingumo lygmenys (nacionalinis, regioninis, vietinis), tačiau Saugomų teritorijų įstatyme išskiriami tik du, nacionaliniai ir regioniniai lygmenys arba valstybės ir savivaldybių saugojimo būdai.

Taip pat siūloma suderinti šiuose įstatymuose normas, reglamentuojančias kultūros paveldo vietovių apsaugos sistemas, kadangi iki 2013 m. liepos 1 d. įsigaliojusio Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo pakeitimo šis įstatymas reglamentavo kultūros paveldo vietovės vertingųjų savybių nustatymą, o Saugomų teritorijų įstatymas reglamentavo kultūros paveldo vietovėms taikomą apsaugos formą bei priemones. Įsigaliojus minėtam pakeitimui tai pačiai kultūros paveldo vietai abu įstatymai numato dvi viena kitą dubliuojančias sistemas (pvz., Vieکشنیų miesto urbanistinis draustinis ir Vieکشنیų miesto istorinės dailės kultūros paveldo vietovė).

4. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Statybos įstatyme vartojamas sąvokas

Pagrindimas

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme sąvokos „kultūros paveldo objektas“ ir „kultūros paveldo statinys“ apibrėžiamos siauriau nei Statybos įstatyme, kas lemia neaiškumą, kas laikoma nekilnojamoju kultūros paveldo objektu, vertybe ir kultūros paveldo statiniu. Sąvokų taikymas tampa painus teisiniu požiūriu, kadangi pagal Statybos įstatymą, kultūros paveldo statinio sąvokos apibrėžime neminimas įregistravimo Kultūros vertybių registre požymis, taip pat neminimas vietovės, kurioje šis statinys pastatytas, statusas, kurie yra minimi Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme⁵¹⁰.

5. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatas su Statybos, Teritorijų planavimo bei Žemės įstatymų nuostatomis, numatančiomis savivaldybės paveldosaugos padalinio funkcijas

Pagrindimas

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme yra įvardinti paveldosaugos padaliniai savivaldybėse ir jiems priskirtos funkcijos 6, 9, 14, 21, 23 straipsniuose. Statybos įstatyme savivaldybių paveldosaugos padaliniai (ar specialistai) nenumatyti, jiems nenurodytos jokios funkcijos, nors Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 14 str. 3 d. 4 p. nurodyta, kad valdytojas privalo „<...> savivaldybės paveldosaugos padaliniiui pateikti saugomo objekto ar objekto, kuriam pradėta paskelbimo saugomu procedūra, tvarkybos projektus ir visus projektus, kurių įgyvendinimas paveiktų tokio objekto aplinką“. Nors abu įstatymai teoriškai turėtų būti lygūs, tačiau praktikoje tiek objektų valdytojai, tiek KPD naudojasi situacija ir vadovaudamiesi Statybos įstatymu neretai ignoruoja savivaldybių paveldosaugos padalinius⁵¹¹.

⁵¹⁰ Atkreiptinas dėmesys į pagrindinį reikalavimą, taikomą kultūros paveldo statiniui – jis turi turėti vertingųjų savybių, t. y. dėl jo turi būti priimtas nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos sprendimas.

⁵¹¹ Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Juridinio skyriaus vedėjas Andrius Vaicekuskas taip pat atkreipia dėmesį, kad Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 6 str. 4 d. nustatyta, jog savivaldybių paveldosaugos padaliniai savivaldybės tarybos paskelbtų saugomų objektų atžvilgiu atlieka funkcijas, nurodytas šio įstatymo 5 straipsnio 10 d. 15 p. (administruoja kultūros paveldo objektų tvarkybą), 16 p. (per mėnesį nuo pateikimo dienos teikia išvadą, ar valdytojų, ketinančių vykdyti kultūros paveldo objektų tvarkybą, parengti projektiniai siūlymai atitinka paveldosaugos reikalavimus), 18 p. (tikrina, kaip vykdomas šis įstatymas ir kiti nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugą reglamentuojantys teisės aktai,

Siūloma tikslinti Teritorijų planavimo bei Žemės įstatymus juose numatant, kad savivaldybės paskelbtoje saugoma kultūros paveldo vietovėje su Kultūros paveldo departamentu prie Kultūros ministerijos būtų derinami ne visi teritorijų planavimo ar žemės valdų projektai, o tik tie projektai, į kuriais planuojama teritoriją patenka valstybės saugomi objektai ir jų teritorijos. Šiuo metu visi teritorijų planavimo ir žemės valdos projektai, neatsižvelgiant į tai, ar planuojama teritorija yra savivaldybės paskelbta saugoma kultūros paveldo vietovėje, ar joje yra valstybės saugomų kultūros paveldo objektų, per Teritorijų planavimo dokumentų rengimo informacinę sistemą (TPDRIS) ar per Žemėtvarkos planavimo dokumentų rengimo informacinę sistemą (ŽPDRIS) automatiškai pateikiami derinti Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos, didinant administracinę našta nekilnojamojo turto valdytojams. Tokie įstatymų pakeitimai padėtų išvengti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos funkcijų dubliavimosi su savivaldybe teritorijų planavimo ir žemėtvarkos srityse, sumažintų administracinę našta.

6. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Statybos įstatyme įtvirtintas objektų kategorijas

Pagrindimas

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme nurodyta, jog kultūros paveldo objektai ir kultūros paveldo vietovės gali būti nacionalinio, regioninio ar vietos reikšmingumo lygmens, taip pat nurodyta, jog kultūros paveldo objektai pagal sandarą yra pavienis objektas, kompleksinis objektas arba vietovė, kai tuo tarpu Statybos įstatyme išskiriami ypatingieji ir neypatingieji statiniai, taip pat nesudėtingieji statiniai. Į ypatingųjų statinių sąrašą patenka ir kultūros paveldo statiniai. Statybos įstatyme painiai suformuota kultūros paveldo objektų sąvoka – nors šie objektai patenka tarp ypatingųjų statinių, tačiau įstatyme neretai išskiriama ir tiesiog „kultūros paveldo statinio“ sąvoka, kuri nėra apibrėžta Statybos įstatyme ir traktuojama kaip atskira statinių kategorija.

7. Aiškiau reglamentuoti konservacinės žemės naudojimo paskirtį Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Žemės įstatyme

Pagrindimas

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos žemės įstatymo (suvestinė redakcija nuo 2019 m. vasario 21 d. iki 2019 m. spalio 31 d.) 28 str. 1 d. 2 p. nuostata „Konservacinės paskirties žemei priskiriami <...> valstybės ir savivaldybių saugomų gamtos ir kultūros paveldo objektų žemės sklypai, kuriuose draudžiama ūkinė veikla, nesusijusi su šių objektų ir jų užimtų teritorijų specialia priežiūra, tvarkymu ir apsauga“ nevienodai suprantama tarpinstituciniu lygiu, kas neretai lemia selektyvų nuostatų taikymą, todėl siekiant suderinti skirtingų institucijų pozicijas, užtikrinti vieningą nuomonę, vienodą teisės aktų, susijusių su konservacinės žemės naudojimo paskirties nustatymo kultūros paveldo objektų teritorijose, supratimą ir taikymą, siūloma:

- 1) konservacinę žemės naudojimo paskirtį nustatyti kultūrinių rezervatų žemės sklypams, neveikiančių

kontroliuoja, ar nepažeidžiami šie teisės aktai), 19 p. (kontroliuoja kultūros paveldo tvarkybą ir priežiūrą, stabdo fizinių ir juridinių asmenų atliekamus veiksmus nekilnojamosiose kultūros vertybėse, jų teritorijose ir apsaugos zonose, jeigu nustatomi paveldosaugos reikalavimų pažeidimai). Taigi, pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą, jeigu objektas paskelbtas savivaldybės saugomu, jame numatomų tvarkybos/statybos darbų projektus turėtų derinti tik savivaldybės paveldosaugos padalinys, tačiau pagal Statybos įstatymą projektai per Lietuvos Respublikos statybos leidimų ir statybos valstybinės priežiūros informacinę sistemą „Infostatyba“ vis vien pateikiami derinti Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos. Tas pat ir atveju, kai į Kultūros vertybių registrą neįrašytas objektas yra paskelbtoje saugoma savivaldybės kultūros paveldo vietovėje – statybos projektai vis vien per Lietuvos Respublikos statybos leidimų ir statybos valstybinės priežiūros informacinę sistemą „Infostatyba“ perduodami derinti Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos. Taigi, Statybos įstatymas keistinas ir šiuo aspektu, suderinant jį su Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymu ir tuo sumažinant administracinę našta objektų valdytojams bei atskiriant Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos ir savivaldybių funkcijas.

(senųjų) kapinių teritorijose esantiems sklypams ir žemės sklypams, kuriuose yra Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymu patvirtintame sąraše⁵¹² nekilnojamojo kultūros paveldo objektai, kuriems taikomas rezervinis režimas;

2) svarstyti galimybę keisti Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo (suvestinė redakcija nuo 2019 m. liepos 1 d. iki 2019 m. gruodžio 31 d.) 13 str. 5 d. nuostatą, numatančią, kad „<...> konservacinė (saugojimo) paskirtis gali būti nustatoma ne kaip pagrindinė, o kaip papildoma“. Ši nuostata šiuo metu yra neįgyvendinama, sukelia teisinę koliziją, kadangi teisinis reglamentavimas patvirtina, kad vienam žemės sklypui gali būti nustatyti vienas ar daugiau žemės naudojimo būdų, tačiau galiojančiuose teisės aktuose nėra nurodoma, kad vienam žemės sklypui gali būti nustatomos kelios žemės naudojimo paskirtys, todėl vienam žemės sklypui gali būti nustatoma tik viena žemės naudojimo paskirtis.

12.2 Rekomendacijos Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modeliui

8. Užtikrinti integralią kultūros paveldo apsaugą visose srityse, neapsiribojant kultūros sritimi

Pagrindimas

2004 m. lapkričio 19 d. patvirtintose Nacionalinės integralios paveldosaugos strategijos metmenyse nurodoma, kad „Paveldo objektų bei vietovių, jų aplinkos išsaugojimą, harmoningo kraštovaizdžio puoselėjimą gali užtikrinti paveldosauga ir aplinkosauga, deramai integruotos į krašto (įskaitant ir miestų) planavimo, ekonominę, žemės ūkio, socialinę, švietimo, mokslo, kultūros, aplinkos, teisės ir į visas kitas poveikį paveldui turinčias ar jo veikiamas sritis“.

Nors parengtas Integralios kultūros paveldo apsaugos modelis apima kultūros paveldo administravimo procese dalyvaujančias institucijas, tačiau siekiant užtikrinti integralią kultūros paveldo apsaugą, į šį procesą turėtų įsitraukti visos ministerijų ir vietos savivaldos institucijos užtikrinant paveldo apsaugą, jo perdavimą ateities kartoms ir galimybes visuomenei jį pažinti ir naudotis. Taip pat, atsižvelgiant į Tyrimo metu suinteresuotų asmenų pateiktus siūlymus, rekomenduojama konkrečiau apibrėžti, kas yra ir ką apima Integralios kultūros paveldo apsaugos politika⁵¹³.

9. Užtikrinti, kad kultūros paveldo apsaugai metodiškai vadovautų nacionalinio lygmens institucija

Pagrindimas

Nors įgyvendinus pasirinktą Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelį būtų atskirtos savivaldybės paveldosaugos padalinio ir KPD funkcijos, savivaldybės paveldosaugos padaliniams priskiriant vietinio reikšmingumo lygmens apsaugos funkcijų įgyvendinimą, KPD – regioninio ir nacionalinio reikšmingumo lygmenų apsaugos funkcijų įgyvendinimą, tačiau siūloma užtikrinti, kad nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos metodinį vadovavimą⁵¹⁴ ir toliau vykdytų viena nacionalinio lygmens institucija.

⁵¹² Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. gegužės 10 d. įsakymas Nr. JV-200 dėl saugomų kultūros paveldo objektų, kuriems taikomas rezervinis režimas, sąrašo patvirtinimo, prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.02CFA2C2D561>

⁵¹³ Kultūros paveldo centro direktoriaus Virgilijaus Kačinsko siūlomas variantas: Integruotos kultūros paveldo apsaugos viešasis administravimas – visų Lietuvos Respublikos ministerijų ir vietos savivaldos institucijų veiklos sričių turimų administracinių įrankių bei gebėjimų visuma, užtikrinanti Lietuvos kultūros paveldo išsaugojimą, perdavimą ateities kartoms ir sąlygų visuomenei jį pažinti bei naudotis sudarymą.

⁵¹⁴ Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 5 str. 10 d. 1 p. nurodyta, kad nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugai metodiškai vadovauja Kultūros paveldo departamentas. To paties įstatymo 4 str. 1 d. nurodyta, kad nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugą sudaro (1) apskaita; (2) skelbimas saugomu; (3) saugojimas – tvarkyba ir naudojimas; (4) pažinimas, jo sklaida; (5) atgaivinimas (reabilitacija). Remiantis Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatomis, šių 5 paveldo apsaugą sudarančių sričių įgyvendinimui metodiškai vadovauti turi viena institucija. Atkreiptinas dėmesys, kad metodinis vadovavimas turėtų apimti ne teisės aktų normų siaurinimą ar išplėtimą, o konkretinimą ir išaiškinimą, taip užtikrinant, kad kultūros paveldo apsaugą įgyvendinančios institucijos teisės aktus suprastų ir įgyvendintų vienodai. Kad Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme Kultūros paveldo departamentui priskirta metodinio vadovavimo funkciją

Šiuo metu Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyta, kad Kultūros paveldo departamentas metodiškai vadovauja nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugai⁵¹⁵.

10. Svarstyti galimybę sudaryti realiai veiklą vykdančias tarpinstitucines tarybas / komisijas, kurios būtų atsakingos už UNESCO Pasaulio paveldo sąrašė esančių Lietuvos vertybių valdymą ir išsaugojimą

Pagrindimas

2013 m. vasario 5 d. Kultūros ministro įsakymu Nr. JV-77 buvo sudaryta Vilniaus istorinio centro, įrašyto į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, išskirtinės visuotinės vertės išsaugojimo ir tausojamojo naudojimo priežiūros komisija⁵¹⁶, vėliau jos sudėtis nežymiai kito, tačiau minėtos Priežiūros komisijos nuostatai Kultūros ministro įsakymu buvo patvirtinti tik 2016 m. lapkričio 18 d.⁵¹⁷ Nežiūrint to, Priežiūros komisija veiklos praktiškai nevykdo. Teigiamai vertinama tai, kad Priežiūros komisija sudaryta iš skirtingų sričių ekspertų⁵¹⁸. Tikslinga tokias komisijas sudaryti UNESCO Pasaulio paveldo sąrašė esančioms Lietuvos vertybėms⁵¹⁹, tačiau taip pat turi būti užtikrinta, kad tokios komisijos iš tikrųjų vykdytų veiklą.

Pažymėtina, kad siekiant užtikrinti UNESCO Pasaulio paveldo sąrašė esančių Lietuvos vertybių išsaugojimą, galima remtis užsienio šalių patirtimi. Pavyzdžiui, 2003 m. Latvijos Respublika priėmė Rygos istorinio centro išsaugojimo ir apsaugos įstatymą, skirtą pasaulio paveldo vietovės – Rygos senamiesčio ir jos apsaugos zonos išsaugojimui, apsaugai ir plėtrai⁵²⁰. Australijoje, kur daugelis pasaulio paveldo objektų yra gamtos

būtų tinkamai įgyvendinama, rekomenduojama Kultūros paveldo departamento struktūroje įsteigti metodinio vadovavimo skyrių.

⁵¹⁵ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2019-07-01 iki 2019-12-31, 5 str. 10 d. 5 p., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/asr>

⁵¹⁶ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2013 m. vasario 5 d. įsakymas Nr. JV-77 dėl Vilniaus istorinio centro, įrašyto į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, išskirtinės visuotinės vertės išsaugojimo ir tausojamojo naudojimo priežiūros komisijos sudarymo. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.CA22B5DB7970/asr>

⁵¹⁷ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2016 m. lapkričio 18 d. įsakymas Nr. JV-892 dėl Vilniaus istorinio centro išskirtinės visuotinės vertės priežiūros komisijos nuostatų patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1bf23dd0b23511e6aae49c0b9525cbbb/asr>

⁵¹⁸ Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymu patvirtintą Vilniaus istorinio centro, įrašyto į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, išskirtinės visuotinės vertės išsaugojimo ir tausojamojo naudojimo priežiūros komisiją sudaro kultūros viceministras, aplinkos viceministras, Vilniaus miesto tarybos narys, Valstybinio turizmo departamento atstovas, Senamiesčio bendruomenės pirmininkė, Susisiekimo ministerijos atstovas, Kultūros ministerijos atstovas, Vilniaus bendruomenių asociacijos pirmininkas, Švietimo ir mokslo ministerijos atstovas, Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos sekretoriato generalinė sekretorė, Valstybinės kultūros paveldo komisijos pirmininkė, ICOMOS Lietuvos nacionalinio komiteto narė, Vilniaus miesto savivaldybės administracijos atstovas, viešosios įstaigos „Vilniaus senamiesčio atnaujinimo agentūra“ direktorius, prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.CA22B5DB7970/asr>

⁵¹⁹ Rekomenduojama tarpinstitucines tarybas / komisijas sudaryti bent Vilniaus istoriniam centrai ir Kuršių nerijai, kadangi šių vietovių saugojimas yra sudėtingesnis dėl didesnio skaičiaus suinteresuotų asmenų / institucijų šiose vietovėse bei skirtingų šių asmenų / institucijų poreikių ir vizijų. Pavyzdžiui, Tarptautinio forumo „Kuršių nerija mums ir pasauliui“ rezoliucijoje (toliau – Rezoliucija) prašoma Lietuvos Respublikos Vyriausybės sudaryti nuolatinę ekspertų tarybą prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, kurioje būtų aptariami Kuršių nerijos valdymo ir kiti aktualūs klausimai. Atsižvelgdama į Rezoliuciją, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija siūlo nuolatinę ekspertų tarybą sudaryti vadovaujantis Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo 27 str. 9 d., t. y. Kuršių nerijos nacionaliniame parke sudaryti jungtinę tarybą, kuri koordinuotų apsaugos ir tvarkymo veiklą šiame nacionaliniame parke, kurio teritorija sutampa su į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą įrašytos Kuršių nerijos teritorija. Atsižvelgiant į šią praktiką, siūloma ir Vilniaus istorinio centro saugojimo ir tvarkymo koordinavimui sudaryti tokią tarybą.

⁵²⁰ Įstatymas nustato Rygos istorinio centro vertingąsias savybes, kurios turi būti išsaugotos, taip pat valstybės institucijų įgaliojimus ir tarpusavio bendradarbiavimą, visuomenės įtraukimą sprendžiant paveldosaugos klausimus, teritorijos planavimo reikalavimus ir naujų statybų šio pasaulio paveldo objekto teritorijoje sąlygas. Rygos istorinio centro išsaugojimo ir apsaugos įstatymas taip pat numato šio pasaulio paveldo objekto valdymą koordinuojančios institucijos – Rygos istorinio centro apsaugos ir plėtos tarybos – įsteigimą. Tarybos sudėtis ir nuostatai tvirtinami Latvijos Respublikos Vyriausybės. Įstatymas taip pat reglamentuoja Rygos istorinio centro ir jo apsaugos zonos finansavimą: visos pajamos iš valstybės ar savivaldybės institucijų nuosavybės teise valdomų pastatų, kurie pripažinti kultūros paminklais ir yra Rygos istorinio centro teritorijoje, nuomos, taip pat baudos už paveldosaugos reikalavimų nesilaikymą skiriamos šiems pastatams išlaikyti, restauruoti ir išsaugoti. Rygos istoriniam centrai išsaugoti įsteigtas specialus fondas, kurio lėšos sudaro valstybės biudžeto dalį. Lietuvos Respublikos UNESCO Pasaulio paveldo sąrašė esančių objektų apsaugos Lietuvoje įstatymo koncepcija, prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8AAFEF4268E8>

objektai, 2000 m. įsigaliojo Aplinkos apsaugos ir biologinės įvairovės išsaugojimo įstatymas, numatantis aplinkos poveikio paveldo objektams įvertinimą, visuomenės įtraukimą sprendžiant paveldo apsaugos klausimus, objektų būklės stebėseną ir priemonių planavimą, taip pat dideles sankcijas asmenims, pažeidusiems įstatymo nuostatas⁵²¹.

12.3 Rekomendacijos naujai Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo redakcijai⁵²² ir kitų įstatymų pakeitimams

11. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyti nuostatas dėl UNESCO Pasaulio paveldo sąrašė esančių Lietuvos kultūros paveldo objektų ir vietovių apsaugos

Pagrindimas

Į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą įtrauktos 4 Lietuvos vertybės: Vilniaus istorinis centras, Kuršių nerija, Kernavės archeologinė vietovė ir Struvės geodezinis lankas. 1992 m. Lietuva prisijungusi prie UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos įsipareigojo Lietuvos Respublikoje esantį kultūros ir gamtos paveldą bei užtikrinti, kad būtų imamasi veiksmingų ir aktyvių priemonių kultūros ir gamtos paveldui apsaugoti, išsaugoti ir pristatyti.

UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos įgyvendinimo gairėse numatyta, kad prie UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos prisijungusioje valstybėje paveldo apsaugą nuo socialinių, ekonominių ir kitų veiksnių ar pokyčių, kurie gali turėti neigiamos įtakos vertybės išskirtinei visuotinei vertei, įskaitant vertybės vientisumą ir (ar) autentiškumą, užtikrina įstatymai ir kitos teisinę apsaugą reglamentuojančios priemonės valstybiniu ir vietiniu lygmeniu.

Siekiant užtikrinti UNESCO Pasaulio paveldo sąrašė esančių Lietuvos vertybių tinkamą apsaugą, tikslinga Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyti nuostatą, jog saugomiems objektams ir vietovėms, turinčioms tarptautinės svarbos saugomo objekto ar vietovės statusą ir (ar) įrašytoms į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, taikomi UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijoje ir jos įgyvendinimo gairėse nustatyti reikalavimai.

12. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo normas tarpusavyje

Pagrindimas

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo (suvestinė redakcija nuo 2019 m. liepos 1 d. iki 2019 gruodžio 31 d.) 5 str. 10 d. 24 p. numatyta, kad Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka surašo administracinių nusižengimų protokolus. Tokia pati funkcija – surašyti administracinių nusižengimų protokolus – numatyta ir savivaldybių paveldosaugos padaliniais, atliekant savivaldybei priskirtų valstybės saugomų objektų apsaugos funkcijas (6 str. 3 d. 6 p.).

Tačiau to paties įstatymo 31¹ 1 d. numatyta, kad administracinių nusižengimų protokolą surašyti gali Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos pareigūnai. Tokiu atveju, susiaurinamos teisės normos, kadangi bendrosios normos numato, kad administracinių nusižengimų protokolą surašyti gali ir savivaldybės paveldosaugos padaliniai.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme nurodoma, kad

⁵²¹Įstatymas numato bendradarbiavimą tarp šalies vykdomosios valdžios institucijų ir vietinės valdžios. 2003 metais Australija įsteigė Australijos Paveldo Tarybą – specializuotą instituciją, kaip nepriklausomą ekspertą, konsultuojantį vykdomosios valdžios institucijas pasaulio paveldo objektų apsaugos klausimais. Lietuvos Respublikos UNESCO Pasaulio paveldo sąrašė esančių objektų apsaugos Lietuvoje įstatymo koncepcija, prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portai/lt/legalAct/TAR.8AAFEF4268E8>

⁵²²Rengiant naują Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo redakciją turi būti atsižvelgiama į naujausius Jungtinių Tautų, Europos Sąjungos ir UNESCO dokumentus įtvirtinant darnaus vystymosi principus, Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi darbotvarkę 2030, Naująją miestų darbotvarkę ir UNESCO Istorinio urbanistinio kraštovaizdžio rekomendacijas (2011)

taikomieji moksliniai tyrimai – tai eksperimentiniai ir (arba) teoriniai pažinimo darbai, pirmiausia skiriami specifiniams praktiniams tikslams pasiekti arba uždaviniams spręsti⁵²³, o sąvoką „tvarkyba“ apibrėžiama kaip „nekilnojamajam kultūros paveldui išsaugoti atliekami darbai: taikomasis tyrimas, remontas, avarijos grėsmės pašalinimas, konservavimas, restauravimas, šių darbų planavimas ir projektavimas“. Šiame apibrėžime nurodoma, kad siekiant išsaugoti nekilnojamąjį kultūros paveldą gali būti atliekamas taikomasis tyrimas, tačiau įstatyme nėra apibrėžiama taikomojo tyrimo sąvoka ir nėra aišku, ar minimi tyrimai prilyginami taikomiesiems moksliniams tyrimams⁵²⁴,⁵²⁵. Siekiant išvengti dviprasmybių, rekomenduojama įstatyme nevertoti sąvokų, kurios niekur nėra apibrėžiamos ir paaiškinamos.

13. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Administracinių nusižengimų kodekso normas

Pagrindimas

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo (suvestinė redakcija nuo 2019 m. liepos 1 d. iki 2019 gruodžio 31 d.) 6 str. 3 d. 6 p. nurodyta, kad savivaldybių paveldosaugos padaliniai, atlikdami savivaldybei priskirtas valstybės saugomų objektų apsaugos funkcijas, įstatymų nustatytais atvejais surašo administracinių nusižengimų protokolus. Tačiau Administracinių nusižengimų kodekse savivaldybių administracijoms tokios funkcijos nepriskirtos, administracinių nusižengimų protokolus dėl kultūros paveldo apsaugos reikalavimų pažeidimų gali surašyti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos pareigūnai.

Egzistuojant aukščiau paminėtų teisės aktų normų kolizijai savivaldybių paveldosaugos padaliniai negali tinkamai įgyvendinti ir neįgyvendina Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 6 str. 3 d. 6 p. jiems priskirtos funkcijos surašyti administracinių nusižengimų protokolus.

14. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Statybos įstatyme aiškiau atskirti paveldo statinio tvarkomuosius statybos darbus ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus. *Pagrindimas pateikiamas skyriaus 12.1 „Pasiūlymai dėl teisės aktų tarpusavio suderinamumo“ 1 punkte.*
15. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Saugomų teritorijų įstatyme vartojamas sąvokas bei normas. *Pagrindimas pateikiamas skyriaus 12.1 „Pasiūlymai dėl teisės aktų tarpusavio suderinamumo“ 3 punkte.*

⁵²³ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2019-07-01 iki 2019-12-31, 2 str. 33 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/asr>

⁵²⁴ Metodiniame leidinyje „Kultūros paveldo tyrimai“, nurodyta, kad taikomieji tyrimai gali būti ardomieji tyrimai, Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme nurodoma, kad „Ardomieji tyrimai – fiziniai tyrimai, kuriais negrąžinamai paveikiami objektas, jo dalis ar elementas, esantys ar galintys būti autentiškais medžiagiais mokslinio pažinimo šaltiniais“ (Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2019-07-01 iki 2019-12-31, 2 str. 4 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/asr>). Pažymėtina, kad paveldo tvarkybos reglamente PTR 3.08.01:2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ nurodyta, kad kultūros paveldo objektų vertingosioms savybėms ir autentiškumui išsaugoti atliekamos tvarkybos darbų rūšys yra: 1) taikomieji tyrimai; 2) remontas; 3) avarijos grėsmės pašalinimas; 4) konservavimas; 5) restauravimas; 6) tvarkybos darbų planavimas ir projektavimas. Reglamente taip pat nurodyta, kad taikomiesiems tyrimams priskiriami pažinimo darbai, kurių tikslas surinkti duomenis apie kultūros paveldo objektą, reikalingus tvarkybos darbų projektui parengti, taip pat nustatyti ir / ar patikrinti jo vertingąsias savybes. Kultūros paveldo objekto taikomieji tyrimai yra: 1) archeologiniai tyrimai; 2) architektūros natūriniai tyrimai; 3) architektūros konstrukcijų tyrimai; 4) polichromijos ir sienų tapybos tyrimai. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.456915>

⁵²⁵ Architektas Robertas Žilinskas 2019 m. lapkričio 22 d. pateiktose pastabose atkreipė dėmesį, kad „įstatyme yra „taikomųjų mokslinių tyrimų“ sąvoka, o PTR „Tvarkybos darbų rūšys“ – tiesiog „taikomųjų tyrimų“. Iš visų 2005 m. kultūros ministro patvirtintame apraše išvardintų tyrimų rūšių jiems priskirtos tik penkios, kurių sąnaudos gali būti kompensuojamos. Gal reikalingas PTR papildymas, kuriame būtų paaiškinta, kad jame rašoma vien apie kompensuojamas tyrimų rūšis arba tiesiog taip ir pavadinti – „kompensuojami taikomieji moksliniai tyrimai“?“.

16. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Statybos įstatyme vartojamas sąvokas. *Pagrindimas pateikiamas skyriaus 12.1 „Pasiūlymai dėl teisės aktų tarpusavio suderinamumo“ 4 punkte.*
17. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Statybos įstatymo nuostatas, numatančias savivaldybės paveldosaugos padalinio funkcijas. *Pagrindimas pateikiamas skyriaus 12.1 „Pasiūlymai dėl teisės aktų tarpusavio suderinamumo“ 5 punkte.*
18. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Statybos įstatyme įtvirtintas objektų kategorijas. *Pagrindimas pateikiamas skyriaus 12.1 „Pasiūlymai dėl teisės aktų tarpusavio suderinamumo“ 6 punkte.*
19. Aiškiau reglamentuoti konservacinės žemės naudojimo paskirtį Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Žemės įstatyme. *Pagrindimas pateikiamas skyriaus 12.1 „Pasiūlymai dėl teisės aktų tarpusavio suderinamumo“ 7 punkte.*

12.4 Rekomendacijos kultūros paveldo apsaugos ir administravimo paslaugų teikimo tobulinimui ir efektyvumo didinimui

20. Parengti kultūros paveldo išsaugojimo strategiją⁵²⁶, į jos rengimo procesą nuo pat pradžių įtraukiant visų suinteresuotų visuomenės grupių atstovus

Pagrindimas

Kultūros ministerija, kuri turi formuoti kultūros paveldo išsaugojimo politiką, iki šiol nėra parengusi nacionalinės kultūros paveldo išsaugojimo strategijos. 2019 m. birželio 26 d. patvirtinta Lietuvos kultūros politikos strategija, kurioje siekiant tikslo „Formuoti savo tapatumą kuriančios visuomenės kritinį mąstymą ir pilietiškumą“ numatyti trys uždaviniai, vienas iš jų – „Plėtoti nacionalinį sąmoningumą, materialaus ir nematerialaus paveldo pažinimą šiuolaikinėje visuomenėje“. Nors Lietuvos kultūros politikos strategijoje numatyta, kad „Įgyvendinus šį uždavinį visuomenė geriau suvoks savo ryšį su šalies kultūros paveldo vertybėmis ir jaus atsakomybę už jų išsaugojimą. Padidės atminties institucijų ir kultūros paveldo objektų prieinamumas ir patrauklumas, paveldo objektų valdytojai aktyviai plėtos dialogą su bendruomenėmis. Didesnė visuomenės dalis pažins savo šalies istoriją tiek atminties institucijose, kultūros paveldo objektuose, tiek per šiuolaikinę kūrybą, suvoks ir vertins etninę kultūrą, bus sąmoningesnė, darnesnė ir tolerantiškesnė“, tačiau nėra parengtas strategijos veiksmų planas, kuriame būtų nurodytos konkrečios priemonės ir už jas atsakingos institucijos, reikalingas finansavimas šio uždavinio įgyvendinimui. Pažymėtina, kad iš 12 Lietuvos kultūros politikos strategijoje numatytų uždavinių tik vienas yra orientuotas į kultūros paveldą – toks dėmesys kultūros paveldo sričiai yra nepakankamas. Atsižvelgiant į tai, Kultūros ministerija, kaip kultūros paveldo išsaugojimo politikos formuotoja, turėtų parengti kultūros paveldo išsaugojimo strategiją⁵²⁷, kuri apimtų konkrečias prioritėtines paveldo objektų išsaugojimo kryptis bei tikslus, priemones, finansavimo lėšas⁵²⁸.

⁵²⁶ Rengiant kultūros paveldo išsaugojimo dokumentą turi būti atsižvelgiama į Strateginio planavimo įstatyme (šiuo metu derinamas įstatymo projektas, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/c5495824758111e99ceae2890faa4193?jfwid=140jhqhg9w>) patvirtintą planavimo dokumentų sistemą.

⁵²⁷ Rengiant kultūros paveldo išsaugojimo dokumentą turi būti atsižvelgiama į Strateginio planavimo įstatyme (šiuo metu derinamas įstatymo projektas, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/c5495824758111e99ceae2890faa4193?jfwid=140jhqhg9w>) patvirtintą planavimo dokumentų sistemą.

Atkreiptinas dėmesys, kad nuo 2017 m. yra įgyvendinama strateginio planavimo sistemos pertvarka, kurios tikslas ilguoju laikotarpiu – sukurti aiškią ir kokybišką strateginio planavimo dokumentų sistemą, integruojančią valstybės ir regioninio planavimo tikslus, naudojamą valstybės biudžetui formuoti. Vykdamas pertvarką numatoma pertvarkyti strateginio planavimo sistemą, subalansuoti ir kiek įmanoma integruoti strateginio, erdvinio (teritorinio) ir regioninio planavimo sistemas ir procesus, sumažinti planavimo dokumentų skaičių, susieti strateginių plėtros tikslų ir pokyčių planavimą su reikalingų lėšų planavimu, sustiprinti strateginių plėtros tikslų įgyvendinimo stebėseną ir atskaitomybę už jų pasiekimą. Įgyvendinus pertvarką strateginio planavimo dokumentų sistemos hierarchija turėtų būti tokia⁵²⁹:

1. Trys strateginiai dokumentai, tvirtinami Lietuvos Respublikos Seimo – Valstybės pažangos strategija, Nacionalinio saugumo strategija, Vyriausybės programa (vietoje dabar galiojančių 24 strateginių dokumentų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Seimo);
2. Du detalizuojantys strateginiai dokumentai ir apie 30 programavimo dokumentų, tvirtinamų Lietuvos Respublikos Vyriausybės – Nacionalinis pažangos planas, Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas, ~30 plėtros programų, Vyriausybės programos priemonių įgyvendinimo planas (vietoje dabar galiojančių 75 strateginių dokumentų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės);
3. Apie 100 ministrų ir įstaigų vadovų patvirtintų Institucinių veiklos planų ir pagal poreikį ministrų patvirtinti veiksmų planai (vietoje dabar ministrų patvirtintų daugiau nei 150 dokumentų bei vietoje daugiau nei 200 ministrų ir įstaigų vadovų patvirtintų Strateginių ir metinių veiklos planų.

Šiuo metu galutinai derinamas naujos redakcijos Strateginio valdymo įstatymo projektas⁵³⁰, įsigaliojus šiam įstatymui bei siekiant įgyvendinti šią rekomendaciją turės būti pasirenkamas kitas dokumento tipas, t. y. ne strategija, bet, pavyzdžiui, veiklos planas.

Taip pat pažymėtina, kad rengiant kultūros paveldo išsaugojimą reglamentuojantį dokumentą turėtų būti įvertinti / panaikinti kiti ministerijos, Vyriausybės ar Seimo patvirtinti dokumentai, perkeliant (jeigu reikia) su paveldo išsaugojimu susijusias strategines nuostatas į rengiamą dokumentą. Tokiu būdu bus užtikrinama, kad kultūros paveldo išsaugojimas bus reglamentuotas viename dokumente bei nebus sąlygų dokumentų tarpusavio prieštaravimams / neatitikimams.

21. Apibrėžti ir įteisinti kultūros paveldo apsaugos srityje dirbančių specialistų profesijas

Pagrindimas

Lietuvos profesijų klasifikatoriuje nėra įteisintos kultūros paveldo apsaugos srities profesijos⁵³¹. Lietuvos profesijų klasifikatoriuje restauratoriaus funkcijos apibrėžtos tarp kai kurių kitų registruotų profesijų, tačiau funkcijos apibrėžtos siaurai ir netinkamai. Lietuvos profesijų klasifikatoriuje taip pat nėra įteisintos „nekilnojamojo architektūros paveldo restauratoriaus ir konservatoriaus“, „muziejinininko–restauratoriaus“, „architekto restauratoriaus“ profesijos.

Pažymėtina, kad kultūros paveldo apsaugos srityje veiklą vykdančių specialistų darbo pobūdis yra specifinis bei reikalauja atitinkamos srities žinių ir įgūdžių – restauravimas reikalauja ypatingų humanitarinių, fizinių ir techninių mokslų teorinių žinių bei praktinių įgūdžių. Lietuvos profesijų klasifikatoriuje neapibrėžus restauratoriaus profesijos bei neįteisinus aukščiau paminėtų kitų profesijų, gali sumažėti tokių specialistų

⁵²⁸ Parengto dokumento turinys turi būti parengtas atsižvelgiant į Strateginio planavimo įstatyme numatytas nuostatas (šiuo metu derinamas įstatymo projektas, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/c5495824758111e99ceae2890faa4193?jfwid=140jhqhg9w>)

⁵²⁹ Strateginio planavimo reformos pristatymas, Lietuvos Respublikos finansų ministerija, prieiga per internetą: <https://esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/5-priedas-strateginio-planavimo-reformos-pristatymas>

⁵³⁰ Dėl Lietuvos Respublikos strateginio valdymo įstatymo projekto ir su juo susijusių įstatymų projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/c5495824758111e99ceae2890faa4193?jfwid=140jhqhg9w>

⁵³¹ Kultūros paveldo centro direktorius Virgilijus Kačinskas taip pat atkreipė dėmesį, kad Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme būtina tikslinti tyrėjo sąvoką. Taip pat būtina papildyti Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2017 m. rugsėjo 19 d. įsakymu Nr. JV-948 patvirtinto Valstybės ir savivaldybių įstaigų kultūros ir meno darbuotojų veiklos vertinimo tvarkos aprašo 1 priedą „Pavyzdinis kultūros ir meno darbuotojų pareigybių sąrašas“ (prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/06435ff09d7611e796fec328fe7809de?positionInSearchResults=13&searchModelUUID=5506ab5d-f091-4586-b057-6e6cd608f5d1>) pareigybių, atitinkančių paveldosaugos specialybes, pavadinimais.

paklausa, paskatų tobulėti profesinėje srityje pasiūla ir poreikis, aukštųjų mokyklų studijų programų, pagal kurias rengiami atitinkamos srities specialistai, skaičius. Tokia situacija galėtų pabloginti specialistų darbo kokybę, neužtikrintų tinkamos kultūros paveldo apsaugos bei keltų grėsmę kultūros paveldui.

22. Įtraukti vietos bendruomenes į pirminį apskaitos procesą / inventorizavimą

Pagrindimas

Rajonų vietos gyventojai noriai bendradarbiauja su savivaldos institucijomis kultūros paveldo apsaugos klausimais ir aktyviai siekia jiems aktualių paveldo objektų išsaugojimo ir jų pritaikymo įvairioms veikloms, todėl tikslinga įtraukti bendruomenes į pirminį apskaitos procesą skatinant jas rinkti, sisteminti ir pateikti informaciją apie kultūros paveldą savivaldybėms ir Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos. Įgyvendinant šią rekomendaciją būtų užtikrinamas Faro konvencijos nuostatų (pvz., 12 str.) įgyvendinimas.

23. Organizuoti ir vykdyti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos metodinės pagalbos savivaldybių paveldosaugos specialistams bei suinteresuotiems asmenims teikimą

Pagrindimas

Dalis savivaldybių skiria daug dėmesio ir lėšų efektyviam vietos kultūros paveldo apsaugos administravimui – savivaldybėse steigiami paveldosaugos padaliniai, sudaromos nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos, kultūros paveldo objektai skelbiami saugomi savivaldybių, rengiamos ir vykdomos savivaldybių nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitos, paveldotvarkos ir kitos paveldosaugos programos. Tačiau dalyje savivaldybių paveldosaugos procesai nevyksta arba vyksta nepakankamai sparčiai – neretai tokią situaciją lemia ne tik lėšų, specialistų trūkumas, tačiau ir esamų specialistų kompetencijos stoka. Atsižvelgiant į tai, tikslinga Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos sistemingai teikti metodinę pagalbą savivaldybių paveldosaugos specialistams⁵³². Pažymėtina, kad metodinė pagalba taip pat yra reikalinga ir kitiems suinteresuotiems asmenims, pavyzdžiui, objektų valdytojams / savininkams, informacija, kaip prižiūrėti objektus, kokias medžiagas ir / ar technologijas naudoti turėtų būti lengvai ir greitai prieinama. Metodinė pagalba turėtų apimti visas paveldo išsaugojimo sritis bei gerosios praktikos perdavimo būdus, pavyzdžiui, ne tik konferencijų, seminarų organizavimas, bet ir metodinių leidinių leidybą.

24. Atlikti kilnojamojo ir nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimą

Pagrindimas

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 8 str. 1 d. nurodoma, kad inventorizavimas yra viena iš apskaitos dalių. Minėto straipsnio 2 d. nurodoma, kad nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizacijos metu surašomi visi jam galimi priskirti kūriniai ir kiti daiktai. Inventorizavimo duomenys turėtų būti nuolat tikslinami, sisteminami ir kaupiami. 2005 m. birželio 29 d. buvo patvirtintos nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo taisyklės, tačiau pažymėtina, kad inventorizavimas nėra atliktas – tai viena iš pagrindinių priešasčių, lemianti vientisumo ir nuoseklumo trūkumą Lietuvos kultūros paveldo apsaugos sistemoje. Inventorizavimas itin detalus darbas, tačiau jį atlikus būtų sukurta aiški ir mažiau chaotiška sistema – šiuo metu neretai procedūros dėl kultūros paveldo objekto ar vietovės pripažinimo kultūros paveldu pradamos tik tada, kai vykdomi veiksmai, susiję su potencialiu nekilnojamojo kultūros paveldo objektu. Atliktas inventorizavimas padėtų išvengti „gaisro gesinimo“ atvejų, kuomet objektai įrašomi į Kultūros vertybių registrą tik tada, kai sužinomi objektų valdytojų ketinimai juo disponuoti bei būtų valdoma

⁵³²Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 5 str. 10 d. 1 p. nurodyta, kad nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugai metodiškai vadovauja Kultūros paveldo departamentas. To paties įstatymo 4 str. 1 d. nurodyta, kad nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugą sudaro (1) apskaita; (2) skelbimas saugomu; (3) saugojimas – tvarkyba ir naudojimas; (4) pažinimas, jo sklaida; (5) atgaivinimas (reabilitacija). Remiantis Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatomis, šių 5 paveldo apsaugą sudarančių sričių įgyvendinimui metodiškai vadovauti turi viena institucija. Atkreiptinas dėmesys, kad metodinis vadovavimas turėtų apimti ne teisės aktų normų siaurinimą ar išplėtimą, o konkretinimą ir išaiškinimą, taip užtikrinant, kad kultūros paveldo apsaugą įgyvendinančios institucijos teisės aktus suprastų ir įgyvendintų vienodai.

korupcijos pasireiškimo rizika bei tikimybė jai pasireikšti.

Inventorizavimą turėtų atlikti nacionalinio lygmens institucija, taip užtikrinant, kad būtų parengtas vienas sąrašas ir visas procesas būtų nuoseklus ir metodiškai vienodas, kadangi pavedus kiekvienai savivaldybei atlikti inventorizavimą bus sukurta kelios dešimtys sąrašų, tikėtina, gan skirtingai parengtų.

Įgyvendinant šią rekomendaciją taip pat turėtų būti atsižvelgiama į tai, kad anksčiau į inventorizavimo sąrašą įtraukti objektai turėtų pirmenybę būti įtraukti į Kultūros vertybių registrą prieš panašius, bet vėliau į sąrašą įtrauktus objektus.

25. Užtikrinti galimybę visuomenei⁵³³ dalyvauti kultūros paveldo saugojime

Pagrindimas

Atsižvelgiant į tai, kad kultūros paveldas yra neatsiejama visuomenės aplinkos dalis bei į tai, kad paveldo išsaugojimo procesas yra glaudžiai susijęs su visuomenės paveldo svarbos suvokimu ir poreikiu išsaugoti paveldą, turi būti užtikrinamos galimybės visuomenei dalyvauti sprendimų priėmimo kuo ankstyvesnėje projektų derinimo stadijoje. Svarbu visuomenės narius įtraukti į aktyvų dialogą nuo pat projekto pradžios, rengti pristatymus, socialines ir kultūrines akcijas, suteikti galimybę išsakyti savo nuomonę. Glaudžiai bendradarbiaujant su visuomene būtina įsigilinti į asmenų lūkesčius bei ieškoti ne efektyvių architektūrinių, o visuomenės poreikius atitinkančių sprendimų. Įgyvendinant šią rekomendaciją būtų užtikrinamas Faro konvencijos nuostatų (pvz., 12 str.) įgyvendinimas.

Suinteresuotų šalių bendradarbiavimas ir atsakomybė kultūros paveldo klausimais skatina visuomenės įtraukimą į paveldosaugos veiksmus, didina jos sąmoningumą paveldo srityje.

Pažymėtina, kad 2004 m. lapkričio 19 d. patvirtintose Nacionalinės integralios paveldosaugos strategijos metmenyse vienas iš tikslų – užtikrinti visuomenei teisę dalyvauti, rengiant ir priimant sprendimus visais paveldo bei kraštovaizdžio apsaugos klausimais, ginti viešuosius paveldosaugos ir aplinkosaugos interesus. 2012 m. lapkričio 16 d. patvirtintose Nacionalinės kultūros paveldo apsaugos politikos gairėse taip pat ypatingas dėmesys skiriamas visuomenės dalyvavimui kultūros paveldo apsaugos procesuose, komunikacijai, viešumui.

Atkreiptinas dėmesys, kad 2019 m. rugsėjo 25 d. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymu Nr. JV-149 buvo patvirtinti nauji Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų pavyzdiniai nuostatai, kuriuose numatyta, kad „<...> Kiti asmenys gali dalyvauti Tarybų posėdžiuose tik Tarybos pirmininkui ar jį pavaduojančiam Tarybos pirmininko pavaduotojui leidus“ (30 p.). Tačiau pažymėtina, kad naujai patvirtintuose nuostatuose nėra nurodyta, kokiais atvejais Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų pirmininkas ar jo pavaduotojas gali neleisti asmenims dalyvauti tarybų posėdžiuose, todėl gali atsirasti subjektyvumo rizika.

26. Užtikrinti, kad darbai kultūros paveldo objektuose būtų atliekami remiantis atliktais kokybiškais ir nepriklausomais tyrimais⁵³⁴

⁵³³ Atkreiptinas dėmesys, kad į kultūros paveldo saugojimo procesą turi būti įtraukiama ne tik visuomenė, bet ir paveldosaugos specialistai turėtų aktyviai dalyvauti visuose procesuose. Prof. dr. architektas Jonas Glemža 2019 m. lapkričio 21 d. pateiktame atsiliepime apie Tyrimą atkreipia dėmesį, kad KPD kiekvienų metų pradžioje galėtų visuomenines organizacijas, susijusias su paveldosauga, supažindinti su metinėmis paveldosaugos ir paveldotvarkos programomis, o metų pabaigoje pateiktų šių programų įgyvendinimo rezultatus.

⁵³⁴ Prof. dr. Jonas Glemža 2019 m. lapkričio 21 d. pateiktame atsiliepime apie Tyrimą atkreipia dėmesį, kad „viešuosiuose pirkimuose, kada siekiama ir renkamasi pirkimuose mažiausios kainos, dažnai atsakoma taikomųjų tyrimų (kad būtų pigiau), o be jų negalima parengti paveldo objekto nei konservavimo, nei restauravimo bei pritaikymo dabarčiai kokybiško projekto ir paveldotvarkos darbai „pasmerkti“ tapti nekokybiškais. Buvo tartasi (nuo VKPK) su Viešųjų pirkimų tarnyba dėl minėtos situacijos ir tarnyba pasiūlė parengti paveldotvarkos darbams specialius nuostatus ar metodiką dėl paveldo, kurie būtų suderinti ir patvirtinti Kultūros ministerijos ir Viešųjų pirkimų tarnybos“. Architektas Robertas Zilinskas 2019 m. lapkričio 22 d. pateiktose pastabose atkreipė dėmesį, kad „Kultūros paveldo objektų tvarkybai vis dažniau viešuosiuose pirkimuose greta kainos taikomas ir kokybės kriterijus, bet, tarkime, Estijoje visuose viešuosiuose pirkimuose kaip nerealūs iškart atmetami tie pasiūlymai, kurie daugiau kaip 10 proc. pigesni nei skaičiuojamoji kaina“. Lietuvos Respublikos restauratorių sąjungos 2019 m. lapkričio 25 d. pateiktose pastabose nurodoma, kad „Paveldo tvarkybos projektų rengime pastaruju metu vis stipriau įsigali praktika, kuomet stambios, dažnu atveju neturinčios kvalifikuotų specialistų, įmonės samdo mažas įmones darbų atlikimui.

Pagrindimas

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 18 str. 4 d. numatyta, kad prieš kultūros paveldo objekto tvarkybos projektavimą ar tvarkybos metu privaloma atlikti taikomuosius mokslinius tyrimus. Be Kultūros paveldo departamento ir savivaldybės paveldosaugos padalinio šiuos tyrimus gali užsakyti ir kultūros paveldo objekto valdytojai – tokiu atveju valdytojai neretai gali daryti įtaką. Siekiant to išvengti, siūloma galimybė apibrėžti tyrimų rengėjų atsakomybę bei numatyti sankcijas (pvz., atestato netekimas), tyrimai turėtų būti viešai publikuojami / viešinami visuomenei, ypatingai atsižvelgiant į tai, kad savininkai gali gauti kompensaciją už atliktus tyrimus.

27. Užtikrinti nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų sudarymo bei veiklos skaidrumą

Pagrindimas

Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos yra patvirtinamos Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos direktoriaus įsakymu, tačiau tarybos veikia nepriklausomai. Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų sprendimai turi didelę teisinę bei ekonominę įtaką – nustato nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ar vietovių vertingąsias savybes, nustato objektų teritorijų bei apsaugos zonų ir vietovių ribas, priima sprendimus dėl apsaugos reikalingumo ar nereikalingumo, tačiau tarybų nariams nėra numatyta jokia atsakomybė už priimtus sprendimus. STT išvadose nurodoma, kad <...> nesant atsakomybės už priimtus sprendimus bei priimtų sprendimų teisėtumo kontrolės mechanizmų didėja korupcijos rizika“.

Tikslinga svarstyti galimybę, kad Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos galėtų būti ekspertinės, patarančiosios, kurių nuomonės būtų išklausa bei į ją atsižvelgiama, tačiau sprendimų priėmimas neturėtų būti paliktas taryboms, kurioms nenumatyta jokia atsakomybė.

Lietuvos Respublikos kultūros ministras 2005 m. balandžio 15 d. įsakymu Nr. JV-149 patvirtino nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų pavyzdinius nuostatus, kurie nustato nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų funkcijas, teises, sudarymą, personalinę sudėtį bei darbo organizavimo tvarką, tačiau nuostatams trūko skaidrumo, aiškumo ir tikslumo taryboms vertinant kultūros paveldo objektus. Atnaujinti nuostatus skatino Specialiųjų tyrimų tarnybos, Seimo Antikorupcinės komisijos ir Kultūros ministerijos vidaus audito išvados bei rekomendacijos dėl korupcijos rizikos šioje srityje. Tyrimo rengimo eigoje, 2019 m. rugsėjo 25 d., buvo priimtas Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymas Nr. JV-607 dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. balandžio 15 d. įsakymo Nr. JV-149 „Dėl

Tokią praktiką suformavo neteisingas viešųjų pirkimų konkursų organizavimas – kuomet pirkimo sąlygos pritaikomos būtent stambioms įmonėms (privalomos didelės atliktų darbų finansinės apyvartos), kurios, laimėjusios konkursą, deja, atlieka tik tarpininko vaidmenį, tačiau pasiima didžiąją finansų dalį, dažnu atveju nulepdamos, kad ne jos atliks tyrimus ir parengs sprendinius. Mažesnės, bet gerai dirbančios įmonės ir jų specialistai yra išstumiami iš rinkos. Būtina keisti viešųjų pirkimų konkursų organizavimą, finansų paskirstymą paveldo tvarkymui. Viešuosiuose paveldo tvarkybos darbų pirkimuose mažiausios kainos rodiklis nuvertina tyrimo ir restauravimo darbų kokybę, kuri kaip tik turėtų būti laikoma pagrindiniu kriterijumi. Renkantis mažiausią kainą dažnai iš viso atsisakoma taikomųjų tyrimų, be kurių neįmanoma kokybiškai atlikti tvarkomųjų paveldosaugos darbų. Šie darbai jokių būdu negali būti prilyginami paprastiems statybos darbams. 2008 m. buvo atlikta pertvarka iš esmės sumenkinusi kultūros paveldo tyrimų, tvarkybos projektų ir kultūros paveldo restauravimo darbų kokybę. Iki 2008 m. buvo rengiami konkursai architektūros, restauravimo ir statybos darbams, kas įgalino proporcingai paskirstyti išteklius, suteikti įsipareigojimus ir atsakomybę visų sričių specialistams. Dabar skelbiami tik statybos darbų viešųjų pirkimų konkursai. Statybininkai samdo tyrėjus, restauratorius, tvarkybos darbų specialistus. Kenčia tvarkybos darbų kokybė, o jautrūs kultūros paveldo apsaugos klausimai yra nuslepami, taikomieji tyrimai dažnai iš viso išbraukiami iš tvarkomųjų paveldosaugos darbų, todėl būtina atskirti architektūros, restauravimo ir statybos darbų viešųjų pirkimų konkursus“. Atkreiptinas dėmesys, kad šio Tyrimo apimtyje Viešųjų pirkimų įstatymas nėra nagrinėjamas, todėl rekomendacijos nėra siūlomi šio įstatymo tobulinimas. Taip pat, pažymėtina, kad pagal Viešųjų pirkimų įstatymo 55 str. 1 d. perkančioji organizaciją ekonomiškai naudingiausią pasiūlymą gali atrinkti pagal tris būdus, iš kurių vienas susijęs kainos ir kokybės santykiu, tad mažiausios kainos kriterijus nėra vienintelis būdas pasirinkti naudingiausią pasiūlymą. Be to, šio įstatymo 57 str. 1 d. numatyta, kad „Perkančioji organizacija reikalauja, kad dalyvis pagrįstų pasiūlyme nurodytą prekių, paslaugų, darbų ar jų sudedamųjų dalių kainą arba sąnaudas, jeigu jos atrodo neįprastai mažos. Pasiūlyme nurodyta prekių, paslaugų ar darbų kaina arba sąnaudos visais atvejais turi būti laikomos neįprastai mažomis, jeigu jos yra 30 ir daugiau procentų mažesnės už visų tiekėjų, kurių pasiūlymai neatmeti dėl kitų priežasčių ir kurių pasiūlyta kaina neviršija pirkimui skirtų lėšų, nustatytų ir užfiksuotų perkančiosios organizacijos rengiamuose dokumentuose prieš pradedant pirkimo procedūrą, pasiūlytų kainų arba sąnaudų aritmetinį vidurkį“.

nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo. Pakeitimai nustato aiškesnį kompetencijų pasiskirstymą Kultūros paveldo departamento ir savivaldybių nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryboms sprendžiant klausimus, susijusius su paveldo objektų apsauga. Patvirtintame dokumente naujai reglamentuojami tarybų sudarymo, darbo organizavimo, sprendimų priėmimo ir atsakomybės klausimo, siekiant maksimalaus jų veiklos skaidrumo.

Vienas svarbiausių pakeitimų, susijusių su Tyrimo metu paveldo objektų valdytojų identifikuotiomis problemomis, savivaldybės ir Kultūros paveldo departamentas įpareigoti iš anksto teikti informaciją apie svarstomus klausimus nekilnojamojo turto valdytojams, viešinti savo sprendimų projektus tarybą sudariusios institucijos interneto svetainėje, skelbti spaudoje apie būsimus posėdžius ir svarstomus klausimus. Tarybų nariams taip pat nustatytas nepriekaištingos reputacijos reikalavimas.

Teigiamai vertinama tai, kad 2019 m. rugsėjo 25 d. patvirtintuose Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų nuostatose aiškiai atskiriamos Kultūros paveldo departamento ir savivaldybių sudarytų tarybų funkcijos: savivaldybių sudarytos tarybos atlieka funkcijas, numatytas nuostatose dėl vietinio reikšmingumo kultūros paveldo objektų ir vietovių, Kultūros paveldo departamento – dėl regioninio ir nacionalinio reikšmingumo lygmens kultūros paveldo objektų ir vietovių. Tačiau pažymėtina, kad tose savivaldybėse, kurios nėra sudariusios nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų – funkcijas, susijusias su vietinio reikšmingumo lygmens kultūros paveldo objektais ir vietovėmis, atliks Kultūros paveldo departamento sudarytos nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos.

Atsižvelgiant į nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų pavyzdinių nuostatų pakeitimus, vertinama, kad rekomendacija yra įgyvendinta, tačiau siūloma svarstyti galimybę, kad sprendimus dėl saugojimo / nesaugojimo priimtų ne tarybos, o įgalioti ir atsakingi viešojo administravimo subjektai.

28. Sukurti kultūros paveldo fondą / programą

Pagrindimas

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme⁵³⁵ numatyta, kad nekilnojamajai kultūros vertybei žalą padariusiam asmeniui privaloma pasiūlyti atlyginti dėl padarytos žalos patirtus nuostolius. Jeigu nesutariama, Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos teikia ieškinius teismui dėl nekilnojamajai kultūros vertybei padarytos žalos atlyginimo ir nuostolių išieškojimo. Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos išieškotos lėšos pagal Valstybės ir savivaldybių biudžeto pajamų ir išlaidų kvalifikaciją yra apskaitomos kaip kitos valstybės biudžeto pajamos ir naudojamos bendroms valstybės reikmėms tenkinti. Tai reiškia, kad išieškotos lėšos nėra skiriamos konkreto objekto, dėl kurio sužalojimo buvo išieškotos, tvarkybai.

Kultūros paveldo apsaugos srityje kuriant fondą / programą galėtų būti remiamasi Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymo⁵³⁶ pavyzdžiu. Šis įstatymas nustato Aplinkos apsaugos rėmimo programos lėšų šaltinius bei jų naudojimo tvarką. Šios programos tikslas – finansuoti aplinkosaugos ir kitas priemones, kuriomis kompensuojama aplinkai padaryta žalam kraštovaizdžio kompleksams ar elementams atkurti, ir kt. Įstatymo 4 str. 1 d. 10 d. įtvirtinta, kad programos lėšos gali būti panaudojamos ir neteisėtai nugriautam kultūros paveldo statiniui (jo daliai) atstatyti pagal teismo sprendimą⁵³⁷.

Pavyzdžiui, Čekijoje pagrindinis finansavimo ir paskatų šaltinis – savivaldybės. Lietuvoje finansavimą kultūros

⁵³⁵ Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, 2019-07-01 – 2019-12-31 galiojanti redakcija, 29 str. 2 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/asr>

⁵³⁶ Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymas, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2019 m. gegužės 1 d., prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111851/asr>

⁵³⁷ Lietuvos pilių ir dvarų asociacija pateikė siūlymą, kad sukurtame paveldo fonde / programoje vienas iš tikslų galėtų būti – finansuoti dvarų sodybų svetimkūnių statinių išpirkimą ir / ar nugriovimą, remiantis, pvz., specialiaisiais paveldotvarkos planais. Toks siūlymas argumentuojamas tuo, kad dvarų sodybos – svarbi Lietuvos kraštovaizdžio dalis. Sovietmečiu didelė dalis dvarų ansamblių sugadinti pastatant ūkinėms reikmėms statinių, kurie iki šiol menkina dvarų sodybų estetinę vertę. Taip ženkliai pagerėtų dvarų sodybų būklė, kraštovaizdžio kokybė. Atsižvelgiant į tai, kad dvarai dažniausiai būna svarbiausiais vietovės kraštovaizdžio elementais, vietinės tapatybės ir pasididžiavimo objektais vietiniams gyventojams, neretai yra pagrindiniai traukos centrai, be to, atviri visuomenei dvarai naudingi ekonominiu, aplinkos, švietimo, socialiniu, kultūriniu aspektais, kuriant paveldo fondą / programą rekomenduojama svarstyti Lietuvos pilių ir dvarų asociacijos pateiktą siūlymą.

paveldo objektų tvarkybai gali skirti ir valstybė, ir savivaldybės, tačiau baudos yra mokamos tiesiai į valstybės biudžetą, taip nesudarant kaupiamojo biudžeto paskatų sistemai.

29. Stiprinti mokslinių tyrimų sritį

Pagrindimas

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas reglamentuoja kultūros paveldo tyrimų organizavimą, atlikimą bei finansavimą. Įstatyme taip pat numatyta, kad tyrimai yra nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitos, tvarkybos, pažinimo ir jo sklaidos pagrindas.

Atkreiptinas dėmesys, kad dar Nepriklausomybės atkūrimo pradžioje buvo kalbama apie kultūros paveldo mokslinių tyrimų svarbą – buvo numatyta kurti nepriklausomą Kultūros paveldo mokslinį institutą, tačiau tai nebuvo įgyvendinta.

Pažymėtina, kad Vyriausybės programoje kalbama apie siekį didinti viešojo sektoriaus veiklos efektyvumą atsisakant jam nebūdingų paslaugų ir konsoliduojant bendrąsias funkcijas, naujos institucijos kūrimas būtų neracionalus. Atsižvelgiant į tai, siekiant stiprinti mokslinių tyrimų sritį, tikslinga svarstyti galimybę jungti šiuose tyrimuose veiklą vykdančias institucijas. Nusprendus įgyvendinti šią rekomendaciją būtina strategiškai įvertinti naujos institucijos reikalingumą, suplanuoti ilgalaikes tokios institucijos funkcijos, siekiant užtikrinti, kad praėjus keliems metams po institucijos sukūrimo vėl nekiltų poreikis reorganizuoti.

Stiprinant mokslinių tyrimų sritį būtina Kultūros ministerijai ir Švietimo, mokslo ir sporto ministerijai aktyviau bendradarbiauti, užtikrinant paveldosaugai reikalingas kompetencijas bei specialistus. Taip pat siūloma užtikrinti privalomą periodišką tyrėjų kvalifikacijos tobulinimą⁵³⁸.

30. Tikslinti kultūros vertybių vertinimo kriterijus

Pagrindimas

Nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo, atrankos ir reikšmingumo lygmens nustatymo kriterijų aprašas reglamentuoja nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimą, atranką, reikšmingumo lygmens nustatymą, jų kriterijus bei šių kriterijų taikymą, nustatant kultūros paveldo objektų ar vietovių vertingąsias savybes ir jų reikšmingumą, atrenkant nekilnojamasias kultūros vertybes, kurioms reikalinga apsauga, apibrėžiant kultūros paveldo objektų teritorijų bei apsaugos zonų ar vietovių ribas ir teikiant juos įregistruoti į Kultūros vertybių registrą bei tikslinant duomenis Kultūros vertybių registre įrašytoms nekilnojamosioms kultūros vertybėms. Aprašo 6 punkte nurodoma, kad vertinimo procesas susideda iš: 1) amžiaus cenzo ir autentiškumo požymių patikros; 2) reikšmingumo nustatymo; 3) teritorijos bei apsaugos zonos apibrėžimo; 4) reikšmingumo lygmens nustatymo.

Apraše numatytos kriterijų formuluotės yra neaiškios ir abstrakčios, todėl palieka plačias galimybes netinkamam ir subjektyviam interpretavimui. STT išvadosse taip pat nurodoma, kad „<...> Apraše naudojamos ir teisės aktuose nepaaiškintos ir neįtvirtintos sąvokos, dėl to abejotina, ar tokie nustatyti kriterijai leidžia objektyviai ir skaidriai Vertinimo tarybų nariams įvertinti nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ar vietovių reikšmingumą, vykdyti jų atranką“^{539, 540}.

⁵³⁸Lietuvos Respublikos restauratorių sąjungos 2019 m. lapkričio 25 d. pateiktose pastabose taip pat pažymima, kad „paveldotvarkos sistemoje dirbantys specialistai teigia, kad, panaikinus kategorijas tvarkybos projektus rengiantiems specialistams, labai suprastėjo darbų kokybė. Kultūros paveldo objektai yra suskirstyti pagal objekto statusą (paminklai, valstybės saugomi, registriniai objektai), todėl specialistams taipogi turėtų būti taikomi kvalifikacijos reikalavimai, atitinkantys objekto sudėtingumą ir reikšmingumą. Atsižvelgiant į tai, būtina grąžinti anksčiau galiojusias paveldosaugos specialistų kvalifikacines kategorijas“. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Kultūros paveldo politikos grupės vyriausioji specialistė, atliekanti grupės vadovės funkcijas, Rasa Trapikienė atkreipė dėmesį, kad Valstybės tarnybos departamentas turėtų atrinkti kvalifikuotus specialistus, atrenkant kandidatus į atitinkamas valstybės tarnybas (Kultūros paveldo departamentą prie Kultūros ministerijos, savivaldybių administracijas, Valstybinę saugomų teritorijų tarnybą prie Aplinkos ministerijos ir kt.), kadangi pasitaiko atvejų, kuomet projektus vertina / derina specialistai, neturintys nieko bendro su kultūros paveldu“.

⁵³⁹ STT 2018 m. liepos 18 d. korupcijos rizikos analizėje Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos veiklos srityse Nr. 4-01-5688 pateikė rekomendaciją nustatyti aiškius ir išsamius nekilnojamojo kultūros paveldo vertybės amžiaus cenzo ir reikšmingumo nustatymo kriterijus, įtvirtinant lengvai pamatuojamus, kiekybiškai išreikštus, objektyvius vertinamuosius rodiklius, šiuos kriterijus taikyti Vertinimo tarybų nariams vertinant kultūros paveldo objektus ir nustatant

31. Vykdyti priimtus įsipareigojimus, numatytus Lietuvoje galiojančiose konvencijose

Pagrindimas

Valstybinė kultūros paveldo komisija sistemingai analizuoja, kaip Lietuvos Respublika vykdo konvencijų, prie kurių yra prisijungusi (ratifikavusi), nuostatas. Komisijos pateikiamuose sprendimuose dėl konvencijų nuostatų įgyvendinimo dažniausiai nurodoma, kad ne visos nuostatos yra perkeltos į Lietuvos Respublikos kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančius teisinius dokumentus, o nuostatų įgyvendinimas praktikoje yra komplikuoatas.

Pavyzdžiui, Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijoje numatyta, kad kiekvienas į Pasaulio paveldo sąrašą įtrauktas objektas turi turėti patvirtintą valdymo planą arba valdymo sistemą. Į Pasaulio paveldo sąrašą įtraukti 4 Lietuvos paveldo objektai – istorinis Vilniaus centras, Kuršių nerija, Kernavės archeologinė vietovė ir F. G. W. Sruvės geodezinis lankas. Tik Kuršių nerija ir Kernavės archeologinė vietovė turi valdymo sistemas, parengtas pagal Saugomų teritorijų įstatymą, tačiau jos neatitinka Pasaulio paveldo konvencijoje ir jo įgyvendinimo gairėse numatytų nuostatų. 1985 metų Europos architektūros paveldo apsaugos konvencijoje įtvirtinti įsipareigojimai atlikti saugomų paminklų, pastatų grupių ir zonų inventorizaciją, tačiau inventorizavimas nevyksta / vyksta per lėtai, kas lemia, jog nėra įmanoma planuoti tvarkybos darbus tinkami išsaugoti išlikusius, galimai vertingus fragmentus. Europos kraštovaizdžio konvencija įpareigoja analizuoti kraštovaizdžių charakteristikas ir juos keičiančius veiksnius, tačiau Lietuvoje nėra atliekamos esamos kraštovaizdžio būklės analizės.

32. Svarstyti galimybę tvarkyti savininkų neprižiūrimus objektus, vėliau lėšas išieškant iš savininkų

Pagrindimas

Suomijoje pastato savininkui, kuris neprižiūri saugomo pastato, gali būti skiriama bauda arba valstybės institucijos gali atlikti reikalingus darbus, kurių išlaidos padengiamos iš valstybės biudžeto ir apmokestinamos valstybėje įstatymo nustatyta tvarka, o vėliau išieškomos iš pastato savininko. Lietuvoje galioja tik nuostata, kad „netinkamai laikoma nekilnojamoji kultūros vertybė teismo sprendimu gali būti paimama valstybės nuosavybėn įstatymų nustatyta tvarka“, ir numatyta, jog tvarkybos darbai vykdomi valdytojo lėšomis. Šiuo atveju nėra aiškiai nurodyta, kas yra netinkamos laikymo sąlygos, o taip pat nenumatyta, jog kultūros paveldo objektas bet koku atveju būtų sutvarkytas, jei to reikalauja jo būklė, kaip tai vykdoma Suomijoje^{541, 542}.

jiems vertingąsias savybes. Posėdžių protokoluose nurodyti konkrečius amžiaus cenzo, reikšmingumo kriterijus bei pagrįsti juos, nurodyti, kokiais istoriniais ir fiziniais tyrimais nustatomas kultūros paveldo objekto ir vietovės autentiškumas. Kultūros paveldo departamentas informavo, kad į pasiūlymą atsižvelgė. Kultūros paveldo centras parengė Nekilnojamojų kultūros vertybių vertinimo, atrankos ir reikšmingumo lygmens nustatymo kriterijų aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005-04-15 įsakymu Nr. JV-150 pakeitimus. Kultūros paveldo centras 2019-02-13 raštu Nr. (6.1.)2-69 projektą pateikė derinti Kultūros ministerijai. Posėdžių protokoluose bus nurodomi konkretūs amžiaus cenzo bei reikšmingumo kriterijai bei paminimi tyrimai, jei tokie buvo atlikti tikslinant kultūros paveldo objektų duomenis Kultūros vertybių registre. Kultūros ministerija informavo, kad minėto aprašo projektas šiuo metu yra rengiamas ir artimiausiu metu bus pateiktas derinti suinteresuotoms institucijoms, tame tarpe ir STT. Prieiga internete: <https://www.stt.lt/lt/menu/korupcijos-prevencija/korupcijos-rizikos-analize/2018-metu-rizikos-analizes/>.

⁵⁴⁰ Prof. dr. Jonas Glemža 2019 m. lapkričio 21 d. pateiktame atsiliepime apie Tyrimą atkreipia dėmesį, kad „tikslinga peržiūrėti kultūros vertybių atrankos, reikšmingumo lygius, nes natūralu, kad einant laikui ir keičiantis aplinkybėmis, jos kinta“. Architektas Robertas Zilinskas 2019 m. lapkričio 22 d. pateiktose pastabose pažymi, kad „galiojančiuose kriterijuose turėtų būti kuo mažiau išimčių, vedančių į paveldosaugos diskreditavimą, o pagrindinis kriterijus turėtų likti autentiškumas. Kriterijų sąvokos turi griežtai atitikti įstatymo sąvokas“.

⁵⁴¹ Nusprendus įgyvendinti šią rekomendaciją turi būti konkrečiai nurodoma už kokių darbų atlikimą gali būti išieškotos lėšos ir kokio dydžio suma gali būti išieškota (pvz., išieškoma iki 50 proc. tik už avarinės būklės pašalinimą patirtų išlaidų dalis).

⁵⁴² Architektas Robertas Zilinskas 2019 m. lapkričio 22 d. pateiktose pastabose pažymi, kad „jeigu savininkai būtų ne baudžiami už neprižiūrą, bet iš jų atimamos nekilnojamojo turto mokesčių lengvatos, kaip yra daroma pažangiausiose Europos valstybėse, būtų ir efektyviau, ir europietiščiau. Jei savininkas matytų, kad neišgali prižiūrėti, pasistengtų savo turtą parduoti, kol jis dar nepraranda mokesčių lengvatų, antraip tektų parduoti turtą daug pigiau“. Atkreiptinas dėmesys, kad siekiant įgyvendinti šį siūlymą, visų pirma, turėtų būti sukuriama nekilnojamojo turto mokesčių lengvatos. Pažymėtina, kad šiame poskyriuje siūloma nekilnojamojo turto mokesčio lengvata (žr. Tobulinti finansinių ir nefinansinių paskatų sistemą kultūros paveldo objektų valdytojams).

Pažymėtina, kad šios rekomendacijos įgyvendinimas tikslingiausias tuomet, kai būtų įgyvendinta dauguma kitų teisinių bei administracinių rekomendacijų, kitu atveju toks neprižiūrimų objektų tvarkymas formuotų neigiamą visuomenės santykį su paveldosaugos institucijomis.

33. Stiprinti kilnojamųjų kultūros vertybių kontrolę ir priežiūrą⁵⁴³

Pagrindimas

Lietuvoje yra įteisintas patikros laikotarpis – kas 5 metus, tačiau retai jo yra laikomasi, o kai kurie objektai išvis netikrinami. Pavyzdžiui, Prancūzijoje kas 5 m. kilnojamųjų kultūros paveldo objektų savininkai privalo pristatyti šiuos objektus institucijoms paprašius, taip vykdoma objektų būklės apžiūra ir patikra.

34. Suderinti paveldo apsaugą reglamentuojančiuose teisės aktuose vartojamas sąvokas su Lietuvoje galiojančių konvencijų sąvokomis

Pagrindimas

Apžvelgus Lietuvos Respublikos kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimą daugiašalių tarptautinių dokumentų, reglamentuojančių kultūros paveldo apsaugą, nuostatomis nustatyta, kad Lietuvos kultūros paveldo apsaugos teisinė bazė iš dalies atliepia tarptautinius dokumentus, paveldo apsaugos valdymo sistema kuriama atsižvelgiant į šių dokumentų nuostatas.

Tačiau Lietuvos teisės aktuose pasigendama konvencijose vartojamų sąvokų įtraukimo, pvz., „mišrus paveldas“, „gamtos paveldas“, „jūrinis kultūros paveldas“, todėl siekiant užtikrinti kultūros paveldo apsaugą reglamentuojančius dokumentus, tikslinga suderinti juose vartojamas sąvokas.

35. Teisiškai apibrėžti Pasaulio paveldo sąraše esančių Lietuvos objektų valdymo planus

Pagrindimas

Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos įgyvendinimo gairėse nurodyta, kad „Visos į Pasaulio paveldo sąrašą siūlomos įrašyti vertybės turi turėti valdymo planą ar kitą dokumentais patvirtintą valdymo sistemą, kurioje būtų nurodyta, kaip bus išsaugota vertybės išskirtinė visuotinė vertė“. Šiuo metu keturios Lietuvos vertybės, įtrauktos į Pasaulio paveldo sąrašą, neturi parengtų ir patvirtintų valdymo planų.

Viena iš galimų to priežasčių – Lietuvoje valdymo planai nėra įtvirtinti kaip vieni iš strateginio planavimo dokumentų. Atsižvelgiant į tai, siūloma svarstyti valdymo planus apibrėžti bei įtraukti į Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. 827 patvirtintą Strateginio planavimo metodiką.

36. Naikinti regioninį reikšmingumo lygmenį, šio lygmens objektus priskiriant nacionaliniam reikšmingumo lygmeniui⁵⁴⁴

Pagrindimas

2005 m. balandžio 15 d. Lietuvos Respublikos kultūros ministro įsakymu Nr. JV-150 buvo patvirtintas nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo ir atrankos kriterijų aprašas⁵⁴⁵, įtvirtinantis kultūros paveldo

⁵⁴³Kultūros paveldo centro direktorius Virgilijus Kačinskas atkreipė dėmesį, kad ne tik kontrolė ir priežiūra turėtų būti stiprinama, bet ir kilnojamųjų kultūros vertybių apskaita, kadangi kilnojamųjų kultūros vertybių inventorizavimas nevyksta – į Kultūros vertybių registrą nauji objektai praktiškai neįrašomi, išskyrus Katalikų bažnyčiai grąžintas vertybes. Iš visų saugomų kilnojamųjų kultūros vertybių tik apie dvi dešimtis objektų paskelbta kultūros paminklais. Dar 1998 m. Kultūros paveldo centras buvo parengęs Sakralinių kilnojamųjų kultūros vertybių vagysčių prevencijos programą, numačiusią tradicinių religinių konfesijų bažnyčiose saugotų kilnojamųjų kultūros vertybių inventorizavimą ir ženklimą, kuriai nebuvo pritarta. Kultūros paveldo centro direktorius pažymi, kad būtina galvoti apie ilgalaikę programą, galinčią užtikrinti kultūros paveldo inventorinio proceso stabilumą ir tęstinumą; tikslinį lėšų skyrimą ir panaudojimą, kartu ieškant alternatyvių finansavimo šaltinių ir būdų; vykdymo (finansavimo, administravimo, dokumentacijos saugojimo ir kt.) nepriklausomybę nuo politinių ir (ar) administracinių pokyčių.

⁵⁴⁴Atkreiptinas dėmesys, kad ši rekomendacija yra perspektyvinė ir siūloma įgyvendinti ateityje, kadangi pagal pasirinktą integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelio alternatyvą išlieka trys reikšmingumo lygmenys. Jeigu būtų nuspręsta atsisakyti regioninio reikšmingumo lygmens, rekomenduojama šį procesą vykdyti nuosekliai, t. y., įvertinant ir atrenkant objektus ir atitinkamai juos priskiriant nacionalinio arba vietinio reikšmingumo lygmenims.

vertybių skirstymą į vietinio, regioninio ir nacionalinio reikšmingumo lygmenis – iki tol nekilnojamosios kultūros vertybės buvo skirstomos į respublikinės ir vietinės reikšmės objektus. Regioninio lygmens įtraukimas buvo atliktas siekiant geriau rūpintis etnokultūrinio paveldu, už kurį turėjo būti atsakingos dar tuo metu veikusios apskričių administracijos, kurių vėliau neliko, o savivaldybių tarybos nepasinaudojo galimybe įsteigti regionines vertinimo tarybas.

37. Aiškiai atskirti KPD ir savivaldybių kompetencijas ir atsakomybes panaikinus regioninio reikšmingumo lygmenį⁵⁴⁶

Pagrindimas

Remiantis Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatomis, savivaldybėms patikimas tik vietinio reikšmingumo lygmens nekilnojamojo kultūros paveldo objektų vertingųjų savybių nustatymo, objekto ribų apibrėžimo ir apsaugos reikalingumo, apsaugos netaikymo ar duomenų tikslinimo pareigos, kai tuo tarpu KPD atsakingas už visų reikšmingumo lygių vertybes. Šiuo atveju tikslingiausia galėtų būti panaikinti regioninį reikšmingumo lygmenį ir aiškiai atskirti KPD ir savivaldybių kompetencijas ir atsakomybes, kadangi tokia gradavimo sistema paini ir sunkiai suderinama su kitomis gradavimo sistemomis, kai pavyzdžiui egzistuoja tik valstybės ir savivaldybės saugomi objektai (pvz., Saugomų teritorijų įstatyme).

38. Svarstyti galimybę supaprastinti vertinimo aktus

Pagrindimas

Atsižvelgiant į Tyrimo analizuotų užsienio šalių praktiką, rekomenduojama svarstyti galimybę supaprastinti vertinimo aktus. Pavyzdžiui, užsienio šalyse paveldo objektų aprašymai gana lengvai skaitomi bei apibendrinamojo pobūdžio – juose nėra smulkmeniško atskirų detalių aprašymo. Suomijos atveju – aprašymuose yra nurodomos ir pagrindinės taisyklės, kokių veiksmų turi būti laikomasi, siekiant užtikrinti objekto išsaugojimą, informacija pateikiama taip, kad būtų suprantama ne tik paveldosaugos specialistams. Čekijos Respublikos atveju – be trumpo aprašymo, yra MS Excel lentelė su praktiniais duomenimis ir trumpais aprašymais. Prancūzijoje objektų aprašymai (pranc. Dossier) viešai neskelbiami, aprašymai pateikiami glaustai (pvz., netgi Paryžiaus Dievo Motinos katedros aprašyme nurodoma statusas, saugomi elementai ir pan.⁵⁴⁷).

39. Užtikrinti, kad visa nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų, kilnojamųjų kultūros vertybių ir kitų objektų, turinčių vertingųjų savybių, tyrimų medžiaga būtų skaitmenizuota ir prieinama Kultūros vertybių registre⁵⁴⁸

Pagrindimas

Šiuo metu dalis tyrimų medžiagos, susijusios su nekilnojamaisiais kultūros paveldo objektais ir / ar kilnojamosiomis kultūros vertybėmis, nėra skaitmenizuota ir viešai prieinama. Vyraujant tokiai situacijai sudėtinga užtikrinti nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų ir kilnojamųjų kultūros vertybių tinkamą apsaugą bei išsaugojimą ateities kartoms. Kadangi Kultūros vertybių registro tvarkytojo funkcijas atlieka Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, ši institucija ir turėtų užtikrinti, kad visa nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų ir kilnojamųjų kultūros vertybių tiriamoji medžiaga būtų susisteminta, skaitmenizuota ir viešai prieinama.

⁵⁴⁵ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. balandžio 15 d. įsakymas Nr. JV-150 dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo ir atrankos kriterijų aprašo patvirtinimo, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=rivwzvpg&documentId=TAIS.254663&category=TAD>

⁵⁴⁶ Atkreiptinas dėmesys, kad ši rekomendacija yra perspektyvinė ir siūloma įgyvendinti ateityje, kadangi pagal pasirinktą integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelio alternatyvą išlieka trys reikšmingumo lygmenys

⁵⁴⁷ Eglise Notre-Dame, prieiga per internetą: <https://www.pop.culture.gouv.fr/notice/merimee/PA00086898>

⁵⁴⁸ Įgyvendinant šią rekomendaciją, taip pat siūloma užtikrinti, kad Kultūros vertybių registre būtų viešinama informacija apie sunaikintas ir dingusias / pavogtas vertybes.

40. Svarstyti galimybę tik kultūros paveldo vietoves skelbti saugomomis valstybės / savivaldybės

Pagrindimas

Siekiant suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo, Saugomų teritorijų įstatymo ir Teritorijų planavimo įstatymo nuostatas saugomomis turėtų būti skelbiamos tik kultūros paveldo vietovės⁵⁴⁹. Ypatingos svarbos ir reikšmės kultūros paveldo vietovių, saugotinių moksliniam pažinimui ir kuriose turėtų būti nustatyta konservacinė žemės paskirtis apsaugai turėtų būti steigiami valstybiniai kultūriniai rezervatai, už kurių apsaugą būtų atsakinga Kultūros ministerija. Saugomų vietovių, esančių valstybiniuose parkuose apsaugai šių parkų teritorijų planavimo dokumentuose, pagal Kultūros vertybių registro duomenis, turėtų būti išskirtos konservacinio prioriteto zonos – kultūriniai rezervatai ir kultūriniai draustiniai, už kurių apsaugą turėtų būti atsakingos šių saugomų teritorijų direkcijos. Tokiu būdu būtų sumažinta administracinė našta šiose vietovėse gyvenantiems ir ūkinę veiklą vykdančioms asmenims, būtų išvengta funkcijų tarp Kultūros paveldo departamento ir saugomų teritorijų direkcijų dubliavimosi, sklandžiau vyktų šių teritorijų apsaugos ir tvarkymo procesai.

41. Parengti ir patvirtinti skundų, pranešimų, prašymų nagrinėjimo tvarką Kultūros paveldo departamente

Pagrindimas

Tyrimo metu atliekant interviu nustatyta, kad Kultūros paveldo departamente prie Kultūros ministerijos nagrinėjant pranešimus taikomas pranešimo gavimo laiko principas, t. y. anksčiau gautas pranešimas nagrinėjamas pirmiau. Tačiau gauti skubūs pranešimai, pvz. savivaldybės administracijos atstovai informuoja apie be archeologo vykdomus kasinėjimus, nagrinėjami nedelsiant, t. y. iš karto vykstant į nurodytą vietą fiksuoti įvykio. Visgi praktikoje pasitaiko atvejų, kuomet teritorinio skyriaus specialistas į įvykio vietą nuvyksta per vėlai ir žala paveldo objektui jau padaryta. Atkreiptinas dėmesys, kad pateikiamų pranešimų pobūdžiai neretai yra skirtingi: vienuose pranešama apie duotuoju laiku vykdomą veiką, kituose pateikiamos įvairios užklausos, tačiau į visus pranešimus, remiantis LR Viešojo administravimo įstatymu, turi būti sureaguota per 20 darbo dienų.

Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos išvadose dėl korupcijos rizikos analizės Kultūros paveldo departamentui ginant viešąjį interesą ir nustatant jo pažeidimus nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos srityje konstatuojama, kad KPD nėra patvirtinęs skundų nagrinėjimo taisyklių, kurios galėtų padėti juos nagrinėjantiems valstybės tarnautojams laiku pastebėti bei tinkamai reaguoti į galimą nelegalią veiką. Išvadose rekomenduojama parengti ir patvirtinti išsamią fizinių ir juridinių asmenų prašymų, skundų, pranešimų nagrinėjimo tvarką, reglamentuojant skundų ir pranešimų pateikimo ir priėmimo būdus, atsakingus asmenis, nagrinėjimo terminus, nenagrinėjimo atvejus, apskundimo tvarką ir kitas būtinas nuostatas⁵⁵⁰.

42. Tobulinti finansinių ir nefinansinių paskatų sistemą kultūros paveldo objektų valdytojams

Pagrindimas

Tyrimo rengimo proceso metu paveldosaugos srities ekspertai bei kitos suinteresuotos pusės ne kartą atkreipė dėmesį, kad siekiant užtikrinti, kad kultūros paveldo objektų valdytojai būtų suinteresuoti tokių objektų tvarkymu (ir) pritaikymu naudojimui, būtina tobulinti finansinių ir nefinansinių paskatų sistemą.

Pažymėtina, kad viena iš paskatų galėtų būti siūlymo atsisakyti kultūros paveldo objektų skelbimo saugomu valstybės / savivaldybės įgyvendinimas (žr. rekomendaciją „Svarstyti galimybę tik kultūros paveldo vietoves

⁵⁴⁹ Kultūros paveldo centro direktorius Virgilijus Kačinskas pateikė siūlymą, kad kaip tik kultūros paveldo objektai privalo išlikti skelbiami valstybės / savivaldybės saugomais, o kultūros paveldo vietovės – ne.

⁵⁵⁰ Gerosios praktikos pavyzdys galėtų būti Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos parengtos ir patvirtintos asmenų prašymų, skundų, pranešimų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo taisyklės (Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos viršininko 2014 m. sausio 8 d. įsakymas Nr. 1V-5 dėl asmenų prašymų, skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo Valstybinėje teritorijų planavimo ir statybos inspekcijoje prie Aplinkos ministerijos taisyklių patvirtinimo, prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d1b1e28092ec11e380b38b32042e57ec/asr>

skelbti saugomomis valstybės / savivaldybės“). Taip būtų sudaromos galimybės kompensuoti ne tik paskelbtų saugomais kultūros paveldo objektų, bet ir kitų Kultūros vertybių registre įrašytų objektų tvarkybos darbus.

Kita siūloma paskata – individualus kultūros paveldo objektų pritaikymo galimybių vertinimas atliekant tvarkomuosius paveldosaugos darbus ir / arba kultūros paveldo statinio tvarkomuosius statybos darbus. Šiuos darbus reglamentuoja Statybos techniniai reglamentai ir Paveldo tvarkybos reglamentai, kuriuose įtvirtinti reikalavimai (pvz., higienos, gaisro saugos, pritaikymo žmonėms su negalia ir kt.) neretai varžo galimybes pritaikyti kultūros paveldo objektus. Neįgyvendinus reglamentų reikalavimų, parengti techniniai projektai ir tvarkybos darbų projektai nėra suderinami ir objekto savininkams neišduodami darbų atlikimui reikalingi leidimai, kas sukelia investuotojų nepasitenkinimą, nenorą investuoti į tokius objektus bei toliau netvarkomų kultūros paveldo objektų būklės blogėjimą. Rekomenduojama svarstyti galimybę kai kuriais atvejais kultūros paveldo objektų pritaikymo projektus vertinti kaip individualius atvejus, o ne pagal visiems atvejams parengtas taisykles.

Kita paskata galėtų būti paveldosaugos specialistų teikiamos savalaikės konsultacijos kultūros paveldo objektų valdytojams. Pažymėtina, kad Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos siekia tapti konsultuojančios, o ne kontroliuojančios ir baudžiančios institucijos įvaidį turinčia įstaiga. Tikėtina, kad toks pokytis paskatins didesnį paveldosaugos specialistų bei valdytojų bendradarbiavimą, didins kompromiso galimybes skirtingose situacijose⁵⁵¹.

Kultūros paveldo objektų atliktų tyrimų viešinimas taip pat galėtų paskatinti valdytojus tvarkyti objektus, kadangi tokiu būdu būtų sumažinama finansinė našta – dažniais atvejais nebūtų poreikio atlikti naujus tyrimus.

Sukūrus kultūros paveldo fondą / programą, dalis į šį fondą patenkančių lėšų galėtų būti skiriamos kultūros paveldo objektų tvarkybai.

Siūloma svarstyti Nekilnojamojo turto mokesčio ir Žemės mokesčio įstatymo pataisas, kurios leistų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų, kuriuose atlikti tvarkybos darbai (tvarkomieji paveldosaugos darbai ir / ar kultūros paveldo statinio tvarkomieji statybos darbai), savininkams (valdytojams) laikinai nemokėti nekilnojamojo turto mokesčio ar jo dalies ir/arba žemės mokesčio ar jo dalies proporcingai į objektą investuotoms lėšoms^{552 553}.

43. Svarstyti kontrolės funkcijos Kultūros paveldo departamento struktūroje atskyrimą

Pagrindimas

Tyrimo rengimo proceso metu ne kartą buvo atkreipiamas dėmesys, kad paveldosaugoje neegzistuoja nepriklausoma kontrolė (inspekcija, paminklosauga). Kontrolės funkciją atlieka pats Kultūros paveldo

⁵⁵¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos užsakymu atliktame nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinime nurodoma, kad (1) „Charlottetown miesto (Kanadoje) Paveldo paskatų programoje esančiomis nefinansinės paskatomis (metodinė / techninė pagalba, konsultavimas) gali pasinaudoti visi paveldo objektų savininkai. Siekiant užpildyti svarbios informacijos trūkumą, Paveldo taryba, kuri įgyvendina paskatų sistemą, nekilnojamojo kultūros paveldo objektų savininkams parengė paveldo išsaugojimo standartus. Parengti standartai remiasi tarptautiniais standartais ir yra naudojami ne vien paveldo išteklių administravimui, bet ir paveldo tvarkybai, nes juose įtvirtinti svarbūs paveldo apsaugos principai ir jų įgyvendinimo metodai. (2) Australijoje veikiančiame nekilnojamojo kultūros paveldo savininkų konsultavimo sistema užtikrina, kad paveldo objekto savininkas laiku gautų jam reikalingą visapusišką informaciją apie paveldo objekto apsaugą, tvarkybą, galimybes jį pritaikyti. Nekilnojamojo kultūros paveldo objekto savininkui, besikreipusiam į Paveldo konsultavimo paslaugų centrą, yra paskiriamas paveldo apsaugos ekspertas. Paskirtasis ekspertas nemokamai konsultuoja paveldo objekto savininką visais jį dominančiais klausimais: nuo juridinių klausimų dėl paveldo objekto registracijos iki techninių klausimų dėl paveldo objekto restauracijos ir pritaikymo“.

⁵⁵² Atkreiptinas dėmesys, kad toks siūlymas jau buvo teiktas 2015 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijos užsakymu atliktame Nekilnojamojo paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinime. Pažymėtina ir tai, kad 2015 m. atliktas vertinimas buvo skirtas konkrečiai paskatų sistemai vertinti, kai tuo tarpu šio Tyrimo apimtis yra platesnė ir apima daugiau paveldosaugos srities veiksnių (teisinių reglamentavimas, teisės aktų tarpusavio darna, kultūros paveldo apsaugos srityje dalyvaujančių institucijų funkcijų analizė ir kt.). Atsižvelgiant į tai, svarstant paskatų sistemos tobulinimą rekomenduojama remtis 2015 m. atliktu vertinimu.

⁵⁵³ Įgyvendinant šį pasiūlymą siūloma svarstyti galimybę valstybės saugomų ir atvirų visuomenei objektų valdytojus / savininkus atleisti nuo nekilnojamojo turto mokesčio ir / ar žemės mokesčio.

departamento prie Kultūros ministerijos, kuris priima ir sprendimus dėl paveldo apsaugos.

Atkreiptinas dėmesys, kad pagal Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 5 str. 9 d. 19 p. KPD priskirta funkcija kontroliuoti kultūros paveldo tvarkybą ir priežiūrą. Kadangi KPD yra kultūros paveldo politiką įgyvendinanti institucija, jie privalo vykdyti kontrolės, susijusios su kultūros paveldo apsauga, funkcijas. Gerai ar blogai KPD atlieka kontrolės funkcija – tai jau kultūros paveldo politikos įgyvendinimo kontrolės klausimas. Kalbant apie politikos įgyvendinimo kontrolę – ji įstatymiškai yra pavesta vykdyti Kultūros ministerijai. Kultūros paveldo apsaugos teisinį reguliavimą kontroliuoja Valstybinė kultūros paveldo komisija. Taip pat, rugsėjo 19 d. buvo patvirtinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ekspertų komisijos nuostatai, spalio 11 d. patvirtinta sudėtis. Šie ekspertai teiks kultūros ministrui ir, pagal poreikį, kitoms institucijoms išvadas, siūlymus bei rekomendacijas dėl nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos politikos formavimo. Pažymėtina ir tai, kad pagal vykdomą valstybės politiką yra siekiama optimizuoti funkcijas bei mažinti institucijų skaičių, tad kurti dar vieną instituciją paveldosaugos sistemoje būtų neracionalu. Taip pat, pažymėtina, kad dar vienos institucijos sukūrimas dar labiau apsunkintų paveldo srityje veikiančių institucijų koordinavimą bei šių institucijų bendradarbiavimą, kuris, mūsų manymu, vyksta vangiai. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad šiuo metu pagal galiojantį teisinį reguliavimą, atšaukti savo sprendimus gali tik juos derinanti institucija, tad KPD suderinus projektus, kontroliuojanti institucija turėtų kreiptis į teismą, kad būtų galima atšaukti priimtą sprendimą – tokiu būdu būtų keliamas dar didesnis pavojus kultūros paveldo išsaugojimui.

Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos reaguodamas į kitų institucijų bei visuomenės raginimus atskirti kontrolės funkciją, parengė ir Kultūros ministerijai pateikė savo siūlymą dėl KPD vidinių struktūrinių pertvarkų priežiūros (kontrolės) funkcijų atlikimo srityje.

Naudotos literatūros sąrašas

1. 1985 m. pataisyta Europos archeologijos paveldo apsaugos konvencija. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.90753>
2. 1992 metų pataisyta Europos archeologijos paveldo apsaugos konvencija, pasirašyta 1992 m. sausio 16 d. Valetoje. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.90753>
3. 2019 metų veiklos planas. Prieiga per internetą: <https://vatvilnius.lrv.lt/uploads/vatvilnius/documents/files/Veiklos%20planai/2019%20met%C5%B3%20veiklos%20planas.pdf>
4. A site of the Ministry of Culture. Regional preservation of historic monuments. Prieiga per internetą: <http://traduction.culture.gouv.fr/url/Result.aspx?to=en&url=http%3A%2F%2Fwww.culture.gouv.fr%2FRegions%2FDrac-Provence-Alpes-Cote-d-Azur%2FLa-direction-regionale%2FLa-Drac-et-ses-services%2FConservation-regionale-des-monuments-historiques>
5. A website of the Ministry of Culture. Government services and institutions. Prieiga per internetą: <http://www.culture.gouv.fr/Thematiques/Monuments-historiques-Sites-patrimoniaux-remarquables/Acteurs-et-partenariats/Services-et-etablissements-de-l-Etat>
6. A website of the Ministry of Culture. Historic Monuments. Prieiga per internetą: <http://www.culture.gouv.fr/Thematiques/Monuments-historiques-Sites-patrimoniaux-remarquables/Presentation/Monuments-historiques>
7. Act of the Czech national council on state monument care. Prieiga per internetą: https://www.mkcr.cz/assets/ministerstvo/zakon-o-statni-pamatkove-pe-egrave_i_eng_final.pdf
8. Act on Restricting Exports of Cultural Goods. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160933#Pidp446470144>
9. Antiquities research licences. Prieiga per internetą: <https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen-kulttuuriperinto/arkeologisen-kulttuuriperinnon-tutkimus/muinaisjaannosten-tutkimusluvat>
10. Aplinkos ministerijos 2002 m. gruodžio 5 d. įsakymas Nr. 622 „Dėl statybos techninio reglamento STR 1.01.08:2002 „Statinio statybos rūšys“ patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.B49EEDC9171B>
11. Aplinkos ministerijos 2004 m. gegužės 7 d. įsakymas Nr. D1-262 „Dėl Teritorijų planavimo sąlygų išdavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.26AEA85749A5>
12. Aplinkos ministerijos 2014 m. sausio 2 d. įsakymas Nr. D1-8 „Dėl Kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų rengimo taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActEditions/fa9a6b3076e111e38da4e231c7b4cf37?faces-redirect=true>
13. Aplinkos ministerijos 2014 m. sausio 8 d. įsakymas Nr. D1-24 „Dėl Saugomų teritorijų specialiųjų planų rengimo taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/37a72d4084ef11e3aba3d2563f167b94>
14. Aplinkos ministerijos 2016 m. gruodžio 12 d. įsakymas Nr. D1-878 „Dėl statybos techninio reglamento STR 1.05.01:2017 „Statybą leidžiantys dokumentai. Statybos užbaigimas. Statybos sustabdymas. Savavališkos statybos padarinių šalinimas. Statybos pagal neteisėtai išduotą statybą

- leidžiantį dokumentą padarinių šalinimas“ patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/585f9850c05211e688d0ed775a2e782a>
15. Aplinkos ministerijos 2016 m. gruodžio 2 d. įsakymas Nr. D1-848 „Dėl statybos techninio reglamento STR 1.06.01:2016 „Statybos darbai. Statinio statybos priežiūra“ patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/3ecef840bae411e688d0ed775a2e782a>
  16. Aplinkos ministerijos 2016 m. lapkričio 11 d. įsakymas Nr. D1-748 „Dėl statybos techninio reglamento STR 1.03.01:2016 „Statybiniai tyrimai. Statinio avarija“ patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a78c2780a80211e69ad4c8713b612d0f>
  17. Aplinkos ministerijos 2016 m. lapkričio 7 d. įsakymas Nr. D1-738 „Dėl statybos techninio reglamento STR 1.04.04:2017 „Statinio projektavimas, projekto ekspertizė“ patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/25ec49c2a58311e68987e8320e9a5185>
  18. Aplinkos ministerijos 2016 m. spalio 27 d. įsakymas Nr. D1-713 „Dėl statybos techninio reglamento STR 1.01.03:2017 „Statinių klasifikavimas“ patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/998f6af39c3d11e68adcda1bb2f432d1>
  19. Aplinkos ministerijos 2017 m. sausio 6 d. įsakymas Nr. D1-22 „Dėl Specialiųjų reikalavimų, specialiųjų architektūros reikalavimų, specialiųjų saugomos teritorijos tvarkymo ir apsaugos reikalavimų struktūros ir išdavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/9cd6e9b0d66511e69c5d8175b5879c31>
  20. Aplinkos ministerijos ir Kultūros ministerijos 2005 m. gegužės 5 d. įsakymas D1-233/JV-196 „Dėl statybos techninio reglamento STR 1.01.01:2005 „Kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų reglamentai“ patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.255810>
  21. Aplinkos ministerijos ir Kultūros ministerijos 2005 m. birželio 1 d. įsakymas Nr. D1-276/JV-230 „Dėl paveldo statinių tvarkomųjų statybos ir želdynų tvarkymo darbų priėmimo taisyklių patvirtinimo„. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F353CFBECD1D>
  22. Aplinkos ministerijos ir Kultūros ministerijos 2005 m. birželio 1 d. įsakymas Nr. D1-279/JV-233 „Dėl kultūros paveldo statinio projekto ekspertizės atlikimo taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.4BE53030F514>
  23. Aplinkos ministerijos ir Kultūros ministerijos 2005 m. birželio 23 d. įsakymas Nr. JV-261/D1-322 „Dėl nekiliojamojo kultūros paveldo apsaugos specialiojo teritorijų planavimo dokumentų rengimo taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.259135/asr>
  24. Aplinkotvarkos ir infrastruktūros skyriaus vyriausiojo specialisto pareigybės aprašymas. Prieiga per internetą: <https://www.marijampole.lt/go.php/lit/Vyriausiojispecialiste/1>.
  25. Aplinkotvarkos ir infrastruktūros skyrius. Prieiga per internetą: <https://www.marijampole.lt/go.php/lit/Aplinkotvarkos-ir-infrastrukturos-skyrius/2>
  26. Archeologinio paveldo valdymas posovietinėje Lietuvoje: teorija ir praktika. Prieiga per internetą: <https://epublications.vu.lt/object/elaba:2172834/>
  27. Architektūros ir kraštotvarkos skyriaus vedėjo (vyriausiojo architekto) pareigybės aprašymas. Prieiga per internetą: <http://birstonas.lt/architekturos-ir-krastotvarkos-skyriaus-vedejo-vyriausiojo-architekto-pareigybes-aprasymas/>

28. Architektūros ir kraštotvarkos skyriaus vyriausiojo specialisto pareigybės aprašymas. Prieiga per internetą: <http://birstonas.lt/architekturos-ir-krastotvarkos-skyriaus-vyriausiojo-specialisto-pareigybes-aprasymas/>
29. Architektūros ir teritorijų planavimo skyriaus vedėjo- vyriausiojo architekto pareigybės aprašymas. Prieiga per internetą: <https://www.marijampole.lt/go.php/lit/Skyriaus-vedejas/2>
30. Architektūros ir teritorijų planavimo skyriaus vyriausiojo specialisto pareigybės aprašymas. Prieiga per internetą: <https://www.marijampole.lt/go.php/lit/Vyriausiasis-specialistas/4>
31. Architektūros įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 2017 m. birželio 8 d. Nr. XIII-425. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/3658622050c911e78869ae36ddd5784f?ifwid=-g0zrz4bb7>
32. Asociacijos „Istorinis miestas“ 2019 m. birželio mėn. 12 d. Kultūros ministerijos viceministrei raštas Nr. 10 dėl Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos ir jam pavaldžių institucijų veiklos.
33. Association des architectes, urbanistes de l'Etat. State architects and planners. Prieiga per internetą: <http://a-aeu.fr/aeu>
34. Brėžiant kultūros politikos kryptis. Galimybių studijos ataskaita. Prieiga per internetą: <http://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/KM%20Galimybiu%20studija%20GALUTINE.pdf>
35. Building protection law (repealed). Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/kumotut/1985/19850060>
36. Centre for Economic Development, Transport and the Environment. Prieiga per internetą: <http://www.ely-keskus.fi/en/web/ely-en/>
37. Council of Europe. France. National policy report. Prieiga per internetą: <https://www.coe.int/en/web/herein-system/france>
38. Darbo grupės Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modeliui parengti posėdžių protokolai
39. Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment. Prieiga per internetą: https://www.ipcc.ch/apps/njilite/srex/njilite_download.php?id=6471; Kramer, L. EU Environmental Law. Seventh Edition. Sweet & Maxwell. 2012, p. 2.
40. Définition du patrimoine archéologique. Prieiga per internetą: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?idArticle=LEGIARTI000032860107&idSectionTA=LEGISCTA000006144113&cidTexte=LEGITEXT000006074236&dateTexte=20190509>
41. Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.254662/cRxGngLKUk?ifwid=r2ne3djd9>
42. Eglise Notre-Dame. Prieiga per internetą: <https://www.pop.culture.gouv.fr/notice/merimee/PA00086898>
43. European Parliament resolution of 8 September 2015 towards an integrated approach to cultural heritage for Europe (2014/2149(INI)). Prieiga per internetą: [http://www.europarl.europa.eu/RegistreWeb/search/simple.htm?reference=P8_TA\(2015\)0293](http://www.europarl.europa.eu/RegistreWeb/search/simple.htm?reference=P8_TA(2015)0293)
44. Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.90756>
45. Europos kraštovaizdžio konvencija. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/europos-kraštovaizdžio-konvencija/>
46. Europos Parlamento pranešimas „dėl integruoto požiūrio į Europos kultūros paveldą“. Prieiga per internetą: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-8-2015-0207_LT.html#title2

47. Europos Taryba. Europos Tarybos kultūros paveldo vertės visuomenei pagrindų konvencija, 2005. Prieiga per internetą: <https://vkpk.lt/wp-content/uploads/2018/05/tekstas.pdf>
48. Fondation du Patrimoine. Sauvons Notre-Dame de Paris. Prieiga per internetą: <https://www.fondation-patrimoine.org/les-projets/sauvons-notre-dame-de-paris>
49. Forumo „Ką daryti, kad išsaugotume kultūros paveldą“ dalyvių pranešimai (video, tekstai, skaidrės). Prieiga per internetą: <https://lietuvas.link/forumo-ka-daryti-kad-issaugotume-kulturos-pavelda-dalyviu-pranesimai-video-tekstai-skaidres/>
50. Government Decree from the National Board of Antiquities. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040407>
51. Inrap. Legislation, procedures and funding. Prieiga per internetą: <https://www.inrap.fr/en/legislation-procedures-and-funding-12007>
52. Institut national du patrimoine. About Institut national du patrimoine. Prieiga per internetą: <http://www.inp.fr/en/About-Institut-national-du-patrimoine>
53. Interviu su Kultūros paveldo centro direktoriumi Virgilijumi Kačinsku, 2019 m. birželio 20 d.
54. Įsakymas dėl Klaipėdos miesto Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos nuostatų patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://www.klaipeda.lt/data/public/uploads/2019/02/priedas-3.pdf>
55. Išvada dėl korupcijos rizikos analizės Kultūros paveldo departamento veiklos srityse. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba. 2018 m. liepos 18 d., Nr. 4-01-5688.
56. Kauno miesto nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos nuostatai. Prieiga per internetą: <http://www.kaunas.lt/kultura-ir-turizmas/kulturos-paveldas/>
57. Kauno miesto savivaldybės administracijos kultūros paveldo skyriaus nuostatai. Prieiga per internetą: http://www.kaunas.lt/wp-content/uploads/sites/13/skyriu_nuostatai/Kult%C5%abros%20paveldo%20skyrius.pdf
58. Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 1, 4, 6, 11, 13, 16, 18 straipsnių, septintojo skirsnio pavadinimo pakeitimo ir priedo papildymo įstatymo projekto aiškinamasis raštas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.359646?jfwid=nz8qn7bo5>
59. Komiteto išvada Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.131042?jfwid=kbavp5bjp>
60. Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.133597>
61. Kultūros ministrija. Latvia and the Faro Convention. Vilnius, 2017. Prieiga per internetą: <https://rm.coe.int/latvia-and-the-faro-convention-presentation-for-the-faro-convention-me/168077faf6>
62. Kultūros ministerijos 2004 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. JV-444 „Dėl Leidimo išvežti kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus iš Lietuvos Respublikos (Europos Bendrijos teritorijos) formos, Leidimo išvežti kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus iš Lietuvos Respublikos (Europos Bendrijos teritorijos) spausdinimo reikalavimų, Leidimo išvežti kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus iš Lietuvos Respublikos (Europos Bendrijos teritorijos) pildymo, įforminimo ir kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo kontrolės pagal leidimus taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EC69C05DA87C>

63. Kultūros ministerijos 2005 m. balandžio 1 d. įsakymas Nr. JV-116 „Dėl Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos nuostatų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.74A51D8E1757>
64. Kultūros ministerijos 2005 m. balandžio 13 d. įsakymas Nr. JV-138 „Dėl reklamos kultūros paveldo objektuose, jų teritorijose ir apsaugos zonose įrengimo taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.254390>
65. Kultūros ministerijos 2005 m. balandžio 14 d. įsakymas Nr. JV-146 „Dėl specialistų, vykdančių nekilnojamojo kultūros paveldo taikomuosius mokslinius ardomuosius tyrimus, rengiančių tvarkomųjų paveldosaugos darbų projektus, atliekančių tvarkomuosius paveldosaugos darbus bei vadovaujančių tokiems darbams, atliekančių paveldosaugos (specialiąją) ekspertizę, atestavimo taisyklių ir nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos specialisto atestato formos patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.255836/asr>
66. Kultūros ministerijos 2005 m. balandžio 15 d. įsakymas Nr. JV-149 „Dėl nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.254662?jfwid=rivwzvpgv>
67. Kultūros ministerijos 2005 m. balandžio 15 d. įsakymas Nr. JV-150 „Dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo ir atrankos kriterijų aprašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9A8B1926C66E>
68. Kultūros ministerijos 2005 m. balandžio 18 d. įsakymas Nr. JV-151 „Dėl paveldo tvarkybos reglamento PTR 1.01.01:2005 „paveldo tvarkybos reglamentų rengimo taisyklės“ ir paveldo tvarkybos reglamentų sąrašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.254664/YnHRjUzKdl>
69. Kultūros ministerijos 2005 m. balandžio 18 d. įsakymas Nr. JV-152 „Dėl saugomų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ženklinimo tipinėmis lentomis ir rodyklėmis taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.254665?jfwid=-oo3xjgkfw>
70. Kultūros ministerijos 2005 m. balandžio 19 d. įsakymas Nr. JV-153 „Dėl paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.05.01:2005 „nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos darbų priėmimo taisyklės“ patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.254887?jfwid=-1dg81xa0zs%20>
71. Kultūros ministerijos 2005 m. balandžio 19 d. įsakymas Nr. JV-154 „Dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objekto pavyzdinio apsaugos reglamento patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.255265?jfwid=-ol1rvqm8s>
72. Kultūros ministerijos 2005 m. balandžio 19 d. įsakymas Nr. JV-155 „Dėl Paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.04.01:2005 „Leidimų atlikti tvarkomuosius paveldosaugos darbus išdavimo taisyklės“ patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.255266?jfwid=11dyheky7y>
73. Kultūros ministerijos 2005 m. balandžio 20 d. įsakymas Nr. JV-157 „Dėl privačios nuosavybės – prieinamų visuomenei lankyti valstybės saugomų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkomųjų paveldosaugos darbų išlaidų kompensavimo taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.1BD9C48E307E>
74. Kultūros ministerijos 2005 m. balandžio 20 d. įsakymas Nr. JV-158 „Dėl paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.03.01:2005 „Nekilnojamojo kultūros paveldo statinio tvarkomųjų statybos darbų projekto ar tvarkomųjų paveldosaugos darbų projekto paveldosaugos (specialiosios) ekspertizės

- atlikimo taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.255267?ifwid=-aor8dazao>
75. Kultūros ministerijos 2005 m. balandžio 20 d. įsakymas Nr. JV-159 „Dėl paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.02.01:2005 „Tvarkomųjų paveldosaugos darbų projektavimo sąlygų (laikinių apsaugos reglamentų) išdavimo taisyklės“ patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.677F455D3586>
76. Kultūros ministerijos 2005 m. balandžio 29 d. įsakymas Nr. JV-190 „Dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių pripažinimo saugomomis“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.255363>
77. Kultūros ministerijos 2005 m. birželio 30 d. įsakymas Nr. JV-318 „Dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objektų stebėsenos taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.259744/asr>
78. Kultūros ministerijos 2005 m. birželio 9 d. įsakymas Nr. JV-237 „Dėl valstybei ir savivaldybėms priklausančių kultūros paveldo objektų lankymo tipinių taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.257987?ifwid=rivwzvpvg>
79. Kultūros ministerijos 2005 m. birželio 9 d. įsakymas Nr. JV-238 „Dėl kompensacijos apskaičiavimo ir išmokėjimo už veiklos apribojimus skelbiamų saugomais nekilnojamojo kultūros paveldo objektų valdytojams taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3D2F934577F4>
80. Kultūros ministerijos 2005 m. birželio 9 d. įsakymas Nr. JV-239 „Dėl saugomų kultūros paveldo objektų užkonservavimo išlaidų kompensavimo jų valdytojams taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.257991/jiiEBkZAsr>
81. Kultūros ministerijos 2005 m. birželio 9 d. įsakymas Nr. JV-240 „Dėl kultūros paveldo objektų ar vietovių apžiūros, būklės fiksavimo ir tyrimo atlikimo užtikrinimo taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.257991/jiiEBkZAsr>
82. Kultūros ministerijos 2005 m. gegužės 10 d. įsakymas Nr. JV-200 „Dėl saugomų kultūros paveldo objektų, kuriems taikomas rezervinis režimas, sąrašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.02CFA2C2D561>
83. Kultūros ministerijos 2005 m. gegužės 11 d. įsakymas Nr. JV-205 „Dėl nekilnojamojo kultūros paveldo pažinimo sklaidos ir atgaivinimo projektų rėmimo valstybės biudžeto lėšomis taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8E747F03854A>
84. Kultūros ministerijos 2005 m. gegužės 9 d. įsakymas Nr. JV-199 „Dėl kultūros paveldo objekto būklės tikrinimo taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.256044/EaqsXLXgov>
85. Kultūros ministerijos 2005 m. gruodžio 5 d. įsakymas Nr. JV-627 „Dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsaugos sutarčių sudarymo taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.267473?ifwid=f4nne5v8a>
86. Kultūros ministerijos 2006 m. gegužės 4 d. įsakymas Nr. JV-183 „Dėl paveldo tvarkybos reglamentų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.275922>

87. Kultūros ministerijos 2007 m. birželio 4 d. įsakymas Nr.329 „Dėl paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.06.01:2007 „Kultūros paveldo tvarkybos darbų projektų rengimo taisyklės“ patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2BA68A14A39E>
88. Kultūros ministerijos 2007 m. lapkričio 26 d. įsakymas Nr. IV - 683 „Dėl paveldo tvarkybos reglamentų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.56B49B37DA86>
89. Kultūros ministerijos 2008 m. gegužės 19 d. įsakymas Nr. JV-266 „Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir kultūros paveldo statinių vertingųjų savybių restauratorių atestavimo nuostatų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.DB64EC66F18A>
90. Kultūros ministerijos 2008 m. lapkričio 13 d. įsakymas Nr. JV-556 „Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių išvežimo tarybos nuostatų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C08A393C0A4F>
91. Kultūros ministerijos 2008 m. lapkričio 19 d. įsakymas Nr. JV-578 „Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo komisijos nuostatų ir komisijos sudėties patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A17EDD157D4D>
92. Kultūros ministerijos 2009 m. balandžio 7 d. įsakymas JV-177 „Dėl Restauravimo tarybos nuostatų ir sudėties patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.B78D10E863F9>
93. Kultūros ministerijos 2009 m. birželio 30 d. įsakymas Nr. JV-331 „Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių tyrimo, konservavimo ir restauravimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.A03D8FBE724E>
94. Kultūros ministerijos 2009 m. gegužės 14 d. įsakymas Nr. JV-231 „Dėl kompensavimo kilnojamųjų kultūros vertybių savininkams tvarkos aprašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.344280/asr>
95. Kultūros ministerijos 2009 m. kovo 5 d. įsakymas Nr. JV-125 „Dėl Kilnojamosios kultūros vertybės apsaugos reglamento formos ir Kilnojamosios kultūros vertybės apsaugos reglamento pildymo ir išdavimo taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.339046?jfwid=1clcwotymf>
96. Kultūros ministerijos 2009 m. sausio 29 d. įsakymas Nr. JV-38 „Dėl juridinių asmenų, išskyrus muziejus, bibliotekas ir valstybines archyvų sistemas įstaigas, kilnojamųjų daiktų, turinčių kultūrinę vertę, įtraukimo į apskaitą tvarkos aprašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.DB7D72A07F96>
97. Kultūros ministerijos 2009 m. vasario 2 d. įsakymas Nr. JV-42 „Dėl siūlomų įrašyti į kultūros vertybių registrą kilnojamųjų daiktų vertinimo kriterijų aprašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.336952?jfwid=-l5uh8xc0t>
98. Kultūros ministerijos 2010 m. sausio 5 d. įsakymas Nr. JV-2 „Dėl Kilnojamosios kultūros vertybės paso formos ir Kilnojamosios kultūros vertybės paso pildymo taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C4DD7A66C45E>
99. Kultūros ministerijos 2010 m. vasario 24 d. įsakymas Nr. JV-130 „Dėl paveldo tvarkybos reglamentų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.DA115DC5824F>

100. Kultūros ministerijos 2011 m. birželio 15 d. įsakymas Nr. JV-446 „Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos akto formos patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2B23482796B8>
101. Kultūros ministerijos 2011 m. rugpjūčio 16 d. įsakymas Nr. JV-538 „Dėl Paveldo tvarkybos reglamento PTR 2.13.01:2011 „Archeologinio paveldo tvarkyba“ patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8B2A750536FF>
102. Kultūros ministerijos 2012 m. vasario 6 d. įsakymas Nr. JV-94 „Dėl Kultūros paveldo vietovių stebėsenos taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.30C8D207BC78>
103. Kultūros ministerijos 2013 m. rugpjūčio 20 d. įsakymas Nr. JV-607 „Dėl apsaugos techninių priemonių įrengimo ir neatidėliotinių saugojimo darbų sąrašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalActSearch>
104. Kultūros ministerijos 2013m. rugsėjo 25 d. įsakymas Nr. JV-663 „Dėl Paveldo tvarkybos reglamento PTR 3.08.01: 2013 „Tvarkybos darbų rūšys“ patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.COD9FA6F2971>
105. Kultūros ministerijos 2014 m. birželio 30 d. įsakymas Nr. JV-524 „Dėl Nekilnojamųjų ir kilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimo darbų finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/31e83e90012111e4bfca9cc6968de163>
106. Kultūros ministerijos 2014 m. gruodžio 18 d. įsakymas nr. JV-974 „Dėl Kultūros paveldo objektų individualių apsaugos reglamentų rengimo tvarkos aprašo patvirtinimo„. Prieiga per internetą:<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/bf35db4186c311e481c9c95e73113964>
107. Kultūros ministerijos 2014 m. gruodžio 18 d. įsakymas nr. JV-975 „Dėl specialiųjų paveldosaugos reikalavimų (laikinių apsaugos reglamentų) turinio ir išdavimo tvarkos aprašo patvirtinimo„. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a1425f50878111e4a98a9f2247652cf4>
108. Kultūros ministerijos 2014 m. lapkričio 5 d. įsakymas nr. JV-783 „Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005-05-11 įsakymo nr. JV-205 „Dėl nekilnojamojo kultūros paveldo pažinimo sklaidos ir atgaivinimo projektų rėmimo valstybės biudžeto lėšomis taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo„. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/62fa9e1068d211e4b6b89037654e22b1>
109. Kultūros ministerijos 2014 m. lapkričio 5 d. įsakymas nr. JV-785 „Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2009-05-14 įsakymo nr. JV-231 „Dėl kompensavimo kilnojamųjų kultūros vertybių savininkams tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“. Prieiga per internetą: http://www.kpd.lt/uploads/Kompensavimas/Kompensavimo%20kilnojamuju%20KV%20pakeitimai_KM%20IV-785_2014-11-05.pdf
110. Kultūros ministerijos 2014 m. liepos 18 d. įsakymas Nr. JV-559 „Dėl Nekilnojamųjų ir kilnojamųjų kultūros vertybių išsaugojimo darbų pagal Lietuvos Respublikos ir Šventojo Sosto sutarties dėl bendradarbiavimo švietimo ir kultūros srityje (paveldotvarkos) programos finansavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/92a094d00e11e48595a3375cdcc8a3/asr>
111. Kultūros ministerijos 2014 m. vasario 28 d. įsakymas Nr. JV-138 „Kultūros paveldo vietovės apžiūros akto formos ir jos pildymo taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/02e03c40b0a111e3bf53dc70cf7669d9?fwid=rivwzvpvg>

112. Kultūros ministerijos 2015 m. lapkričio 3 d. įsakymas Nr. JV-750 „Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos 2016 - 2020 metų programos patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5ca5f18088b711e5bca4ce385a9b7048?fwid=rivwzvpvg>
113. Kultūros ministerijos 2015 m. rugsėjo 1 d. įsakymas Nr. JV-565 „Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių vertinimo komisijos nuostatų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/67362c30566411e5a9129f08109b20ec>
114. Kultūros ministerijos 2018 m. gegužės 2 d. įsakymas Nr. JV-354 „Dėl Užsienio valstybėms reikšmingo nekilnojamojo kultūros paveldo, esančio Lietuvos Respublikoje, tvarkymo taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/cf32064010a111e6aa14e8b63147ee94>
115. Kultūros ministerijos 2005 m. birželio 22 d. įsakymas Nr. JV-259 „Dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių atskleidimui reikalingų tyrimų duomenų apimties aprašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.259003?fwid=7cihrz5z>
116. Kultūros ministro 2015 m. rugsėjo 11 d. įsakymas Nr. JV-594 „Dėl Architektūros ir dizaino plėtros gairių patvirtinimo“.
117. Kultūros paminklai / 20. Mokslinių straipsnių rinkinys. 2016, Vaida Almonaitė – Navickienė: Visuomeniniai XX a. modernizmo statiniai Lietuvoje: vertės problemos. Prieiga per internetą: http://www.paveldas.lt/uploads/Products/product_85/mak-11_1503080440.pdf
118. Kultūros paminklai / 20. Mokslinių straipsnių rinkinys. 2016, Vaida Ščiglienė: Įpaveldinimo praktika Lietuvoje: ypatumai ir naujos galimybės. Prieiga per internetą: http://www.paveldas.lt/uploads/Products/product_85/mak-11_1503080440.pdf
119. Kultūros paminklai / 20. Mokslinių straipsnių rinkinys. 2016. Prieiga per internetą: http://www.paveldas.lt/uploads/Products/product_85/mak-11_1503080440.pdf
120. Kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenys. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija. Prieiga per internetą: <https://lrmk.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/kulturos-paveldo-apsauga/kulturos-paveldo-apsaugos-institucines-pertvarkos-metmenys>
121. Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, Vertinimo tarybų darbotvarkė, Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos (I) 2019-07-11 posėdžių nutarimai. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/news/4180/382/Nekilnojamojo-kulturos-paveldo-vertinimo-tarybos-I-2019-07-11-posedziai/d,pagrindinis.html>
122. Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos, Vertinimo tarybų darbotvarkė, Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos (I) 2019-07-16 posėdžiai. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/news/4188/382/Nekilnojamojo-kulturos-paveldo-vertinimo-tarybos-I-2019-07-16-posedziai/d,pagrindinis.html>
123. Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Apie mus. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/lt/pagrindinis-menu/struktura-ir-kontaktai/apie-mus.html>
124. Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Apskaitos, paveldotvarkos planavimo skyrius. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/lt/pagrindinis-menu/veikla/nuostatai/apskaitos-paveldotvarkos-planavimo-skyriaus-nuostatai.html>
125. Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Juridinio skyriaus nuostatai. Prieiga per internetą: http://www.kpd.lt/uploads/nuostatai/SKMBT_C25014071413530.pdf
126. Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Karštoji linija. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/lt/pagrindinis-menu/struktura-ir-kontaktai/karstoji-linija.html>

127. Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Keturios Lietuvos institucijos sutelks jėgas saugant povandeninį kultūros paveldą. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/news/3881/158/Keturios-Lietuvos-institucijos-sutelks-jegas-saugant-povandenini-kulturos-pavelda.html>
128. Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Kontrolės skyriaus nuostatai. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/lt/pagrindinis-menui/veikla/nuostatai/kontroles-skyriaus-nuostatai.html>
129. Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos administracinės paslaugos (Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsaugos sutarčių sudarymas) teikimo aprašymas. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/uploads/Paslaugos/AP5.pdf>
130. Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Paslaugos. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/lt/pagrindinis-menui/paslaugos.html>
131. Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Registro tvarkymo, viešųjų ryšių ir edukacijos skyriaus nuostatai. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/lt/pagrindinis-menui/veikla/nuostatai/registro-tvarkymo-viesuju-rysiu-ir-edukacijos-skyriaus-nuostatai.html>
132. Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Struktūra. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/lt/pagrindinis-menui/struktura-ir-kontaktai/struktura.html>
133. Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Struktūra. Teritorinių skyrių nuostatai. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/lt/pagrindinis-menui/struktura-ir-kontaktai/struktura.html>
134. Kultūros paveldo departamentas. Tarptautinės paveldosaugos konvencijos ir pagrindinės temos: dabartis ir perspektyvos. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/tarptautines-paveldosaugos-konvencijos-ir-pagrindines-temos-dabartis-ir-perspektyvos/>
135. Kultūros paveldo departamento 2006 m. kovo 23 d. įsakymas Nr.107 „Dėl Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Mokslinės archeologijos komisijos nuostatų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.273191>
136. Kultūros paveldo departamento 2011 m. balandžio 11 d. įsakymas Nr. Į-103 „Dėl Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos valstybės tarnautojų, priimančių sprendimus, galimų viešųjų ir privačių interesų konfliktų išvengimo prevencijos“. Prieiga per internetą: <http://testinis.kpd.lt/lt/node/1585>
137. Kultūros paveldo departamento 2011 m. liepos 11 d. įsakymas Nr. Į-230 „Dėl nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos akto formos pildymo aprašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.404018?jfwid=nz8qn8i35>
138. Kultūros paveldo departamento 2012 m. spalio 11 d. įsakymas Nr. Į-361 „Dėl taikomųjų nekilnojamojo kultūros paveldo tyrimų ataskaitos formos ir turinio reikalavimų aprašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.435673?jfwid=14f2288k3m>
139. Kultūros paveldo departamento 2013 m. liepos 15 d. įsakymas Nr. Į-221 „Dėl Leidimų atlikti archeologinius tyrimus išdavimo tvarkos aprašo ir Leidimo atlikti archeologinius tyrimus formos patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.453453>
140. Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos direktoriaus 2006 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. Į-107 patvirtinti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Mokslinės archeologijos komisijos nuostatai, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018-09-18. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.273191/asr>

141. Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos direktoriaus 2015 m. gegužės 6 d. įsakymas dėl Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos pirmosios nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos sudarymo. Prieiga per internetą: http://www.kpd.lt/news/2749/383/2015-m-geguzes-6-d-isakymas-Nr-i-112-Del-Kulturos-paveldo-departamento-prie-Kulturos-ministerijos-pirmosios-nekilnojamojo-kulturos-paveldo-vertinimo-tarybos-sudarymo/d_pagrindinis.html
142. Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos nuostatai. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/uploads/nuostatai/KPD%20nuostatai.pdf>
143. Kultūros paveldo departamento direktoriaus 2019 m. spalio 17 d. įsakymas Nr. Į-279 „Dėl Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos sudaromų nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų nuostatų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5e3d4570f0c811e99681cd81dcdca52c>
144. Kultūros paveldo tvarkybos reglamentų ir statybos techninių reglamentų tarpusavio suderinamumo analizės ataskaita. Prieiga per internetą: <http://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2017/08/Galutine-PTR-ir-STR-tarpusavio-suderinamumo-analiz%C4%97-Kult%C5%ABros-ministerija-20160906-CEE-v2.pdf>
145. Land use and Building Act. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990132>
146. Latvijas Republikas tiesību akti. Law on Preservation and Protection of the Historic Centre of Riga. Transitional Provisions. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/ta/en/id/76001-law-on-preservation-and-protection-of-the-historic-centre-of-riga>
147. Latvijas Republikas tiesību akti. Rīgas vēsturiskā centra saglabāšanas un aizsardzības likums. 2018-10-18 versija. Prieiga per internetą: <https://likumi.lv/doc.php?id=76001>
148. Law on restricting exports of cultural goods. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160933>
149. Law on the National Board of Antiquities. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2004/20040282>
150. Law on the protection on the building heritage. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498>
151. Légifrance, le service public de la diffusion du droit. Legislative part. Version in force on April 19, 2019. Prieiga per internetą: https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=2476907D094B18D3B146D98F36BFCFE9.tplgfr29s_2?idSectionTA=LEGISCTA000006108728&cidTexte=LEGITEXT000006074236&dateTexte=20190419
152. Légifrance, le service public de la diffusion du droit. Legislative part. Chapter 1: Institutions. Prieiga per internetą: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?idArticle=LEGIARTI000037290259&idSectionTA=LEGISCTA000032860352&cidTexte=LEGITEXT000006074236&dateTexte=20190419>
153. Légifrance, le service public de la diffusion du droit. Legislative part. Section 4: Surroundings. Prieiga per internetą: https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=6E8381E3EA5E0999DFB76F3CC7239050.tplgfr29s_2?idSectionTA=LEGISCTA000033033342&cidTexte=LEGITEXT000006074236&dateTexte=20190419
154. Légifrance, le service public de la diffusion du droit. Legislative Section 2: Role of local authorities. Prieiga per internetą: https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=34EB7242B96211019850FB0A4FB24980.tplgfr28s_3?idSectionTA=LEGISCTA000006177310&cidTexte=LEGITEXT000006074236&dateTexte=20190509

155. Légifrance, le service public de la diffusion du droit. Regulatory part. Subsection 2: Work on a classified building. Prieiga per internetą: https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?sessionId=C2B6B680B3A0B24CBB37D8BD87AE1D2B.tplgfr28s_3?idSectionTA=LEGISCTA000024241949&cidTexte=LEGITEXT000006074236&dateTexte=20190509
156. Library of Congress. Digital Legal Deposit: France. Prieiga per internetą: <https://www.loc.gov/law/help/digital-legal-deposit/france.php>
157. Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos sekretoriato 2016 m. balandžio 1 d. raštas Nr. 4S-65 dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 9 ir 17 straipsnių pataisos.
158. Lietuvos paslaugų katalogas. Prieiga per internetą: <https://www.lietuva.gov.lt/lt/-82.html?page=1&ipp=10&language=lt&pr=518#>
159. Lietuvos Respublikos 1990 m. liepos 30 d. įstatymas Nr. I-433 „Dėl Lietuvos Respublikos istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymo kai kurių straipsnių pakeitimo ir papildymo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.431?ifwid=q8i88m7jz>
160. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo tvarkos įstatymas. Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. birželio 25 d. Nr. XII-1869. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/4ebe66c0262311e5bf92d6af3f6a2e8b/asr>
161. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos rėmimo programos įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 2000 m. spalio 12 d. Nr. VIII-2025, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2019 m. gegužės 1 d. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.111851/asr>
162. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. Viešosios konsultacijos. Prieiga per internetą: <https://am.lrv.lt/lt/teisine-informacija/viesosios-konsultacijos>
163. Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2010 m. rugsėjo 21 d. įsakymas Nr. D1-787 dėl Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2002 m. liepos 23 d. įsakymo Nr. 377 „Dėl Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D92B11E71A89/asr>
164. Lietuvos Respublikos apskrities valdymo įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 1994 m. gruodžio 15 d. Nr. I-707. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15139/ivSAPyElua?ifwid=-hok3it6jz>
165. Lietuvos Respublikos Bendrojo plano esamos būklės analizė. Prieiga per internetą: https://drive.google.com/file/d/11PzfeiUbyC3USRVWYgtCiAk4ID_vcm/view
166. Lietuvos Respublikos dokumentų ir archyvų įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. gruodžio 5 d. Nr. I-1115. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.23066?ifwid=1cxj6g013w>
167. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo įgyvendinimo“, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. sausio 17 d. Nr. I-761. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15193?ifwid=1cxj6g015b>
168. Lietuvos Respublikos įstatymas dėl 1985 metų Europos architektūros paveldo apsaugos konvencijos ratifikavimo. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.89915?ifwid=rivwzvpvg>

169. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. sausio 23 d. Nr. I-1179. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349?jfwid=nz8qn7bo5>
170. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo nauja redakcija. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.24349/asr>
171. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 1, 2, 9, 23, 24, 26 straipsnių pakeitimo ir papildymo, 25 straipsnio pripažinimo netekusiu galios bei įstatymo papildymo priedu įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.197712?jfwid=-td2hes5oh>
172. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 2, 3, 13, 14, 24 straipsnių, įstatymo priedo pakeitimo bei papildymo ir 14 straipsnio 9 dalies pripažinimo netekusia galios įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.232346?jfwid=-td2hes5oh>
173. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 7, 9, 14, 15, 18, 23, 24 straipsnių pakeitimo ir 8 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.245853?jfwid=-td2hes5oh>
174. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 7, 11, 14 straipsnių pakeitimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.41494?jfwid=-td2hes5oh>
175. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 9, 21, 23 straipsnių pakeitimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.45117?jfwid=-td2hes5oh>
176. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 27 straipsnio pakeitimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.140225?jfwid=-td2hes5oh>
177. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.324512?jfwid=-hok3it9iq>
178. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo Nr. I-1179 2, 13 ir 16 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 13-1 straipsniu įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c38880b06b3111e48710f0162bf7b9c5?jfwid=-hok3it9iq>
179. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo Nr. I-1179 2, 11, 13, 14, 16, 17, 18 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/f7e27970a74711e68987e8320e9a5185?jfwid=-hok3it9iq>
180. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 1, 4, 6, 11, 12, 13, 16, 18 straipsnių ir septintojo skirsnio pavadinimo pakeitimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.371165?jfwid=-hok3it9iq>
181. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 4, 6, 7, 11, 12, 13, 14, 16 ir 17 straipsnių pakeitimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.423040?jfwid=-hok3it9iq>
182. Lietuvos Respublikos Konstitucija, priimta Lietuvos Respublikos piliečių 1992 m. spalio 25 d. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.47BB952431DA>

183. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo 1995 m. spalio 17 d. nutarimas. Prieiga per internetą: <https://www.lrkt.lt/lt/teismo-aktai/paieska/135/ta434/content>
184. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. kovo 16 d. nutarimas; 2005 m. gegužės 13 d. nutarimas.
185. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija. Kultūros paveldo objektų valdytojų ir tvarkybos darbų projektų rengėjų nuomonės apie kultūros paveldo apsaugos paslaugų kokybės pokyčius tyrimas, 2017 m. Prieiga per internetą: <http://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Kult%C5%ABros%20paveldo%20objekt%C5%B3%20valdytoj%C5%B3%20ir%20tvarkybos%20darb%C5%B3%20projekt%C5%B3%20reng%C4%97j%C5%B3%20nuomon%C4%97s%20apie%20kult%C5%ABros%20paveldo%20apsaugos%20paslaug%C5%B3%20kokyb%C4%97s%20poky%C4%8Dius%20tyrimas%20.pdf>
186. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos Kultūros paveldo politikos grupės nuostatai. Prieiga per internetą: <https://lrkm.lrv.lt/lt//struktura-ir-kontaktai/kontaktai>
187. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos nuostatai. Prieiga per internetą: <https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/LRKM%20NUOSTATAI.pdf>
188. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos parengto Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl valstybės įmonės „Lietuvos paminklai“ pertvarkymo“ projektas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/e87c1f80a92a11e9aab6d8dd69c6da66?jfwid=-wwk4oqcfp>
189. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. birželio 29 d. įsakymas Nr. JV-310 „Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimo taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.259742>
190. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. birželio 9 d. įsakymu Nr. JV-241 patvirtintos Atlyginimo už visuomenės poreikiams paimtus lobius taisyklės. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.257997?jfwid=-g0zrzo37g>
191. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. vasario 25 d. įsakymu Nr. JV-66 patvirtintos Archeologinio paveldo objekte tyrimų metu rastų radinių perdavimo muziejams taisyklės, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018-12-07. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.251664/asr>
192. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. vasario 25 d. įsakymas dėl Archeologinio paveldo objekte tyrimų metu rastų radinių perdavimo muziejams taisyklių patvirtinimo, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018-12-07. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.251664/asr>
193. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2011 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. JV-538 patvirtintas Paveldo tvarkybos reglamentas PTR 2.13.01:2011 „Archeologinio paveldo tvarkyba“, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2018-05-30. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.405666/asr>
194. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2012 m. lapkričio 16 d. įsakymu Nr. JV-811 patvirtintos nacionalinės kultūros paveldo apsaugos politikos gairės. Prieiga per internetą: [http://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Nac_%20kult%C5%ABros%20paveldo%20apsaugos%20politikos%20gair%C4%97s\(1\).pdf](http://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/Nac_%20kult%C5%ABros%20paveldo%20apsaugos%20politikos%20gair%C4%97s(1).pdf)
195. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2013 m. vasario 5 d. įsakymas Nr. JV-77 dėl Vilniaus istorinio centro, įrašyto į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą, išskirtinės visuotinės vertės išsaugojimo ir tausojamojo naudojimo priežiūros komisijos sudarymo. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.CA22B5DB7970/asr>

196. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2015 m. kovo 4 d. įsakymas Nr. JV-153 „Dėl skaitmeninio kultūros paveldo aktualinimo ir išsaugojimo 2015-2020 metų programos patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <http://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/LR%20KULTUROS%20MINISTRO%20ISAKYMAS%202015%2003%2004%20NR%20IV%20153%20DEL%20PROGRAMOS%20PATVIRTINIMO.pdf>
197. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2016 m. lapkričio 18 d. įsakymas Nr. JV-892 dėl Vilniaus istorinio centro išskirtinės visuotinės vertės priežiūros komisijos nuostatų patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/1bf23dd0b23511e6aae49c0b9525cbbb/asr>
198. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2017 m. rugsėjo 19 d. įsakymu Nr. JV-948 patvirtintas Valstybės ir savivaldybių įstaigų kultūros ir meno darbuotojų veiklos vertinimo tvarkos aprašas „Pavyzdinis kultūros ir meno darbuotojų pareigybių sąrašas“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/06435ff09d7611e796fec328fe7809de?positionInSearchResults=13&searchModelUUID=5506ab5d-f091-4586-b057-6e6cd608f5d1>
199. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2018 m. spalio 11 d. įsakymas Nr. JV-736 „Dėl Darbo grupės sudarymo“. Prieiga per internetą: <https://lrkm.lrv.lt/uploads/lrkm/documents/files/%C4%AEsakymas%20d%C4%97l%20darbo%20grup%C4%97s%20sudarymo.pdf>
200. Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2019 m. spalio 11 d. įsakymas Nr. JV-653 „Dėl Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ekspertų komisijos sudėties patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/4ca716d2eeb911e99ab7ff5a9ea34fcc?jfwid=ouo0hruq2>
201. Lietuvos Respublikos kultūros ministro ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2018 m. liepos 13 d. įsakymas Nr. JV-572/V-650 dėl Kultūros paso koncepcijos patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/84c5f8208a5511e8adc2b65cf0f647e0>
202. Lietuvos Respublikos Kultūros paveldo inspekcijos laikinasis įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos - Atkuriamojo Seimo 1990 m. liepos 30 d. Nr. I-432. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.430?jfwid=-l5uh8x9o2>
203. Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. birželio 8 d. Nr. I-930. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.18317/asr>
204. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 19 d. Nr. VIII-49. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.34169/xwtBHggYCc>
205. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 1, 2, 5, 14, 22 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.320410?jfwid=-td2heuc7e>
206. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 1994 m. gruodžio 22 d. Nr. I-733. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165/CamRFWYVIm?jfwid=rivwzvvpvg>
207. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 2, 5, 6, 8, 11, 14, 19, 21, 22, 23, 27, 29, 30, 31 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 31-1, 31-2, 31-3, 31-4, 31-5, 31-6, 31-7 straipsniais įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.437383?jfwid=-td2heuc7e>

208. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 7 ir 10 straipsnių pakeitimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a1aab6b2617f11e7a53b83ca0142260e?jfwid=-td2hettwg>
209. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 2, 5, 8, 18, 22, 23 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 23-1 straipsniu įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/47a84f92450311e68f45bcf65e0a17ee?jfwid=-td2hettwg>
210. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 5 ir 8 straipsnių pakeitimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/dbab6b52ff6e11e89b04a534c5aaf5ce?jfwid=-td2hettwg>
211. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 5 straipsnio pakeitimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ddf6590285f211e98a8298567570d639?jfwid=-td2hettwg>
212. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 5 straipsnio pakeitimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.302007?jfwid=-td2heuc7e>
213. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 1, 2, 5, 14, 22 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.320410?jfwid=-td2heuc7e>
214. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo 5, 8, 19, 22 straipsnių pakeitimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.457913?jfwid=-td2heuc7e>
215. Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo Nr. I-733 2, 14 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 18¹ straipsniu įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/18c78130a6ff11e9aabb6d8dd69c6da66?jfwid=-yezg5ek07>
216. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo įstatymas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Seimo 1994 m. gruodžio 22 d. Nr. I-733 (suvestinė redakcija 2005-04-20–2007-07-18). Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9BC8AEE9D9F8/TAIS_243361
217. Lietuvos Respublikos Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 1994 m. gruodžio 22 d. Nr. I-733. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.15165?jfwid=rivwzvpvg>
218. Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 4 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.37505?jfwid=rivwzvpvg>
219. Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 6, 23 straipsnių pakeitimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.44933?jfwid=rivwzvpvg>
220. Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo 21, 22 ir 23 straipsnių pakeitimo įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.170285?jfwid=rivwzvpvg>

221. Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas, prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.203933?jfwid=rivwzvpgv>
222. Lietuvos Respublikos planuojamos ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. rugpjūčio 15 d. Nr. I-1495. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.0539E2FEB29E/ChVziSUVex>
223. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. lapkričio 9 d. Nr. I-301. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FF1083B528B7/asr>
224. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. lapkričio 9 d. Nr. I-301, aktuali suvestinė redakcija 2019-05-01 – 2019-12-31. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5627/asr>
225. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymo Nr. I-301 23, 28 ir 28¹ straipsnių pakeitimo įstatymas, 2019 m. balandžio 26 d. Nr. XIII-2095. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/8883c2e0681111e99684a7f33a9827ac?jfwid=1cxj6fzwqp>
226. Lietuvos Respublikos savivaldybių administracinės priežiūros įstatymas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.56962/asr>
227. Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. gegužės 28 d. nutarimu Nr. IX-907 patvirtinta Nacionalinio saugumo strategija, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017-01-26. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.2627131DA3D2/asr>
228. Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. lapkričio 12 d., nutarimas Nr. IX-1187 „Dėl Valstybės ilgalaikės raidos strategijos“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.193888>
229. Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. birželio 30 d. nutarimas Nr. XI-977 „Dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.9BE55C402B71>
230. Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. XI-2015 „Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425517>
231. Lietuvos Respublikos Seimo 2016 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. XIII-82 patvirtinta Septynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/886c7282c12811e682539852a4b72dd4?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=1363e857-8fa3-478c-b09d-8b4f23b7af2d>
232. Lietuvos Respublikos Seimo nario Mindaugo Puidoko 2018 m. rugpjūčio 24 d. raštas Nr. SN-S-27 dėl pasirengimo stadijos ratifikuoti Europos Tarybos pagrindinę konvenciją dėl kultūros paveldo vertės visuomenei (Faro konvencija)
233. Lietuvos Respublikos Seimo rezoliucija dėl Lietuvos prisijungimo prie Europos Tarybos Kultūros paveldo vertės visuomenei pagrindų konvencijos (Faro konvencijos), 2017 m. lapkričio 14 d. Nr. XIII-725. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/df1af4a2cad511e782d4fd2c44cc67af>
234. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba. Išvada dėl korupcijos rizikos analizės kultūros paveldo departamento veiklos srityse. Prieiga per internetą: https://www.stt.lt/documents/kra_2018/KRA_Paveldo_dep.docx

235. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos 2018 metų rizikos analizės, Kultūros paveldo departamente. Prieiga per internetą: <https://www.stt.lt/lt/menu/korupcijos-prevensija/korupcijos-rizikos-analize/2018-metu-rizikos-analizes/>
236. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. gruodžio 12 d. Nr. I-1120. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.26B563184529/asr>
237. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo Nr. I-1120 30 straipsnio pakeitimo įstatymas, 2019 m. balandžio 26 d. Nr. XIII-2097. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1ba97063681211e99684a7f33a9827ac?jfwid=1cxj6fzx2r>
238. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymas, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2017-01-01, prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.5756AB4F657E/asr>
239. Lietuvos Respublikos UNESCO Pasaulio paveldo sąrašė esančių objektų apsaugos Lietuvoje įstatymo koncepcija. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.8AAFEF4268E8>
240. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijos 2016 m. balandžio 21 d. išaiškinimas Nr. (22.21)3-2118 dėl UNESCO pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos teisinio galiojimo Lietuvoje
241. Lietuvos Respublikos Valstybinė kultūros paveldo komisija. 2014 metų veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: https://vkpk.lt/wp-content/uploads/2017/06/2014_ataskaita.pdf
242. Lietuvos Respublikos Valstybinė kultūros paveldo komisijos 2018 m. rugsėjo 28 d. sprendimas Nr. S-8(6.2.255) dėl UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/b57eb0f0c6fb11e8bf37fd1541d65f38>
243. Lietuvos Respublikos Valstybinės kultūros komisijos sprendimas dėl Jungtinių Tautų Organizacijos Europos Ekonominės Komisijos konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkos klausimais (Orhuso konvencijos) ir Europos Bendrijos vardu ją patvirtinančių reglamentų įgyvendinimo Lietuvoje. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EB437FAC305E>
244. Lietuvos Respublikos Valstybinės kultūros paveldo komisijos 2017 m. kovo 31 d. sprendimas Nr. S-5(6.2.-214) dėl Europos architektūros paveldo apsaugos konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a30c31001a3a11e79f4996496b137f39?jfwid=-yezg5en6w>
245. Lietuvos Respublikos Valstybinės kultūros paveldo komisijos 2018 m. birželio 29 d. nutarimas Nr. N- 6 „Dėl kultūros paveldo apsaugos institucinės pertvarkos metmenų“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/c9b9c6a07f6511e8ae2bfd1913d66d57>
246. Lietuvos Respublikos Valstybinės kultūros paveldo komisijos įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 2004 m. rugsėjo 28 d. Nr. IX-2453. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.243076?jfwid=q8i88mfh0>
247. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 1999 m. birželio 17 d. Nr. VIII-1234. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.OBDFFD850A66/asr>
248. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, priimtas 1994 m. liepos 7 d. Nr. I-533. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.DOCD0966D67F/PyrxXNToSs>

249. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. gegužės 24 d. nutarimas Nr. 176 dėl Paminklotvarkos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės steigimo. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.3F3C4ECA649C>
250. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. rugpjūčio 14 d. nutarimas Nr. 328 „Dėl Paminklotvarkos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės laikinųjų nuostatų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.4167?jfwid=-td2hf0136>
251. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. balandžio 7 d. nutarimas Nr. 256 „Dėl buvusių dvarų sodybų - istorijos ir kultūros paminklų išsaugojimo principų atstatant nuosavybės teises, vykdant privatizavimą ir žemės reformą“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.6569?jfwid=5sjolg1gc>
252. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 12 d. nutarimas Nr. 343 „Dėl specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.6655?faces-redirect=true>
253. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. gegužės 27 d. nutarimas Nr. 369 „Dėl buvusių dvarų ir palivarkų paminklinių sodybų apsaugos“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.7967?jfwid=5sjolg1gc>
254. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. rugsėjo 18 d. nutarimas Nr. 1079 „Dėl visuomenės dalyvavimo teritorijų planavimo procese nuostatų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.31087?faces-redirect=true>
255. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. gegužės 19 d. nutarimas Nr. 612 „Dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių paskelbimo kultūros paminklais“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.56552?jfwid=-m92g8j4nw>
256. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. rugpjūčio 11 d. nutarimas Nr. 1020 „Dėl Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos nuostatų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.60977?xvbeSpKITj>
257. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. rugsėjo 29 d. nutarimas Nr. 1073 „Dėl pagrindinės žemės naudojimo paskirties ir būdo nustatymo ir keitimo tvarkos bei sąlygų aprašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.87214?ndaKBvqbBp>
258. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. balandžio 4 d. nutarimas Nr. 388 „Dėl Trakų istorinio nacionalinio parko nuostatų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.98629?jfwid=rivwzvpvg>
259. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. kovo 13 d. nutarimas Nr. 288 „Dėl kultūros paveldosaugos sistemos pertvarkymo koncepcijos“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.6E678AD7EC6C>
260. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 5 d. nutarimas Nr. 1745 „Dėl valstybinio Kernavės kultūrinio rezervato nuostatų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <http://testinis.kpd.lt/lt/node/320>
261. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. liepos 11 d. nutarimas Nr. 1111 „Dėl Vilniaus pilių valstybinio kultūrinio rezervato nuostatų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.171163/FvPvzTDRU>

262. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 31 d. nutarimas Nr.152 „Dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių atskirų grupių tipinių apsaugos reglamentų patvirtinimo“. Prieiga per internetą:<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.159431?jfwid=-19kda1iupr>
263. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 9 d. nutarimas Nr. 1572 „Dėl licencijų prekiauti antikvariniais daiktais išdavimo taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą:<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.159431?jfwid=-19kda1iupr>
264. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. lapkričio 27 d. nutarimas Nr. 1480 „Dėl prekybos antikvariniais daiktais taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą:<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.222289/giTOblgdfa>
265. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimas Nr. 1160 „Dėl Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo“. Prieiga per internetą:<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.217644/oCOMukQsXQ>
266. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. rugsėjo 11 d. nutarimu Nr. 1160 patvirtinta Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2011-04-08, Kultūros savitumo išsaugojimas. Prieiga per internetą: https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.EAC62D7F8C15/TAIS_396083
267. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. lapkričio 9 d. nutarimas Nr.1424 „Dėl kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų išvežimo iš Lietuvos Respublikos taisyklių ir kilnojamųjų kultūros vertybių ir antikvarinių daiktų, kuriuos išvežant iš Lietuvos Respublikos būtina turėti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos leidimą, sąrašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.245034/PfjJobHtZ>
268. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 18 d. nutarimas Nr. 967 „Dėl planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą:<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.239479/nlUAIQjLXr>
269. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas Nr. 996 „Dėl Saugomų teritorijų tipinių apsaugos reglamentų patvirtinimo“. Prieiga per internetą:<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.239586>
270. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 31 d. nutarimas Nr.1107 „Dėl neteisėtai iš Europos Sąjungos valstybės narės teritorijos išvežtų kultūros objektų grąžinimo taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą:<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.240578/YajvobNwsk>
271. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 25 d. nutarimas Nr. 933 „Dėl Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo koncepcijos patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.260975/asr>
272. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 29 d. nutarimas Nr. 1053 „Dėl kultūros vertybių registro įsteigimo ir kultūros vertybių registro nuostatų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.262754?jfwid=tu0odnzh1>
273. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 30 d. nutarimu Nr. 1086 patvirtinti Kultūrinių draustinių nuostatai. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.285528>
274. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. birželio 19 d. nutarimas Nr.659 „Dėl valstybinės reikšmės istorijos, archeologijos ir kultūros objektų sąrašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.301395?jfwid=-2icx9ewbj>

275. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 8 d. nutarimas Nr. 842 „Dėl Jono Pauliaus II piligrimų kelio kūrimo ir jo objektų pritaikymo piligrimų ir turizmo reikmėms 2007–2013 metų programos patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.303150/PAKbbtAoDT>
276. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. vasario 7 d. nutarimas Nr.193 „Dėl išskirtinę kultūrinę vertę turinčių nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ir pastatų ir patalpų, skirtų saugoti ir eksponuoti kilnojamasias kultūros vertybes, sąrašų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.292439?jfwid=-2y4hh7xj1>
277. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. lapkričio 19 d. nutarimas Nr. 1207 „Dėl Lietuvos Respublikos žmonių palaikų laidojimo įstatymo įgyvendinamųjų teisės aktų patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.331689?faces-redirect=true>
278. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. birželio 17 d. nutarimas Nr. 635 „Antikvarinių daiktų, turinčių kultūrinę vertę, kuriems neišduodamas leidimas negražinamai išvežti, išpirkimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.347334?jfwid=f4nne65ji>
279. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. 493 „Dėl Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategijos patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.077D07A447E9/asr>
280. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 19 d. nutarimas Nr. 544 „Dėl institucijų, atsakingų už UNESCO pasaulio paveldo sąraše esančių objektų apsaugą Lietuvoje, paskyrimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.372888>
281. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2010 m. gegužės 4 d. nutarimas Nr. 511 „Dėl institucijų atliekamų priežiūros funkcijų optimizavimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.371566?jfwid=fhhu5miyu>
282. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimas Nr. 1482 „Dėl 2014–2020 metų Nacionalinės pažangos programos patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.439028>
283. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. lapkričio 5 d. nutarimas Nr. 1025 „Dėl kultūros paveldo objektų ir vietovių apsaugos zonų nustatymo taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.459712?jfwid=rivwzvpvg>
284. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2015 m. gruodžio 23 d. nutarimas Nr. 1389 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. lapkričio 19 d. nutarimo Nr. 1207 „Dėl Lietuvos Respublikos žmonių palaikų laidojimo įstatymo įgyvendinamųjų teisės aktų patvirtinimo“ pakeitimo“.
285. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo planas, galiojanti suvestinė redakcija nuo 2019-09-28. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2389544007bf11e79ba1ee3112ade9bc/asr>
286. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. birželio 26 d. nutarimas Nr. 655 „Dėl Lietuvos kultūros politikos strategijos patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6aa23a109d4d11e9878fc525390407ce>

287. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. birželio 26 d. nutarimu Nr. 665 patvirtinta Lietuvos kultūros politikos strategija. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6aa23a109d4d11e9878fc525390407ce>
288. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos strateginio valdymo įstatymo projekto ir su juo susijusių įstatymų projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ projektas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/c5495824758111e99ceae2890faa4193?jfwid=140jhqhg9w>
289. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos kultūros politikos strategijos „Kultūra 2030“ patvirtinimo“ projektas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/8e579f21682011e99684a7f33a9827ac?positionInSearchResult=s=2&searchModelUUID=131d4532-0798-4e48-bb86-10e0decabc58a>
290. Lietuvos savivaldybių asociacija. Savivaldybės nepritaria kultūros paveldo apsaugos srities reformai. Prieiga per internetą: <http://www.lsa.lt/naujienos/2018/06/12/savivaldybes-nepritaria-kulturos-paveldo-apsaugos-srities-reformai/>
291. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas aplinkos apsaugos srityje, apibendrinimas. Prieiga per internetą: <https://www.lvat.lt/data/public/uploads/2018/01/lvat-biuletinis-nr.-28-apibendrinimas.pdf>
292. Lietuvos TSR istorijos ir kultūros paminklų apsaugos ir naudojimo įstatymas, priimtas Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos 1977 m. gruodžio 22 d. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c50a49405a7411e5a9129f08109b20ec?jfwid=q8i88m7i7>
293. LRBP esamos būklės analizė, 2.3 Kultūros ištekliai. Prieiga per internetą: <http://www.bendrasisplanas.lt/esamos-bukles-analize-2/>
294. Ministry of Culture Open. House. Prieiga per internetą: <https://www.pop.culture.gouv.fr/notice/merimee/PA00090864>
295. Museovirasto. KULTTUURIYMPÄRISTÖN PALVELUIKKUNA, RAKENNUSPERINTÖ. Prieiga per internetą: https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/rapea/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=200247
296. Museums and cultural heritage. Prieiga per internetą: <https://minedu.fi/en/museums-and-cultural-heritage>
297. Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos nuostatai. Prieiga per internetą: http://www.panevezys.lt/lt/struktura-ir-kontaktai_144/komisijos-darbo-grupes-komitetai/sudarytos-tarybos-sprendimu/nekilnojamojo-kulturos-paveldo-.html
298. Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvencija 2003 m. spalio 17 d., Paryžius MISC/2003/CLT/CH/14. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.902ADBEBD9A8>
299. Neringos savivaldybės Administracijos Architektūros skyriaus nuostatai. Prieiga per internetą: https://www.neringa.lt/neringa/m/m_staff/wfiles/Architekt%C5%ABros%20skyriaus%20nuostatai.pdf
300. Památkovykatalog. Dům U Zlatého zajíce, U Bílého zajíce. Prieiga per internetą: <https://pamatkovykatalog.cz/dum-u-zlateho-zajice-15563907>
301. Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija. Priimta 1972 m. lapkričio 16 d. UNESCO Generalinės konferencijos septynioliktoje sesijoje Paryžiuje. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/TAIS.279517/#_ftn1
302. Paslaugos. Prieiga per internetą: <https://vatvilnius.lrv.lt/lt/paslaugos>

303. Pastarųjų dešimtmečių metų pokyčiai Lietuvos archeologinio paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo srityje. Prieiga per internetą: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:PndMK34WHjKJ:www.zurnalai.vu.lt/archaeologia-lituana/article/download/9847/7737/+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>
304. Paveldo komisija: tarptautinių įsipareigojimų laikymasis padėtų išvengti paveldo apsaugos klaidų. Prieiga per internetą: <https://sa.lt/paveldo-komisija-tarptautiniu-ispareigojimu-laikymasis-padetu-ismengti-paveldo-apsaugos-klaidu/>
305. Paveldosaugos skyrius. Prieiga per internetą: <https://www.klaipeda.lt/lt/-1/struktura-ir-kontaktai/131/paveldosaugos-skyrius/d67>
306. Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencija. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.277944>
307. Protecting the archaeological cultural heritage. Prieiga per internetą: <https://www.museovirasto.fi/en/cultural-environment/archaeological-cultural-heritage/protecting-the-archaeological-cultural-heritage>
308. Quality Guidelines for Finnish Archaeological Field Works. Prieiga per internetą: <https://www.museovirasto.fi/uploads/Meista/Julkaisut/laatuohje-2016.pdf>
309. Recommendation of the Committee of Ministers to member States on the European Cultural Heritage Strategy for the 21st century. Priėmė Ministrų Komitetas 2017 m. vasario 22 d. 1278-ojo ministrų pirmininkų pavaduotojų susirinkimo metu. Prieiga per internetą: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016806f6a03
310. Saugomų teritorijų direktijų kontaktai. Prieiga per internetą: http://www.vstt.lt/VI/rubric.php?rubric_id=46
311. Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 1998 m. gegužės 14 d. Nr. VIII-730. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.56962/asr>
312. Savivaldybių administracinės priežiūros įstatymo Nr. VIII-730 pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/f5690e80281411e883caab1e5c7c4854>
313. Savivaldybių veikla kultūros paveldo apsaugos srityje 2017 m. Valstybinė kultūros paveldo komisija. Prieiga per internetą: <https://vkpk.lt/wp-content/uploads/2018/10/Informacija-apie-savivaldybi%C5%B3-skiriamas-l%C4%97%C5%A1as-1.pdf>
314. State Inspection for Heritage Protection. Protection of Cultural Heritage. Latvia. 2018. Prieiga per internetą: https://mantojums.lv/media/uploads/dokumenti/izdevumi/j_dambis_protection_of_cultural_heritage_2018_web.pdf
315. Šiaulių miesto savivaldybės administracijos Urbanistinės plėtros ir ūkio departamento Architektūros, urbanistikos ir paveldosaugos skyriaus nuostatai. Prieiga per internetą: <http://www.siauliai.lt/index.php?832191545>
316. Teritorijų planavimo ir architektūros skyrius. Prieiga per internetą: [http://www.panevezys.lt/panevezys/lt/struktura-ir-kontaktai_144/kontaktai/?pagepath=\[62,25\]](http://www.panevezys.lt/panevezys/lt/struktura-ir-kontaktai_144/kontaktai/?pagepath=[62,25])
317. Teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 2013 m. liepos 2 d. Nr. XII-459. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.453232/asr>
318. The Antiquities Act. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1963/19630295>

319. The Church Act. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054>
320. The Compendium of Cultural Policies and Trends. France/ 5.3 Sector specific legislation. Prieiga per internetą: <https://www.culturalpolicies.net/web/france.php?aid=533>
321. The duties and cooperation of the Cultural Environment Services department. Prieiga per internetą: <https://www.museovirasto.fi/en/cultural-environment/duties-and-cooperation-of-cultural-environment-services-department>
322. The law on the protection of the architectural heritage. Prieiga per internetą: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100498>
323. Tiškus, Gintautas. Teisės aktų nuostatos, sudarančios sąlygas sistemingiems viešojo intereso pažeidimams planuojant teritorijas (Vilniaus miesto savivaldybės teritorijos bendrojo plano projekto pavyzdžiu), 2018 m. gegužės 30 d. Prieiga per internetą: <https://lietuvas.link/forumo-kadaryti-kad-issaugotume-kulturos-pavelda-dalyviu-pranesimai-video-tekstai-skaidres/>
324. UNESCO pasaulio paveldo statusas – tik prestižas, ar ir atsakomybė? Prieiga per internetą: <https://www.lzinios.lt/Lietuva/unesco-pasaulio-paveldo-statusas-tik-prestizas-ar-ir-atsakomybe-273703>
325. UNIDROIT konvencija dėl pavogtų ar neteisėtai išvežtų kultūros objektų. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.31942?ifwid=-2y4hh3aef>
326. Vaičekonytė – Kepežinskienė, Renata. Pranešimas „UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija: nacionaliniai iššūkiai“. Lietuvos nacionalinė UNESCO komisija
327. Valstybė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Administracinės paslaugos. Prieiga per internetą: <http://www.vstt.lt/VI/index.php#r/226>
328. Valstybė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Biologinės įvairovės skyriaus nuostatai. Prieiga per internetą: <http://www.vstt.lt/VI/files/File/Skyriu%20nuostatai/Biologines%20ivairoves%20skyriaus%20nuostatai%202018.pdf>
329. Valstybė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Nuostatai. Prieiga per internetą: <http://www.vstt.lt/VI/index.php#r/30>
330. Valstybė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Planų ir programų strateginio pasekmių vertinimo dokumentų išvadų rengimo ir teikimo paslaugos aprašymas, 2016-06-08. Prieiga per internetą: <http://www.vstt.lt/VI/files/File/Teisine%20informacija/SPAV.pdf>
331. Valstybė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Viešųjų pirkimų ir projektų skyrius. Prieiga per internetą: <http://www.vstt.lt/VI/files/File/Skyriu%20nuostatai/Viesuju%20pirkimu%20ir%20projektu%20skyrius%20nuostatai%202018.pdf>
332. Valstybinė kultūros paveldo komisija. 2017 metų veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: https://vkpk.lt/wp-content/uploads/2018/04/Scan_strateginis_ataskaita.pdf
333. Valstybinė kultūros paveldo komisija. Autentifikuotas Faro konvencijos vertimas į lietuvių kalbą. Prieiga per internetą: <https://vkpk.lt/naujienos/autentifikuotas-faro-konvencijos-vertimas-i-lietuviu-kalba/>
334. Valstybinė kultūros paveldo komisija. Prieiga per internetą: <https://vkpk.lt/wp-content/uploads/2018/10/Valstybin%C4%97s-kult%C5%ABros-paveldo-komisijos-nuostatai.pdf>
335. Valstybinė kultūros paveldo komisija. Savivaldybių veikla kultūros paveldo apsaugos srityje 2017 m. Prieiga per internetą: <https://vkpk.lt/wp-content/uploads/2018/10/Informacija-apie-savivaldybi%C5%B3-skiriamas-l%C4%97%C5%A1as-1.pdf>

336. Valstybinė kultūros paveldo komisija. Valstybinė kultūros paveldo komisija inicijuoja Lietuvos prisijungimą prie Faro konvencijos. Prieiga per internetą: <https://vkpk.lt/naujienos/valstybine-kulturos-paveldo-komisija-inicijuoja-lietuvos-prisijungima-prie-faro-konvencijos/>
337. Valstybinė kultūros paveldo komisija. Veiklos reglamentavimas. Prieiga per internetą: <https://vkpk.lt/veikla/veiklos-reglamentavimas/>
338. Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Misija ir uždaviniai. Prieiga per internetą: <http://www.vstt.lt/VI/index.php#r/29>
339. Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos. Apie mus. Prieiga per internetą: <http://vtpsi.lrv.lt/lt/apie-mus/tikslai>
340. Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos. 2017 m. veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: http://vtpsi.lrv.lt/uploads/vtpsi/documents/files/SAS/2017m_%20veiklos%20ataskaita.pdf
341. Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos. Paslaugos aprašas. Prieiga per internetą: <https://vkpk.lt/wp-content/uploads/2018/10/Valstybin%C4%97s-kult%C5%ABros-paveldo-komisijos-nuostatai.pdf>
342. Valstybinės kultūros paveldo komisijos 2017 metų veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: https://vkpk.lt/wp-content/uploads/2018/04/2017_ataskaita.pdf
343. Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos nuostatai. Prieiga per internetą: <http://www.vstt.lt/VI/index.php#r/30>
344. Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos. Kauno teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros departamentas. Prieiga per internetą: [http://vtpsi.lrv.lt/uploads/vtpsi/documents/files/personalo%20sk/Kauno%20departamento%20nuostatai%20\(2\)_0.pdf](http://vtpsi.lrv.lt/uploads/vtpsi/documents/files/personalo%20sk/Kauno%20departamento%20nuostatai%20(2)_0.pdf)
345. Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos viršininko 2014 m. sausio 8 d. įsakymas Nr. 1V-5 „Dėl asmenų prašymų, skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo Valstybinėje teritorijų planavimo ir statybos inspekcijoje prie Aplinkos ministerijos taisyklių patvirtinimo“. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d1b1e28092ec11e380b38b32042e57ec/asr>
346. Valstybinio audito ataskaita. Prieiga per internetą: https://www.vkontrolė.lt/pranesimas_spaudai.aspx?id=23123
347. Vilniaus dailių amatų asociacija, Viešoji įstaiga „Kultūros paveldo akademija, Integruota architektūros paveldo apsauga: teisinis reglamentavimas, kompetencijos ir sprendiniai, 2011. Prieiga per internetą: http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2011_Paveldo_apsauga.pdf
348. Vilniaus miesto Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos nuostatai. Prieiga per internetą: <https://vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30209081>
349. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Miesto plėtros departamento Kultūros paveldo apsaugos skyriaus nuostatai. Prieiga per internetą: <https://vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30201406>
350. Vyriausybės atstovo Vilniaus apskrityje tarnybos veiklos nuostatai. Prieiga per internetą: <https://vatvilnius.lrv.lt/lt/administracine-informacija/nuostatai>
351. Vyriausybės atstovų tarnybų reorganizavimo sąlygų aprašas. Prieiga per internetą: [http://vatilytus.lrv.lt/uploads/vatilytus/documents/files/VAT%20reorganizavimo%20salygu%20aprasas\(1\).pdf](http://vatilytus.lrv.lt/uploads/vatilytus/documents/files/VAT%20reorganizavimo%20salygu%20aprasas(1).pdf)
352. Žemės įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Seimo 1994 m. balandžio 26 d. Nr. I-446. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5787/asr>

353. Žemės reformos įstatymas, priimtas Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos – Atkuriamojo Seimo 1991 m. liepos 25 d. Nr. I-1607. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.2718/asr>

1 priedas

Tyrimo taikomų metodai:

1. Antrinių šaltinių analizė

Turimos informacijos analizė (Desk research) yra visos nagrinėjamoju klausimu prieinamos informacijos analizė. Kadangi informacijos šaltiniai sukurti ne Paslaugų teikėjo, ši analizė dažnai vadinama antrinių šaltinių analize (Analysis of secondary sources). Tokia analizė turi daug tikslų. Pirmiausia, ji leidžia susipažinti su kitų konsultantų, ekspertų, specialistų atliktais darbais ir susisteminti iki šiol sukurtas žinias. Antra, susijusios informacijos analizė leidžia tiksliau apibrėžti bendrą tyrimo klausimą bei suformuluoti konkrečius tyrimo klausimus ir (arba) hipotezes. Nors turimos informacijos analizė naudinga visuose vertinimo etapuose, tačiau dažniausiai ji naudojama pradiname projekto įgyvendinimo etape. Turimos informacijos analizė gali būti apibrėžta kaip metodas, skirtas informacijai identifikuoti, rinkti, analizuoti ir interpretuoti. Projektų veiklų metu dažniausiai apžvelgiama ministerijų, kitų vyriausybės įstaigų ir įvairių nevyriausybinių organizacijų parengta medžiaga, tyrimų ir vertinimų ataskaitos, galimybių studijos, duomenų bazės ir žurnalai. Toliau išvardijami šio metodo privalumai:

- a. „Horizonto išplėtimas“. Esančios informacijos tam tikra tema analizė gali atskleisti naujus ir netikėtus dalykus, pateikti naujų idėjų problemoms spręsti, pasiūlyti novatoriškus požiūrius.
- b. „Stovėjimas ant milžinų pečių“. Tai reiškia, jog galima gauti naudos iš kelių svarbiausių tos srities mokslininkų. Laiko taupymas. Esamos informacijos analizė gali būti atlikta per daug trumpesnį laiką negu renkant duomenis iš naujo. Efektyvumas kainos atžvilgiu. Pigiau analizuoti jau surinktą informaciją negu rinkti ją iš naujo.

2. Teisinių, strateginių dokumentų analizė

Atsižvelgiant į tyrimo objektą, tyrimo tikslus ir uždavinius, šis metodas laikytinas vienu svarbiausių duomenų rinkimo (gavimo) metodu. Rinktinių duomenų šaltiniai: nacionaliniai teisės aktai, oficialios vyriausybės publikacijos, privačių, valstybinių, profesinių ir kitų nevyriausybinių organizacijų dokumentai.

Vadovausimės bet neapsiribosime dokumentais, įtrauktais į šį informacijos šaltinių sąrašą:

- a. Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ (2012 m.),
- b. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas (2005),
- c. Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas (2001),
- d. Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymas (2004),
- e. Lietuvos Respublikos kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas (1996),
- f. Kultūros paveldą saugančių institucijų nuostatai (funkcijos nustatyti ir analizuoti).

3. Gerosios praktikos analizė

Konkrečiau reiškiančio, šiuo atveju gerojo atvejo (užsienio šalių gerosios patirties), platesnėje aplinkoje tyrimas. Analizuojama „ribota sistema“, t.y. vienas atskiras objektas – asmuo, institucija ar įvykis, kuris yra įvardijamas kaip pavyzdinis. Gerosios praktikos apibendrinimo objektyvumas ir pritaikymo galimybės yra sąlyginės, dėl glaudžių sąsajų su kontekstu. Dažniausiai yra atrenkami ir pritaikomi tik tam tikri nagrinėjamo gerojo pavyzdžio aspektai arba remiamasi rengiant

rekomendacijas. Konsultantas tyrimo metu identifikuos gerosios praktikos pavyzdžius dėl priemonių taikymo užsienio šalyse, kuriais remiantis bus sudaromos rekomendacijos Lietuvos atvejui.

Atsižvelgiant į tyrimo objektą, tyrimo tikslus ir uždavinius, šis metodas laikytinas vienu svarbiausių duomenų rinkimo (gavimo) metodu.

4. Interviu

Interviu metodas, naudojamas informacijai rinkti iš vieno ar kelių respondentų, yra labiausiai paplitęs siekiant gauti gilumines žinias apie tam tikrą reiškinį, esamą situaciją taip pat atliekant objekto naudojimo, valdymo komercinio patrauklumo efektyvumo ir veiksmingumo vertinimus. Interviu gali būti kelių tipų:

- a. laisvas pokalbis – respondentai gali laisvai dėstyti savo nuomonę;
- b. pusiau struktūriškai apibrėžtas interviu – siekiama sužinoti respondento nuomonę tam tikrais iš anksto numatytais klausimais leidžiant respondentui laisvai interpretuoti ir performuluoti užduodamus klausimus;
- c. struktūriškai apibrėžtas interviu – ne toks lankstus, anketinės apklausos tipo interviu.

Interviu respondentai atrinkti ir suderinti su Lietuvos Respublikos kultūros ministerija. Interviu metu buvo siekiama apklausti Tyrime įvardintų institucijų atstovus bei sužinoti jų nuomonę dėl kultūros paveldo apsaugos teisinio reguliavimo, apsaugą įgyvendinančių institucijų tarpusavio sąveiką. Dalis respondentų neatstovavo Tyrime įvardintoms institucijoms, tačiau jų įžvalgos buvo svarbios rengiant Tyrimą.

Interviu respondentai:

- Vidmantas Bezaras, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos direktorius – birželio 12 d.; liepos 3 d., liepos 8 d.
- Marius Narmontas, Aplinkos ministerijos Statybos ir teritorijų planavimo departamento direktorius – birželio 18 d.;
- Evelina Karalevičienė, Valstybinės kultūros paveldo komisijos pirmininkė – birželio 18 d.;
- Jurgita Viršilienė, Šilutės rajono savivaldybės administracijos Švietimo, kultūros ir sporto skyriaus vyriausioji specialistė – birželio 19 d.;
- Gintaras Džiovėnas, Kultūros ministerijos Kultūros paveldo politikos grupės patarėjas, Romanas Senapėdis, Neringa Dargytė, Lukas Straševičius, Kultūros ministerijos Kultūros paveldo politikos grupės vyriausieji specialistai – birželio 19 d.;
- Virgilijus Kačinskas, Kultūros paveldo centro direktorius – birželio 20 d.;
- Asta Junevičienė, Lietuvos nacionalinė UNESCO komisijos sekretoriato generalinė sekretorė, Renata Kepežinskienė, Lietuvos nacionalinė UNESCO komisijos sekretoriato paveldo programų vadovė – birželio 21 d.;
- Erika Kielė, Kultūros paveldo centro kultūros projektų vadovė – liepos 1 d.;
- Aidas Valys, Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos viršininko pavaduotojas – liepos 2 d.;
- Viltė Janušauskaitė, VĮ „Lietuvos paminklai“ l. e. Projektavimo tarnybos vadovo pareigas – liepos 3 d.

- Gerda Ožiūnaitė, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Vilniaus skyriaus vyriausioji specialistė, l. e. vedėjo pareigas – liepos 3 d.; liepos 4 d.;
- Lilija Bičkaitienė, Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos konsultavimo skyriaus vedėja – liepos 9 d.;
- Gediminas Rutkauskas, Vilniaus senamiesčio atnaujinimo agentūros direktorius – liepos 16 d.;
- Gintaras Abaravičius, Trakų istorinio nacionalinio parko direkcijos direktorius – liepos 17 d.;
- Daiva Veličkaitė, Lietuvos architektų rūmų pirmininkė – liepos 19 d.;
- Rimantas Gučas, Lietuvos Respublikos restauratorių sąjungos valdybos narys – spalio 18 d.

5. Fokusuota grupinė diskusija

Šį metodą taikysime validuodami savo atlikto tyrimo ir interviu rezultatus, prieš juos pateikiant projekto priežiūros grupei ir ministerijos vadovybei.

Fokusuota grupinė diskusija (angl. focus groups) yra nedidelės žmonių grupės (7–10 asmenų) diskusija, valdoma vedėjo pagal iš anksto parengtus klausimus ir užduotis. Taikant šį metodą galima išryškinti alternatyvius požiūrius į vertinamą reiškinį. Praktikoje šis metodas ypač tinkamas, kai tyrimo klausimai kompleksiniai ir nėra vienareikšmiškos interpretacijos. Šio metodo sėkmė priklauso nuo dalyvių kompetencijos ir jų požiūrių įvairovės. Siekiant geriausių galimų fokusuotos grupinės diskusijos rezultatų jos eigoje Konsultantas numato naudoti meditacijos techniką.

Fokusuota grupinė diskusija bus metodas, kuris padėtų spręsti tarp Tyrimo subjektų kylančius prieštaravimus ir nuomonių nesutapimus dėl teisės aktų pakeitimo, funkcijų ir institucinės sandaros.

Fokusuotose grupinėse diskusijose dalyvavo Lietuvos nekilnojamojo turto plėtros asociacijos nariai (liepos 10 d.) ir asociacijos „Istorinis miestas“ nariai (liepos 11 d.).

6. Ekspertinis vertinimas

Ekspertinis vertinimas suprantamas kaip apibendrinta ekspertų grupės nuomonė ir išvados, kurios gavimui pritaikomos specialistų–ekspertų žinios, patirtis ir intuicija. Šiuo atveju priemonės tinkamumą užtikrina kompetentingų ekspertų surinktų Projekto rengimui komanda. Esant poreikiui, taip pat siekiant išvengti nuomonės lyderio rizikos, Konsultantas numato esant poreikiui kontaktuoti su papildomais ekspertais ir siekti konsensuso ekspertų grupėje.

2 priedas

Lietuvos kultūros paveldo apsaugos teisinio reglamentavimo atitikimas daugiašalių tarptautinių dokumentų, reglamentuojančių kultūros paveldo apsaugą, nuostatomis vertinimas.

14 lentelė. Lietuvos teisinio reglamentavimo atitikimo daugiašalių tarptautinių dokumentų nuostatomis vertinimas

Daugiašaliai tarptautiniai dokumentai	Vertinimas
Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija	Lietuvos teisės aktuose nėra apibrėžta, kas yra laikoma „gamtos paveldu“, nors konvencijoje pabrėžiama gamtos paveldui būtina apsauga dėl didėjančios aplinkos taršos. Konvencijoje nurodoma, kad kiekvienas Pasaulio paveldo sąraše esantis objektas turi turėti patvirtintą valdymo planą arba valdymo sistemą – šiame sąraše yra 4 Lietuvos objektai, tačiau ne visi turi patvirtintus valdymo planus ar sistemas. Lietuvos Respublikos teisės aktuose taip pat nėra apibrėžtos pasaulio paveldo vietovės valdytojo sąvoka, neįteisintos jo pareigos, teisės, atsakomybė ir kompetencijos. Šalyje taip pat nėra įtvirtinti ilgalaikiai valstybės pasaulio paveldo vertybių išsaugojimo prioritetai, bendra pasaulio paveldo vertybių valdymo strategija, nepakankamas dėmesys ir finansavimas skiriamas mokslo tyrimams, edukacijai, darbui su bendruomenėmis, nėra parengti kiekvienos vertybės valdymo planai, šioms teritorijoms trūksta kultūrinio turizmo strategijos ir kt. Vertinama, kad Lietuvos teisiniame reglamentavime tik iš dalies atsispindi Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos nuostatos.
1985 metų Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija	Lietuvos teisės aktuose integruota tik dalis konvencijos nuostatų. Lietuva neturi tokio teisės akto, kuriame būtų reglamentuota nuosekli architektūros paveldo apsauga, nors Architektūros konvencijos 9 straipsnyje numatytas architektūros paveldo apsaugos įstatymas. Taip pat, pastebėta, kad nėra vykdomi konvencijos 2 straipsnyje įtvirtinti įsipareigojimai atlikti saugomų paminklų, pastatų grupių ir zonų inventorizaciją – kultūros paveldo inventorizavimas iki šiol nėra baigtas, nors pagal konvencijoje nurodytą įsipareigojimą, tai turėtų būti įvykdyta. Dėl lėtos kultūros paveldo inventorizacijos, nėra įmanoma planuoti tvarkybos darbus tinkamai išsaugoti išlikusius, galimai vertingus fragmentus. Vertinama, kad Lietuvos teisiniame reglamentavime tik iš dalies atsispindi 1985 metų Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija nuostatos.
Europos kraštovaizdžio konvencija	LR Aplinkos ministerija įgyvendindama konvenciją parengė ir patvirtino Lietuvos Respublikos krypčių aprašą, Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos įgyvendinimo priemones ir Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo planą. LR Aplinkos ministerija yra pagrindinė institucija, atsakinga už Kraštovaizdžio konvencijos įgyvendinimą. Vykdamas kraštovaizdžio apsaugos priemones, LR saugomų teritorijų įstatyme iki šiol neapibrėžta kraštovaizdžio paveldosaugos vertė. Nėra atliekamos esamos kraštovaizdžio būklės analizės, nors pagal konvenciją Lietuva yra įpareigota analizuoti kraštovaizdžių charakteristikas ir juos keičiančius

Daugiašaliai tarptautiniai dokumentai	Vertinimas
	veiksnius. Vertinama, kad Lietuvos teisiniame reglamentavime tik iš dalies atsispindi Europos kraštovaizdžio konvencijos nuostatos.
Pataisyta Europos archeologijos paveldo apsaugos konvencija	Lietuvos teisės aktuose įtvirtinta svarbiausia konvencijos nuostata, kad archeologinis paveldas būtų tyrinėjamas <i>in situ</i> , t. y. jo radimo vietoje. Nors teoriškai ši nuostata įtvirtinta, tačiau praktikoje ją išpildyti neretai būna sudėtinga dėl finansinių ir laiko sąnaudų. Vertinama, kad Lietuvos teisiniame reglamentavime atsispindi Pataisytos Europos archeologijos paveldo apsaugos konvencijos nuostatos.
Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencija	LR įstatymus pastebėta, kad Lietuvos nacionaliniuose teisės aktuose nėra „jūrinio kultūros paveldo“ termino apibrėžimo. Jūrinis paveldas nacionaliniuose teisės aktuose reglamentuojamas tik kaip archeologinis objektas, esantis po vandeniu arba į nekilnojamųjų kultūros vertybių registrą įrašytas laivas, nors Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencijoje 1 straipsnyje apibrėžiama, kas yra „povandeninis kultūros paveldas“. Teigiamai vertinama tai, kad sutarties tikslas atliepia Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencijos esminę nuostatą – saugoti povandeninį kultūros paveldą jo buvimo vietoje. Vertinama, kad Lietuvos teisiniame reglamentavime tik iš dalies atsispindi Povandeninio kultūros paveldo apsaugos konvencijos nuostatos.
UNIDROIT konvencija dėl pavogtų ar neteisėtai išvežtų kultūros objektų	Lietuvos teisės aktuose nėra išplėtotą teisinę sistemą, susijusią su pavogtais arba neteisėtai išvežtais kultūros objektais. Nėra apibrėžtos kultūros paveldo savininko pavogus ar išvežus neteisėtai į užsienį kultūros paveldo objektą atsakomybės. Vertinama, kad Lietuvos teisiniame reglamentavime tik iš dalies atsispindi UNIDROIT konvencijos dėl pavogtų ar neteisėtai išvežtų kultūros objektų nuostatos.
Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais	Nors teisės aktuose (pvz., LR Aplinkos apsaugos įstatyme, LR Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų įstatyme, LR Viešojo administravimo įstatyme, Informacijos apie aplinką Lietuvos Respublikoje teikimo visuomenei tvarkos apraše) numatyta visuomenės teisė būti supažindintai su informacijos teikimo, visuomenės dalyvavimo, pažeistų teisių gynimo procedūromis, visgi Seime vykusios diskusijos metu „Kaip priimant sprendimus išgirsti bendruomenių balsą?“ ⁵⁵⁴ teigta, kad „<...> Lietuvos savivaldybėse nėra susiformavusių tradicijų, o dažnai – ir nuoširdaus noro kalbėtis ar tinkamai informuoti gyventojus“. Vertinama, kad nors teisiniame reglamentavime atsispindi Orhuso nuostatos, tačiau jų įgyvendinimas nėra pakankamas ir teisingas.

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo

⁵⁵⁴ Diskusija Seime „Kaip priimant sprendimus išgirsti bendruomenių balsą?“. Prieiga per internetą: <https://www.lvbos.lt/diskusija-seime-kaip-priimant-sprendimus-igirsti-bendruomeniu-balsa/>

3 priedas

Teisės aktų atitikimas Faro konvencijos nuostatomis vertinamas taip:

- teisės aktai atitinka Faro konvencijos nuostatas, jeigu konvencijos nuostatos atsispindi teisės aktuose ir nenustatyti teisės aktų ir jų praktinio įgyvendinimo neatitikimai;
- teisės aktai iš dalies atitinka Faro konvencijos nuostatas, jeigu konvencijos nuostatos atsispindi teisės aktuose, tačiau nustatyti teisės aktuose numatytų nuostatų ir jų praktinio įgyvendinimo neatitikimai;
- teisės aktai neatitinka Faro konvencijos nuostatų, jeigu konvencijos nuostatos neatsispindi teisės aktuose ir nėra praktiškai įgyvendinamos.

15 lentelė. Lietuvos teisės aktų atitikimo Faro konvencijos nuostatomis vertinimas

Faro konvencijos straipsnis	Vertinimas
3 straipsnis. Bendras Europos paveldas. Straipsnyje rašoma apie „bendrą Europos paveldą“ taip akcentuojant paveldą kaip bendrą, visai Europai priklausantį palikimą. Straipsnyje taip pat pateikiamas „bendro Europos paveldo“ išaiškinimas.	Lietuvos teisiniuose dokumentuose nėra pateikiamas tik kultūros paveldo apibrėžimas, kuris savo turiniu neprieštarauja Faro konvencijos 3 straipsnyje pateikiamai paveldo sandarai, tačiau Lietuvos teisės aktuose kultūros paveldo „bendrumas“ nėra akcentuojamas. Vertinama, kad teisės aktai iš dalies atitinka Faro konvencijos nuostatas.
4 straipsnis. Su kultūros paveldu susijusios teisės ir atsakomybė. Straipsnyje nurodomos teisės ir atsakomybės, apimančios kiekvieno asmens teisę naudotis kultūros paveldu, bei pareiga gerbti kitų kultūros paveldą kaip savąjį.	Lietuvos teisės aktuose nurodytos nuostatos, kad kultūros paveldas turi būti prižiūrimas ir tvarkomas pagal Lietuvos įstatymus ir kitus teisės aktus, taip užtikrinama, kad paveldas yra gerbiamas ir saugomas. Teisės aktuose taip pat numatyta, kad turi būti užtikrinamos galimybės kultūros paveldą pažinti, lankytis ir juo naudotis, taip užtikrinant asmenų teisę naudotis paveldo objektais. Vertinama, kad teisės aktai atitinka Faro konvencijos nuostatas.
5 straipsnis. Kultūros paveldo teisė ir politika. Straipsnyje įvardijami įsipareigojimai pripažinti viešąjį interesą, susijusį su kultūros paveldu, užtikrinti teisę į paveldą, didinti kultūros paveldo vertę.	Kultūros paveldo apsaugos skatinimas ir jo vertės palaikymas bei didinimas Lietuvos teisiniame reglamentavime įtvirtinti kilnojamyjū kultūros vertybių apsaugos ir nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymuose. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas įtvirtina, jog kiekvienas visuomenės narys turi teisę pažinti nekilnojamasias kultūros vertybes, privačioje nuosavybėje esantys nekilnojamojo kultūros paveldo pastatai privalo būti prieinami viešai. Vertinama, kad teisės aktai atitinka Faro konvencijos nuostatas.
7 straipsnis. Kultūros paveldas ir dialogas. Straipsnyje teigiama, jog šalys įsipareigoja skatinti etinių kultūros paveldo aspektų svarstymus ir paveldo pristatymo metodus. Taip pat nurodomas įpareigojimas įtraukti paveldą į visus švietimo lygius, skatinti tęstinį profesinį mokymą, keitimąsi žiniomis ir įgūdžiais.	Lietuvoje visuomenė tiesiogiai nėra įtraukiama į kultūros paveldo vertinimą, nes dėl objektų skyrimo paveldu sprendžia valstybinės institucijos. Dėl visuomenės viešojo intereso pažeidimo, kai tai susiję su kultūros paveldo objektais, visuomenė gali teikti skundus, kaip tai reglamentuojama teritorijų planavimo įstatyme. Pastebima, kad kultūros paveldo apsaugos tikslai dažniausiai formuojami ir vykdomi tik valstybės institucijų, neatsižvelgiant į visuomenės nuomonę. Vertinama, kad teisės aktai iš dalies atitinka Faro konvencijos nuostatas.
8 straipsnis. Aplinkos apsauga, paveldas ir gyvenimo kokybė. Straipsnyje įvardijama, jog valstybės, saugodamos kultūrinės aplinkos paveldą, turi atsižvelgti į kitų aspektų, kaip ekonominio, politinio, socialinio ir kultūrinio vystymosi bei žemės naudojimo planavimo procesų turtinimą, kylantį iš kultūros paveldo apsaugos.	Lietuvos teisiniuose dokumentuose akcentuojama svarba saugant kultūros paveldą atsižvelgti į kitas sritis. Saugomų teritorijų įstatymas numato kultūrinės ir biologinės bei geologinės aplinkų suderinamumą, siekiant didinti atsakomybę už gyvenamą vietą bei saugoti aplinką, o teritorijų planavimo įstatymas numato darnią urbanizacijos ir kultūrinės aplinkos sąveiką keičiant aplinką. Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ ir Nacionalinėje pažangos programoje kultūros, kaip horizontalaus prioriteto,

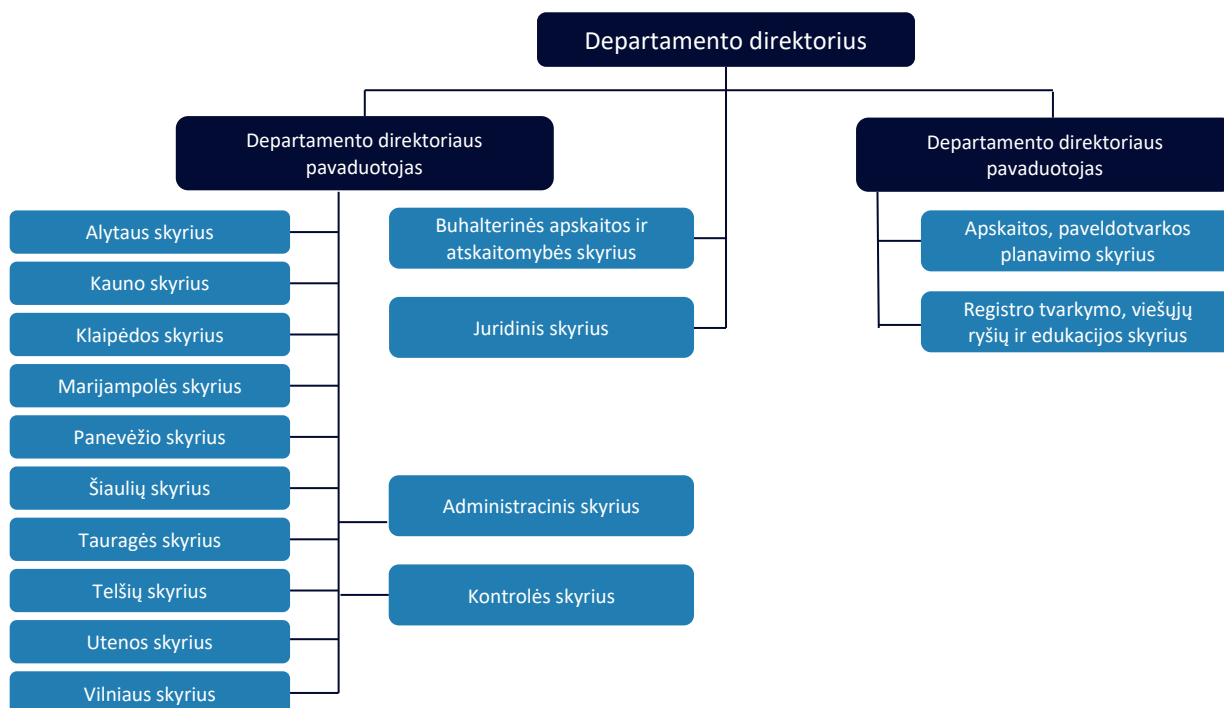
Faro konvencijos straipsnis	Vertinimas
	<p>intervencijomis siekiama spręsti ne tik kultūros sektoriaus problemas, bet ir socialinei ir ekonominei raidai būdingas ekonominio konkurencingumo, visuomenės sanglaudos ir tvaraus vystymosi problemas. „Lietuva 2030“ – dokumente, kuriame pateikiama Lietuvos vizija, raidos prioritetai bei jų įgyvendinimo kryptys iki 2030 metų, akcentuojama kultūros svarba ekonominiams, socialiniams, kultūriniais ir aplinkos procesams. Vertinama, kad teisės aktai atitinka Faro konvencijos nuostatas.</p>
<p>9 straipsnis. Tausus kultūros paveldo naudojimas. Straipsnyje įvardijami įsipareigojimai skatinti pagarbą kultūros paveldo vientisumui, remti tvaraus valdymo principus ir skatinti priežiūrą, užtikrinti, kad svarbiuose reglamentuose būtų atsižvelgiama į poreikį užtikrinti kultūros paveldo apsaugą, skatinti tradicijomis grįstų metodų, medžiagų ir įgūdžių naudojimą bei skatinti aukštos kokybės darbo užtikrinimą taikant profesinės kvalifikacijos ir akreditacijos sistemas.</p>	<p>Profesinė kvalifikacija ir akreditacija, susijusi su kultūros paveldu, reglamentuojama kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme. Tirti, konservuoti ir restauruoti kilnojamąsias kultūros vertybes, taip pat vertybę, kuri yra viena iš nekilnojamojo kultūros paveldo statinio vertingųjų savybių, ir dailės nekilnojamojo kultūros paveldo objektus gali tik tokias kvalifikacines kategorijas turintys asmenys, tokie pat reikalavimai taikomi ir nekilnojamosioms kultūros vertybėms. Vertinama, kad teisės aktai atitinka Faro konvencijos nuostatas.</p>
<p>10 straipsnis. Kultūros paveldas ir ekonominė veikla. Straipsnyje įvardijami šalių įsipareigojimai, apimantys kultūros paveldo potencialo, kaip tvarios ekonominės plėtros veiksnio, panaudojimą.</p>	<p>LR Kultūros ministerijos parengtame Lietuvos kultūros politikos strategijos „Kultūra 2030“ projekte nurodoma, kad rūpinimasis materialiu bei nematerialiu kultūros paveldu bei šiuolaikiniais iškilų meno kūrėjų kūriniais, tradicijomis, objektais, turinčiais ypatingą meninę vertę – viskuo, kas ugdo ir plečia žmogaus gyvenimo prasmių suvokimą – kuria daugybinę socialinę ir ekonominę naudą, todėl turi būti valstybės prioritetas. Lietuvoje nekilnojamas kultūros paveldas reglamentuojamas remiantis trimis tikslais, vienas kurių yra sudaryti sąlygas dabarties ir ateities kartoms nekilnojamąjį kultūros paveldą pažinti, lankyti ir juo naudotis. Architektūros įstatyme numatyta, jog viešasis interesas apima ir statinių derinimą prie aplinkos, gamtinio ir urbanistinio kraštovaizdžio puoselėjimą, nekilnojamojo architektūrinio, urbanistinio ir etnokultūrinio paveldo išsaugojimą. Vertinama, kad teisės aktai atitinka Faro konvencijos nuostatas.</p>
<p>11 straipsnis. Viešosios atsakomybės už kultūros paveldą ugdymas. Straipsniu išreiškiami įsipareigojimai valdant kultūros paveldą skatinti integruotą ir informacija pagrįstą viešosios valdžios institucijų požiūrį, gerbti ir skatinti savanoriškas iniciatyvas, kurios papildytų viešosios valdžios institucijų funkcijas bei skatinti nevyriausybinės organizacijas, kurios rūpinasi paveldo išsaugojimu.</p>	<p>Visuomenės informavimas apie priimamus ar derinamus sprendimus įteisintas, tačiau bendradarbiavimas tarp institucijų ir visuomenės nėra aiškiai reglamentuotas ir atskirtas, įstatymais neskatinamos gyventojų savanoriškos iniciatyvos bendradarbiauti su valstybės institucijomis. Vertinama, kad teisės aktai iš dalies atitinka Faro konvencijos nuostatas.</p>
<p>12 straipsnis. Galimybė naudotis kultūros paveldu ir dalyvavimas demokratinuose procesuose. Straipsnyje išskiriami šalių įsipareigojimai skatinti visus asmenis dalyvauti kultūros paveldo atpažinimo, tyrimų, interpretavimo, apsaugos, išsaugojimo ir sklaidos procese, viešuose svarstymuose ir debatuose apie kultūros paveldo teikiamas galimybes ir iššūkius.</p>	<p>Įtraukus visuomenę į kultūros paveldo apsaugos politikos ir įgyvendinimo formavimą būtų priimami labiau pagrįsti ir tvarūs sprendimai, nes šių sprendimų vykdymas nebūtų svetimas objektų aplinkose esančioms bendruomenėms. Visuomenės įtraukimas į diskusijų ir kritikos procesus, susijusius su kultūros paveldo apsauga, Lietuvoje yra labai ribotas: visuomenė įtraukta į teritorijų planavimo sprendimų priėmimą ir gali reikšti pretenzijas, jei nepaisoma jos viešojo intereso, tačiau kultūros paveldo srityje savanoriškų organizacijų, kaip partnerių ir konstruktyvių kritikų pozicija nėra įtvirtinta. Teisės aktuose</p>

Faro konvencijos straipsnis	Vertinimas
	<p>numatyta, kad paveldo objektų savininkai gali gauti kompensacijas, jeigu turimą paveldą eksponuoja ar kitaip užtikrina jo prieinamumą visuomenei – taip valstybė skatina kultūros paveldo priežiūros ir saugojimo suvokimą bei didina paveldo vertę. Vertinama, kad teisės aktai iš dalies atitinka Faro konvencijos nuostatas.</p>
<p>13 straipsnis. Kultūros paveldas ir žinios. Straipsnyje numatomi įsipareigojimai sudaryti sąlygas įtraukti kultūros paveldo aspektus į visus švietimo lygmenis.</p>	<p>Kai kuriuose strateginiuose dokumentuose nurodoma, kad būtina skatinti jaunimo kūrybingumą, užtikrinti kultūros paslaugų patrauklumą, skatinti jaunimo norą dalyvauti kūryboje ir kultūros procesuose Lietuvoje. Muziejų įstatymas numato, jog nacionaliniai, savivaldybių ir respublikiniai muziejai bendradarbiauja su švietimo įstaigomis ir rengia muziejines mokinių ugdymo programas bei vykdo parodų, švietimo ir tyrimo veiklą visoje Lietuvoje, o šiuose muziejuose tarp kitų objektų, eksponuojami ir kultūros paveldo objektai. Dokumentų ir archyvų įstatyme numatoma, jog dokumentai gali būti naudojami faktų įrodymo, švietimo, mokslinio tyrimo ir kitais nekomerciniais tikslais.</p> <p>Ikimokyklinio ugdymo įstaigos, pradinio ir pagrindinio ugdymo įstaigos nepakankamai supažindintos arba negauna informacijos apie kultūros paveldą ir tik kai kurios aukštosios mokyklos rengia pirmos ir antros pakopos studijas, tačiau bendrųjų universitetinių dalykų sąrašuose vis dar stokojama paveldosaugos modulių. Nustatyta, kad švietimo sektorius kultūros įstaigų kuriamų kultūrinių verčių kol kas aktyviai nenaudoja švietimo procesuose. Vertinama, kad teisės aktai iš dalies atitinka Faro konvencijos nuostatas.</p>
<p>14 straipsnis. Kultūros paveldas ir informacinė visuomenė. Straipsniu šalys įsipareigoja plačiau naudoti skaitmenines technologijas siekdamas didinti galimybes naudotis kultūros paveldu ir jo teikiama nauda.</p>	<p>Atliekant kultūros paveldo skaitmeninimą siekiama unikalius ir vertingus kultūros paveldo objektus perkelti į skaitmeninę formą. Kultūros paveldas saugomas ir kaupiamas, kadangi tai yra svarbu Lietuvos tapatumo ir kultūros savitumo išsaugojimui, mokslo, švietimo ir meno plėtojimui, visuomenės kūrybiškumo ir sanglaudos didinimui. Skaitmeninimas suteikia galimybes atverti visuomenei saugomas kultūros vertybes, sudaro galimybes naudotis jomis nuotoline prieiga. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas numato galimybę asmenims naudotis Kultūros paveldo elektroninių paslaugų informacine sistema, o pagal kilnojamyjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą prekybos antikvariniais daiktais licenciją galima gauti elektronine forma. Kultūros vertybių registras, kuriame įtrauktos kilnojamosios ir nekilnojamosios kultūros vertybės, yra viešai prieinamas visiems gyventojams. Kultūros paveldo skaitmeninimo svarba įvardinta strateginiuose dokumentuose. Vertinama, kad teisės aktai atitinka Faro konvencijos nuostatas.</p>

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo

4 priedas

KPD organizacinė struktūra.

34 pav. KPD struktūra

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo pagal Kultūros paveldo departamento pateikiamą informaciją⁵⁵⁵

Vienam departamento direktoriaus pavaduotojui yra pavaldūs 10 teritorinių skyrių bei administracinis ir kontrolės skyriai. Kitam departamento direktoriaus pavaduotojui pavaldūs apskaitos, paveldotvarkos planavimo ir registro, viešųjų ryšių ir edukacijos skyriai. Viso KPD turi 6 skyrius ir 10 teritorinių skyrių.

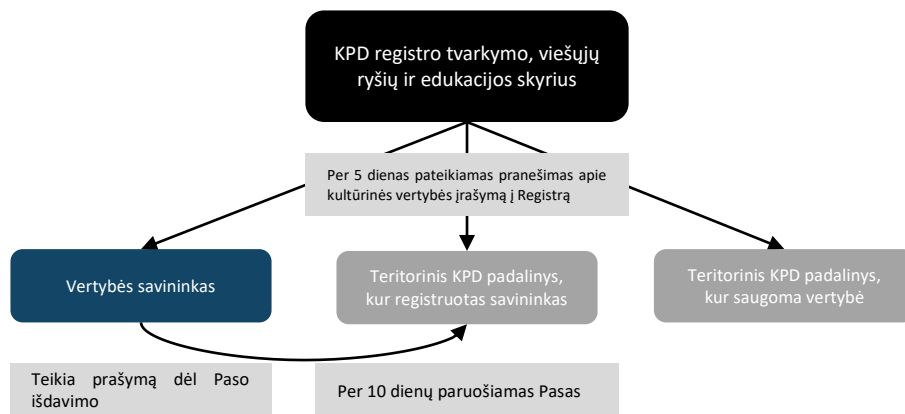
KPD teikiamas paslaugas galima suskirstyti į kelias bendras kategorijas:

- leidimų ir kitų dokumentų išdavimas;
- kompensacijų skyrimas;
- sutarčių sudarymas⁵⁵⁶.

Viena iš pirmajai kategorijai priskiriamų paslaugų apima kilnojamojo kultūros vertybės paso išdavimą. Kai vertybė įregistruojama registre, KPD apie tai informuoja savininką ir KPD teritorinius padalinius, kurie paruošia pasą. Norėdamas jį gauti savininkas pats turi kreiptis į teritorinį padalinį su prašymu (paslaugos teikimo procesas pateikiamas toliau esančiame paveiksle).

⁵⁵⁵ Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Struktūra. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/lt/pagrindinis-meniu/struktura-ir-kontaktai/struktura.html>

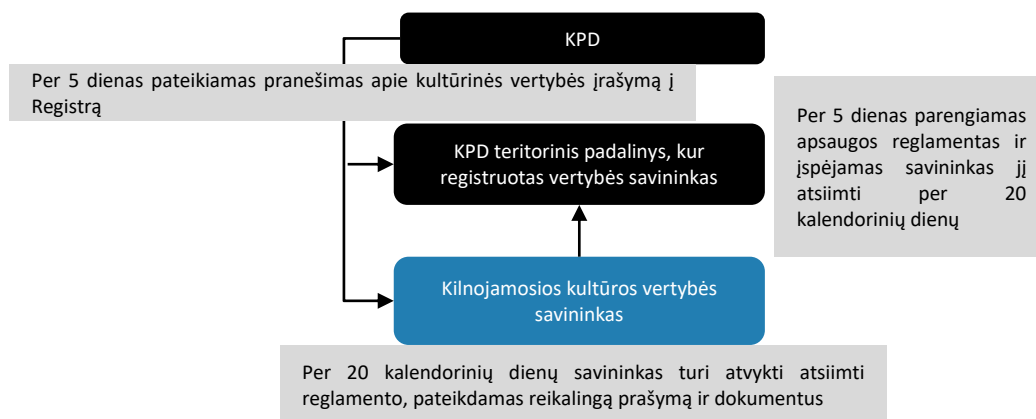
⁵⁵⁶ Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Paslaugos. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/lt/pagrindinis-meniu/paslaugos.html>

35 pav. Kilnojamosios kultūros vertybės paso išdavimo procesas

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo pagal Kultūros paveldo departamento pateikiamą informaciją

Taip pat KPD teritoriniai skyriai kultūros vertybių savininkams išduoda kilnojamosios kultūros vertybės apsaugos reglamentus, kai gauna pranešimą iš KPD apie kultūrinės vertybės įrašymą į Kultūros vertybių registrą arba sulaukia jos savininko prašymo (žr. toliau esantį paveikslą).

36 pav. Kilnojamosios kultūros vertybės apsaugos reglamento ir jo dublikato išdavimo procesas

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo pagal Kultūros paveldo departamento pateikiamą informaciją

KPD išduoda leidimus atlikti tvarkomuosius paveldosaugos darbus bei jų projektavimo sąlygas ir priima šiuos darbus, kai darbų projektai parengti. Šiuos leidimus išduoda teritoriniai skyriai saugomų kultūros objektų savininkams arba jų įgaliotiniams. Taip pat KPD suteikia leidimus išvežti kilnojamąsias kultūros vertybes ir antikvarinius daiktus iš Lietuvos. Teikdamas šią paslaugą KPD turi gauti ir informaciją iš Pavogtų meno vertybių duomenų bazės, leškomų sunumeruotų daiktų registro, Tarptautinės vogtų meno dirbinių duomenų bazės. KPD išduoda pažymą apie paveldimo kultūrinio turto vertę, suteikia licencijas prekiauti antikvariniais daiktais.

KPD skiria kompensacijas už avarijos grėsmių pašalinimą, konservavimo, restauravimo darbų bei jų projektavimo išlaidas visuomenei prieinamuose valstybės saugomuose nekilnojamo kultūros paveldo objektuose. Šios išlaidos apmokamos ir kilnojamiesiems kultūros objektams. Taip pat kompensacijos mokamos už kultūros paveldo objektų užkonservavimą, veiklos sustabdymą ar apribojimą, kai nustatyti sugriežtinti reikalavimai sumažina kultūros objekto valdytojo gaunamą naudą. KPD iš valstybės biudžeto lėšų dalinai finansuoja nekilnojamojo paveldo pažinimo sklaidos, atgaivinimo ir leidybos projektus.

KPD sudaro sutartis su valstybės saugomų kultūros objektų valdytojais ir su šių objektų teritorijose ir apsaugos zonose esančių sklypų ar nekilnojamųjų daiktų valdytojais⁵⁵⁷. Sutartimis nustatomi kultūros paveldo statinių servitutai, valdytojai įpareigojami nestatyti naujų pastatų, užstojančių kraštovaizdį, nekeisti objekto vertingųjų savybių, numatomos objekto lankymo sąlygos ar kiti paveldosaugos reikalavimai ir pan.

---

⁵⁵⁷ Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos. Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos administracinės paslaugos (Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsaugos sutarčių sudarymas) teikimo aprašymas. Prieiga per internetą: <http://www.kpd.lt/uploads/Paslaugos/AP5.pdf>

5 priedas

Pateikiama 5 didžiųjų Lietuvos miestų (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio), dviejų kurortinių miestų (Birštono ir Neringos) bei vieno mažesnio miesto (Marijampolės) savivaldybių administracijų funkcijų, susijusių su kultūros paveldo apsauga, analizė:

Vilniaus miesto savivaldybės administracija turi pasitvirtinusi Miesto plėtros departamento Kultūros paveldo apsaugos skyriaus⁵⁵⁸ nuostatus⁵⁵⁹, kuriuose nurodomi šie uždaviniai ir funkcijos: formuoti savivaldybės politiką kultūros paveldo apsaugos srityje, inicijuoti kultūros paveldo objektų ir vietovių skelbimą saugomais, užtikrinti kultūros paveldo saugojimo, tvarkybos, naudojimo ir nustatytų paveldosaugos reikalavimų laikymąsi, organizuoti nekilnojamojo kultūros paveldo Vilniaus mieste inventorizavimą, jo atskleidimą, teikti išvadas dėl pastatų kultūrinės vertės, jų įtraukimo į Kultūros vertybių registrą ar skelbimo saugomais, sudaryti ir išduoti savivaldybės saugomų kultūros paveldo objektų apsaugos reglamentus, tikrinti kultūros paveldo objektų būklę, priežiūrą ir tvarkybą, kaupti apie juos informaciją.

Vilniaus miesto Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos nuostatuose⁵⁶⁰ įvardijamos šios tarybos funkcijos: nustato nekilnojamųjų kultūros vertybių vietinį reikšmingumo lygmenį, nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ar vietovių vertingąsias savybes, įvertina, ar objektas arba vietovė neprarado vertingųjų savybių, apibrėžia vietinio reikšmingumo lygmens nekilnojamojo kultūros paveldo objektų teritorijų ir vietovių ribas, sprendžia dėl teisinės apsaugos reikalingumo šiems objektams, tikslina objektų apskaitos dokumentus.

Kauno miesto savivaldybės administracija taip pat turi kultūros paveldo skyrių, kurio nuostatuose⁵⁶¹ įvardijamas pagrindinis skyriaus tikslas – išsaugoti Kauno mieste esantį nekilnojamąjį kultūros paveldą, sudarant sąlygas visuomenei jį pažinti ir juo naudotis. Uždaviniai apima siekius atskleisti nekilnojamasias kultūros vertybes, siekiant jas įrašyti į Kultūros vertybių registrą, užtikrinti vietinio reikšmingumo lygmens kultūros paveldo objektų saugojimą, užtikrinti savivaldybės saugomų kultūros paveldo objektų tvarkybą, vykdyti valstybės ir savivaldybės saugomų kultūros paveldo objektų ir kompleksų stebėseną bei atgaivinti Kauno mieste esantį nekilnojamąjį kultūros paveldą. Skyriaus funkcijos apima savivaldybėms priskirtas valstybės saugomų kultūros paveldo objektų apsaugos funkcijas. Skyrius, vykdydamas savo funkcijas įtraukia į apskaitą Savivaldybės teritorijoje esančius paminklus, skulptūras, atminimo lentas, sudaro jų sąrašus ir įvertina būklę, administruoja Kauno miesto nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos veiklą ir kt.

Kauno miesto savivaldybėje įkurta nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo taryba, kurios nuostatuose⁵⁶² nurodytos šios tarybos funkcijos: nustato nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ar vietovių vertingąsias savybes, apibrėžia kultūros paveldo objektų teritorijų ir vietovių ribas, sprendžia dėl nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos reikalingumo, nustato nekilnojamųjų kultūros vertybių vietinio reikšmingumo lygmenį,

---

⁵⁵⁸2019 m. pertvarkius Vilniaus miesto savivaldybės administracijos struktūrą, Kultūros paveldo apsaugos skyriaus nebeliko, dabar Kultūros paveldo apsaugos poskyris yra Vyriausiojo miesto architekto skyriaus struktūrinis padalinys. Atsižvelgiant į tai, kad be UNESCO Pasaulio paveldo sąrašui priklausančio Vilniaus istorinio centro, Vilniaus miesto teritorijoje dar yra 7 nekilnojamojo kultūros paveldo vietovės, 1 kraštovaizdžio architektūrinis draustinis, didelis kiekis pavienių bei kompleksinių nekilnojamojo kultūros paveldo objektų, toks miestas privalo turėti savarankišką Paveldosaugos skyrių.

⁵⁵⁹Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Miesto plėtros departamento Kultūros paveldo apsaugos skyriaus nuostatai. Prieiga per internetą: <https://vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30201406>.

⁵⁶⁰Vilniaus miesto Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos nuostatai. Prieiga per internetą: <https://vilnius.lt/vaktai/Default.aspx?Id=3&DocId=30209081>.

⁵⁶¹Kauno miesto savivaldybės administracijos kultūros paveldo skyriaus nuostatai. Prieiga per internetą: http://www.kaunas.lt/wp-content/uploads/sites/13/skyriui_nuostatai/Kult%C5%abros%20paveldo%20skyrius.pdf.

⁵⁶²Kauno miesto nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos nuostatai. Prieiga per internetą: <http://www.kaunas.lt/kultura-ir-turizmas/kulturos-paveldas/>.

tiksline vietinio reikšmingumo lygmens nekilnojamųjų kultūros vertybių apskaitos duomenis, apibrėžia kultūros paveldo objektų apsaugos zonų ribas.

Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos Urbanistinės plėtros departamento Paveldosaugos skyriaus nuostatai⁵⁶³ numato, jog pagrindinis skyriaus uždavinys – saugoti Klaipėdos miesto nekilnojamąjį kultūros paveldą (planuojant saugomų kultūros paveldo teritorijas; inicijuojant ir organizuojant kultūros paveldo objektų skelbimą savivaldybės saugomais; kontroliuojant savivaldybės saugomų kultūros paveldo objektų tvarkybą bei apsaugą; vykdant paveldosaugos reikalavimų užtikrinimą saugomose kultūros paveldo teritorijose ir objektuose; atliekant sklaidą apie kultūros paveldą). Klaipėdos miestas taip pat turi Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybą, kurios nuostatuose⁵⁶⁴ nurodomos tarybos funkcijos: nustato nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ar vietovių vertingąsias savybes arba nustato, jog objektas jas prarado, nustato nekilnojamųjų kultūros vertybių reikšmingumą, objektų teritorijų ir vietovių ribas.

Šiaulių miesto savivaldybės administracijos Urbanistinės plėtros ir ūkio departamento Architektūros, urbanistikos ir paveldosaugos skyriaus nuostatuose⁵⁶⁵ nurodytos su kultūros paveldosauga susijusios funkcijos: organizuoja nekilnojamojo kultūros paveldo, esančio savivaldybės teritorijoje, apsaugą, rengia jo apskaitos, tvarkybos, pažinimo sklaidos ir atgaivinimo priemones, organizuoja jų vykdymą, teikia pasiūlymus dėl objektų įtraukimo į Kultūros vertybių registrą ir organizuoja pastarųjų vertingųjų savybių identifikavimą bei dokumentacijos (duomenų Kultūros vertybių registrui) parengimą, vykdo nekilnojamojo kultūros paveldo objektų stebėseną. Šiaulių miesto savivaldybė neturi savo nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos.

Panevėžio miesto savivaldybės administracijoje nėra atskiro paveldosaugos skyriaus, tačiau Teritorijų planavimo ir architektūros skyriui numatyti tikslai, uždaviniai ir funkcijos apima su paveldosauga susijusias sritis⁵⁶⁶: vienas iš skyriaus tikslų – išsaugoti nekilnojamąjį kultūros paveldą ir perduoti jį ateities kartoms, sudarant sąlygas visuomenei jį pažinti ir naudotis, uždavinys – įgyvendinti suformuotą nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsaugos politiką. Skyrius atlieka šias funkcijas: rengia savivaldybės nekilnojamojo kultūros paveldo apskaitos ir kitas paveldosaugos programas ir organizuoja jų vykdymą, inicijuoja ir organizuoja kultūros paveldo objektų skelbimą savivaldybės saugomais, teikia jų duomenis Kultūros vertybių registrui, teikia, administruoja kultūros paveldo objektų tvarkybą, kontroliuoja kultūros paveldo tvarkybą ir priežiūrą, stabdo fizinių ir juridinių asmenų atliekamus veiksmus nekilnojamosiose kultūros vertybėse, jų teritorijose ir apsaugos zonose, jeigu nustatomi paveldosaugos reikalavimų pažeidimai, tikrina kultūros paveldo objektų būklę, kaupia informaciją ir teikia ją Kultūros paveldo departamentui, organizuoja nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ir vietovių steigimą, apsaugą ir tvarkybą, vykdo jų būklės stebėseną, organizuoja Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos veiklą.

Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos nuostatuose⁵⁶⁷ nurodoma, jog taryba atlieka šias funkcijas: nustato nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ar vietovių vertingąsias savybes, apibrėžia kultūros paveldo objektų teritorijų bei apsaugos zonų ir vietovių ribas, sprendžia dėl apsaugos reikalingumo

---

⁵⁶³ Paveldosaugos skyrius. Prieiga per internetą: <https://www.klaipeda.lt/lt/-1/struktura-ir-kontaktai/131/paveldosaugos-skyrius/d67>.

⁵⁶⁴ Įsakymas dėl Klaipėdos miesto Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos nuostatų patvirtinimo. Prieiga per internetą: <https://www.klaipeda.lt/data/public/uploads/2019/02/priedas-3.pdf>.

⁵⁶⁵ Šiaulių miesto savivaldybės administracijos Urbanistinės plėtros ir ūkio departamento Architektūros, urbanistikos ir paveldosaugos skyriaus nuostatai. Prieiga per internetą: <http://www.siauliai.lt/index.php?832191545>.

⁵⁶⁶ Teritorijų planavimo ir architektūros skyrius. Prieiga per internetą: [http://www.panevezys.lt/panevezys/lt/struktura-ir-kontaktai_144/kontaktai/?pagepath=\[62,25\]](http://www.panevezys.lt/panevezys/lt/struktura-ir-kontaktai_144/kontaktai/?pagepath=[62,25]).

⁵⁶⁷ Nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos nuostatai. Prieiga per internetą: http://www.panevezys.lt/lt/struktura-ir-kontaktai_144/komisijos-darbo-grupes-komitetai/sudarytos-tarybos-sprendimu/nekilnojamojo-kulturos-paveldo-.html.

kultūros vertybėms, nustato nekilnojamosioms kultūros vertybėms vietinio reikšmingumo lygmenį, tikslina vietinio reikšmingumo lygmens nekilnojamųjų kultūros vertybių apskaitos duomenis.

Birštono savivaldybės administracija neturi atskiro skyriaus kultūros paveldosaugai, tačiau savivaldybės Architektūros ir kraštotvarkos skyriaus vedėjo (vyriausiojo architekto) pareigybės aprašyme⁵⁶⁸ įtrauktos funkcijos, susijusios su kultūros paveldu: skyriaus vedėjo veiklos sritis yra valstybės ir savivaldybės institucijų teisės aktų architektūros, urbanistikos, teritorijų planavimo, kraštotvarkos, statybos, aplinkosaugos, paminklosaugos ir žemėtvarkos srityse įgyvendinimas. Šio skyriaus vyriausiasis specialistas teikia Nekilnojamojo turto registro tvarkytojui įregistruoti nekilnojamuosius daiktus, kurie yra paskelbti savivaldybės saugomais kultūros paveldo objektais, tokių objektų sudedamąsias dalis ar teritorijas, tikrina ir fiksuoja kultūros paveldo objektų būklę, kaupia informaciją ir teikia ją Kultūros paveldo departamentui, derina vertingų kultūros paveldo objektų projektus ir mažųjų architektūros formų projektus kultūros paveldo teritorijose, sudaro ir išduoda savivaldybės saugomų kultūros paveldo objektų apsaugos reglamentus, informuoja Kultūros paveldo departamentą apie savivaldybės priimtus sprendimus paveldosaugos klausimais, išduoda paminklosaugos sąlygas, vykdamas tvarkymo darbus vertinguose kultūros paveldo objektuose ar objektuose, esančiuose saugomose teritorijose ir apsaugos zonose, organizuoja teritorijų planavimo dokumentų, įgyvendinančių nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos reikalavimus, ir paminklosaugos projektų ekspertizių rengimą ir objektų įrašymą į Nekilnojamojo turto registrą, vykdo paminklosaugos veiksmus⁵⁶⁹.

Neringos savivaldybės administracijoje nėra kultūros paveldo apsaugos skyriaus, tačiau Architektūros skyrius apima kultūros paveldo apsaugos funkcijas. Neringos savivaldybės administracijos Architektūros skyriaus nuostatuose⁵⁷⁰ nurodoma, jog nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos srityje, skyriaus funkcijos yra šios: rengti kultūros vertybių išsaugojimo ir panaudojimo programas, rūpintis savivaldybės žinioje esančių nekilnojamųjų kultūros vertybių tvarkymu, vykdyti šių vertybių naudojimo priežiūrą, derinti palaikomojo remonto darbus, prižiūrėti vykdomus darbus šiose vertybėse, tvarkyti paminklotvarkos archyvą.

Marijampolės savivaldybės administracija neturi atskiro skyriaus, užsiimančio kultūros paveldo apsauga, tačiau savivaldybės administracijos Aplinkotvarkos ir infrastruktūros skyrius tarp kitų atsakomybių, vykdo ir kultūros paveldo apsaugos funkcijas. Aplinkotvarkos ir infrastruktūros skyriaus nuostatuose⁵⁷¹ numatomos skyriaus funkcijos, tarp kurių įvardijama, jog skyrius organizuoja savivaldybės saugomų teritorijų, kraštovaizdžio objektų, gamtos paveldo objektų tvarkymą. Skyriaus vyriausiojo specialisto pareigybių apraše⁵⁷² nurodoma, jog specialistas teikia pasiūlymus dėl saugomų teritorijų steigimo, apsaugos zonų ir juostų nustatymo, gamtos paminklų statuso suteikimo, reglamentų nustatymo, organizuoja šių teritorijų priežiūrą ir apsaugą.

Architektūros ir teritorijų planavimo skyrius taip pat apima kai kurias funkcijas, susijusias su kultūros paveldo apsauga, Architektūros ir teritorijų planavimo skyriaus vedėjo – vyriausiojo architekto pareigybės

---

⁵⁶⁸ Architektūros ir kraštotvarkos skyriaus vedėjo (vyriausiojo architekto) pareigybės aprašymas. Prieiga per internetą: <http://birstonas.lt/architekturos-ir-krastotvarkos-skyriaus-vedejo-vyriausiojo-architekto-pareigybes-aprasymas/>.

⁵⁶⁹ Architektūros ir kraštotvarkos skyriaus vyriausiojo specialisto pareigybės aprašymas. Prieiga per internetą: <http://birstonas.lt/architekturos-ir-krastotvarkos-skyriaus-vyriausiojo-specialisto-pareigybes-aprasymas/>.

⁵⁷⁰ Neringos savivaldybės Administracijos Architektūros skyriaus nuostatai. Prieiga per internetą: https://www.neringa.lt/neringa/m/m_staff/wfiles/Architekt%C5%ABros%20skyriaus%20nuostatai.pdf.

⁵⁷¹ Aplinkotvarkos ir infrastruktūros skyrius. Prieiga per internetą: <https://www.marijampole.lt/go.php/lit/Aplinkotvarkos-ir-infrastrukturos-skyrius/2>.

⁵⁷² Aplinkotvarkos ir infrastruktūros skyriaus vyriausiojo specialisto pareigybės aprašymas. Prieiga per internetą: <https://www.marijampole.lt/go.php/lit/Vyriausiojispencialiste/1>.

aprašyme⁵⁷³ nurodoma, jog jis organizuoja ir koordinuoja kompleksinę kraštotvarkos ir paminklosaugos veiklą, savivaldybės kultūros paveldo objektų tvarkymo darbų programų rengimą, kultūros paveldo objektų apskaitą ir apsaugą, nekilnojamojo kultūros paveldo objektų vertingųjų savybių nustatymą, būklės stebėseną, apžiūrą ir vertinimą. Architektūros ir teritorijų planavimo skyriaus vyriausiojo specialisto pareigybės aprašyme⁵⁷⁴ nurodoma, jog vyriausiasis specialistas rengia savivaldybės kultūros paveldo saugojimo strategiją ir kultūros paveldo objektų tvarkymo darbų programas, kaupia informaciją apie į Kultūros vertybių registrą įrašytas kultūros vertybes, esančias savivaldybės teritorijoje, organizuoja kultūros paveldo objektų apskaitą ir apsaugą, restauravimo ir pritaikymo projektų rengimą, inicijuoja mokslinius tyrimus, organizuoja objektų vertingųjų savybių ir jų reikšmingumo nustatymą, derina savivaldybės rengiamus saugomų objektų teritorijų, saugomų vietovių ir apsaugos zonų teritorijų planavimo dokumentus, organizuoja kultūros paveldo objektų skelbimą savivaldybės saugomais, praneša asmenims, kurių daiktinės teisės į nekilnojamuosius daiktus tokių objektų teritorijos ribose yra įregistruotos Nekilnojamojo turto registre, vykdo nekilnojamojo kultūros paveldo būklės stebėseną, apžiūrą ir vertinimą bei organizuoja Marijampolės savivaldybės nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos darbą, tvarko su tarybos veikla susijusią dokumentaciją. Pažymėtina, kad nors prie pareigybės funkcijų nurodomas nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybos darbo organizavimas, tačiau savivaldybėje tokios tarybos nėra.

Visų analizuotų miestų savivaldybės teikia panašias paslaugas, tačiau kartais jas įvardina skirtingai ar apjungia kelias iš jų. Pagrindinės teikiamos paslaugos yra šios: konsultacijų ir informacijos teikimas su kultūros paveldu susijusiais klausimais, kiek tai patenka į savivaldybės atsakingo skyriaus kompetenciją; kultūros paveldo objektų būklės patikrinimo aktų surašymas objekto savininkui ar jo atstovui pateikus prašymą; teritorijų planavimo sąlygų išdavimas, pateikus reikalingus dokumentus; specialiųjų reikalavimų išdavimas ir prašymų priėmimas; leidimų vykdyti naujo statinio statybą, statinio rekonstravimą, pastatų atnaujinimą (modernizavimą), statinio paprastąjį ar kapitalinį remontą, statinio ar jo dalies paskirties keitimą ar griovimą išdavimas; leidimo kasinėti ir aptverti išdavimas, pratęsimas, sustabdymas, sustabdymo panaikinimas, panaikinimas arba pranešimas apie baigtus vykdyti ar avarinius kasinėjimo darbus; pastato kultūrinės vertės nustatymas; leidimas laidoti ar praplėsti kapavietę kultūros paveldui priklausančiose kapinėse; kultūros paveldo objektų tvarkybos projektinių pasiūlymų derinimas tarpininkaujant tarp KPD ir objektų valdytojų; pritarimas kultūros paveldo statinių, objektų ar kitų nekilnojamųjų daiktų, esančių kultūros paveldo objekto teritorijoje, vietovėje ar apsaugos zonoje, projektinių pasiūlymų, techninių projektų, teritorijų planavimo dokumentų sprendiniams; savivaldybės saugomų kultūros paveldo objektų ir kultūros paveldo statinių projektavimo sąlygas tvarkybos darbų projektams rengti rengimas, tvirtinimas ir išdavimas.

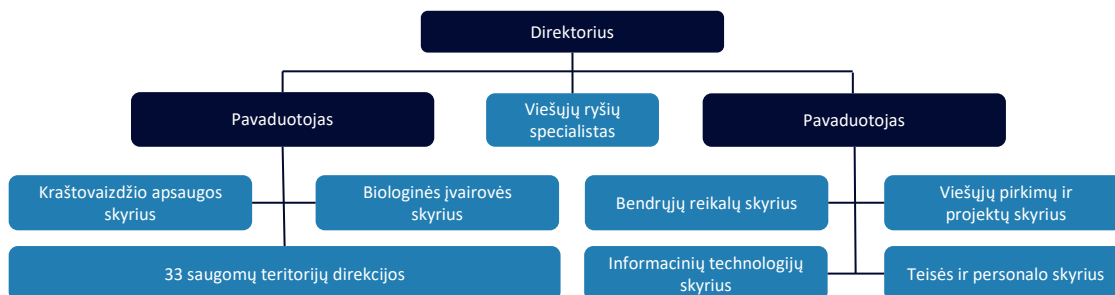
---

⁵⁷³ Architektūros ir teritorijų planavimo skyriaus vedėjo- vyriausiojo architekto pareigybės aprašymas. Prieiga per internetą: <https://www.marijampole.lt/go.php/lit/Skyriaus-vedejas/2>.

⁵⁷⁴ Architektūros ir teritorijų planavimo skyriaus vyriausiojo specialisto pareigybės aprašymas. Prieiga per internetą: <https://www.marijampole.lt/go.php/lit/Vyriausiasis-specialistas/4>.

6 priedas

VSTT turi 6 skyrius, pavaldžius direktoriaus pavaduotojui, bei 33 saugomų teritorijų direkcijas (žr. toliau esantį paveikslą). Vertinant atskirus skyrius, prie VSTT funkcijų atlikimo prisideda kraštovaizdžio apsaugos, viešųjų pirkimų ir projektų bei biologinės įvairovės skyriai ir saugomų teritorijų direkcijos. Kiti skyriai sprendžia tik administracines, su vidiniais instituciniais resursais, kontrole ar teisiniais reikalais susijusius klausimus.

37 pav. Valstybinės saugomų teritorijų tarnybos prie Aplinkos ministerijos struktūra
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo pagal VSTT pateikiamą informaciją

Kraštovaizdžio apsaugos skyriui numatytos funkcijos apima saugomų teritorijų monitoringą, tvarkymą, planavimą, specialiųjų planų rengimą, gamtos paveldo būklės vertinimą ir kt. Biologinės įvairovės skyrius atsakingas už natūralių buveinių ir saugomų rūšių išsaugojimą, tvarkymą ir vertinimą, organizuoja invazinių rūšių gausos reguliavimą, laukinių gyvūnų globą⁵⁷⁵, tad šio skyriaus funkcijos nėra tiesiogiai susijusios su kultūros paveldo apsauga. Viešųjų pirkimų ir projektų skyrius inicijuoja ES ir kitų tarptautinių fondų finansuojamų programų ir projektų, skirtų saugomų teritorijų tvarkymui, saugojimui ir kitoms sritims, rengimą bei įgyvendinimo priežiūrą, lėšų panaudojimo tikslingumą. Taip pat organizuoja VSTT viešuosius pirkimus⁵⁷⁶.

VSTT rengia ir teikia išvadas planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo dokumentams. Ši tarpinė paslauga apima atrankas, apimties nustatymą ir ataskaitas⁵⁷⁷. Taip pat VSTT rengia ir teikia ūkinės veiklos poveikio aplinkai vertinimo dokumentų išvadas bei planų, programų ar planuojamos ūkinės veiklos įgyvendinimo poveikio įsteigtoms ar potencialioms „Natura 2000“ teritorijoms reikšmingumo nustatymo išvadas⁵⁷⁸.

⁵⁷⁵ Valstybė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Biologinės įvairovės skyriaus nuostatai. Prieiga per internetą: <http://www.vstt.lt/VI/files/File/Skyriu%20nuostatai/Biologines%20ivairoves%20skyriaus%20nuostatai%202018.pdf>

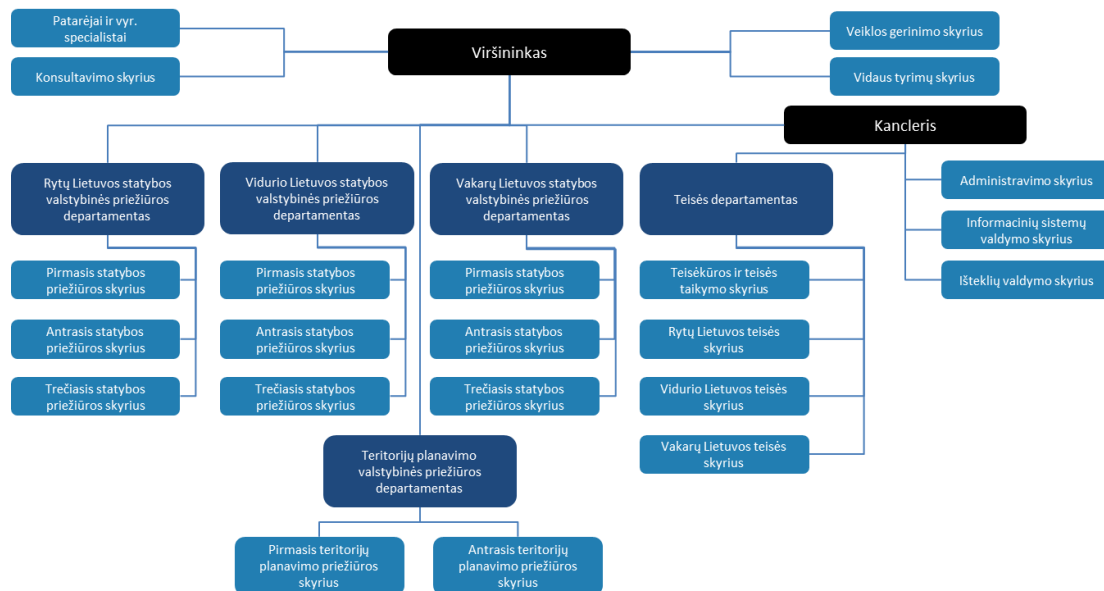
⁵⁷⁶ Valstybė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Viešųjų pirkimų ir projektų skyrius.. Prieiga per internetą: <http://www.vstt.lt/VI/files/File/Skyriu%20nuostatai/Viesuju%20pirkimu%20ir%20projektu%20skyriaus%20nuostatai%202018.pdf>

⁵⁷⁷ Valstybė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Planų ir programų strateginio pasekmių vertinimo dokumentų išvadų rengimo ir teikimo paslaugos aprašymas, 2016-06-08. Prieiga per internetą: <http://www.vstt.lt/VI/files/File/Teisine%20informacija/SPAV.pdf>

⁵⁷⁸ Valstybė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos. Administracinės paslaugos. Prieiga per internetą: <http://www.vstt.lt/VI/index.php#/226>

7 priedas

VTPSI turi 3 statybos valstybinės priežiūros departamentus, teritorijų planavimo valstybinės priežiūros departamentą, kurie tiesiogiai pavaldūs viršininkui, teisės departamentas pavaldus VTPSI kancleriui (žr. toliau esantį paveikslą).

38 pav. Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos struktūra
Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo pagal VTPSI pateikiamą informaciją

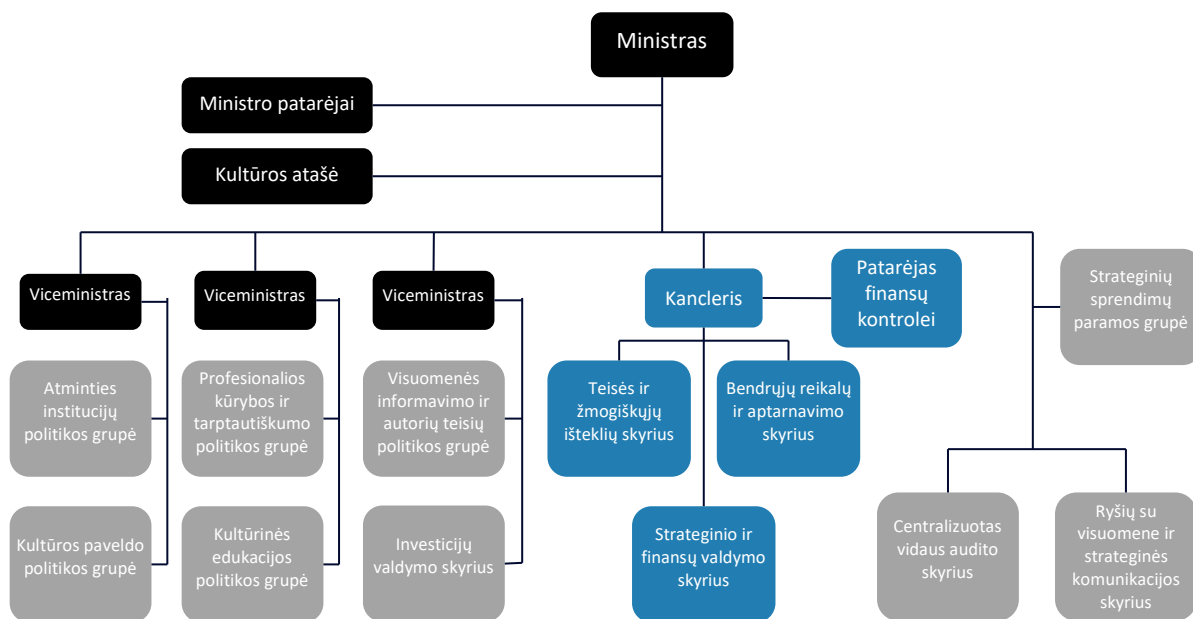
Departamentų uždaviniai ir funkcijos numato teritorijų planavimo ir statybos valstybinę priežiūrą⁵⁷⁹. Su kultūros paveldu tiesiogiai susijusi funkcija – atlikti specialiųjų paveldosaugos, architektūros, saugomos teritorijos tvarkymo reikalavimų išdavimo terminų laikymosi priežiūrą ar tikrinti specialiųjų reikalavimų bei prisijungimo sąlygų teisėtumą. Taip pat departamentai atsakingi už savavališkos ir kitos neteisėtos statybos padarinių šalinimą, o tai irgi galima susieti su kultūros paveldu, kadangi, pavyzdžiui, 2017 m. veiklos ataskaitoje atskirai nurodyta, jog kultūros paveldo objektų teritorijose nustatyta savavališkos statybos atvejų ir departamentai nagrinėja gyventojų skundus dėl tokių atvejų⁵⁸⁰.

⁵⁷⁹ Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos. Kauno teritorijų planavimo ir statybos valstybinės priežiūros departamentas. Prieiga per internetą: [http://vtpsi.lrv.lt/uploads/vtpsi/documents/files/personalo%20sk/Kauno%20departamento%20nuostatai%20\(2\)_0.pdf](http://vtpsi.lrv.lt/uploads/vtpsi/documents/files/personalo%20sk/Kauno%20departamento%20nuostatai%20(2)_0.pdf)

⁵⁸⁰ Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos. 2017 m. veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: http://vtpsi.lrv.lt/uploads/vtpsi/documents/files/SAS/2017m_%20veiklos%20ataskaita.pdf

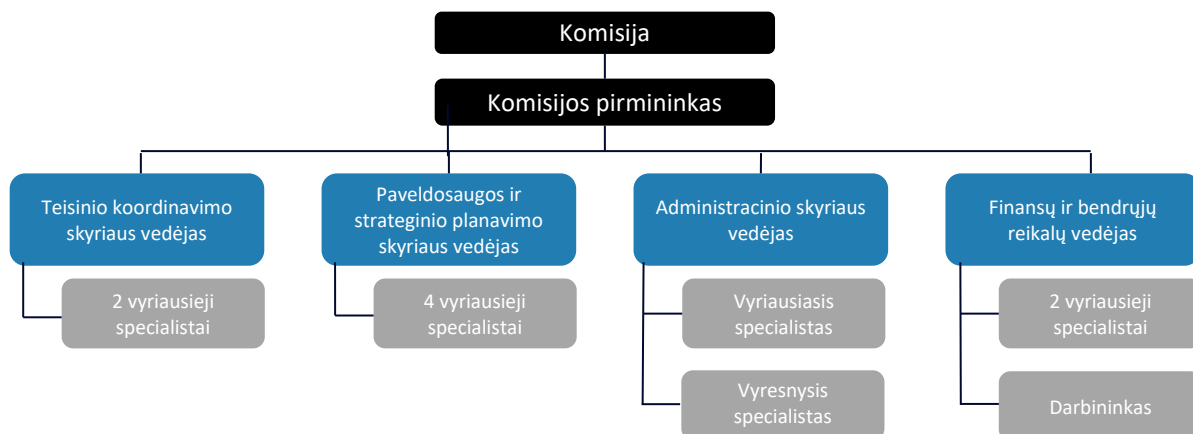
8 priedas

39 pav. Kultūros ministerijos struktūra

Šaltinis: sudaryta Paslaugų teikėjo pagal Kultūros ministerijos pateikiamą informaciją

9 priedas

40 pav. Valstybinės kultūros paveldo komisijos administracinė struktūra

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo pagal Valstybinio kultūros paveldo komisijos tinklalapyje pateikiamą informaciją

10 priedas

16 lentelė. Informacija apie Kultūros paveldo departamentą prie Kultūros ministerijos

Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos	
Atskaitomybė	Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai
Veikla	Pagal savo kompetenciją atlieka įstatymų jam pavestas nekilnojamojo kultūros paveldo ir kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos funkcijas, atsako už jų vykdymą
Veiklos tikslai	<ol style="list-style-type: none"> įgyvendinti Seimo, Vyriausybės ir Kultūros ministerijos suformuotą nekilnojamojo kultūros paveldo ir kilnojamųjų kultūros vertybių, įrašytų į Kultūros vertybių registrą, apsaugos nacionalinę politiką; užtikrinti nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ir kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos priemonių įgyvendinimą.
Vaidmuo kultūros paveldo administravimo procese	Paveldo apsaugos politikos įgyvendinimas
Darbuotojų skaičius ⁵⁸¹	120 darbuotojų

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo

17 lentelė. Informacija apie savivaldybių administracijas

Savivaldybių administracijos	
Atskaitomybė	Savivaldybių taryboms
Veikla	Pagal savo kompetenciją atlieka įstatymų jam pavestas nekilnojamojo kultūros paveldo ir kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos funkcijas, atsako už jų vykdymą
Veiklos tikslai	<ol style="list-style-type: none"> įgyvendinti Seimo, Vyriausybės ir Kultūros ministerijos suformuotą nekilnojamojo kultūros paveldo ir kilnojamųjų kultūros vertybių, įrašytų į Kultūros vertybių registrą, apsaugos nacionalinę politiką; užtikrinti nekilnojamojo kultūros paveldo objektų ir kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos priemonių įgyvendinimą.
Vaidmuo kultūros paveldo administravimo procese	Paveldo apsaugos politikos įgyvendinimas
Darbuotojų skaičius	68 darbuotojai (iš viso savivaldybių administracijose dirba 13 264 darbuotojai ⁵⁸²)

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo

18 lentelė. Informacija apie Valstybinę saugomų teritorijų tarnybą prie Aplinkos ministerijos

Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos	
Atskaitomybė	Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai
Veikla	Įgyvendina valstybinių gamtinių rezervatų, valstybinių gamtinių ir kompleksinių draustinių, gamtos paveldo objektų, valstybinių parkų, išskyrus regioninius parkus, kurių direkcijas įsteigė savivaldybių tarybos,

⁵⁸¹ Čia ir toliau nurodomas preliminarus Paslaugų teikėjo apskaičiuotas darbuotojų skaičius, kurių funkcijos tiesiogiai susijusios su kultūros paveldo sritimi.

⁵⁸² 2019 m. gruodžio mėn. duomenimis

	ir istorinius nacionalinius parkus, biosferos rezervatų ir šioms saugomoms teritorijoms nustatytų buferinės apsaugos zonų, biosferos poligonų, atkuriamųjų sklypų ir kitų teritorijų, kurioms suteiktas „Natura 2000“ teritorijos statusas, politiką bei organizuoja valstybės įsteigtų Saugomų teritorijų apsaugą ir tvarkymą, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsaugos ir atkūrimo politikos priemonių įgyvendinimą Lietuvos Respublikos teritorijoje.
Veiklos tikslai	<ol style="list-style-type: none"> 1. organizuoti ir koordinuoti Tarnybos reguliavimo sričiai priskirtų valstybinių parkų, valstybinių gamtinių ir biosferos rezervatų direkčių veiklą kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės, paveldo išsaugojimo, valstybinės saugomų teritorijų kontrolės, taikomųjų mokslinių tyrimų, pažintinio turizmo ir rekreacijos darnios plėtros srityse, taip pat Tarnybos direktoriaus įsakymu Pavaldžioms direkcijoms priskirtų valstybinių kompleksinių ir gamtinių draustinių, biosferos poligonų ir atkuriamųjų sklypų, kitų teritorijų, kurioms suteiktas „Natura 2000“ teritorijos statusas, apsaugos ir tvarkymo srityse; 2. užtikrinti saugomų teritorijų planavimo dokumentų ir tvarkymo projektų rengimą ir jų sprendinių įgyvendinimą, duomenų apie saugomas teritorijas kaupimą, informacijos sklaidą, gamtosauginį švietimą, organizuoti saugomų teritorijų apsaugą ir tvarkymą; 3. įgyvendinti saugomų teritorijų politiką; 4. užtikrinti kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės apsaugos ir atkūrimo politikos priemonių įgyvendinimą Lietuvos Respublikos teritorijoje.
Vaidmuo kultūros paveldo administravimo procese	Paveldo apsaugos politikos įgyvendinimas
Darbuotojų skaičius	78 darbuotojai

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo

19 lentelė. Informacija apie Valstybinę teritorijų planavimo ir statybos inspekciją prie Aplinkos ministerijos

Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos	
Atskaitomybė	Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai
Veikla	Pagal kompetenciją vykdyti teritorijų planavimo ir statybos valstybinę priežiūrą.
Veiklos tikslai	<ol style="list-style-type: none"> 1. užtikrinti, kad teritorijų planavimas būtų vykdomas teisėtai; 2. užtikrinti, kad statinių statyba būtų vykdoma teisėtai; 3. užtikrinti, kad administracinės paslaugos teritorijų planavimo ir statybos srityse būtų teikiamos skaidriai.
Vaidmuo kultūros paveldo administravimo procese	Paveldo apsaugos politikos įgyvendinimas
Darbuotojų skaičius	20 ⁵⁸³ (iš viso Valstybinėje teritorijų planavimo ir statybos inspekcijoje prie Aplinkos ministerijos dirba 203 darbuotojai ⁵⁸⁴)

⁵⁸³ Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Aplinkos ministerijos atlieka statybų valstybinę priežiūrą, kuri apima ir prisijungimo sąlygų ir specialiųjų architektūros reikalavimų, specialiųjų paveldosaugos reikalavimų, specialiųjų saugomos teritorijos tvarkymo ir apsaugos reikalavimų išdavimo terminų laikymosi priežiūrą ir (ar) išduotų prisijungimo sąlygų ir (ar) specialiųjų reikalavimų teisėtumo tikrinimą. Atsižvelgiant į tai, kad Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos prie Aplinkos ministerijos tinklalapyje nėra išskiriama, kurie kurie darbuotojai dirba su kultūros paveldo objektais, daroma prielaida, kad su paveldo objektais dirbantys asmenys inspekcijoje sudaro 10 proc.

⁵⁸⁴ 2019 m. gruodžio mėn. duomenimis

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo

20 lentelė. Informacija apie Lietuvos Respublikos kultūros ministeriją

Lietuvos Respublikos kultūros ministerija	
Atskaitomybė	Lietuvos Respublikos Vyriausybei
Veikla	Formuoja valstybės politiką, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja jos įgyvendinimą, o įstatymų nustatytais atvejais – ją įgyvendina kultūros ministrui pavestose valdymo srityse
Veiklos tikslai	<ol style="list-style-type: none"> 1. formuoti valstybės politiką profesionaliojo meno srityje ir organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą; 2. formuoti valstybės politiką autorių teisių, atlikėjų ir kitų gretutinių teisių apsaugos srityje ir organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą; 3. formuoti valstybės politiką nacionalinės kultūros sklaidos užsienyje srityje ir organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą; 4. formuoti valstybės politiką kultūros paveldo srityje ir organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą; 5. formuoti valstybės politiką etninės kultūros srityje ir organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą; 6. formuoti valstybės politiką mėgėjų meninės veiklos srityje ir organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą; 7. dalyvauti formuojant valstybės politiką valstybinės kalbos srityje ir organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą; 8. koordinuoti valstybės politikos visuomenės informavimo srityje įgyvendinimą; 9. formuoti valstybės politiką kultūros ir kūrybinės pramonės srityje ir organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą; 10. formuoti valstybės politiką tautinių mažumų srityje; 11. formuoti valstybės politiką kultūrinės edukacijos srityje ir organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą; 12. formuoti valstybės politiką dokumentų ir archyvų valdymo ir naudojimo srityje ir organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą.
Vaidmuo kultūros paveldo administravimo procese	Paveldo apsaugos politikos formavimas, koordinavimas ir kontrolė
Darbuotojų skaičius	9 darbuotojai (įskaitant viceministro ir ministro pareigybės) (iš viso Kultūros ministerijoje dirba 116 darbuotojų ⁵⁸⁵)

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo

21 lentelė. Informacija apie Valstybinę kultūros paveldo komisiją

Valstybinė kultūros paveldo komisija	
Atskaitomybė	Lietuvos Respublikos Seimui
Veikla	Valstybinė kultūros paveldo komisija yra Lietuvos Respublikos Seimo, Lietuvos Respublikos Prezidento ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės ekspertė ir patarėja valstybinės kultūros paveldo apsaugos politikos, jos

⁵⁸⁵ 2019 m. gruodžio mėn. duomenimis

	įgyvendinimo, vertinimo ir tobulinimo klausimais.
Veiklos tikslai	<ol style="list-style-type: none"> 1. dalyvauti rengiant kultūros paveldo apsaugos politiką ir strategiją reglamentuojančių teisės aktų projektus ir stebėti, kaip jie įgyvendinami; 2. teikti išvadas Seimui, Respublikos Prezidentui, Vyriausybei, Lietuvos Respublikos kultūros ministerijai, Kultūros paveldo departamentui prie Kultūros ministerijos, savivaldybių institucijoms, įstaigoms, kitoms valstybės institucijoms dėl kultūros paveldo apsaugos ir būklės; 3. aktualizuoti kultūros paveldą visuomenėje; 4. vertinti UNESCO Pasaulio paveldo komitetui teikiamas periodines pasaulio paveldo objektų Lietuvoje būklės ataskaitas; 5. bendradarbiauti su Lietuvos ir tarptautinėmis institucijomis sprendžiant aktualias kultūros paveldo problemas
Vaidmuo kultūros paveldo administravimo procese	Ekspertė ir patarėja paveldo apsaugos politikos formavimo, įgyvendinimo vertinimo ir tobulinimo klausimais
Darbuotojų skaičius	13 darbuotojų

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo

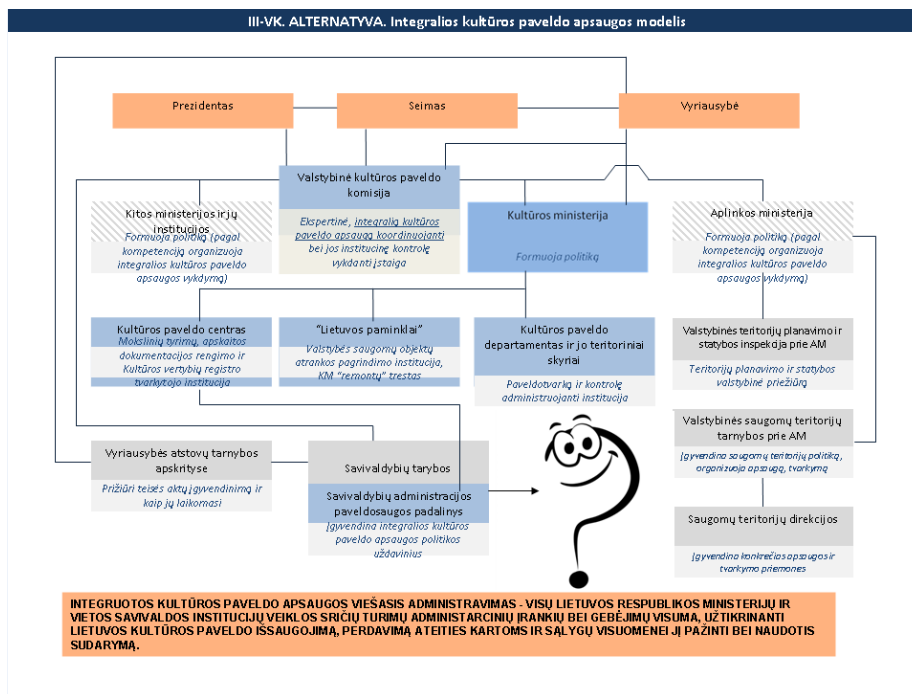
22 lentelė. Informacija apie Vyriausybės atstovų įstaigą

Vyriausybės atstovų įstaiga	
Atskaitomybė	Lietuvos Respublikos Vyriausybė
Veikla	Padėti Vyriausybės atstovams įgyvendinti jiems suteiktus įgaliojimus ir teises.
Veiklos tikslai	<ol style="list-style-type: none"> 1. padėti Vyriausybės atstovams įgyvendinti jiems suteiktus įgaliojimus ir teises.
Vaidmuo kultūros paveldo administravimo procese	Vykdo savivaldybių administracinę priežiūrą
Darbuotojų skaičius	Darbuotojų, su tiesioginėmis funkcijomis tik kultūros paveldo apsaugos srityje, tyrimo metu nenustatyta

Šaltinis: parengta Paslaugų teikėjo

11 priedas

2019 m. rugpjūčio 29 d. – 2019 m. rugsėjo 9 d. e-pilietis platformoje (<https://epilietis.lrv.lt/lt/konsultacijos/viesoji-konsultacija-del-integralios-kulturos-paveldo-apsaugos-modelio>) vyko Tyrimo II-osios tarpinės ataskaitos, apimančios tris siūlomas Integralios kultūros paveldo apsaugos politikos modelio alternatyvas, viešinimas. Viešinimo metu buvo gauta nauja siūloma alternatyva, kuri pateikiama toliau esančiame paveiksle.

41 pav. Viešinimo metu gauta Integralios kultūros paveldo apsaugos modelio alternatyva
Šaltinis: Kultūros paveldo centro direktorius Virgilijus Kačinskas

12 priedas

Toliau pateikiamas rekomendacijų sąrašas, kurios detalizuotos Tyrimo 12 skyriuje „Rekomendacijos“:

1. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Statybos įstatyme aiškiau atskirti paveldo statinio tvarkomuosius statybos darbus ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus.
2. Svarstyti galimybę sujungti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą ir Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą arba suvienodinti šiuose įstatymuose vartojamas tas pačias sąvokas.
3. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Saugomų teritorijų įstatyme vartojamas sąvokas bei normas.
4. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Statybos įstatyme vartojamas sąvokas.
5. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatas su Statybos, Teritorijų planavimo bei Žemės įstatymų nuostatomis, numatančiomis savivaldybės paveldosaugos padalinio funkcijas.
6. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Statybos įstatyme įtvirtintas objektų kategorijas.
7. Aiškiau reglamentuoti konservacinės žemės naudojimo paskirtį Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Žemės įstatyme.
8. Užtikrinti integralią kultūros paveldo apsaugą visose srityse, neapsiribojant kultūros sritimi.
9. Užtikrinti, kad kultūros paveldo apsaugai metodiškai vadovautų nacionalinio lygmens institucija.
10. Svarstyti galimybę sudaryti realiai veiklą vykdančias tarpinstitucines tarybas / komisijas, kurios būtų atsakingos už UNESCO Pasaulio paveldo sąrašė esančių Lietuvos vertybių valdymą ir išsaugojimą.
11. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyti nuostatas dėl UNESCO Pasaulio paveldo sąrašė esančių Lietuvos kultūros paveldo objektų ir vietovių apsaugos.
12. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo normas tarpusavyje.
13. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Administracinių nusižengimų kodekso normas.
14. Parengti kultūros paveldo išsaugojimo strategiją.
15. Apibrėžti ir įteisinti kultūros paveldo apsaugos srityje dirbančių specialistų profesijas.
16. Įtraukti vietos bendruomenes į pirminį apskaitos procesą / inventorizavimą.
17. Organizuoti ir vykdyti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos metodinės pagalbos savivaldybių paveldosaugos specialistams tekimą.
18. Atlikti kilnojamojo ir nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimą.
19. Užtikrinti galimybę visuomenei dalyvauti kultūros paveldo saugojime.
20. Užtikrinti, kad darbai kultūros paveldo objektuose būtų atliekami remiantis atliktais kokybiškais ir nepriklausomais tyrimais.
21. Užtikrinti nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų sudarymo bei veiklos skaidrumą.

22. Sukurti kultūros paveldo fondą / programą.
23. Stiprinti mokslinių tyrimų sritį.
24. Tikslinti kultūros vertybių vertinimo kriterijus.
25. Vykdyti priimtus įsipareigojimus, numatytus Lietuvoje galiojančiose konvencijose.
26. Svarstyti galimybę tvarkyti savininkų neprižiūrimus objektus, vėliau lėšas išieškant iš savininkų.
27. Stiprinti kilnojamųjų kultūros vertybių kontrolę ir priežiūrą.
28. Suderinti paveldo apsaugą reglamentuojančiuose teisės aktuose vartojamas sąvokas su Lietuvoje galiojančių konvencijų sąvokomis.
29. Teisiškai apibrėžti Pasaulio paveldo sąraše esančių Lietuvos objektų valdymo planus.
30. Naikinti regioninį reikšmingumo lygmenį, šio lygmens objektus priskiriant nacionaliniam reikšmingumo lygmeniui.
31. Aiškiai atskirti KPD ir savivaldybių kompetencijas ir atsakomybes panaikinus regioninio reikšmingumo lygmenį.
32. Svarstyti galimybę supaprastinti vertinimo aktus.
33. Užtikrinti, kad visa nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų, kilnojamųjų kultūros vertybių ir kitų objektų, turinčių vertingųjų savybių, tyrimų medžiaga būtų skaitmenizuota ir prieinama Kultūros vertybių registre.
34. Svarstyti galimybę tik kultūros paveldo vietoves skelbti saugomomis valstybės / savivaldybės.
35. Parengti ir patvirtinti skundų, pranešimų, prašymų nagrinėjimo tvarką Kultūros paveldo departamente.
36. Tobulinti finansinių ir nefinansinių paskatų sistemą kultūros paveldo objektų valdytojams.
37. Svarstyti kontrolės funkcijos Kultūros paveldo departamento struktūroje atskyrimą.

Toliau esančiame paveiksle rekomendacijų įgyvendinimas suskirstytas į tris pagrindinius etapus, tai pat išskiriamos rekomendacijos, kurios gali būti įgyvendinamos lygiagrečiai etapams. Atkreiptinas dėmesys, kad siūlomas rekomendacijų eiliškumo įgyvendinimas yra tik rekomendacinio pobūdžio.

I etapas	<ol style="list-style-type: none"> 1. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Statybos įstatyme aiškiau atskirti paveldo statinio tvarkomuosius statybos darbus ir tvarkomuosius paveldosaugos darbus. 2. Svarstyti galimybę sujungti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymą ir Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymą arba suvienodinti šiuose įstatymuose vartojamas tas pačias sąvokas. 3. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Saugomų teritorijų įstatyme vartojamas sąvokas bei normas. 4. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Statybos įstatyme vartojamas sąvokas. 5. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo nuostatas su Statybos, Teritorijų planavimo bei Žemės įstatymų nuostatomis, numatančiomis savivaldybės paveldosaugos padalinio funkcijas. 6. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Statybos įstatyme įtvirtintas objektų kategorijas. 7. Aiškiau reglamentuoti konservacinės žemės naudojimo paskirtį Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme ir Žemės įstatyme. 11. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme numatyti nuostatas dėl UNESCO Pasaulio paveldo sąrašė esančių Lietuvos kultūros paveldo objektų ir vietovių apsaugos. 12. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo normas tarpusavyje. 13. Suderinti Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymo ir Administracinių nusižengimų kodekso normas. 14. Parengti kultūros paveldo išsaugojimo strategiją. 15. Apibrėžti ir įteisinti kultūros paveldo apsaugos srityje dirbančių specialistų profesijas. 24. Tikslinti kultūros vertybių vertinimo kriterijus. 28. Suderinti paveldo apsaugą reglamentuojančiuose teisės aktuose vartojamas sąvokas su ratifikuotų konvencijų sąvokomis. 29. Teisiškai apibrėžti Pasaulio paveldo sąrašė esančių Lietuvos objektų valdymo planus. 32. Svarstyti galimybę supaprastinti vertinimo aktus.
II etapas	<ol style="list-style-type: none"> 9. Užtikrinti, kad kultūros paveldo apsaugai metodiškai vadovautų nacionalinio lygmens institucija. 10. Svarstyti galimybę sudaryti realiai veiklą vykdančias tarpinstitucines tarybas / komisijas, kurios būtų atsakingos už UNESCO Pasaulio paveldo sąrašė esančių Lietuvos vertybių valdymą ir išsaugojimą. 16. Įtraukti vietos bendruomenės į pirminį apskaitos procesą / inventorizavimą. 18. Atlikti kilnojamojo ir nekilnojamojo kultūros paveldo inventorizavimą. 20. Užtikrinti, kad darbai kultūros paveldo objektuose būtų atliekami remiantis atliktais kokybiškais ir nepriklausomais tyrimais. 21. Užtikrinti nekilnojamojo kultūros paveldo vertinimo tarybų sudarymo bei veiklos skaidrumą. 23. Stiprinti mokslinių tyrimų sritį. 27. Stiprinti kilnojamųjų kultūros vertybių kontrolę ir priežiūrą.
III etapas	<ol style="list-style-type: none"> 19. Užtikrinti galimybę visuomenei dalyvauti kultūros paveldo saugojime. 22. Sukurti kultūros paveldo fondą / programą. 26. Svarstyti galimybę tvarkyti savininkų neprižiūrimus objektus, vėliau lėšas išieškant iš savininkų. 30. Naikinti regioninį reikšmingumo lygmenį, šio lygmens objektus priskiriant nacionaliniam reikšmingumo lygmeniui. 31. Aiškiau atskirti KPD ir savivaldybių kompetencijas ir atsakomybes panaikinus regioninio reikšmingumo lygmenį. 33. Užtikrinti, kad visa nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų, kilnojamųjų kultūros vertybių ir kitų objektų, turinčių vertingųjų savybių, tyrimų medžiaga būtų skaitmenizuota ir prieinama Kultūros vertybių registre. 34. Svarstyti galimybę tik kultūros paveldo vietoves skelbti saugomomis valstybės / savivaldybės.
<ol style="list-style-type: none"> 8. Užtikrinti integralią kultūros paveldo apsaugą visose srityse, neapsiribojant kultūros sritimi. 17. Organizuoti ir vykdyti Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos metodinės pagalbos savivaldybių paveldosaugos specialistams tekimą. 25. Vykdyti prisiimtus įsipareigojimus, numatytus Lietuvos ratifikuotose konvencijose. 35. Parengti ir patvirtinti skundų, pranešimų, prašymų nagrinėjimo tvarką Kultūros paveldo departamente. 36. Tobulinti finansinių ir nefinansinių paskatų sistemą kultūros paveldo objektų valdytojams. 37. Svarstyti kontrolės funkcijos Kultūros paveldo departamento struktūroje atskyrimą.	

Kultūros paveldo apsaugą ir paslaugų teikimą reglamentuojančių teisės aktų ir kultūros paveldo apsaugos srityje dalyvaujančių institucijų funkcijų tyrimą, siekiant patobulinti teisinį reglamentavimą ir institucinę sandarą, kad gyventojams būtų teikiamos kokybiškos paslaugos efektyviausiu būdu, redagavo Simona Juknevičiūtė